

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

**AVRUPA BİRLİĞİ EĞİTİM POLİTİKASINDA
MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİ YAKLAŞIMI
VE
TÜRK TURİZM EĞİTİMİNE
UYGULANABİLİRLİĞİ**

Melek Ece ÖNCÜER

Danışman
Prof. Dr. Alp TİMUR

2006

YEMİN METNİ

Doktora Tezi olarak sunduğum “Avrupa Birliği Eğitim Politikasında Mesleki Turizm Eğitimi Yaklaşımı ve Türk Turizm Eğitimine Uygulanabilirliği” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

....../....../.....

Melek Ece ÖNCÜER

DOKTORA TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı : Melek Ece ÖNCÜER
Anabilim Dalı : Turizm İşletmeciliği
Programı : Turizm İşletmeciliği
Tez Konusu : Avrupa Birliği Eğitim Politikasında Mesleki Turizm Yaklaşımı Eğitimi ve Türk Turizm Eğitimine Uygulanabilirliği
Sınav Tarihi ve Saati :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarih ve Sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliğinin 30.maddesi gereğince doktora tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI	☐	OY BİRLİĞİ ile	☐
DÜZELTME	☐	OY ÇOKLUĞU	☐
RED edilmesine	☐	ile karar verilmiştir.	

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. ☐***
Öğrenci sınava gelmemiştir. ☐**

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
** Bu halde adayın kaydı silinir.
*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

Tez, burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.	☐	Evet
Tez, mevcut hali ile basılabilir.	☐	
Tez, gözden geçirildikten sonra basılabilir.	☐	
Tezin, basımı gerekliliği yoktur.	☐	

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	

ÖNSÖZ

21. yüzyıl bilgi toplumunda bilgi ve eğitim toplumsal gelişimin en önemli unsurları sayılmaktadır. Mesleki turizm eğitimi de bu yüzyılda yaşanan değişimlerden etkilenmiş, farklı bir boyuta ulaşmıştır. Sektörel başarının temelinde, mesleki eğitim ve bu eğitimin sürekliliğinin yer aldığı düşünülmektedir. Başta ekonomik, sosyal ve siyasal olmak üzere pek çok alanda gelişmekte olan ülkelere örnek olan Avrupa Birliği üye ülkeleri, politikaları ve yaptıkları uygulamalar ile sürekli bir değişim ve gelişim eğilimi içindedir. Turizm alanında da pek çok uygulama, karar ve düzenlemeler yapan Birlik, diğer alanlarda olduğu gibi uygulanan programlarla mesleki turizm eğitimini de desteklemektedir. Çalışma özünde mesleki eğitim, mesleki eğitim kapsamında turizm eğitimi ve Avrupa Birliği ülkelerindeki mesleki turizm eğitiminin ortaya konup, incelenip, bir sonuç çıkarılması amacını taşımaktadır.

Çalışmamın başından itibaren beni sürekli olarak destekleyen, yönlendiren, yoğun çalışmaları esnasında bana her zaman vakit ayıran başta danışmanım Prof.Dr. Alp TİMUR olmak üzere, tez izleme komitesinde yer alan değerli hocalarım Prof.Dr. İge PIRNAR ve Prof.Dr. Semra AYTUĞ'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Tez çalışmam süresince bana her zaman moral desteği veren, desteklerini sürekli hissettiğim oda arkadaşlarım Araş. Gör. Dilek UZUN, Araş. Gör. Z. Ceren MİRAL, Araş. Gör. Gülnur KARAKAŞ TANDOĞAN'a ve ayrıca Yrd. Doç.Dr. Ebru GÜNLÜ'ye teşekkür ederim.

Doktora ders ve tez aşaması sürecinde her türlü stresimi paylaşan kardeşlerim Cemil ve Burcu ÖNCÜER'e, bana her zaman destek olan, karşılaştığım zorluklarda maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen anneme ve son olarak da başarılarımın her zaman devamına inanarak bana güvenen, manevi varlığı ile yanımda olduğuna inandığım babama sonsuz teşekkürler.

Melek Ece ÖNCÜER

ÖZET

Doktora Tezi

**Avrupa Birliği Eğitim Politikasında Mesleki Turizm Eğitimi Yaklaşımı ve Türk
Turizm Eğitimine Uygulanabilirliği
Melek Ece ÖNCÜER**

**Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı**

Turizm, temel öğesi insan olan ve emek-yoğun tarzda üretim yapan bir sektördür. Ülkeler, bölgeler ve toplumlar arasında sosyal ve kültürel farklılıkları ortadan kaldırmaya yardımcı bir sektör olup dinamik bir yapıya sahiptir. Özellikle ekonomiye katkı sağlayıcı ve kültürleri bir araya getirici yapıya sahip olması nedeniyle turizm, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için olduğu kadar, Avrupa Birliği ve tüm dünya için de önemli bir sektördür. Dünyada yaşanan ekonomik durgunluğa karşın turizm sektörü, sürekli bir ilerleme ve büyüme eğilimi içindedir.

Türkiye’de turizm sektörünün gösterdiği olumlu gelişme seyri, turizm işletmelerini nicel ve nitel yönden geliştirirken, bu işletmelerde çalışacak bireylerin de eğitim ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Turizm hizmetlerinin kalitesinin önemli unsurlarından biri insan kaynaklarının eğitimidir.

Avrupa Birliği üyelik sürecinde olan Türkiye, çeşitli düzenlemelerle Birliğe uyum sağlama çalışmalarını yürütmektedir. Avrupa’daki eğitim sistemleri içinde özellikle mesleki turizm eğitim sisteminin sürekli bir değişim içinde olduğu görölmektedir. Bu nedenle çalışmada, Avrupa Birliği ülkelerindeki mesleki turizm eğitim yapıları incelenmektedir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği – Türkiye ilişkileri, ikinci bölümde ise eğitim, mesleki turizm eğitimi, Avrupa Birliği’nde uygulanan eğitim ve mesleki eğitim programları ile ilgili teorik bilgiler verilmektedir. Üçüncü ve son bölümde, Birlik ülkelerindeki mesleki turizm eğitim yapıları incelenmekte ve Türk turizm eğitiminde mesleki eğitimin Avrupa Birliği koordinasyonlu yeniden yapılandırılmasına ilişkin bir öneri sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: 1)Turizm, 2)Eğitim, 3)Mesleki Eğitim, 4)Turizm Eğitimi, 5)Avrupa Birliği’nde Turizm Eğitimi

ABSTRACT

Doctoral Thesis

Approach of Vocational Tourism Education within European Union Education
Politics and Applicability to Turkish Tourism Education

Melek Ece ÖNCÜER

Dokuz Eylül University
Institute of Social Sciences
Department of Tourism Management

Tourism is a typical labor intensive sector which human is the basic production component. With its dynamic structure, it might help to undo social and cultural disparities between countries, regions and communities. Especially the value addition to economy and provision of cultural tolerance enhances its importance not only for developing countries such as Turkey but also for European Union and for the rest of the world. Despite the global recession periods, tourism sector is constantly growing and developing.

The positive acceleration of tourism sector in Turkey created a quantitative and qualitative improvement in tourism enterprises with a growing need for education. One of the quality criterias of tourism services is the education of human resources.

At the stage of membership negotiations, Turkey is working on adaptation to EU norms. Among the educational systems, vocational tourism education is continuously changing in Europe. For this reason vocational tourism education structure in European Union is studied.

The study consists of three parts. In the first part EU, EU-Turkey relations, in the second part theoretical information about education, tourism education and EU's educational and vocational education programs are given. The third and the last section, vocational tourism education in union countries structures are analyzed and a proposal concerning how Turkish vocational tourism education with EU coordination can be restructured is presented.

Key Words: 1)Tourism, 2)Education, 3)Vocational Education, 4)Tourism Education, 5)Tourism Education in European Union

**AVRUPA BİRLİĞİ EĞİTİM POLİTİKASINDA
MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİ YAKLAŞIMI
VE TÜRK TURİZM EĞİTİMİNE UYGULANABİLİRLİĞİ**

YEMİN METNİ.....	II
TUTANAK.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR.....	XI
TABLOLAR LİSTESİ.....	XIV
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XV
GİRİŞ.....	XVI

BİRİNCİ BÖLÜM

**AVRUPA BİRLİĞİ VE AVRUPA BİRLİĞİ – TÜRKİYE İLİŞKİLERİNE
GENEL BİR YAKLAŞIM**

1.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN OLUŞUMU VE YAPISI.....	1
1.1.1.Avrupa Birliği Tarihçesi.....	3
1.1.1.1.Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT).....	4
1.1.1.2.Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET/ EURATOM)).....	6
1.1.1.3.Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET).....	6
1.1.1.4.Avrupa Birliği (AB).....	10
1.1.1.5.Avrupa Birliği'nin Genişlemesi.....	15
1.1.2.Avrupa Birliği'nin Hedefleri.....	22
1.1.3.Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı.....	24
1.1.4.Eğitim ve Öğretim Politikasının Avrupa Birliği Politikaları İçindeki Yeri.....	34
1.2. AVRUPA BİRLİĞİ – TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL SÜRECİ....	36
1.2.1.Helsinki Öncesi Dönem(1964-1999).....	39
1.2.1.1.Gümrük Birliği Öncesi (1964-1996).....	39
1.2.1.2.Gümrük Birliği Sonrası.....	42
1.2.2.Helsinki Sonrası Dönem (1999-2006).....	45

İKİNCİ BÖLÜM
EĞİTİM VE MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİNE GENEL BİR YAKLAŞIM VE
AVRUPA BİRLİĞİ EĞİTİM POLİTİKASI İÇİNDE
UYGULANAN EĞİTİM PROGRAMLARI

2.1. EĞİTİM, MESLEKİ EĞİTİM VE MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	49
2.1.1.Eğitime Genel Bir Yaklaşım.....	49
2.1.1.1.Eğitim.....	50
2.1.1.1.1.Örgün Eğitim.....	52
2.1.1.1.2.Yaygın Eğitim.....	52
2.1.1.2.Eğitimin Amaçları.....	52
2.1.1.3.Eğitimin Toplumda Yarattığı Faydalar ve Küreselleşme ile İlişkisi.....	54
2.1.2.Mesleki Eğitime Genel Bir Yaklaşım.....	58
2.1.2.1.Mesleki Eğitim.....	59
2.1.2.2.Mesleki Eğitimin Amaçları.....	62
2.1.2.3.Mesleki Eğitim-Genel Eğitim İlişkisi.....	63
2.1.3.Mesleki Turizm Eğitime Genel Bir Yaklaşım.....	64
2.1.3.1.Mesleki Turizm Eğitimi.....	64
2.1.3.2.Mesleki Turizm Eğitiminin Amaçları.....	65
2.2. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN EĞİTİME BAKIŞ AÇISI.....	66
2.3. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE UYGULANAN EĞİTİM PROGRAMLARI.....	81
2.3.1.Socrates I – II	81
2.3.1.1.Comenius (Okul Öğretimi).....	83
2.3.1.2.Erasmus (Yüksek Öğretim).....	83
2.3.1.3.Grundtvig (Yaşam Boyu Eğitim ve Yetişkin Eğitimi).....	85
2.3.1.4.Lingua (Dil Eğitim ve Öğretimi).....	86
2.3.1.5.Minerva (Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Kullanımı Amacıyla Açık ve Uzaktan Eğitim).....	86
2.3.1.6.Gözlem ve Yenilikler.....	86
2.3.1.7.Ortak Eylemler.....	87
2.3.1.8.Yan Önlemler.....	87
2.3.2.Leonardo da Vinci I – II	88
2.3.2.1.Force (Sürekli Eğitim).....	91
2.3.2.2.Petra (Temel Eğitim).....	91
2.3.2.3.Comett (Üniversite Sektör İşbirliği).....	92
2.3.2.4.EUROTECNET (Teknolojik Yeniliklerle İlişkili Yeteneklerin Arttırılması).....	92
2.3.3.Youth (Gençlik) I – II	93

2.3.4.Tempus.....	93
2.4. EĞİTİM VE ÖĞRETİM 2010 ÇALIŞMA PROGRAMI.....	94
2.3. TÜRKİYE’NİN KATILMAYA HAK KAZANDIĞI EĞİTİM PROGRAMLARI VE KATILIM SÜRECİ.....	102

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE’DEKİ MESLEKİ TURİZM UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. AVRUPA BİRLİĞİ’NİN TURİZME BAKIŞ AÇISI.....	105
3.2. MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİ.....	112
3.2.1. Avrupa Birliği’nde Mesleki Turizm Eğitimi.....	114
3.2.1.1.Mayıs 2004 Öncesi Avrupa Birliği Üye Ülkelerinde Mesleki Turizm Eğitimi.....	118
3.2.1.1.1.Almanya’da Durum.....	119
3.2.1.1.2.Avusturya’da Durum.....	121
3.2.1.1.3.Belçika’da Durum.....	126
3.2.1.1.4.Danimarka’da Durum.....	127
3.2.1.1.5.Finlandiya’da Durum.....	128
3.2.1.1.6.Fransa’da Durum.....	130
3.2.1.1.7.Hollanda’da Durum.....	134
3.2.1.1.8.İngiltere’de Durum.....	135
3.2.1.1.9.İrlanda’da Durum.....	139
3.2.1.1.10.İspanya’da Durum.....	140
3.2.1.1.11.İsveç’te Durum.....	141
3.2.1.1.12.İtalya’da Durum.....	142
3.2.1.1.13.Lüksemburg’da Durum.....	144
3.2.1.1.14.Portekiz’de Durum.....	145
3.2.1.1.15.Yunanistan’da Durum.....	146
3.2.1.2.Mayıs 2004 Öncesi Tam Aday Ülke iken Bu Tarih Sonrası Avrupa Birliği Üyesi Konumuna Gelen Ülkelerde Mesleki Turizm Eğitimi.....	148
3.2.1.2.1. Çek Cumhuriyeti’nde Durum.....	148
3.2.1.2.2. Estonya’da Durum.....	151
3.2.1.2.3. Kıbrıs’ta Durum.....	151
3.2.1.2.4. Letonya’da Durum.....	152
3.2.1.2.5. Litvanya’da Durum.....	152
3.2.1.2.6.Macaristan’da Durum.....	152
3.2.1.2.7.Malta’da Durum.....	155
3.2.1.2.8.Polonya’da Durum.....	156
3.2.1.2.9.Slovakya’da Durum.....	157
3.2.1.2.10.Slovenya’da Durum.....	158
3.2.2.Türkiye’de Mesleki Turizm Eğitimi.....	159

3.3. TURİZM SEKTÖRÜ AÇISINDAN LEONARDO DA VİNCİ II VE DİĞER EĞİTİM PROGRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	169
3.4. TÜRK TURİZM EĞİTİMİNDE MESLEKİ EĞİTİMİN AVRUPA BİRLİĞİ KOORDİNASYONLU YENİDEN YAPILANDIRILMASINA İLİŞKİN ÖNERİ.....	178
3.4.1.Yeni Bir Eğitim Modeli İhtiyacının Nedenleri.....	178
3.4.2.Yeni Bir Model Önerisi.....	182
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	195
KAYNAKLAR.....	202

KISALTMALAR

AAET/EURATOM:	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AB:	Avrupa Birliği
ABTANTB:	The Association of British Travel Agents National Training Board
AET:	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT:	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
ASEAN:	Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği
ASİ:	Avrupa Siyasi İşbirliği
AT:	Avrupa Topluluğu
BENELÜX:	Belçika, Hollanda ve Lüksemburg
BEP:	Mesleki Eğitim Brövesi
BTEC:	The Business and Technical Education Council
BTS:	Yüksek Teknik Bröve
CAP:	Mesleki Yeterlilik Sertifikası
CEDEFOP:	Avrupa Mesleki Eğitim Geliştirme Merkezi
CGLI:	The City and Guilds of London Institute
CIT:	The Chartered Institute of Transport
COREPER:	Daimi Hükümet Temsilcileri Komitesi
E.N.A.L.C.:	Devlet Otelcilik Personeli Mesleki Eğitim Enstitüsü
ECTS:	Avrupa Kredi Transfer Sistemi
EFTA:	Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi
ENQA:	Yükseköğretimde Kalite Güvencesi İçin Bilgi Ağı
EÖ:	Eğitim ve Öğretim
EPB:	Ekonomik Parasal Birlik
ERDF:	Avrupa Bölgesel Gelişim Fonu
ESCAET:	Ecole Supérieure de Commerce et d'Administration des Entreprises de Tourisme
ESF:	Avrupa Sosyal Fonu
ESK:	Ekonomik ve Sosyal Komite
ETF:	Avrupa Eğitim Vakfı
EUROPASS:	Avrupa Pasaportu
EUROSTAT:	Avrupa Birliği İstatistik Bürosu
EURYDICE:	Avrupa Eğitim Bilgi Ağı

FH:	Fachhochschule-Yüksekokul
FUNTS:	Finlandiya Üniversitesi Turizm Araştırmaları Ağı
GBOK:	Gümrük İşbirliği Ortaklık Komitesi
GCSE:	Ortaöğretim Genel Sertifikası
GİK:	Gümrük İşbirliği Komitesi
GNVQs:	Genel Mesleki Ulusal Nitelikler
GSYİH:	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HCIMA:	The Hotel and Catering International Mangement
HNC:	Yüksek Dereceli Ulusal Sertifikalar
HND:	Ulusal Diploma Derecesi
ICT:	Bilgi ve İletişim Teknolojileri
ILAM:	The Chartered Institute of Transport
ITS:	Turizm Araştırmaları Enstitüsü
KIT:	Mesleki Eğitim, Ticaret ve Turizmde İleri Eğitim Kurumu
KİK:	Karma İstişare Komitesi
KOB:	Katılım Ortaklığı Belgesi
KOBİ:	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KPK:	Karma Parlamento Komisyonu
MEGEP:	Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi
MOS:	Mesleki Olgunluk Sınavı
MYO:	Meslek Yüksekokulu
NAFTA:	Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması
NARIC:	Ulusal Akademik Tanınma Bilgi Merkezi
NATO:	Kuzey Atlantik Paketi
NCVQ:	Ulusal Mesleki Nitelikler Konseyi
NVQs:	Ulusal Mesleki Nitelikler
ODGP:	Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
OECD:	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OEEC:	Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü
OLD:	Açık ve Uzaktan Eğitim
RSA:	The Royal Society of Arts
SCOTVEC:	İskoç Mesleki Eğitim Konseyi
TEI:	Teknolojik Eğitim Enstitüleri
TOBB:	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜROB:	Türkiye Otelciler Birliği

TÜRSAB:	Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
VEC:	Mesleki Eğitim Komiteleri
WTO:	Dünya Turizm Örgütü

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1:	Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci.....	21
Tablo 2:	Bakanlar Konseyi Oy Dağılımı.....	27
Tablo 3:	Avrupa Parlamentosu ÜLke Bazında Sandalye Dağılımı.....	30
Tablo 4:	Ekonomik ve Sosyal Komite Üye Dağılımı.....	33
Tablo 5:	Tarama Sürecine İlişkin Ekim 2005 – Nisan 2006 Takvimi.....	47
Tablo 6:	Toplumsal Değişim Süreci.....	55
Tablo 7:	Eğitimde Geleceğe Yönelik Gereksinmeler.....	57
Tablo 8:	21. Yüzyılda Mesleki Eğitimde Yaşanan Değişiklikler.....	60
Tablo 9:	Türkiye ve AB Ülkelerinde Zorunlu Eğitim.....	74
Tablo 10:	2003 Yılı AB Ülkeleri ve Türkiye'de Eğitim Harcamaları ve Öğrenci Başına Harcamalar (GSYİH içinde).....	75
Tablo 11:	Eğitim ve Öğretim 2010 – Avrupa Stratejileri.....	101
Tablo 12:	Yıllar İtibariyle Uluslararası Turizm Hareketleri.....	106
Tablo 13:	2010 ve 2020 Yılları için WTO'nun Uluslararası Turizm Hareketleri Öngörüsü.....	106
Tablo 14:	İş Kategorilerine Göre Turizm Sektöründeki Öğrenme İhtiyaçları.....	113
Tablo 15:	Çıraklık Eğitimi için Geliştirilmiş Örnek Bir İş Planı.....	118
Tablo 16:	2005 – 2006 Eğitim – Öğretim Yılında Avusturya'da Yükseköğretim Düzeyinde Eğitim Veren Okullar ve Öğrenci Sayıları.....	125
Tablo 17:	2000 Yılı Verileri İtibariyle Yunanistan'da Turizm Eğitimi Alan Öğrenciler.....	148
Tablo 18:	Eğitim Basamaklarında Yıllara Göre Okullaşma Oranları.....	160
Tablo 19:	Türk Eğitim Sisteminde Örgün ve Yaygın Eğitim Kurumları.....	162
Tablo 20:	Türkiye'de Ortaöğretimde Yer Alan Öğrencilerin Genel ve Mesleki – Teknik Eğitim Okullarına Göre Dağılımı (1989 – 2004).....	163
Tablo 21:	Bazı Öğretim Yıllarına Göre Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri ve Öğrencilerinin Sayısal Durumu.....	167
Tablo 22:	Bazı Öğretim Yıllarına Göre Turizm Programı Bulunduran MYO'ları.....	168
Tablo 23:	Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Üniversiteler.....	168
Tablo 24:	Yazışmaların Yapıldığı Ülkeler ve Görüşme Adedi.....	182
Tablo 25:	Bozen-Bolzona Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Programı.....	187
Tablo 26:	Avrupa Barselona Üniversitesi Boş Zaman Değerlendirme ve Turizm Yönetimi Bölümü Ders Programı.....	189
Tablo 27:	Malta Üniversitesi Ekonomi, İşletme ve Muhasebe Fakültesi Turizm Bölümü Ders Programı.....	190
Tablo 28:	Türk Turizm Eğitiminde Y.O. veya Fakülte Düzeyinde Eğitim Veren Okullarda Uygulanabilecek Örnek Ders Programı.....	192

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1:	Avrupa Birliği'nin Yapısı ve Bu Yapıyı Oluşturan Gruplar.....	12
Şekil 2:	Ekonomik ve Parasal Birlik Aşamaları.....	14
Şekil 3:	Eğitim Sistemi İçinde Örgün ve Yaygın Eğitimin Yeri.....	51
Şekil 4:	Eğitim Sistemi İçerisinde Öğretim Kademeleri.....	76
Şekil 5:	Alman Eğitim Sistemi.....	120
Şekil 6:	Avusturya Eğitim Sistemi.....	122
Şekil 7:	İtalya Eğitim Sistemi.....	143
Şekil 8:	Türk Eğitim Sistemi.....	161
Şekil 9:	Türkiye'deki Turizm Eğitim ve Öğretiminin Sınıflaması.....	165
Şekil 10:	Mesleki Eğitim Piramidi.....	166
Şekil 11:	Turizm Eğitimi için Yeni Bir Model Önerisi.....	184

GİRİŞ

II. Dünya Savaşı'nın ardından, özellikle 1980'li yıllarda, başta ekonomi, politika ve sosyal alanlarda olmak üzere pek çok alanda ortaya çıkan değişim rüzgârları, yeni bir dünya düzeninin başlangıç işaretlerini vermiştir. 1990'lı yıllara gelindiğinde, değişen dünya düzeni içinde artık yeni kavramlar ve oluşumlar yerlerini almışlardır. 20. yüzyılın sonunda, küreselleşme ve bölgesel ekonomik bütünleşme ülkelerin inkâr edemeyeceği ya da dışında kalamayacağı iki kavram olarak görülmektedir. Bölgesel ekonomik bütünleşme hareketleri, coğrafya olarak birbirine yakın bölgelerdeki ülkeler arasında gerçekleşen ticari alışverişin belli bir düzen içinde yürütülmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. 21. yüzyıla gelindiğinde ise bölgesel ekonomik bütünleşmeye verilebilecek en güzel örneğin Avrupa Birliği olduğu bir gerçektir.

20. yüzyılda iki büyük savaş yaşayan Avrupa ülkeleri, kıtada barışı kalıcı kılmak ve savaşlar sonrası azalan ticari ve siyasi ilişkileri geliştirmek amacıyla 18 Nisan 1951 tarihinde Paris Antlaşması'nı imzalayarak Avrupa Birliği'nin temellerini atmışlardır. 6 ülke (Fransa, Almanya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve İtalya) arasında imzalanan Paris Antlaşması ile kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ve Avrupa Ekonomik Topluluğu izlemiştir. 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması, Birlik için önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Bu antlaşma ile Avrupa Birliği adını alan topluluk, yaptığı başarılı uygulamalarla üye sayısını arttırmıştır. Birlik, 1981 yılında Yunanistan'ın, 1986 yılında İspanya ve Portekiz'in, 1995 yılında da Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın katılımı ile üye sayısını 15 ülkeye çıkarmıştır. En büyük ve kapsamlı genişlemesini 01 Mayıs 2004 tarihinde gerçekleştiren Avrupa Birliği; Çek Cumhuriyeti, Estonya, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya'nın katılımı ile 25 üyeli, dünyanın en önemli bölgesel ekonomik bütünleşme örneklerinden biri olmuştur. Birlik, sadece ekonomik bütünleşme temelli değildir. Ekonomik işbirliğini sağlayan üye ülkeler, sosyal ve siyasal olmak üzere pek çok alanda ortak politika belirlemiştir. Burada amaç, tüm üye ülkelerin birçok alanda ortak hareket etmesini sağlamaktır. Uygulamalarda doğabilecek farklılıkları, belirlenen politikalar aracılığı ile engellemek Birlik içinde uyum sağlanması açısından oldukça önemlidir.

21. yüzyıl bilgi toplumu çağıdır. Sürekli öğrenerek kendini geliştiren bu çağın insanı için eğitim, varolma koşullarından biridir. Bu gerekliliğin farkında olan AB, eğitim ve öğretim konusunda da üye ülkelerin birlikte hareket edebilmeleri için bir politika oluşturmuştur. AB eğitim ve öğretim politikası, eğitimin kültürel ve sosyal bir değer taşıması açısından ele alındığında, üye ülkelerin birbirleri ile kaynaşmasını ve işbirliği imkânlarının yaratılmasını teşvik etme amacı taşımaktadır.

Kültürel ve sosyal ilişkileri arttırması açısından, turizm de en az eğitim kadar önemli bir özelliğe sahiptir. Turizm, temel ögesi insan olan ve emek-yoğun tarzda üretim yapan bir sektördür. Bunun yanı sıra, ülkeler, bölgeler ve toplumlar arasında sosyal ve kültürel farklılıkları ortadan kaldırmaya yardımcı özelliğe ve dinamik bir yapıya sahiptir. Özellikle ekonomiye katkı sağlayıcı ve kültürleri bir araya getirci karakteristiğe sahip olması nedeniyle turizm, Avrupa Birliği için önemli bir sektördür.

Dünyada yaşanan küreselleşme ve bölgeselleşme eğilimleri, turizm eğitiminin yapısını ve uygulamalarını da etkilemektedir. Turizmin uluslararası bir aktivite olduğu ve çalışanlarının tüm meslek grupları ve seviyelerinden yabancılarla tanıştığı gerçeği, yaşanan değişimin odak noktasını oluşturmaktadır.

Dünyada artan rekabet koşulları, turizmde hizmet kalitesini ön plana çıkarmaktadır. Turizm hizmetlerinin kalitesinin en önemli unsurlarından biri de; sektördeki işgücünün eğitim ve öğretimidir. Avrupa'daki eğitim sistemleri içinde özellikle mesleki turizm eğitim sisteminin sürekli bir değişim içinde olduğu görülmektedir.

Çalışmada, Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanan mesleki turizm eğitim yapıları tek tek incelenmektedir. Burada amaç; Avrupa Birliği üyelik sürecinde, üye ülkelerin turizm eğitim yapılarındaki Türk turizm eğitimine en fazla faydayı sağlayacak yönleri saptamak ve bu yönleri ülke turizm eğitimi yapısına uyumlaştıracak bir öneri sunmaktır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği – Türkiye ilişkileri, ikinci bölümde ise eğitim, mesleki turizm eğitimi, Avrupa Birliği'nde uygulanan eğitim ve mesleki eğitim programları ile ilgili teorik bilgiler verilmektedir. Üçüncü ve son bölümde, Birlik ülkelerindeki mesleki turizm eğitim yapıları incelenmekte ve Türk turizm eğitiminde mesleki eğitimin Avrupa Birliği koordinasyonlu yeniden yapılandırılmasına ilişkin bir öneri sunulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE AVRUPA BİRLİĞİ-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNE

GENEL BİR YAKLAŞIM

1.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN OLUŞUMU VE YAPISI

Son yüzyılda ekonomi, politika ve teknoloji alanlarında yaşanan değişimler sonucu yeni kavramlar ortaya çıkarken, dünya düzeni de bu kavram ve değişimlerden büyük ölçüde etkilenmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra sıkıntıya düşen dünya ekonomisinde gelişmiş ülkeler konumlarını korumak ve daha fazla gelişebilmek, gelişmekte olan ülkeler ise ekonomik kalkınmalarını sağlayabilmek için uluslararası işbirliği ve bütünleşmenin gerekliliğinin farkına varmışlardır¹.

Özellikle 1980'lerin ikinci yarısından sonra ortaya çıkan, kısaca; siyaset, ekonomi, eğitim, hukuk, finans piyasaları, kültür vb. alanlarda işgücü, sermaye, mal piyasaları ve teknolojinin tüm dünyada dolaşabilmesi anlamına gelen küreselleşme kavramı, tarihi çok daha eskiye dayanmakta olan bölgesel ekonomik bütünleşme hareketlerini tekrar canlandırmıştır². Küreselleşme eğilimlerinin her geçen gün arttığı bir dünyada tek başına ayakta kalmaya çalışan ülkeler, bölgesel oluşumlar içine girerek rekabet güçlerini arttırmaya çalışmaktadırlar. Bölgesel ekonomik bütünleşme, özellikle birbirine yakın coğrafi bölgedeki ülkelerin kendi refah düzeylerini korumak, artan rekabet ortamında yerlerini alabilmek amacıyla, işgücü, mal, hizmet ve sermaye dolaşımına kolaylık sağlamaları ve aralarında anlaşarak topluluklar meydana getirmeleri olarak açıklanabilir³. Ülkelerin karşılıklı yaptıkları ihracat kısıtlamaları büyük ölçüde azalırken, topluluk ülkelerinin rekabet gücü artmaktadır. Bölgesel ekonomik bütünleşmenin genellikle birbirine yakın coğrafi bölgelerde görülmesinin bir nedeni; ulaştırma masraflarının uzak bölgelere kıyasla daha az olması, diğer bir nedeni de; bölge ülkelerinin benzer tüketim alışkanlıklarına ve gelir düzeylerine sahip olmalarıdır⁴.

¹ Orhan Oğuz, **Avrupa Ekonomik Topluluğu – Ortak Pazar**, Eskişehir İktisadi ve İdari İlimler Akademisi Yayını, No:70–36, Başnur Matbaası, Ankara, 1969, s.18.

² Rıdvan Karluk, **Uluslararası Ekonomik Mali ve Siyasal Kuruluşlar**, 5. Baskı, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2002(a), s.3.

³ Oğuz, a.g.e., s.11

⁴ Gülten Kazgan, **Küreselleşme ve Ulus-Devlet Yeni Ekonomik Düzen**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2000, s.142–143.

Kimi görüşe göre birbirini baltalayan iki kavram olan bölgesel ekonomik bütünleşme ve küreselleşme, bazılarına göre de birbirini destekleyen iki kavramdır. Bölgesel ekonomik bütünleşme eğilimlerinin küreselleşmeye karşı engel oluşturduğunu savunan görüş, bütünleşme eğilimindeki artışın küreselleşmeyi yavaşlatan bir faktör olduğu yönündedir. Bölgeselleşme hareketlerinin, bölge ülkeleri arasında her alandaki alışverişi arttırması, küresel dünya düzeninden uzaklaşılması anlamına gelirken gelecekte bölgesel bloklararası alışverişin büyük oranda azalacağı savunulmaktadır. Bu iki kavramın birbirini desteklediğini savunanlar ise; bölgesel ticari engellerin azaltılmasını öngören bütünleşmeyi, küreselleşmenin ilk basamağı olarak kabul etmektedir. Bölgelerarası ilişkilerin artmasının küreselleşmeye doğal bir ortam sağlayıp, bu süreci hızlandıracağı düşünülmektedir. Bölgesel ekonomik bütünleşmenin sınırlı kaldığı durumlarda küreselleşme de zayıflayacaktır⁵.

Bölgesel ekonomik bütünleşme beş farklı aşamadan oluşmaktadır. Bunları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür⁶:

- **Serbest Ticaret Bölgesi:** Bu bütünleşme türü, ilk basamağı oluşturmaktadır. Üye ülkeler aralarında kendi ürettikleri mal ve hizmet ticaretini, tüm gümrük vergileri ve miktar kısıtlamalarını kaldırarak serbestleştirmektedir. Üçüncü ülkelere karşı her ülke kendi ulusal çıkarları doğrultusunda ticari alışverişte bulunmaktadır. Bu tür bir ilişkide, üretim faktörlerinin serbest dolaşımı sözkonusu değildir. Serbest Ticaret Bölgesi'ne örnek olarak EFTA, NAFTA ve ASEAN'ı vermek mümkündür.
- **Gümrük Birlikleri:** Serbest ticaret bölgelerinin bir üst aşamasıdır. Bu tür bir ekonomik bütünleşmede, üye ülkeler aralarındaki tüm gümrük vergilerini ve miktar kısıtlamalarını kaldırmalarının yanı sıra üçüncü ülkelerle olan ticari alışverişlerinde ortak bir gümrük tarifesi uygulamaktadırlar. Bu bütünleşme türüne örnek olarak Türkiye ve Avrupa Birliği (AB) arasındaki Gümrük Birliği Antlaşmasını vermek mümkündür.
- **Ortak Pazar:** Ortak Pazar'da, Gümrük Birliği uygulamalarına ek olarak üye ülkeler aralarında işgücü ve sermayenin hiçbir kısıtlamaya

⁵ Muhsin Kar ve Enver Günay, "Küreselleşme ve Bölgesel Ekonomik Bütünleşmeler", **Avrupa Birliği Ortak Politikalar ve Türkiye**, ed: Muhsin Kar ve Harun Arıkan, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2003, s. 24 – 25.

⁶ Canan Balkır ve Muzaffer Demirci, **Uluslararası Ekonomik Bütünleşme ve Avrupa Topluluğu**, Gözden Geçirilmiş 2.Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989, s.10 – 11.

uğramadan, serbest dolaşımına izin verilmektedir. Bu tür bütünleşmeye örnek olarak Orta Amerika Ortak Pazarı verilebilir.

- ***Ekonomik Birlikler:*** Üye ülkeler aralarında tüm üretim faktörleri ile mal ve hizmet dolaşımını serbestleştirmenin yanı sıra ekonomik ve sosyal politikaları uyumlaştırılıp, birleştirilmektedir. Bu tür ekonomik bütünleşmede, uygulanacak politikalar her ülke tarafından değil, üye ülkelerin temsilcilerinden oluşan bir karar organı tarafından belirlenmektedir. 1993 yılında Maastricht Antlaşması'nı imzalayan AB, Ekonomik Birliklere örnek olarak gösterilebilmektedir.
- ***Tam Ekonomik Bütünleşmeler:*** Bu ekonomik bütünleşme türü, en son aşamayı temsil etmektedir. Tam Ekonomik Bütünleşmelerde ulusal ekonomik bağımsızlığın yerini, uluslararası bir otorite almaktadır. Bu ekonomik bütünleşme türünde üye ülkeler, bir takım yetkilerini uluslararası otoriteye devretmekte ve bu otorite, üye ülkeler adına birliğin ekonomik, sosyal ve mali politikalarını belirlemektedir.

Günümüzde bölgesel ekonomik bütünleşmelerin sayısı hızla artmaktadır. Bu tür bütünleşme örnekleri içinde NAFTA, APEC, EFTA gibi örgütleri saymak mümkündür. Bölgesel ekonomik bütünleşme kavramının günümüzdeki en başarılı örneği AB'dir. Gerek oluşum aşamaları, gerek yıllar içinde geçirdiği süreç ve gerekse bugün ekonomik, sosyal ve siyasal alanda sergilediği yapı nedeniyle AB diğer bütünleşme örnekleri ile karşılaştırıldığında farklı bir konuma sahiptir.

1.1.1. Avrupa Birliği Tarihçesi

18 Nisan 1951 tarihinde imzalanarak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu kuran Paris Antlaşması, AB'ni oluşturma fikrinin ilk adımı olarak kabul görmesine rağmen, bütünleşmiş Avrupa düşüncesi çok daha eskilere dayanmaktadır. Avrupa'da birlik kurma düşüncesi temelinin, 17. yüzyıla kadar uzandığı bilinmektedir. Avrupa kıtasında ülkeler arasında yaşanan çetin savaşların, ülkeleri her açıdan zorlaması, bir birlik etrafında toplanma düşüncesini doğurmuştur.

İlk olarak, 17. yüzyılda Kant'ın ortaya attığı Avrupa'nın birleşmesi fikrine daha sonra pek çok düşünür de katılmıştır. Bunların arasında yer alan ünlü yazar

Victor Hugo, 1848 yılında yayınlanan bir eserinde ilk kez Birleşik Avrupa Devletleri'nden söz etmiştir⁷.

18. yüzyılın ikinci yarısından sonra artan sanayileşme hareketleri, ülkeleri yeni pazar arayışlarına itmiştir. 19. yüzyılda Sanayi Devrimi'nin gerçekleşmesiyle birlikte ekonomik yapı da değişime uğramıştır. Avrupa, kendi içinde küçük ve basit denebilecek ekonomik bütünleşmelere yönelmiştir. Alman Prenslükleri'nin biraraya gelerek 1834 yılında kurdukları Alman Gümrük Birliği (Zollverein) ya da İtalya'nın tarıma dayalı güney devletleri ile sanayiye dayalı kuzey devletleri arasında kurulan birlikler, bu küçük bütünleşmelere örnek olarak verilebilir⁸.

I. Dünya Savaşı, ülkelerin kendi içlerine kapanmasına ve ekonomik hayatı kısıtlayıcı bir takım uygulamalara yönelmesine neden olmuştur. Sıkıntılı günlerin yaşandığı savaş sonrası, ticari ve siyasi ilişkileri geliştirebilmek için 1922 yılında Belçika ve Lüksemburg aralarında ekonomik birleşmeye gitmişlerdir. 1944 yılında bu iki ülkeye Hollanda da katılmıştır. Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un (BENELÜKS) 5 Eylül 1944 tarihinde imzaladığı Gümrük Birliği Sözleşmesi, Avrupa'da gerçekleştirilen ilk ve kapsamlı ekonomik bütünleşme örneğidir. Bu sözleşme, sözkonusu ülkeler arasında ekonomik alışverişe bir takım kolaylıklar sağlıyor olmasına rağmen, II. Dünya Savaşı'nın devam etmesi nedeniyle, ancak 1 Ocak 1948 tarihinde yürürlüğe girebilmiştir⁹.

II. Dünya Savaşı'nın ağır yıkımından sonra hem kıta barışını sağlamak, hem de ekonomik açıdan güç kazanmak düşüncesi Avrupa ülkelerini tekrar biraraya getirmiştir.

1.1.1.1. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT)

20. yüzyılda iki büyük savaş yaşayan Avrupa için bütünleşme kaçınılmaz olmuştur. İngiltere Başbakanı Winston Churchill, bütünleşme hareketlerinin işaretini veren ilk liderdir. 1946 yılında, Avrupa Birleşik Devletleri'nden bahsedilerek, ekonomik açıdan güçlü ve barış içinde bir Avrupa yolunda ilk somut adımlar atılmıştır. Uzun yıllar birbirleriyle savaşmış olan Fransa ve Almanya'nın, Avrupa

⁷ Haluk Günuğur, "Avrupa Birliği Bütünleşmesinin Tarihsel Gelişimi", **Avrupa Birliği El Kitabı**, T.C. Merkez Bankası Personel Genel Müdürlüğü, Rekmay Ltd. Şti., Ankara, 1995, s.13.

⁸ Uğur Kılınç, **Türkiye-Avrupa Toplulukları İlişkileri (Ekonomik, Sosyal, Siyasi, Hukuki ve İdari Yönden)**, TOBB Yayın No: Genel 148; Ar-Ge 60, Sevinç Matbaası, Ankara, 1990, s.3.

⁹ Rıdvan Karluk, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Genişletilmiş 6. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2002(b), s.5 – 6.

barışı için bir tehdit oluşturmasını engellemek amacıyla, Fransız Dışışleri Bakanı Robert Schuman, savaş sanayisinin ana maddesi olan kömür ve çeliğın üretimini ve kullanımının uluslarüstü bir organın sorumluluğuna verilmesini teklif etmiştir¹⁰. Schuman'ın bu teklifi, daha sonra Altılar olarak adlandırılacak olan Fransa, Almanya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve İtalya tarafından kabul görmüştür. 18 Nisan 1951 tarihinde imzalanıp, 25 Temmuz 1952 tarihinde yürürlüğe giren Paris Antlaşması'yla Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğı (AKÇT) kurulmuştur. Topluluğın kuruluş amacı; daha önce de söz edildiğı gibi barışı kalıcı kılmak olmasının yanında, geniş bir işbirliğı ağı sağlamaktır. Antlaşmayla Altılar, aralarında gerçekteşen ticarete engellerin kaldırılmasını, üçüncü ülkelere karşı ortak bir politika uygulanmasını taahhüt ederken¹¹, kömür ve çelik sanayiinde üretim ve kullanım miktarlarının, fiyatların, ortak yapısal düzenlemelerin ve işçilerin çalışma ve yaşam şartlarının iyileştirilmesini sağlamayı amaçlamışlardır¹².

Topluluk, beş organdan oluřmaktadır¹³:

- Yüksek Otorite
- Ortak Meclis/Parlamento
- Bakanlar Konseyi
- Adalet Divanı
- Danışma Komitesi/Sayıştay

Yüksek Otorite kavramıyla Topluluk, uluslarüstü kimliğini ortaya koymuş, bu organla üye ülkelerin baskılarından uzak, bağımsız bir karar ve yürütme organına sahip olmuştur.

AKÇT, Avrupa bütünleşmesi açısından çok önemli bir adım olmuştur. Topluluk, kömür ve çelik sanayiinde göstermiş olduğı başarılı uygulamaları ekonominin diğeri alanlarına yayarak, kapsamlı bir bütünleşme yolunda şartların olgunlaşmasını sağlamıştır.

¹⁰ Kılınç, a.g.e., s.5.

¹¹ Oğuz, a.g.e., s.23.

¹² Mustafa Fişne, "Avrupa Birliğı'nin Doğuşu ve Gelişimi", **Avrupa Birliğı Ortak Politikalar ve Türkiye**, ed: Muhsin Kar ve Harun Arıkan, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2003, s.59.

¹³ Rıza Arslan, "Avrupa Birliğı'nin Kurumsal Yapısı ve Karar Alma Süreçleri", **Avrupa Birliğı Ortak Politikalar ve Türkiye**, ed: Muhsin Kar ve Harun Arıkan, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2003, s.75 – 76.

1.1.1.2. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET/EURATOM)

AKÇT'nin başarılı olması, altı üye ülkeyi yeni arayışlara sürüklemiştir. Bu nedenle, üye ülkelerin devlet ve hükümet başkanları, 1-2 Haziran 1955 tarihinde biraraya gelerek, Belçika Dışişleri Bakanı Paul Henri Spaak başkanlığında bir komisyon kurmuşlardır. Bu komisyonun hazırladığı raporda; üye ülkelerin birleşmelerindeki genel prensipler, olası sorunlar ve çözüm önerileri ile yeni bir nükleer enerji birliğinin kurulması önerilmiştir.

25 Mart 1957 tarihinde imzalanan iki farklı antlaşma ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) kurulmuştur. AAET'nin kuruluş amacı; nükleer enerjinin barış içinde kullanılmasını sağlamaktır. O dönemde Fransa'nın Almanya'yı savaş tehdidi olarak görmesi ve Almanya'nın nükleer enerjiyi askeri amaçla kullanabileceği korkusu nedeniyle Fransa, ekonomik işbirlik harici bir Topluluk kurulması konusunda diğer üyelere baskı yapmıştır. Fransa'nın ekonomik işbirliğin kabulü için Atom Enerjisi Topluluğu'nun kurulmasını şart koşması nedeniyle; her iki Topluluğu kuran antlaşmalar aynı tarihte imzalanmıştır¹⁴.

AAET, petrol bağımlılığının azaltılması ve doğabilecek enerji ihtiyacını karşılayabilmek maksadıyla farklı enerji kaynaklarının yaratılmasını hedeflemiştir. Nükleer enerji sanayisinin kurulması ve geliştirilmesinin desteklenmesi Topluluğun önemle üzerinde durduğu bir konu olmuştur. AAET'nin kurucu üyeleri, diğer iki Toplulukta olduğu gibi Fransa, Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'dur.

1.1.1.3. Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)

Toplulukların (AKÇT ve AAET) kuruluş amacının temelinde, kıta barışının sağlanması yatmaktadır. Yaptıkları düzenlemelerle bu amacı güven altına alan üye ülkeler, başarılarını bir adım daha ileriye taşımak istemişler ve yeni bir ortak hedef belirleyerek, tek bir pazarın kurulmasını amaçlamışlardır. 1955 yılında Paul Henri Spaak tarafından hazırlanan raporda, üye ülkelerin birbirlerine uyguladıkları gümrük düzenlemelerinin zaman içinde kaldırılmasının, üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük uygulamalarına gidilmesinin ve topluluk üyeleri arasında mal, hizmet, sermaye ve işgücünün serbestçe dolaşabilmesinin altı çizilmiştir. Raporda belirtilen hususların yerine getirilebilmesi için üye ülkeler, ekonominin sadece kömür ve çelik kısmını

¹⁴ Kılınç, a.g.e., s.8.

içermeyen, tüm sektörleri kapsayan bir pazar oluşturulmasını hedeflemişlerdir. Bunun da tüm ekonomik, sosyal ve siyasi kurumlarının yakınlaştırılması ile mümkün olabileceği belirtilmiştir¹⁵.

Yapılan görüşmeler ve hazırlanan raporlar sonucu, 25 Mart 1957 tarihinde Roma'da imzalanan antlaşmalarla iki yeni topluluk daha kurulmuştur. Bu topluluklar; AET ve AAET'dir. Bu her iki örgütün kuruluşunda, uluslarüstü yapılanmayı hedefleyen AKÇT esas alınmıştır. 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşması 1 Ocak 1958'de yürürlüğe girmiştir.

AET'nin birincil amacı, ortak bir pazar oluşturmaktır. Roma Antlaşması, üye ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişimlerini ortak eylemlere dönüştürerek, Avrupa'yı bölen engelleri (ki o dönemdeki kimi görüşlere göre bu oluşumlar zaten Avrupa'yı bölmekteydi¹⁶) kaldırmak, bölgelerarası ekonomik istikrarı sağlamak ve çok daha fazla bütünleşmiş bir Avrupa'nın temellerini atmak gibi amaçları hedeflemiştir¹⁷.

AET'yi kuran Roma Antlaşması'na göre, Topluluğun görevlerini şu şekilde sıralamak mümkündür¹⁸:

- Ortak pazar kurulması,
- Üye ülkeler arası ekonomik istikrarsızlığın azaltılması ve bölgelerarası ekonomik dengenin sağlanabilmesi için ortak politikaların (tarım, rekabet, ulaşım, ekonomi ve para politikaları... gibi) belirlenmesi,
- Üye ülkelerdeki çalışma koşullarının ve yaşam standartlarının süreklilik arz eden bir şekilde iyileştirilmesi ve yükseltilmesi.

Roma Antlaşması ile birlikte, AET'nin ilk yılları hem ekonomik, hem de siyasal açıdan oldukça başarılı geçmiştir. Üye ülkeler arasındaki, özellikle sanayi malları ve tarım ürünlerinin ticaretindeki gümrük uygulamalarının düzenlenmesi, hedeflenen tarihten daha önce gerçekleşmiştir. "Geçiş Dönemi" olarak da adlandırılan, 31 Aralık 1969 tarihine kadar uzanan sürede, hedeflerin çoğuna

¹⁵ Kılınç, a.g.e., s.7.

¹⁶ Oğuz, a.g.e., s.35.

¹⁷ İrfan Kaya Ülger, **Avrupa Birliği El Kitabı (Kavramlar-Kurumlar-Kişiler)**, Seçkin Yayıncılık, San. ve Tic. A.Ş., Ankara, 2003, s.6 – 7.

¹⁸ Esra Çayhan, "Kuruluşundan Günümüze Avrupa Birliği", **Avrupa Birliği ve Türkiye**, ed: M. Şükrü Erdem ve Sibel Mehter Aykın, Ezgi Kitabevi, Antalya, 2003, s.46.

ulaşılmıştır¹⁹. Bu başarılı tablo, diğer Avrupa ülkelerinin de dikkatini çekmiş ve 1959 yılında Türkiye ve Yunanistan, 1961 yılında İrlanda, Danimarka ve İngiltere, 1962 yılında Norveç gibi Avrupa ülkelerinin tam üyelik başvuruları, Topluluğun başarısının bir ispatı olmuştur²⁰.

AET'nin amaç ve görevleri gözönüne alındığında, Topluluğun zaman içinde ortak pazar hedefini de aşarak ekonomik bütünleşmeye doğru gitmeyi amaçladığı görülmektedir. Topluluğun yapısal organları şunlardır²¹:

- Avrupa Komisyonu
- Bakanlar Konseyi
- Avrupa Parlamentosu
- Adalet Divanı
- Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi
- Yardımcı Kurumlar (Ekonomik ve Sosyal Komite, Sayıştay, Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Merkez Bankası)

Roma Antlaşması ile imzalanan “Avrupa Topluluklarının Bazı Kurumlarına Dair Sözleşme” her üç topluluk (AKÇT, AET ve AAET) için Meclis/Parlamento ve Adalet Divanı’nı ortak organlar haline getirmiştir. 1 Temmuz 1967 tarihinde yürürlüğe giren, “Avrupa Topluluklarında Tek Konsey ve Tek Komisyon Kuran Antlaşma”olarak geçen *Füzyon Antlaşması* ile bu üç Topluluk için Konsey ve Komisyonlar da ortak hale getirilmiştir. Bu tarihten sonra AKÇT, AET ve AAET, faaliyetlerini ayrı ayrı sürdürmelerine rağmen, Avrupa Topluluğu/Toplulukları (AT) şeklinde ifade edilmişlerdir²².

Dünyada yaşanan ekonomik krizler (özellikle 1973 ve 1979’daki petrol krizleri) nedeniyle, 1970’li yıllar, AT için de zor bir dönem olmuştur. 1 Ocak 1973 tarihinde üç üyenin daha katılması (İngiltere, İrlanda ve Danimarka) bu kriz döneminde Topluluğa bir hareketlilik getirmiştir. Yaşanan ekonomik istikrarsızlıklar sonucu, Topluluğun parasal birlik kurma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, 1979 yılında Avrupa Para Sistemi yürürlüğe konmuştur²³. Sistem, üye ülkelerde döviz

¹⁹ T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, **Avrupa Topluluğu ve Türkiye**, 2. Baskı, Avrupa Topluluğu Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 1993, s.6.

²⁰ Kılınç, a.g.e., s.8.

²¹ Çayhan, a.g.e., s.47.

²² Ülger, a.g.e., s.7.

²³ **Avrupa Birliği’nin Tarihçesi**, <http://www.euturkey.org.tr> , 17.10.2002.

kurlarının istikrarını amaçlamaktadır. Üye ülkeler arasında ortak para birimi olarak ECU (Topluluk içinde hesap birimi olarak kullanılmasına rağmen, maddi bir varlığı bulunmamaktadır) belirlenmiştir²⁴. 1979 yılı, ortak parasal birliğe geçiş sürecinde önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Dünyada yaşanan durgunluk 1980'lerin başında Avrupa'da karamsar bir havanın egemen olmasına neden olmuştur. Bu hava, Topluluk ülkelerinde tedirginlik yaratmıştır. Yaşanan tedirginlik, Topluluğu farklı arayış ve uygulamalara yöneltmiştir. 1 Ocak 1981 tarihinde Yunanistan'ın, 1 Ocak 1986 tarihinde de İspanya ve Portekiz'in tam üyelikleri, Topluluğun bu kriz ortamında genişlemesini sağlamıştır. Topluluğun Avrupa Para Sistemi'ni yürürlüğe koymasının yanında, 1985 yılında Jacques Delors başkanlığındaki Komisyonun hazırladığı rapor sonucu yayımlanan *Beyaz Kitap*, 1 Ocak 1993 tarihine kadar tek Pazar oluşturulmasını hedeflemiştir. Kitap'ta "Ekonomik Politikaların Koordinasyonu ve Ekonomik Parasal Birlik milli ekonomilerin entegrasyonunun temel şartıdır" ifadesi yer almıştır²⁵.

AT kuruluşundan itibaren malların, hizmetlerin, sermaye ve işgücünün serbest dolaşımı konusunda epey yol almasına rağmen, tam bir birlik oluşturma konusunda yetersiz kalmıştır. Topluluk hedefleri arasında bulunan üye ülkelerde malların serbest dolaşımı başarı ile uygulanırken, hizmet, sermaye ve işgücünün serbest dolaşımı fiziki engeller (pasaport, bagaj, polis kontrolleri vb.), teknik engeller (üye ülkelerdeki mevzuatların birbirlerinden farklı olması) ve mali engeller (vergi sistemleri arasındaki farklılıklar) nedeniyle bir türlü tam anlamıyla sağlanamamıştır²⁶. Bu nedenle Topluluk, yapılan çalışmalar sonucu, hedeflenen ortak pazarı oluştururken, ekonomik ve sosyal dengelerin de sağlanması amacıyla, 1987 yılında yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi'ni imzalamıştır²⁷.

Avrupa Tek Senedi, Topluluk için tüm üretim faktörlerinin serbestçe dolaşabileceği bir iç pazarı ifade etmektedir. İç pazarın tamamlanması bir takvime bağlanmıştır. Topluluk içi sınırları kaldıran Tek Senet, 1992 yılı sonunda tam anlamıyla işlerlik kazanmıştır. 3 Kasım 1990'da Berlin Duvarı'nın yıkılarak iki Almanya'nın birleşmesi, 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılarak Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Doğu Bloku'nun yıkılarak Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin serbest

²⁴ Ülger, a.g.e., s.73 – 75.

²⁵ Nevzat Güran, **Uluslararası Ekonomik Bütünleme ve Avrupa Birliği**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1999, s.161.

²⁶ Karluk, a.g.e.(b), s.43 – 44.

²⁷ Çayhan, a.g.e., s.49 – 50.

kalması, Avrupa’da siyasi yapının değişmesine neden olmuştur. Değişen yapı, tek pazar hedefine ulaşan Topluluk için yeni arayış ve fırsatları beraberinde getirmiştir. Bu değişimler, bir sonraki bölümde ayrıntılı incelenecek olan AB oluşum sürecinin olgunlaşmasını sağlamıştır.

1.1.1.4. Avrupa Birliği (AB)

Avrupa Tek Senedi’yle tek pazar haline gelen 15 üye ülke, 1980’lerin sonu 1990’ların başında yaşanan siyasal değişimlerle birlikte, ekonomik ve siyasal açıdan bir dönüm noktasına gelmiştir. 9-10 Aralık 1991 tarihinde Hollanda’nın Maastricht kentinde düzenlenen zirvede, ekonomik ve parasal birliğe geçiş ile siyasi birlik kurulması konusunda fikir birliğine varan Devlet ve Hükümet Başkanları, AT’nin budan sonraki hedefini, ekonomik ve siyasi bütünleşme olarak belirlemişlerdir. 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanarak, 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması, diğer bir adıyla Avrupa Birliği (AB) Antlaşması, Avrupa’daki bütünleşme sürecinin en önemli aşamalarından biridir.

Maastricht Zirvesi’nde alınan kararları şu başlıklar altında sıralamak mümkündür²⁸:

- Ekonomik ve Parasal Birliğin (EPB) tamamlanması,
- Avrupa Sosyal Politikası’nın oluşturulması,
- AT’deki diğer ülkelere oranla daha az gelişmiş olan İspanya, Yunanistan, Portekiz ve İrlanda için sağlanacak olan bir fonla, diğer üye ülkelere ekonomik uyumlarının sağlanması,
- Avrupa Parlamentosu’nun yetkilerinin artırılması,
- Ortak Dış ve Güvenlik Politikalarının belirlenmesi,
- Ortak Savunma Politikası’nın belirlenmesi,
- AT’nin yetkilerinin genişletilmesi (eğitim, ulaştırma, Avrupa ağının geliştirilmesi vs. konusunda)
- Topluluk üyesi ülke vatandaşlarına, ikamet ettikleri ülkede seçme ve seçilme hakkının verilmesi.

Maastricht kararları ile gündeme gelen siyasi bütünleşme, üye ülkelerin Antlaşma’yı onaylaması ile mümkün olabilmektedir. Ancak yapılan uzun görüşmelerden

²⁸ Füsun İstanbullu Dinçer, **Avrupa Birliği’nde Turizm ve Uygulanan Politikalar**, Der Yayınevi, İstanbul, 1997, s.27 – 28.

sonra 12 ülkeden, 10'u Maastricht Zirvesi sonuçlarını onaylamış, Danimarka ve İngiltere'de bu süreç daha uzun bir süre almıştır. İngiltere, Danimarka'nın vereceği kararın sonucunu beklerken, Mayıs 1993'te ikinci kez yapılan halkoylamasıyla Danimarka Zirve kararlarını onaylamıştır. Ağustos 1993'te de İngiltere'nin kararı onaylaması sonucu 1 Kasım 1993 tarihinde Maastricht Antlaşması resmen yürürlüğe girmiştir²⁹.

Maastricht Antlaşması, AT'yi kuran antlaşmalar ile hukuki ve kurumsal yapıda bir takım yenilikler getirirken, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası(ODGP) ve Adalet ve İçişleri Alanında İşbirliği olmak üzere iki yeni eylem alanı oluşturmuştur. AT adıyla anılan üç topluluk (AKÇT, AAET ve AET), Maastricht Antlaşması ile *Avrupa Birliği* adını almıştır³⁰.

Maastricht Antlaşması;

- ekonomik faaliyetlerin uyumlu ve istikrarlı gelişimini,
- enflasyonsuz ve sürdürülebilir bir kalkınmanın sağlanmasını,
- Birlik ülkelerinin ekonomilerinin birbirine yaklaşmasını,
- vatandaşları için daha güçlü bir birlik yaratılmasını hedeflemiştir³¹.

Maastricht Antlaşması, AB'de bir takım yapısal yenilik ve değişimleri getirmektedir. Söz konusu yenilik ve değişimleri Şekil 1'de görüldüğü üzere 3 gruba ayırmak mümkündür.

I. grupta bulunan Avrupa Toplulukları kısmında, üye ülkeler karar alma ve uygulamaya ilişkin bazı yetkilerini AB'ye bırakmıştır. Bu yapısal grup, uluslararası bir nitelik taşımaktadır ve bünyesinde AKÇT, AAET ve AET yer almaktadır. EPB bu grubu oluşturan en önemli yapı taşlarından biridir. Çünkü EPB'nin sağlanması, ekonomik bütünleşme sürecinin tamamlanması anlamına gelmektedir³².

II. ve III. grup uluslararası bir niteliğe sahiptir ve bütünleşmenin siyasi ve sosyal yönünü temsil etmektedir. ODGP'nin yer aldığı II. kısımda, AB dış politikasına yön vermektedir. ODGP'nin temeli aslında, 1970'teki Lüksemburg Raporu'na

²⁹ Dinçer, a.g.e., s.29.

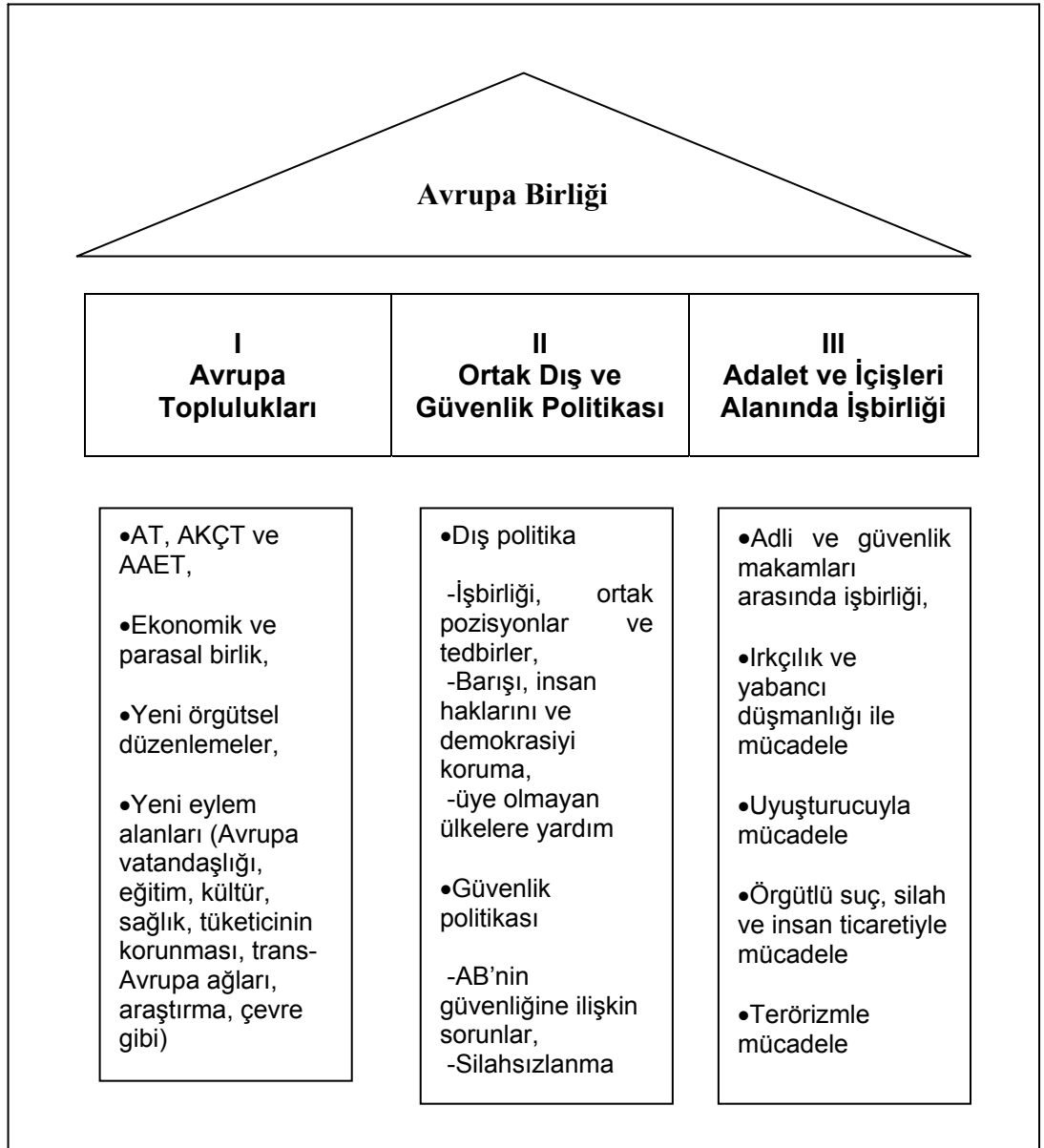
³⁰ Sahir Özdemir, **Kavramlara İlişkin Açıklayıcı Not**, Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara, 2001, s.3.

³¹ İktisadi Kalkınma Vakfı, **Avrupa Birliği'nin Tarihçesi**, <http://www.ikv.org.tr/abtarihce.php> , 10.02.2006.

³² Çayhan, a.g.e., s.50.

dayanmaktadır. Üye ülkeler, uluslararası sorunlarının çözümü ve Topluluk kapsamındaki dış ilişkiler konusunda işbirliği sağlamak amacıyla Avrupa Siyasi İşbirliği'ni (ASİ) oluşturmuşlardır. ASİ'nin amaçlarından biri, üye ülkeler açısından hukuki bir bağlayıcılığı olmadan, dış politikada birbirleri ile işbirliği ve dayanışma içinde olunmasıdır. Bu oluşum uluslararası yapıya sahiptir. ASİ, daha sonra 1987 yılında yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi'nin hükümleri arasına eklenmiştir.

Şekil 1: Avrupa Birliği'nin Yapısı ve Bu Yapıyı Oluşturan Gruplar

Kaynak: Fişne, a.g.e., s.63.

Maastricht Antlaşması'yla ASİ'nin işleyişi yeniden düzenlenerek, ODGP adını almıştır³³.ODGP'nin amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür³⁴:

- Üye ülkelerin dolayısıyla Birliğin, ortak değerlerini, çıkarlarını ve bağımsızlığını korumak,
- Birliğin ve üye ülkelerin güvenliğini güçlendirmek,
- Birleşmiş Milletler, Helsinki Nihai Senedi ve Paris Antlaşmaları'nın hükümlerine uygun olarak uluslararası barışı korumak ve güvenliği arttırmak,
- Uluslararası işbirliğini kuvvetlendirmek,
- Demokrasi ve hukukun üstünlüğü sağlanırken, temel hak ve özgürlüklere saygıyı geliştirmek.

AB'nin yapısal olarak dayandığı III. grup, Adalet ve İçişleri Alanında İşbirliği'dir. Maastricht Antlaşması'yla üye ülkeler, adalet ve içişleri alanında bir takım düzenlemelere gitmişlerdir. Adli ve güvenlik makamları arasında işbirliği, göç sorunu, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, uyuşturucu, örgütlü suç, silah ticareti, insan ticareti ve terörizmle mücadele konularında uluslararası düzeyde ortak kararlar almışlardır.

Avrupa'da Tek Senet'in ardından en fazla reform yaratan antlaşma, Maastricht Antlaşmasıdır. Maastricht Antlaşması ile bütünleşme sürecinin en temel unsurlarından biri olarak EPB görülmüştür. EPB'nin amacı, Birlik içinde ekonomi ve para politikalarının uyumlaştırılmasıdır. EPB süreci Şekil 2'de de görüldüğü gibi üç aşamadan oluşmaktadır. Maastricht Antlaşması, EPB'nin I. Aşaması'nda yer almaktadır. I. Aşama, Birlik içinde tüm üretim faktörlerinin serbest dolaşımı, üye ülkelerin ekonomi ve para politikaları ile bu ülkelerin Merkez Bankaları arasında işbirliği ve uyumun sağlanmasını amaçlamıştır. II. Aşama, Ocak 1994 ile Ocak 1999 arasını kapsayan dönemdir. Son aşama ise, 1999 sonrasını kapsamaktadır.

EPB'nin sağlanması, Birlikte tek para uygulamasının başarıya ulaşmasıyla gerçekleşmiştir. Birlik, uygulamaya geçilmenin ön şartı olarak, bir takım kriterler belirlemiştir. *Maastricht Kriterleri* olarak da bilinen bu kriterler, üye ülkelerin

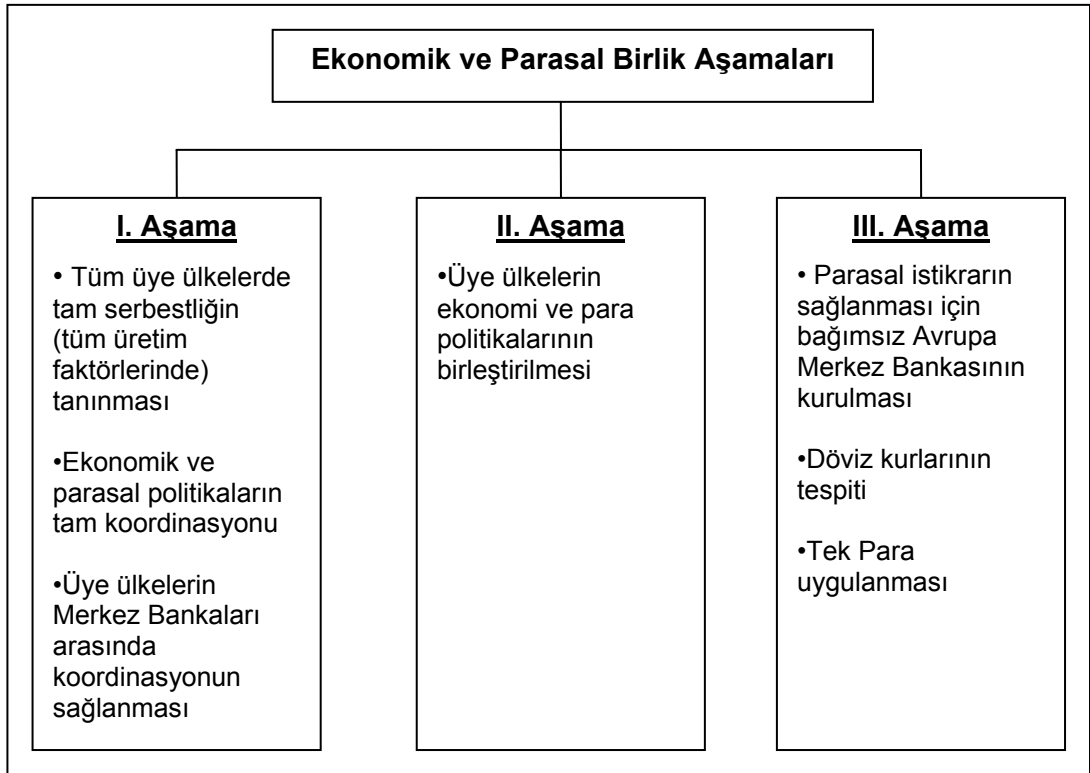
³³ Ülger, a.g.e., s.81 – 82.

³⁴ Ülger, a.g.e., s.222 – 223.

ekonomik yapıları arasındaki farklılıkları en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu kriterler şunlardır³⁵:

- Birlik içinde en düşük enflasyona sahip üç ülkenin yıllık enflasyon ortalamaları ile diğer bir üye ülkenin enflasyon oranı arasındaki fark 1,5'u geçmemelidir.
- Üye ülkelerin devlet borçlarının GSYİH'lerine oranı %60'ı geçmemelidir.
- Üye ülkelerin bütçe açığının GSYİH'lerine oranı %3'ü geçmemelidir.
- Üye ülkelerin uyguladıkları uzun vadeli faiz oranları 12 aylık dönem itibarıyla, fiyat istikrarı konusunda en iyi performans gösteren üç ülkenin faiz oranını 2 puandan fazla aşmamalıdır.
- Üye ülkenin para birimi, diğer bir üye ülkenin para birimi karşısında son 2 yıl içinde devalüe edilmemiş olmalıdır.

Şekil 2: Ekonomik ve Parasal Birlik Aşamaları

Kaynak: Vedat Akman, **Avrupa Topluluğu ve Türkiye- Uluslararası Antlaşmalar ve Birliğin Ötesinde Bir Avrupa**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, Yayın No: 248, Dizini No: 29, İstanbul, 1995, s.61. ve Ülger, a.g.e., s.135-136 'dan derlenmiştir.

³⁵ Selin Dilekli ve Kadriye Yeşilkaya, **Maastricht Kriterleri**, Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara, 2002, s.1 – 3.

1995 yılına gelindiğinde Avusturya, İsveç ve Finlandiya da Birliğe katılmıştır. Böylece üye ülke sayısı 15'e yükselmiştir.

Maastricht Antlaşması ile belirlenen takvim gereğince 1 Ocak 1999 tarihi itibarıyla Birliğin tek para birimi olan EURO'ya geçmesi kararlaştırılmıştır. Bu EPB'nin son aşamasıdır. EURO'nun, Aralık 1995'te düzenlenen Madrid Zirvesi'nde Birliğin ortak para birimi olması kararlaştırılmıştır. 1 Ocak 1999 ile 1 Ocak 2002 arası dönem *Geçiş Dönemi* olarak adlandırılmıştır³⁶. 1 Ocak 1992 tarihinden itibaren ortak para birimi olan EURO üye ülkelerde tedavüle sürülmüştür. İngiltere, İsveç ve Danimarka bu uygulama dışında kalmayı tercih etmişlerdir. Ulusal egemenlik hakları içinde bulunan para basma hakkı, üye ülkelerin kendi rızalarıyla Avrupa Merkez Bankası'na devredilmiştir³⁷.

2 Ekim 1997 tarihinde imzalanarak, 1 Mayıs 1999'da yürürlüğe giren, *İkinci Maastricht* olarak da adlandırılan, Amsterdam Antlaşması, Maastricht Anlaşması'nın getirdiği hukuksal çerçeveyi tamamlamıştır. Amsterdam Antlaşması, demokratik ve sosyal konular üzerinde, diğer anlaşmalara oranla daha fazla durmuştur. Antlaşma, Maastricht'in devamı niteliğindedir. Ancak AB'nin dayandığı yapısal gruplararası bazı değişiklikleri öngörmüştür. Avrupa vatandaşlığı konusu üzerinde önemle durulmuş ve Schengen Antlaşması, Amsterdam antlaşması kapsamına alınmıştır³⁸.

Ekonomik ve parasal birliği sağlama yolunda önemli adımlar atmış olan üye ülkeler, sosyal konular üzerinde de ortak hareket etme isteklerini ortaya koymuşlardır. 1990'lı yıllarda kendi içinde derinleşmeyi sağlayan Birlik, genişleyerek daha büyük bir Pazar olma hedefine yönelmiştir.

1.1.1.5. Avrupa Birliği'nin Genişlemesi

AB, AKÇT ile birlikte ilk kuruluşundan itibaren sürekli büyüme ve genişleme eğilimi içinde olmuştur. Birliğin bugün ulaştığı noktaya kadar olan süreçte, başarıya ulaşan her eylemin ardından, daha büyüğü ve kapsamlısı birbirini takip etmiştir. Ekonomik ve siyasi bütünleşme ile kendi içinde derinleşen AB, genişleyerek de eylem alanını çok daha farklı boyutlara taşımıştır. Birlik, Avrupa'nın en büyük,

³⁶ Ülger, a.g.e., s.140.

³⁷ Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, **Avrupa Birliği Nedir? (Tarihsel Gelişim, Kurumsal Yapı ve Genişleme Süreci)**, Ankara, 2002, s.3.

³⁸ Ülger, a.g.e., s.45 – 50.

Dünya'nın ise ilk sıralarında yer alan bir ekonomik bütünleşme örneğini temsil etmektedir.

AKÇT ile temeli atılan AB, ilk etapta altı üyeden (Fransa, Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) oluşmaktaydı. Paris Antlaşması ile kurulan AKÇT'nin ve Roma Antlaşmaları ile kurulan AAET ve AET'nin başarılı çalışmaları, tüm Dünya ve Avrupa ülkelerinin dikkatini çekmiş, özellikle ekonomik alanda gösterilen yüksek performans, topluluklara olan talebi arttırmıştır.

Roma Antlaşması'nda yer alan "Her Avrupa ülkesi Avrupa Topluluğu'na üyelik için başvurabilir" ibaresi, *genişleme dalgaları* olarak da geçen, beş genişleme sürecini ortaya çıkarmıştır. Bu genişleme dalgalarının ilk üçü Birlik öncesi, son ikisi ise AB oluşumundan sonra gerçekleşmiştir³⁹.

Topluluğun ilk yıllarının ekonomik açıdan başarılı geçmesi üzerine 1961'de İrlanda, Danimarka ve İngiltere, 1962'de de Norveç AT'ye tam üyelik için başvurmuşlardır. Ancak İngiltere, diğer ülkelere kıyasla farklı bir konuma sahiptir. İngiltere, Topluluğun ilk kuruluş yıllarına rastlayan 1960'da Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ni (EFTA) kurmuştur. İngiltere'nin EFTA'nın kuruluşunda yer almasının nedenlerinden biri, ulusal egemenliğinden feragat etmeden kurulacak bir serbest ticaret bölgesinin içinde yer alarak, Topluluğa rakip olmaktır⁴⁰. İngiltere'nin ilk kuruluş yıllarında Topluluğa cephe alması Fransa'nın tepkisine neden olmuş ve 1967'de tekrar üyelik başvurusu yapan İngiltere, Topluluktan iki kere red cevabı almıştır. 1 Aralık 1969'da, La Haye Zirvesi'nde biraraya gelen Topluluk, bu dört aday ülke için tam üyelik müzakerelerinin başlatılmasını kabul etmiştir. 1972 yılında aday ülkelerde yapılan halkoylamalarında, Norveç haricindeki diğer üç ülke halkı Topluluğa onay vermiştir. Böylece 1 Ocak 1973'te yürürlüğe giren antlaşmalar ile İngiltere, İrlanda ve Danimarka Topluluğun üç yeni üyesi olmuştur. I. Genişleme Dalgası olarak adlandırılan bu dönemde, Topluluk üye sayısını dokuza çıkarmıştır. Bu genişlemeye *Kuzey Genişlemesi* de denmektedir. Bu ülkeler için 5 yıllık bir uyum dönemi süresi öngörülmüştür⁴¹.

Topluluğun II. Genişlemesi, 1 Ocak 1981 tarihinde Yunanistan'ın tam üyeliğinin kabulüyle olmuştur. İlk başvurusunu 1959 yılında yapan Yunanistan,

³⁹ Fişne, a.g.e., s.67.

⁴⁰ Fişne, a.g.e., s.67.

⁴¹ Kılınç, a.g.e., s.8 – 10.

ülkesinde yaşanan bir takım siyasi gelişmeler nedeniyle, bir dönem Toplulukla ilişkisini dondurmıştır. 12 Haziran 1975 tarihine gelindiğinde Yunanistan tekrar tam üyelik başvurusu yapmıştır. Topluluğa kabulüyle, onuncu üye ülke olan Yunanistan için de, 5 yıllık bir uyum dönemi öngörülmüştür.

III. Genişleme Dalgası'nın sözkonusu ülkeleri, İspanya ve Portekiz'dir. *Güney Genişlemesi* olarak da adlandırılan bu genişlemede ülkeler, 1 Ocak 1986 tarihinde tam üyeliğe kabul edilmişlerdir. O dönemde diğer üye ülkelere kıyasla (Yunanistan hariç), gelişmişlik düzeyleri biraz daha geri olan İspanya ve Portekiz'in üyelik yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri için 7 yıllık bir uyum dönemi öngörülmüştür. Bu katılımlarla birlikte Topluluğun üye sayısı 12'ye çıkmıştır⁴².

1990 yılına gelindiğinde, Soğuk Savaş bitmiş, siyasi dengeler değişmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Federal Almanya ve Doğu Almanya olarak ikiye ayrılan Almanya'nın, 3 Kasım 1990 tarihinde birleşmesiyle *de facto* bir genişleme daha gerçekleşmiş, toplulukta üye sayısı artmamış, ancak Almanya'nın Topluluk organlarındaki oy dağılım ve ağırlığı değişmiştir⁴³.

Dört EFTA üyesi olan Avusturya, İsveç, Finlandiya ve Norveç 1989 sonrası tam üyelik başvurusunda bulunmuşlardır. Yapılan halkoylamalarında Norveç halkının yine olumsuz oy kullanması, 1 Ocak 1995 tarihinde Avusturya, İsveç ve Finlandiya'yı AB üyesi yapmıştır. IV. Genişleme sonrası Birlik üye ülke sayısı 15 olmuştur⁴⁴.

AB her genişleme sürecini tamamlayıp, yeni ülkelerin bütünleşmesini sağlarken, üye Devlet ve Hükümet Başkanları, Haziran 1993'te Kopenhag Zirvesi'nde bir araya gelmişlerdir. 1990 sonrası Dünya siyasi düzeninde yaşanan değişimlerin ardından, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile olan ilişkilerin arttırılarak tam bir Avrupa bütünleşmesinin sağlanması, Birlik hedefleri arasında yer almıştır. Bu nedenle, Kopenhag Zirvesi'nde AB'ye tam üye olmak isteyen adaylar için yeni kriterler belirlenmiş ve "Bir ülke, gerekli ekonomik ve politik koşulları yerine getirerek, üyelik ödevlerini üstlenebilir duruma geldiğinde katılım derhal gerçekleşecektir"

⁴² Karluk, a.g.e.(b), s.16 – 18.

⁴³ Karluk, a.g.e.(b), s.18 – 19.

⁴⁴ Günuğur, a.g.e., s.17

ibaresiyle tam adaylık bir takım koşullara bağlanmıştır⁴⁵. Kopenhag Zirvesi'nde belirlenen kriterler üç ana başlık altında toplanmıştır⁴⁶:

- **Siyasi Kriterler:** Demokrasi ve hukukun üstünlüğünün sağlanması, insan hakları ve azınlıkların güvence altına alınarak, bunları sağlayacak kurumların varlığı,
- **Ekonomik Kriterler:** İşleyen bir piyasa ekonomisine sahip olunması, Birlik içinde ekonomik açıdan rekabete dayanabilecek bir serbest piyasa ekonomisinin varlığı,
- **Tam Üyelikten Kaynaklanan Yükümlülüklerle Uyum Yeteneği/Kriteri:** EPB'ye uyum, Topluluk Müktesebatına uyum vb.

AB'ye katılımın bazı kriterlere bağlanmış olması, yani Kopenhag Kriterleri'nin AB'ye tam üyelik koşullarını belirlemesi, aday ülkelerin başvuru ve müzakere sürecinde AB Müktesebatı'na uyumuyla mümkün olabilecektir. En kısa anlatımıyla AB Müktesebatı; tam üyelik sözkonusu olduğunda akla gelebilecek her şeydir. Aday ülkenin, Birliği kuran antlaşmaların çerçevesini oluşturduğu hukuki düzeni benimsemesi ve egemenlik haklarının bir kısmını Birlik organlarıncı kullanılmasını kabul etmesidir. AB müzakere sürecinde, aday ülkenin üyeliğinin kabul edilebilmesi, belirlenen bazı alanlardaki yükümlülükleri tamamlaması ile mümkün olabilecektir. Aday ülkelerin, tam üyelik müzakere sürecinde tamamlaması gereken yükümlülük konuları şunlardır⁴⁷:

1. Malların serbest dolaşımı,
2. Kişilerin serbest dolaşımı,
3. Hizmetlerin serbest dolaşımı,
4. Sermayenin serbest dolaşımı,
5. Şirketler hukuku,
6. Rekabet politikası,
7. Tarım,
8. Balıkçılık,
9. Ulaştırma politikası,
10. Vergilendirme
11. Ekonomik ve parasal birlik,

⁴⁵ **Avrupa Birliği: Hala Genişliyor**, <http://www.deltur.cec.eu.int/q-halagenisliyor.rtf>, 06.09.2004.

⁴⁶ **Avrupa Birliği Konseyi Kopenhag Zirvesi Sonuçları**, <http://www.euturkey.org.tr>, 18.10.2002.

⁴⁷ Karluk, a.g.e.(b), s.179 – 181.

12. İstatistikler,
13. Sosyal politika ve istihdam,
14. Enerji,
15. Sanayi politikası,
16. KOBİ'ler (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler),
17. Bilim ve araştırma,
18. Eğitim ve öğretim,
19. Telekomünikasyon ve bilgi teknolojileri,
20. Kültür ve işitsel-görsel politikalar,
21. Bölgesel politika ve yapısal birimlerin koordinasyonu,
22. Çevre,
23. Tüketici ve halk sağlığının korunması,
24. Adalet ve içişleri alanında işbirliği,
25. Gümrük birliği,
26. Dış ilişkiler,
27. Ortak dış ve güvenlik politikası,
28. Mali kontrol,
29. Finansman ve bütçeye ilişkin hükümler,
30. Kurumlar,
31. Diğer.

V. Genişleme Dalgası, 1990'ların başında yaşanmıştır. AB, 1990'lardan itibaren Sovyet baskısından kurtulmuş Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini sürekli olarak desteklemiştir. AB'nin güney genişlemesini tamamlayıp, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine yönelmesi, bir takım çıkarıcı nedenler de içermektedir. Daha küçük pazarlara sahip olan bu ülkelerin, daha güçlü ve büyük pazar işletmelerinin (özellikle Batı Avrupa) cazibe noktaları olmuştur. Çünkü bu pazarlar, mesafe açısından AB'ye yakın ve düşük ücret politikaları, sosyal güvenlik yetersizlikler vb. konular nedeniyle yabancı yatırımcılar için çekici olmuştur⁴⁸. Birlik, ileride AB aday ülkesi olabilecek bu Avrupa ülkelerinin ekonomik ve siyasi reform sürecinden geçmelerinin gerekliliği üzerinde önemle durmuştur. Siyasi açıdan istikrarlı Orta ve Doğu Avrupa, her şeyden önce, AB için güvenli bir komşu olacaktır. Bu nedenle ilk etapta, 16 Aralık 1991 tarihinde Polonya, Macaristan ve Çekoslovakya ile Avrupa Antlaşmaları

⁴⁸ Harun Gümrükçü, "ABD ve AB Rekabeti, AB'nin Akdeniz Politikası ve Türkiye", **Küreselleşme ve Türkiye**, Ed: Harun Gümrükçü, Avrupa –Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2003(a), s.72.

imzalanmıştır. Bu ilk Avrupa Antlaşması'dır. Bu Antlaşmaların amacı; Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde ticareti serbestleştirmek, ekonomik, sosyal, siyasi ve mali alanda işbirliğini arttırmak ve bu ülkeleri AB üyeliğine hazırlamaktır. İlk antlaşmanın ardından 1993'te Bulgaristan ve Romanya, 1995'te Estonya, Letonya ve Litvanya, 1996'da da Slovenya ile antlaşmalar imzalanmıştır. Bu antlaşmalarda, hazırlık sürecinin en fazla on yıl içinde sonuca ulaştırılması karara bağlanmıştır⁴⁹. Avrupa Antlaşmaları, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri için, AB'nin aday ülkeye yapacağı maddi yardım karşılığında, ülkelerin ekonomik, mali, hukuki ve idari alanlarda hangi reformları yapacağını ayrıntılı bir biçimde açıkladığı *katılım ortaklığı belgesi* yerine geçmiştir⁵⁰.

AB Birlikte bütünleşmenin derinleşerek, genişlemenin sağlanabilmesi amacıyla, 15 Temmuz 1997 tarihinde, Gündem 2000 isimli bir strateji belgesi yayımlamıştır. Bu belgenin üzerinde durduğu en önemli konu genişlemedir. Gündem 2000 Belgesi, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde AB politikalarının (özellikle Ortak Tarım Politikası) revize edilerek, desteklenmesi yer almaktadır. İkinci bölümde, aday ülkelerin katılım ortaklığı belgelerine ve Topluluk Müktesebatı'na uyumlarının incelenmesi yer almaktadır. Üçüncü ve son bölümde ise; genişlemenin AB ve politikalarını nasıl etkileyebileceği incelenmiştir⁵¹.

AB, 12-13 Aralık 1997 tarihinde gerçekleşen Lüksemburg Zirvesi'nde aldığı kararlar doğrultusunda, Kopenhag Kriterleri'ni sağlama durumuna göre ülkeleri üç gruba ayırmıştır. Birinci grupta, kriterleri büyük ölçüde sağlamış Çek Cumhuriyeti, Estonya, Kıbrıs, Macaristan, Polonya ve Slovenya yer almaktadır. İkinci grupta, kriterleri sağlamada birinci grup ülkelere göre biraz daha geride olan Bulgaristan, Letonya Litvanya, Malta, Romanya ve Slovakya vardır. Üçüncü grupta ise, Lüksemburg Zirvesi'nde adaylığı kabul edilmeyen ancak daha sonra Helsinki Zirvesi'nde aday ülke statüsüne hak kazanan Türkiye yer almaktadır⁵².

Kopenhag Kriterleri'ni sağlamış, *Lüksemburg Grubu* olarak da adlandırılan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Kıbrıs, Macaristan, Polonya ve Slovenya'dan oluşan grubun tam üyelik müzakerelerinin 1998'de başlatılmasına karar verilmiştir. Lüksemburg Zirvesi'nde ikinci grup ülkeler arasında bulunan Bulgaristan, Letonya

⁴⁹ Karluk, a.g.e., s.23.

⁵⁰ Ülger, a.g.e., s.184.

⁵¹ Ülger, a.g.e., s.163.

⁵² Murat Tosun Çam, **Avrupa Birliği'nde Genişleme**, <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/emu/aylikvaz2.html>, 13.12.2005.

Litvanya, Malta, Romanya ve Slovakya için tam adaylık müzakere sürecinin 10-11 Aralık 1999'da gerçekleşen Helsinki Zirvesi'nde alınan kararlar doğrultusunda, 2000 yılında başlatılması uygun görülmüştür. Bu grup ülkeler, *Helsinki Grubu* olarak da adlandırılmaktadır⁵³.

AB, Aralık 2002'de tarihinin en büyük genişleme dalgasını yaşamıştır. Çek Cumhuriyeti, Estonya, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya müzakereleri tamamlayarak, 1 Mayıs 2004 tarihinde resmi olarak AB üyesi olmuşlardır. Üye ülke sayısı 25'e çıkan AB, bu son genişleme ile birlikte kıta barışını biraz daha güven altına alırken, pazarını da genişletmiştir. Tablo 1'de AB ülkelerinin, Birliğe tam üyelik başvurusu ve tam üyelik tarihleri görülmektedir.

Tablo 1: Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci

GENİŞLEME	ÜLKELER	TAM ÜYELİK BAŞVURUSU	AB ÜYELİK
I. GENİŞLEME	Danimarka İngiltere İrlanda	09 Ağustos 1961 10 Ağustos 1961 31 Temmuz 1961	01 Ocak 1973 01 Ocak 1973 01 Ocak 1973
II. GENİŞLEME	Yunanistan	08 Haziran 1959	01 Ocak 1981
III. GENİŞLEME	Portekiz İspanya	28 Mart 1977 28 Temmuz 1977	01 Ocak 1986 01 Ocak 1986
IV. GENİŞLEME	Avusturya İsveç Finlandiya	17 Temmuz 1989 01 Temmuz 1991 18 Mart 1992	01 Ocak 1995 01 Ocak 1995 01 Ocak 1995
V. GENİŞLEME	Kıbrıs Malta Macaristan Polonya Slovakya Letonya Estonya Litvanya Çek Cumhuriyeti Slovenya	04 Temmuz 1990 16 Temmuz 1990 31 Mart 1994 05 Nisan 1994 26 Haziran 1995 13 Ekim 1995 24 Kasım 1995 08 Aralık 1995 17 Ocak 1996 10 Haziran 1996	01 Mayıs 2004 01 Mayıs 2004 01 Mayıs 2004 01 Mayıs 2004 01 Mayıs 2004 01 Mayıs 2004 01 Mayıs 2004 01 Mayıs 2004 01 Mayıs 2004 01 Mayıs 2004

Kaynak: <http://www.dtm.gov.tr/ab/AB%20Sayfasi/tarihsel.htm>, 11.02.2006.

AB genişleyerek üye sayısını arttırırken, siyasi bütünleşme yolunda yaptığı çalışmalara bir yenisini daha eklemiştir. 26 Şubat 2001 tarihinde imzalanan Nice

⁵³ Harun Gümrükçü, **Türkiye ve Avrupa Birliği**, Avrupa-Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, Avrupa Dizisi 15, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2002(b), s.173 – 174.

Antlaşması'nın ardından, Antlaşma'nın çözüme ulaştırmaya çalıştığı bazı kurumsal konularda yetersiz kalması ve AB Anayasası'nın hazırlanması amacıyla 28 Şubat 2002 tarihinde *Avrupa'nın Geleceği Kurultayı* toplanmıştır⁵⁴. Bu Kurultay'ın amacı, AB Anayasası taslak metninin hazırlanmasıdır. 29 Ekim 2004 tarihinde imzalanarak son halini alan AB Anayasası, siyasi birlik kurma yolunda atılan en önemli adımlardan biridir. Avrupa Parlamentosu tarafından 12 Ocak 2005 tarihinde imzalanarak, 1 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe girmesi planlanan Avrupa Anayasası çalışmalarına, üye ülkelerin onay sürecinde yaşanan bazı olumsuzluklar nedeniyle bir süre ara verilmiştir⁵⁵.

1.1.2. Avrupa Birliği'nin Hedefleri

AB'nin kuruluşundan bu yana taşıdığı en temel hedef, ekonomik bütünleşmenin sağlanmasıdır. Ancak AB'nin kuruluş nedenleri incelendiği zaman, ekonomik bütünleşme hedefinin yanında başka hedeflerin de yer aldığı görülmektedir⁵⁶.

- Ekonomik bütünleşmenin gerçekleştirilmesi,
- Siyasi bütünleşmenin gerçekleştirilmesi,
- Avrupa'da sürdürülebilir barışın tesis edilmesi.

Yukarıdaki maddeler dikkatle incelendiğinde AB'nin hedefleri, ekonomik, siyasi ve sosyal olmak üzere üç grupta toplanmaktadır. Bu hedefleri şu şekilde açıklamak mümkündür⁵⁷:

- **Ekonomik Hedefler:** Sınırlardan arındırılmış, ortak ticaret yapılabilecek bir iç pazarın kurulması, Avrupa ülkelerinin uzun yıllar boyunca hem hayali hem de ortak hedefi olmuştur. Bu nedenle belirlenen ekonomik hedefleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Avrupa Tek Pazarı'nı kurmak,
- Ekonomik ve parasal birliği oluşturmak,

⁵⁴ **Genişlemenin AB Kurumları Üzerindeki Etkisi**, http://www.abhaber.com/belgeler/blg_00007.asp 11.02.2006.

⁵⁵ İktisadi Kalkınma Vakfı, **Avrupa Birliği'nin Tarihçesi**, a.g.e.

⁵⁶ Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, **Avrupa Birliği Nedir? (Tarihsel Gelişim, Kurumsal Yapı ve Genişleme Süreci)**, a.g.e., s.1.

⁵⁷ Kılınç, a.g.e., s.9-10 ve Coşkun Can Aktan, **Avrupa Birliği'nin Hedefleri**, <http://www.canaktan.org/ekonomi/avrupa-birligi/ab-hedefler.htm>, 16.02.2005.

- EPB'yi oluştururken üye ülkelerin ekonomi politikalarını birbirlerine yaklaştırmak ve ortak ekonomi politikaları (ortak ticaret politikası, ortak rekabet politikası vb.) geliştirmek,
- Ekonomi ve teknoloji alanında tüm kaynakların en etkin bir biçimde kullanılmasını sağlamak,
- Dünyadaki diğer ekonomik bütünleşmeler ve güçlerle rekabet gücünü arttırmak.

- **Siyasi Hedefler:** AB'nin diğer bir hedefi, siyasi bütünleşmedir. Üye ülkeler arasında siyasi birliğin kurulmasının temeli, Avrupa Tek Senedi'ne dayanmaktadır. AB'nin siyasi hedefleri şu şekilde sıralanabilir:

- Yaşanan I. ve II. Dünya Savaşları'nın ardından, üye ülkelerin halkları arasındaki ayrılığı ve engelleri kaldırmak,
- Üye ülkelerin uluslararası platformda yaşadıkları sorunları tek bir birlik altında çözüme ulaştırmak,
- Yine uluslararası platformda; istikrarlı, sürdürülebilir ve hukuka saygılı ilişkiler sisteminin kurulmasına yardımcı olmak,
- Ortak bir dış politika uygulayarak, üye ülkeler arasında ortak bir savunma politikasını oluşturmak, diğer bir deyişle ODGP uygulamak,
- Hukuk ve içişleri alanındaki konularda üye ülkeler arasında işbirliğini sağlamak,

- **Sosyal Hedefler:** Birliğin ilk kuruluş yıllarında ekonomik ve siyasi bütünleşmeye ağırlık vermesi, sosyal hedeflerin geri planda kalmasına neden olmuştur. Ancak Maastricht Antlaşması'yla birlikte sosyal alandaki hedefler de Birliğin temel hedefleri arasına katılmıştır. Sosyal hedefleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Avrupa Vatandaşlığı (üye ülke vatandaşları ve bu ülkelerin farklı bir AB ülkesinde yaşayan diğer vatandaşları Avrupa Vatandaşı kabul edilmektedir) kavramını oluşturmak ve yerleştirmek,
- Avrupa vatandaşlarının hayat standartlarını yükseltmek,
- İnsan hak ve özgürlüklerini güvence altına almak.

Bu üç ana başlık altındaki hedeflere, Topluluk Müktesebatı'nı korumak ve tam anlamıyla uygulamak hedefi de eklenebilir.

1.1.3. Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı

1 Mayıs 2004 tarihinde, 10 yeni ülkenin katılımıyla üye sayısını 25'e, nüfusunu da 378 milyondan 454 milyona çıkaran AB'nin, gerek demografik ve gerekse idari yapısında bazı değişimlerin olması kaçınılmazdır. Bu genişlemenin Birliğin idari ve kurumsal yapısını ve işleyişini nasıl etkileyeceği kaygısı üye ülkeleri bir takım önlemler almaya itmiştir. 7 – 9 Aralık 2000 tarihinde gerçekleşen Nice Zirvesi'nde AB üye ülkeleri, genişleme sürecinde yapılması gereken kurumsal reformlarla ilgili kararlar almışlardır. 26 Şubat 2001 tarihinde imzalanarak 1 Şubat 2003 tarihinde yürürlüğe giren Nice Antlaşması ile genişleme sonrasında, AB Komisyonu ve Parlamentosu'ndaki üyelerin sayısal dağılımı, AB Konseyi'ndeki karar almayı etkileyen oy ağırlıklarının dağılımı gibi konularda uzlaşmaya varılmıştır⁵⁸.

AB kurumlarının bazıları karar alma, denetleme ve uygulama yetkisine sahipken, bazıları da danışma yetkisine sahiptir. Karar alma, denetleme ve uygulama yetkisinde elinde bulunduran kurumlar arasında; AB Konseyi(Avrupa Zirvesi), AB Bakanlar Konseyi, AB Komisyonu, Avrupa Parlamentosu, Adalet Divanı ve Sayıştay bulunurken, danışma yetkisine sahip kurumlar Ekonomik ve Sosyal Komite ile Bölgeler Komitesi'dir⁵⁹.

Avrupa Birliği Konseyi (Avrupa Zirvesi): AB'nin üst düzeyde yetkili siyasi organıdır. Siyasi müzakere, tartışma ve pazarlıkların yapılması, karar alma sürecinde yaşanan zorlukların giderilmesine çalışır. Üye ülkelerin Devlet ve Hükümet Başkanları, haziran ve aralık aylarında olmak üzere yılda iki kez düzenlenen zirvelerde bir araya gelirler. Bu zirvelerde, Birliğin sorunları tartışılır ve çözüm önerileri geliştirilir. Zirvelerden çıkan sonuçlar, *Sonuç Bildirgesi* olarak adlandırılan resmi belgelerle açıklanmaktadır⁶⁰.

AB Konseyi'nin temeli, 1961 tarihinde Paris'te gerçekleşen Üye Ülke Hükümetleri Temsilcileri Konferansı'na kadar dayanmaktadır. Bu tarihten sonra üye ülke Devlet ve Hükümet Başkanları belli aralıklarla bir araya gelirken, Konsey'in yılda iki defa düzenli olarak toplanma kararı, 1969 yılında La Haye'de düzenlenen

⁵⁸ İktisadi Kalkınma Vakfı, **Avrupa Birliği'nin Tarihçesi**, a.g.e.

⁵⁹ Arslan, a.g.e., s.76 – 77.

⁶⁰ Arslan, a.g.e., s.77.

zirvede alınmıştır. AB Konseyi, 1986'da imzalanarak, 1987 yılında yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi ile yasal kimlik kazanmıştır⁶¹.

Uluslararası politika alanında, AB ilişkilerinin giderek artan öneminin düzene konması AB Konseyi'nin başlıca görevleri arasında yer alır. ODP'nin geliştirilmesi ile ortak hareket planının belirlenmesi konusunda kararlar alırlar⁶².

Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi: Bu Konsey, AB'nin ana karar alıcı organıdır. Nihai karar verme gücünü elinde bulunduran Bakanlar Konseyi, yasama ve karar alma organı olarak görev yapmakta, üye ülkeleri bağlayıcı kararlar almakta ve bunların uygulanmasını sağlamaktadır. Konsey, üye ülkelerin Bakanlar düzeyindeki temsilcilerinden oluşmaktadır. Bakanlar Konseyi'ne, hangi bakanın katılacağı, yapılacak toplantının gündemine göre değişmektedir. Örneğin, toplantı konusu dışişleri politikası ile ilgiliyse üye ülkelerin Dışişleri Bakanları Bakanlar Konseyi'ni oluşturmaktadır⁶³.

Dokuz farklı Konsey yapılanması mevcuttur. Bunlar⁶⁴,

- Genel İşler ve Dış İlişkiler,
- Ekonomik ve Mali İlişkiler,
- Adalet ve İçişleri,
- Sosyal Politika (İstihdam, Sağlık ve Tüketici Hakları),
- Rekabet,
- Çevre,
- Ulaştırma, Telekomünikasyon ve Enerji,
- Tarım ve Balıkçılık,
- Eğitim, Gençlik ve Kültür'dür.

AB Bakanlar Konseyi'ne katılan Bakanlar, ülkelerini tam yetki ile temsil ederler. Altı aylık dönemler halinde değişen AB Dönem Başkanlığı'nı yürüten ülkenin Dışişleri Bakanı, AB Bakanlar Konseyi Dönem Başkanlığı'nı yürütür. Görevlerinden birinin AB'yi dünyada temsil etmek olan Konsey'in, Amsterdam Antlaşması hükümlerinden biri uyarınca, dönem başkanlığı yapan ülkenin, Başkanlığı kendinden bir önce yapmış ve bir sonra yapacak olan ülke ile işbirliğine gitmesi zorunludur. Bu

⁶¹ Ülger, a.g.e., s.52 – 53.

⁶² **How Does the Union Work?**, http://europa.eu.int/abc/12lessons/index4_en.htm, 18.02.2006.

⁶³ Ülger, a.g.e., s.89.

⁶⁴ **AB'de Karar Alıcı Organlar**, http://www.iso.org.tr/abm_avrupa_birligi.asp 11.01.2005.

sistem *Troika* olarak adlandırılmaktadır ve amacı, siyasi sürekliliği ve istikrarı sağlamaktır⁶⁵.

AB Bakanlar Konseyi'nin görevlerini şu başlıklar altında sıralamak mümkündür⁶⁶:

- AB'nin yasama görevini yerine getirmek,
- AB'nin temel sorunlarını çözüme ulaştırmak ve üye ülkelerin ekonomi vd. politikalarını koordine etmek,
- AB'yi dünya çapında temsil etmek,
- AB Konseyi'nin belirlediği genel ilkeler çerçevesinde ODGP'nin uygulanmasına yardımcı olmak,
- Avrupa Parlamentosu ile birlikte bütçe yetkisini paylaşmak,
- Adalet ve İçişleri alanında üye ülkelerin faaliyetlerini koordine etmek.

AB Bakanlar Konseyi'nin çalışma prosedürü incelendiğinde karşımıza üç aşamalı bir süreç çıkmaktadır; *Hazırlık Süreci*, *Tartışma Süreci* ve *Karar Alma Süreci*. Bakanlar Konseyi'nin *Hazırlık Süreci* çalışmalarını, Daimi Hükümet Temsilcileri Komitesi (COREPER) ve Birlik Genel Sekreterliği beraber yürütmektedir. COREPER'in esas görevi, AB üyesi ülkelerin ulusal çıkarları ile AB çıkarları arasında bir dengenin kurulabilmesidir. Bakanlar Konseyi toplantılarında gündeme gelen konuların daha kolay hazırlanabilmesi için Komite COREPER I ve COREPER II olmak üzere ikiye ayrılmıştır. COREPER I, üye ülke Bakanlarına teknik konularda yardımcı olan çalışanlardan oluşurken, COREPER II, üye ülkelerin büyükelçilerinden oluşmaktadır. Hazırlık sürecindeki diğer bir resmi kurum olan Birlik Genel Sekreterliği ise Bakanlar Konseyi toplantılarının teknik sorunlarını çözmek, temsilcilere gerekli olan yazılı ve sözlü tercümeleri hazırlamak ve hukuki bilgiler vermek ile Bakanlar Konseyi'nin bütçesini yönetmek gibi görevleri yerine getirmektedir. *Tartışma Sürecinde*, Temsilciler ulusal çıkarlarını dile getirmekte ve uzlaşma yolu aramaktadırlar. Tartışma sürecinde, üzerinde büyük ölçüde uzlaşma sağlanmış tartışma konuları A-Notu olarak, henüz uzlaşma sağlanamamış konular B-Notu olarak adlandırılır. *Karar Alma Süreci'nde*, A-Notu almış tartışma konuları basit çoğunluk sistemine –salt çoğunluğu ifade eder, 25 üyeden 13'ünün olumlu oy

⁶⁵ Ülger, a.g.e., s.90.

⁶⁶ Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, **Avrupa Birliği ve Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri**, TOBB AB Müdürlüğü, Ankara, 2002, s.10.

kullanması yeterlidir- oylanmaktadır⁶⁷. Ancak, Birlikle ilgili ODGP gibi önemli tartışma konuların oylanmasında *nitelikli çoğunluk* aranmaktadır. *Nitelikli çoğunluk*, üye ülkelerin nüfus oranları göz önüne alınarak belirlenmiştir. Bu tür oylama usulünde, nüfusu fazla olan üye ülkelerin etkinliği daha fazladır. Tablo 2’de de görüldüğü gibi, 1 Ocak 2005 tarihinden sonra yürürlüğe giren Nice Antlaşması’nın Bakanlar Konseyi oy dağılım oranları değişmiştir. Nitelikli çoğunluk oyu gerektiren kararların alınabilmesi; ya üye ülkelerin çoğunluğunun olumlu oy kullanması (bazı durumlarda 2/3 çoğunluk) ya da minimum 232 olumlu oyun kullanması durumunda mümkün olabilmektedir⁶⁸.

Tablo 2: Bakanlar Konseyi Oy Dağılımı

Üye Ülkeler	01 Ocak 2005 Öncesi Oy Dağılımı	01 Ocak 2005 Sonrası Oy Dağılımı
Almanya	10	29
Avusturya	4	10
Belçika	5	12
Danimarka	3	7
Finlandiya	3	7
Fransa	10	29
Hollanda	5	13
İngiltere	10	29
İrlanda	3	7
İspanya	8	27
İsveç	4	10
İtalya	10	29
Lüksemburg	2	4
Portekiz	5	12
Yunanistan	5	12
Çek Cumhuriyeti	-	12
Estonya	-	4
Kıbrıs	-	4
Letonya	-	4
Litvanya	-	7
Macaristan	-	12
Malta	-	3
Polonya	-	27
Slovakya	-	7
Slovenya	-	4
TOPLAM	87	321

Kaynak: Arslan, a.g.e., s.80

⁶⁷ Arslan, a.g.e., s.79-81.

⁶⁸ **How Does the Union Work?**, a.g.e.

AB'nin 2006 I. Dönem Başkanlığı'nı yürüten Avusturya, ikinci dönemde bu görevi Finlandiya'ya bırakmıştır.

Avrupa Birliği Komisyonu: Birliğin yürütme organıdır. Kısaca, AB'nin hükümeti olarak tanımlamak da mümkündür. Komisyon, Topluluk Antlaşmaları doğrultusunda alınmış kararların üye ülkelerdeki uygulamalarını denetler ve Parlamenta karşı sorumludur. Son genişleme öncesi 20 üyesi bulunan Komisyon'un, 1 Kasım 2004 tarihinden itibaren 25 üyesi (her üye ülkenin bir temsilcisi) bulunmaktadır. Komisyon üyelerine *Komiser* de denilmektedir. Komiserler, genellikle kendi ülkelerinde siyasi görevlere bulunmuş kişilerden seçilmektedir. Komisyon üyeleri beş yıllık bir süre için görev yaparlar⁶⁹.

Haftada bir kez toplanan Komisyon'un başlıca görevlerini şu şekilde sıralamak mümkündür⁷⁰:

- AB Parlamentosu'na ve AB Konseyi'ne yasal düzenlemeler için önerilerde bulunmak,
- Birliğin yürütme organı görevini yerine getirirken, onaylanan bütçe ve programların uygulanmasını sağlamak,
- Birlik tarafından onaylanan yasa ve düzenlemelerin üye ülkelere uygulanmasını denetlemek,
- Uluslararası alanda Birlik temsilcisi (AB Komisyonu Başkanı) olarak AB'nin çıkarlarını gözetmek.

AB'ye üye olmak isteyen ülkeler tam üyelik başvurularını AB Komisyonu'na yapmaktadırlar. Komisyon'un bu işlevi dışında, ODGP'nin tüm aşamalarında temsil edilmekte ve diğer organların (Bakanlar Konseyi müzakere süreci vs) faaliyetlerinde aktif olarak yer almaktadır. 1999 sonu itibarıyla Komisyon, faaliyet alanlarına göre 26 Genel Müdürlüğe ayrılmıştır. Bu Genel Müdürlükler sırasıyla⁷¹:

- Genel Müdürlük I Dış İlişkiler: Ekonomik Dış İlişkiler,
- Genel Müdürlük IA Dış İlişkiler: Siyasi Dış İlişkiler,
- Genel Müdürlük IB: Genişleme,
- Genel Müdürlük II Ekonomi ve Mali İşler,

⁶⁹ How Does the Union Work?, a.g.e.

⁷⁰ Arslan, a.g.e., s.84.

⁷¹ Ülgen a.g.e., s.65 – 68.

- Genel Müdürlük III Sanayi,
- Genel Müdürlük IV Rekabet,
- Genel Müdürlük V İstihdam, Çalışma ve Sosyal İlişkiler,
- Genel Müdürlük VI Tarım
- Genel Müdürlük VII Ulaştırma,
- Genel Müdürlük VIII Kalkınma,
- Genel Müdürlük IX Personel ve İdari İşler,
- Genel Müdürlük X Enformasyon, İletişim, Kültür ve Medya,
- Genel Müdürlük XI Çevre, Nükleer Güvenlik ve Sivil Koruma,
- Genel Müdürlük XII Bilim, Araştırma ve Geliştirme,
- Genel Müdürlük XIII Telekomünikasyon,
- Genel Müdürlük XIV Balıkçılık,
- Genel Müdürlük XV İç Pazar ve Finansal Hizmetler,
- Genel Müdürlük XVI Bölgesel Politika ve Uyum,
- Genel Müdürlük XVII Enerji,
- Genel Müdürlük XVIII Kredi ve Yatırımlar,
- Genel Müdürlük XIX Bütçe,
- Genel Müdürlük XX Mali Kontrol,
- Genel Müdürlük XXI Vergi ve Gümrük Birliği,
- Genel Müdürlük XXII Eğitim, Mesleki Eğitim ve Gençlik,
- Genel Müdürlük XXIII Girişim politikası, Turizm ve Ticaret,
- Genel Müdürlük XXIV Tüketici Politikası ve Tüketici Sağlığının Korunması'dır.

Avrupa Parlamentosu: AB Parlamentosu, üye ülke vatandaşları tarafından beş yılda bir yapılan seçimlerle göreve gelen, üye ülke parlamentolarından ayrı olan bir organdır. Parlamento'nun üye sayısı, AB ülkelerinin nüfus yoğunluğuna göre belirlenmektedir⁷².

Avrupa Parlamentosu'nun diğer parlamentolardan farklı olarak yasama ve denetleme yetkisi bulunmamaktadır. Faaliyetleri genel olarak, siyasi kontrol ve danışma organı çerçevesi içinde kalmaktadır. Parlamento 17 komiteden

⁷² Serdar Kumbaracı, "Avrupa Birliği'nde Kurumsal Yapı ve Karar Alma Süreci", **Avrupa Birliği ve Türkiye**, ed: M. Şükrü Erdem ve Sibel Mehter Aykın, Ezgi Kitabevi, Antalya, 2003, s.64.

oluşmaktadır. Komiteler tarafından hazırlanan raporlar, Parlamento'da ya basit çoğunluk oyu, ya nitelikli çoğunluk ya da 2/3 çoğunluk oy yöntemi ile kabul edilirler⁷³.

Tablo 3: Avrupa Parlamentosu Ülke Bazında Sandalye Dağılımı

Üye Ülkeler	1999	2004
Almanya	99	99
Avusturya	21	18
Belçika	25	24
Danimarka	16	14
Finlandiya	16	14
Fransa	87	78
Hollanda	31	27
İngiltere	87	78
İrlanda	15	13
İspanya	64	54
İsveç	22	19
İtalya	87	78
Lüksemburg	6	6
Portekiz	25	24
Yunanistan	25	24
Çek Cumhuriyeti	-	24
Estonya	-	6
Kıbrıs	-	6
Letonya	-	9
Litvanya	-	13
Macaristan	-	24
Malta	-	5
Polonya	-	54
Slovakya	-	14
Slovenya	-	7
TOPLAM	626	732

Kaynak: Genişlemenin AB Kurumları Üzerindeki Etkisi,
http://www.abhaber.com/belgeler/blg_00007.asp, 11.02.2006.

Avrupa Parlamentosu'nun görev ve yetkilerini üç ana başlık altında toplamak mümkündür⁷⁴:

- AB'nin yasama görevini yerine getirmesinde diğer organlara yardımcı olmak,
- Birliğin bütçesini görüşerek, kabul veya ret etmek,
- Komisyon ve Konsey'i denetlemek.

⁷³ Ülger, a.g.e., s. 77.

⁷⁴ Karluk, a.g.e.(b), s. 164.

Avrupa Parlamentosu üyeleri, seçildikleri ülkelere göre değil, AB içindeki siyasi görüşlere göre gruplanmaktadır. Parlamento içindeki gruplardan bazıları; Avrupa Halkları (Merkez Sağ ve Hristiyan Demokratlar), Avrupa Sosyalistleri Parti Grubu, Avrupa Liberal ve Demokrat Parti Grubu, Yeşiller Grubu'dur. AB vatandaşları tarafından Haziran 2004'te seçilen Avrupa Parlamentosu, 732 üyeden oluşmaktadır⁷⁵.

Adalet Divanı: Adalet Divanı, AB'nin en yüksek bağımsız yargı organıdır. Adalet Divanı kararları özel ve tüzel kişiler ile üye ülkeleri doğrudan bağlayıcı bir nitelik taşır ve verilen kararlar kesindir, temyiz edilememektedir. Divan'ın temeli, AKÇT'yi kuran Paris Antlaşması'na kadar dayanmaktadır. Daha sonra Roma Antlaşmaları ile yeniden düzenlenmiştir⁷⁶.

Adalet Divanı'nın yetki alanını, AB'nin uluslararası nitelik taşıyan I. yapısal grup belirlemektedir. II. yapısal grup bulunan ODGP ve III. yapısal grup bulunan Adalet ve İçişleri Alanı Adalet Divanı'nın yetki alanı dışında kalmaktadır⁷⁷.

Adalet Divanı, 16 yargıç ve 7 başsavcıdan oluşmaktadır. Bu üyeler, ülkelerinde hukuk konusunda uzman, itibarlı kişiler arasından seçilmektedirler. Görev süreleri 6 yıldır. Adalet Divanı'nın görev ve yetkilerini iki ana başlık altında toplamak mümkündür⁷⁸:

- **Yargısal Görevler:** AB üyesi bir ülke, antlaşmalardan doğan yükümlülükleri yerine getirmediğini düşündüğü diğer bir üye ülkeyi Adalet Divanı'na şikayet etme hakkı sahiptir. Bu durumda, Adalet Divanı, Komisyon'dan gerekli görüşleri aldıktan sonra gerekli yargısal prosedürü başlatmaktadır. Komisyon, yine daha önceki görüş doğrultusunda, antlaşma yükümlülüklerini yerine getirmediğini düşündüğü bir üye ülkeyi Adalet Divanı'na bildirmektedir. Birlik kurumlarının aralarında doğabilecek anlaşmazlıklarda Adalet Divanı'nın hakemlik görevi bulunmaktadır.
- **Danışsal Görev:** Adalet Divanı'na yapılan başvurular doğrultusunda Kurum, görüşlerini bildirmektedir. Alınan kararlar genellikle bağlayıcı niteliktedir. Örneğin; AB üyesi bir ülkenin, üçüncü bir ülke ile anlaşma

⁷⁵ **AB'de Karar Alıcı Organlar**, http://www.iso.org.tr/abm_avrupa_birligi.asp 11.01.2005.

⁷⁶ Arslan, a.g.e., s.91.

⁷⁷ Ülger, a.g.e., s. 85.

⁷⁸ Arslan, a.g.e., s.92.

yapmak istemesi durumunda Adalet Divanı'nın hukuk görüşü alınmak zorundadır.

Sayıştay: Sayıştay, AKÇT'nin kuruluşundan 1975 yıla kadar, *Denetim Bürosu* adı altında herhangi bir yaptırım gücü olmadan faaliyet göstermiştir. Topluluğun giderek büyümesi sonucu, daha etkin bir denetim organına ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle, 22 Temmuz 1975 tarihli Brüksel Antlaşması uyarınca Denetim Bürosu'nun ismi Sayıştay, diğer bir deyişle Hesap Mahkemesi olarak değiştirilerek, görev ve yetkileri arttırılmıştır. Maastricht Antlaşması'yla birlikte Sayıştay, AB'nin resmi kurumları arasına alınmıştır⁷⁹.

Her üye ülkeden bir temsilcinin bulunduğu Sayıştay, AB'nin mali denetleme organıdır. Sayıştay üyeleri altı yıllık dönemler için seçilmekte ve bu üyeler atandıktan sonra kendi aralarından üç yıllığına Sayıştay Başkanı'nı belirlemektedirler⁸⁰.

Sayıştay'ın birincil görevi; Birlik gelir ve giderlerinin incelenmesidir. Birlik gelirlerinin nasıl toplandığı ya da giderlerin antlaşmalar doğrultusunda yasalara uygun olup olmadığı Sayıştay tarafından denetlenmektedir. Sayıştay gerekli gördüğü durumlarda, Birlik organlarını ve üye ülkelerdeki kurumları denetleme hakkına sahiptir ve tüm bu organlar kendilerinden istenen bilgi ve belgeleri Sayıştay'a vermekle yükümlüdürler. Sayıştay, her mali yıl sonunda bir rapor hazırlayarak, bunu Birliğin tüm organlarına göndermektedir⁸¹.

Ekonomik ve Sosyal Komite: Ekonomik ve Sosyal Komite(ESK), Roma Antlaşması maddeleri uyarınca Bakanlar Konseyi ve Komisyon'a yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur. ESK danışma organı niteliği taşımaktadır. Komite Tablo 4'te de görüleceği üzere 317 üyeden oluşmaktadır. Üyeler, ülkelerin nüfus yoğunluğuna göre belirlenmektedir. Üyeler; üreticiler, çiftçiler, küçük esnaf ve sanatkârlar, serbest meslek sahipleri gibi toplum gruplarından ve tüketiciler, çevreciler vb gibi sivil toplum gruplarından oluşmaktadır. Komite'nin amacı; tüm bu grupların çıkarlarını savunarak, Bakanlar Konseyi, Parlamento ve Komisyon'u bilgilendirmektir. Bu üç AB organı, sosyal politika, üye ülkelerin mevzuat ve politikalarının yakınlaştırılması,

⁷⁹ Karluk, a.g.e.(b), s.172.

⁸⁰ Arslan, a.g.e., s.93.

⁸¹ Ülger, a.g.e., s. 254.

mesleki eğitim, tüketici hakları gibi konularda bir karara varmadan evvel ESK'ya danışmak zorundadırlar⁸².

Tablo 4: Ekonomik ve Sosyal Komite Üye Dağılımı

Üye Ülkeler	01 Mayıs 2004 Öncesi	01 Mayıs 2004 Sonrası
Almanya	24	24
Avusturya	12	12
Belçika	12	12
Danimarka	9	9
Finlandiya	9	9
Fransa	24	24
Hollanda	12	12
İngiltere	24	24
İrlanda	9	9
İspanya	21	21
İsveç	12	12
İtalya	24	24
Lüksemburg	6	6
Portekiz	12	12
Yunanistan	12	12
Çek Cumhuriyeti	-	12
Estonya	-	7
Kıbrıs	-	6
Letonya	-	7
Litvanya	-	9
Macaristan	-	12
Malta	-	5
Polonya	-	21
Slovakya	-	9
Slovenya	-	7
TOPLAM	222	317

Kaynak: Genişlemenin AB Kurumları Üzerindeki Etkisi,
http://www.abhaber.com/belgeler/blg_00007.asp, a.g.e., 11.02.2006.

Bölgeler Komitesi: Bölgeler Komitesi, Maastricht Antlaşması uyarınca bölgesel çıkarları gözetmek amaçlı kurulmuştur. Bakanlar Konsey'i ve Komisyon, bu çıkarların sözkonusu olduğu eğitim, gençlik, kültür, ekonomik ve toplumsal bütünleşme, telekomünikasyon ve enerji ağları, toplum sağlığı gibi konularda Bölgeler Komitesi'nin görüşlerine başvurmak zorundadır⁸³.

⁸² Arslan, a.g.e., s. 94 – 95.

⁸³ **Avrupa Birliği'nin Kurumları-Bölgeler Komitesi**, <http://www.dso.org.tr/bilgi/ab/ab-bolge.html>, 24.10.2002.

Bölgeler Komitesi üyeleri de ESK üyeleri gibi 317 temsilciden oluşmaktadır. Üyelerin dağılımı, üye ülkenin nüfusuna göre belirlenmektedir. Bu üyeler, genellikle kendi ülkelerinde belediye başkanlığı, ilçe konseyi başkanlığı gibi görevler yapmış yerel kamu yöneticileridir ⁸⁴.

1.1.4. Eğitim ve Öğretim Politikasının Avrupa Birliği Politikaları İçindeki Yeri

AB, tüm üye ülkelerde ekonomik, sosyal ve siyasal bütünleşmenin tam olarak gerçekleşmesi ve tüm üye ülkelerin birçok alanda ortak hareket etmesini sağlamak amacı ile bir takım temel ilkeler ve politikalar geliştirmiştir. Uygulamalarda doğabilecek farklılıkları, belirlenen politikalarla engellemek Birlik içinde uyum sağlanması açısından çok önemlidir.

AB tarımdan sanayiye, rekabetten istihdama pek çok alanda politikalar belirlemiştir. AB politikalarını şu başlıklar altında sıralamak mümkündür⁸⁵:

- Ortak Tarım Politikası,
- Rekabet Politikası,
- Ekonomi ve Para Politikası,
- Ortak Ticaret Politikası,
- Sosyal Politika, İstihdam ve Eşitlik,
- Sanayi Politikası,
- Çevre Politikası,
- Balıkçılık Politikası,
- Sağlık ve Tüketiciyi Koruma Politikası,
- Bilgi Toplumu ve Telekomünikasyon (Görsel-İşitsel) Politikası,
- Bölgesel Gelişim Politikası,
- Bilim ve Araştırma Politikası,
- Vergi Politikası,
- Ulaştırma ve Enerji Politikası,
- Güvenlik ve Savunma Politikası,
- Eğitim ve Öğretim Politikası.

⁸⁴ Kumbaracı, a.g.e., s.77 – 78.

⁸⁵ **Policies**, http://europa.eu.int/comm/dgs_en.htm, 11.01.2005.

21. yüzyıl bilgi toplumu çağıdır. Sürekli öğrenerek kendini geliştiren bu çağın insanı için eğitim, varolma koşullarından biridir. Bu gerekliliğin farkında olan AB, eğitim ve öğretim konusunda da üye ülkelerin birlikte hareket edebilmeleri için bir politika oluşturmuştur. AB eğitim ve öğretim politikası, eğitimin kültürel ve sosyal bir değer taşıması açısından ele alındığında, üye ülkelerin birbirleri ile kaynaşmasını ve işbirliği imkânlarının yaratılmasını teşvik etme amacı taşımaktadır.

AB üyesi ülkeler eğitim ve öğretim politikasını oluştururken, tüm ulusal eğitim ve öğretim sistemlerinin bütünleştirilmesinden çok (ki bu kültürel zenginliği göstermektedir), uyumlaştırılmasının daha uygun olacağına karar vermişlerdir. Bu nedenle AB’de tek tip bir eğitim ve öğretim sistemi uygulanmamaktadır. Her üye ülke kendi ulusal sistemlerinin kapsamı ve organizasyonu açısından serbestken, Birlik çapında ortak hareket etmeye, bilgi alışverişi ve işbirliğine imkan sağlayabilecek şekilde eğitim ve öğretim sistemlerini uyumlaştırmalıdır.

AB’de sürekli, yüksek kalitede ve tek Avrupa için eğitim ilkelerine dayalı bilgi toplumu yaratmak, eğitim ve öğretim politikasının en temel amaçlarındandır. AB eğitim ve öğretim politikasının dayandığı temel ilkeleri şu başlıklar altında sıralamak mümkündür⁸⁶:

- Tek Avrupa için eğitim ve öğretim,
- Bilgi toplumu/öğrenen toplum,
- Yüksek kalitede eğitim ve öğretim,
- Sürekli eğitim,
- Eğitim ve öğretimde fırsat eşitliği,
- Mesleki eğitim ve öğretimde işbirliği,
- Bilgi ve tecrübe paylaşımı,
- Örgün eğitimde açık ve işbirlikçi yaklaşımın desteklenmesi,
- İnteraktif öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi.

Eğitim ve öğretim politikasının uygulanması sonucunda üye ülkelerin eğitim ve öğretim sistemlerinde bir takım değişimler yaşanmaktadır.

⁸⁶ Murat Gürkan Gülcan, **AB ve Eğitim Süreci**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2005, s.41.

1.2. AVRUPA BİRLİĞİ-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL SÜRECİ

Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte yüzünü batıya çeviren Türkiye Cumhuriyeti, kalkınma ve modernleşme çabası adına, Avrupa'da kurulan birçok siyasi, ekonomik ve askeri örgüt yapılanmaları içinde yer almıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında baş gösteren Soğuk Savaş ve o dönemki adıyla Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Türkiye Cumhuriyeti üzerinde yarattığı baskı sonucunda, Türkiye 4 Nisan 1949 tarihinde Kuzey Atlantik Pakti'na (NATO) üyelik başvurusunda bulunmuştur. Türkiye'nin bu isteği, 18 Şubat 1952 tarihinde kabul görmüş ve NATO üyesi bir ülke olma hakkına kavuşmuştur. Avrupa'da siyasi işbirliğinin önemli aşamalarından biri olarak görülen ve 5 Mayıs 1949 tarihinde kurulan Avrupa Konseyi, Türkiye için batılılaşma yolunda üye olunması gereken bir başka yapılanmadır. Bu nedenle Türkiye 8 Ağustos 1949 tarihinde Avrupa Konseyi'ne üye olarak, Avrupa ile bütünleşme yolunda bir adım daha atmıştır⁸⁷. Yine batılı ülkelerin kurduğu OECD(Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) de Türkiye'nin dâhil olduğu yapılanmalardan biridir. Batılı sanayi ülkelerini bir çatı altında toplanıp, Avrupa ekonomik yapısının yeniden inşasını hedefleyen OECD'nin temeli 1947'de kurulan OEEC'ye (Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü) dayanmaktadır. Türkiye bu örgüte 29 Mart 1961 tarihinde katılmıştır. Görüldüğü üzere Türkiye batılılaşma adına o dönemdeki tüm Avrupa kökenli yapıların içinde yer almaktadır⁸⁸.

Türkiye, uluslararası alanda bu tür yapılanmalara üye olurken ülke içinde de bir takım siyasi değişimler gözlemlenmektedir. 1950'ler Türk siyasi yaşamındaki dönüm noktalarından birini oluşturmaktadır. Tek partili düzenden çoğulcu demokrasiye geçerek, Batı'ya biraz daha yaklaşılmıştır. Türkiye'de bu değişimler yaşanırken Avrupa'da da uluslarüstü niteliğe sahip bir Topluluk kurulmuştur. 1951 yılında imzalanan Paris Antlaşması'yla AKÇT, 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşmaları ile de AAET ve AET kurulmuştur. Avrupa'da yaşanan bu değişimleri dikkatle izleyen Türkiye, 8 Haziran 1959 tarihinde Yunanistan'ın AET'ye ortaklık başvurusundan hemen sonra 31 Temmuz 1959 tarihinde AET'ye resmi başvurusunu yapmıştır.

Yunanistan'ın Topluluğa üyelik başvurusunda bulunması, başvuru kararını daha önceden almış ancak herhangi bir girişimde bulunmamış Türkiye'nin başvuru

⁸⁷ Kılınç, a.g.e., s.28.

⁸⁸ Erdinç Tutar ve Filiz Tutar, **Turizm, Ekonomi, Türkiye ve OECD**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s.106.

kararını uygulamasını çabuklaştırmıştır. Türkiye'nin Topluluğa başvuru nedenlerini üç başlık altında toplamak mümkündür⁸⁹:

- **Siyasi Nedenler:** II. Dünya Savaşı'nın ardından iki kutuba ayrılan dünya düzeninde SSCB'nin Türkiye üzerinde toprak talep ederek baskı yaratması, Türkiye'nin savunma ve güvenlik açısından batıya yönelmesinde etkili olmuştur.
- **Ekonomik Nedenler:** 1950'lilerin sonlarına doğru alınan dış borçlar nedeniyle Türkiye ekonomisi sıkıntılı günler yaşamaya başlamıştır. Bu nedenle Topluluk, Türkiye için yeni bir dış borç kaynağı olarak görülmüştür. Topluluğun dış borç kaynağı olarak görülmesinin yanı sıra Topluluğa üye olunması halinde diğer üyelerle ticaret ilişkileri artacak ve böylece Türk ihraç ürünleri Topluluğa daha rahat girebilecektir.
- **Yunanistan Faktörü:** İki ülkenin dış politika stratejilerinde birbirlerini kontrol altına tutma isteği eğilimi sonucu her iki ülke de AET'ye başvurmuştur. Ayrıca Yunanistan ve Türkiye'nin hemen hemen aynı tarım ve sanayi ürünlerini üretip, aynı pazara hitap etmesi, bu ülkelerden AET dışında kalan ülkenin aleyhine olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle, Türkiye'nin üyelik başvurusunu kısmen Yunanistan'ın başvurusu etkilemiştir denilebilir.

Yunanistan ve Türkiye'nin AET'ye yaptığı başvuruların her ikisi de kabul edilmiştir. Ancak Türkiye'nin ortaklık müzakereleri Yunanistan'inkinden çok sonra başlamış ve dört yıllık bir dönemi kapsamıştır. Türkiye ile Topluluk arasında Ankara Antlaşması öncesi yapılan müzakereleri üç dönem halinde incelemek mümkündür⁹⁰:

- **I. Dönem Müzakereler:** Bu döneme ait müzakereler, 28 Eylül 1959 ile 21 Ekim 1960 arası dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde Türkiye ile AET arasında üç görüşme gerçekleşmiştir. Türkiye, 28-30 Eylül 1959 tarihleri arasında gerçekleşen ilk görüşmede AET'den, ortaklığın Gümrük Birliği ilkesi üzerine kurmasını, Türkiye'nin gümrük vergilerini 12 ile 24 yıllık bir dönemde sıfırlayacağı belirtilirken, AET'nin hemen kaldırmasını ve Türkiye'nin Topluluk organlarında temsil edilmesini talep etmiştir. Yapılan görüşmelerde Türkiye'nin nihai hedefinin tam üyelik olduğu belirtilmiştir.

⁸⁹ Kılınç, a.g.e., s.29 – 30.

⁹⁰ Kılınç, a.g.e., s.30 – 32.

AET, Türkiye'nin bu taleplerine 2-4 Aralık 1959 tarihinde yanıt vermiştir. Topluluğun cevabında, tam üyelik statüsü elde edilmeden Topluluk organlarında temsilin sözkonu olmadığı ve Gümrük Birliği için belirlenen 24 yıllık sürenin kısaltılması gerektiği yer almaktadır. 1-2 Mart 1960 tarihinde Yunanistan'ın ortaklık müzakerelerine başlaması üzerine Türkiye, Topluluğu sert bir dille uyararak biran evvel Türkiye ile de ortaklık müzakerelerinin başlatılmasını istemiştir. 22 Mart ve 21 Nisan 1960 tarihlerinde gerçekleşen görüşmelerde iki ülke ile görüşmelerin aynı paralellikte yürütülmesine karar verilmiştir. Ancak daha sonra Türkiye'nin Yunanistan'ın üstlendiği yükümlülükleri göğüsleyemeyeceği açıklanmıştır. Daha sonra Türkiye'de yaşanan 27 Mayıs 1960 ihtilali nedeniyle görüşmeler bir süreliğine kesilmiş ancak bu çok sürmemiştir. 14-21 Ekim 1960 tarihinde yapılan üçüncü görüşmede Türkiye, Yunanistan'ın üstlendiği tüm yükümlülükleri yerine getireceğini ve Gümrük Birliği'nin 12 yıl içinde sağlanacağını açıklamıştır.

- **II. Dönem Müzakereler:** Bu dönem, 10 – 22 Nisan 1961 tarihi arasındaki süreyi kapsamakta ve tek bir görüşmeden oluşmaktadır. Bu dönemde AET Bakanlar Konseyi Türkiye'nin önüne iki seçenek sunmuştur. Bu seçeneklerden birincisi; Topluluk ile Türkiye arasında 5 yıllık bir ticaret antlaşması yapılması ve Türk ekonomisi gelişme kaydettiğinde Gümrük Birliği'nin imzalanmasıdır. İkinci seçenek ise; iki taraf arasında bir yardım anlaşmasının yapılmasıdır⁹¹. Yunanistan'ın 6 Mart 1961 tarihinde AET ile ortak antlaşmasını imzalaması, Türkiye'nin birinci seçenek üzerinde ısrarla durmasının başlıca nedenlerinden biri olmuştur. Bu dönemde Türkiye'de yaşanan siyasi çalkantılar sonucu AET, Türkiye ile ilişkilerini bir süreliğine dondurma kararı almıştır.
- **III. Dönem Müzakereler:** 18 Haziran 1962 ile 25 Haziran 1963 arası dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde Türkiye ile AET arasında 5 görüşme gerçekleşmiştir. AET'nin ilişkileri dondurma kararından vazgeçmesinde o dönemki Türk Hükümeti'nin yoğun çabasının etkisi olmuştur. Bu dönemde yapılan görüşmelerde Gümrük Birliği'ne dayanan 3 aşamalı bir ortaklık antlaşmasının yapılmasına karar verilmiştir. İlk iki aşama sonunda, ki bu sürenin 22 yıl olmasına karar verilmiştir, iki taraf

⁹¹ Coşkun Can Aktan vd, **Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri**, <http://www.canaktan.org/ekonomi/yeni-avrupa/turkiye-iliskiler.htm> 22.02.2005.

arasında Gümrük Birliği gerçekleşecektir. Tüm bu müzakereler süresince Türkiye'yi sadece Almanya desteklemiştir. Benzer ihraç ürünlerine sahip olunması açısından İtalya, Türkiye'de demokrasinin yerleşmediğini savunarak da Fransa müzakereler süresince sürekli güçlük çıkarmışlardır.

Gümrük Birliği'ne dayanan ortalık kararına varılması sonucunda, 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanarak, 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe giren Ankara Antlaşması ile Türkiye- AET ilişkileri yepyeni bir boyut kazanmıştır. Geçmiş neredeyse 50 yıla varan Türkiye - Topluluk ilişkilerinin ilk basamağı Ankara Antlaşması'na kadar olan dönemdir. *

1.2.1. Helsinki Öncesi Dönem (1964 – 1999)

10–11 Aralık 1999 tarihinde Helsinki'de düzenlenen AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde oybirliğiyle Türkiye'nin aday ülke olmasına karar verilmiştir.

1.2.1.1. Gümrük Birliği Öncesi Dönem (1964 – 1996)

1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe giren *Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu Arasında Bir Ortaklık Kuran Antlaşma*, diğer bir adıyla Ankara Antlaşması'nın nihai hedefi Topluluğa tam üyeliktir. Bu Antlaşma, kısa dönemli ekonomik amacın yanı sıra uzun dönemli siyasal bir amaç taşımaktadır. Ekonomik amaç; iki taraf ekonomileri arasındaki farkın kapatılması ve bu amacın yerine getirilmesine istinaden Türkiye'ye ekonomik yardımda bulunulmasıdır. Siyasal amaç ise; Antlaşmayı müştereken koruyarak barış ve özgürlüğün korunarak güçlendirilmesidir. Bunlara ek olarak, Türk halkının çalışma ve yaşam şartlarının iyileştirilerek, yükseltilmesini sağlamak da Antlaşmanın amaçları arasında yer almaktadır⁹².

Ankara Antlaşması, Türkiye ile AET arasında bir Gümrük Birliği'nin kurularak, Türkiye'nin tam üyeliğini kolaylaştırmayı öngörmektedir. Antlaşmada, genel olarak

* Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde iki taraf arasındaki ilişki, ilk etapta Helsinki Zirvesi Öncesi ve sonrası dönem olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Helsinki Öncesi Dönem Türkiye için önemli bir karar ve uygulama olan Gümrük Birliği Öncesi ve Gümrük Birliği Sonrası dönem olarak ayrı ayrı incelenmiştir. Helsinki Sonrası Dönem'de ise; Türkiye'nin adaylık dönemi ele alınmıştır.

⁹² Ahmet Gökdere, **Avrupa Topluluğu ve Türkiye ile İlişkileri**, Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi, Araştırma Dizisi Yayın No:2, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1991, s.215.

Gümrük Birliği'nin esaslarından bahsedilirken, malların, işgücünün, sermayenin ve hizmetlerin serbest dolaşımı, ulaştırma, rekabet, ekonomik ve ticari politikalar ile mevzuatın yakınlaştırılması, ortaklık organlarının kurulması, ortaklık ilişkisinde ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkların çözümü gibi konular hükme bağlanmıştır⁹³.

Ankara Antlaşması uyarınca Toplulukla Türkiye arasındaki ilişkilerin düzenli ve sağlıklı yürüyebilmesi için aşağıdaki dört ortaklık organının (Ortaklık Konseyi, Ortaklık Komitesi, Karma Parlamento Komisyonu ve Gümrük İşbirliği Komitesi) kurulmasına karar verilmiştir. 1995 yılında alınan bir kararla bu organlara ek olarak Gümrük Birliği Ortaklık Komitesi ile Karma İstişare Komitesi oluşturulmuştur⁹⁴.

- **Ortaklık Konseyi:** İki taraf arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkiye yön veren en yetkili ortaklık organıdır. Türk Hükümet temsilcileri, üye ülkelerin hükümet temsilcileri, Konsey ve Komisyon üyelerinden oluşur. Bu konseyin amacı, ortaklık ilişkisinin uygulanmasına yönelik koşulları belirlemektir. Ortaklık Konseyi'nin karar yetkisi bulunmaktadır. Ankara Antlaşması'ndaki bir konu üzerindeki anlaşmazlık Konsey'e getirilmektedir.
- **Ortaklık Komitesi:** Ortaklık Konseyi'ne yardımcı bir organdır ve Konsey'in gündemini hazırlamakla görevlidir. Ayrıca ortaklık ilişkisi ile ilgili teknik sorunlara ilişkin inceleme yapmaktadır. Ortaklık Komitesi üye ülkeler, Konsey, Komisyon ve Türk teknik uzmanlarından oluşmaktadır.
- **Karma Parlamento Komisyonu(KPK):** KPK on sekizi TBMM, on sekizi Avrupa Parlamentosu üyelerinden olmak üzere 36 üyeden oluşmaktadır. Ortaklık ilişkisinin denetleme organıdır denilebilir. Yıllık faaliyet raporlarını inceler ve Ortaklık Konseyi'ne tavsiyelerde bulunur. Gümrük Birliği'nin tamamlanmasından sonra yılda iki kez olmak üzere düzenli olarak toplanmaktadır.
- **Gümrük İşbirliği Komitesi (GİK):** Ankara Antlaşması'nın gümrükler ile ilgili hükümlerinin doğru ve kesintisiz bir biçimde izlenmesi amacıyla kurulmuştur. Üye ülkeler, Komisyon ve Türkiye'nin gümrük uzmanlarından oluşmaktadır.
- **Gümrük Birliği Ortaklık Komitesi (GBOK):** Danışma organı niteliğindedir. Ortaklık Konseyi'ne tavsiyelerde bulunarak, Gümrük

⁹³ Aktan vd., a.g.e.

⁹⁴ İktisadi Kalkınma Vakfı, **Ortaklık Kurumları**, <http://www.ikv.org.tr/ortaklikkurumlari.php>, 11.01.2005.

Birliği'nin işleyişini sağlamak için görüş bildirmektedir. GBOK, Gümrük Birliği çerçevesinde doğabilecek sorunları belirleyerek çözüm yolları aramaktadır.

- **Karma İstişare Komitesi (KİK):** Bu komite, Topluluk ile Türkiye arasındaki ekonomik ve sosyal alanlardaki işbirliğinin kolaylaştırılması amacıyla kurulmuştur. KİK, Türkiye'nin çeşitli ekonomik ve toplumsal çıkar gruplarından (TOBB, TÜRK-İŞ, TESK gibi) 18 ve AB ESK'dan 18 olmak üzere 36 üyeden oluşmaktadır.

Ankara Antlaşması; hazırlık, geçiş ve son olmak üzere üç dönemden oluşmaktadır. Bu üç dönemde Türkiye'nin yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için Topluluk, Türkiye'ye mali yardım yapacağı konusunda söz vermiştir.

Hazırlık Dönemi, Antlaşma uyarınca 1 Aralık 1964 tarihinden geçerli olmak üzere 5 yıllık bir dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde Türk ekonomisinin güçlendirilmesi ve Gümrük Birliği'ne geçişin hazır hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Hazırlık Dönemi, Topluluğun Türkiye'nin ekonomik durumunu öne sürmesi nedeniyle 5 yılı aşarak 31 Aralık 1972 tarihine kadar süren 8 yıllık bir süreyi kapsamıştır⁹⁵.

Hazırlık Dönemini sona erdiren ve *Geçiş Dönemi*'ni başlatan olay, 1 Ocak 1973 tarihinde Katma Protokol'ün yürürlüğe girmesidir. Katma Protokol Geçiş Dönemi'ne ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Bu dönemin sonunda Gümrük Birliği'nin tamamlanması hedeflenmiştir. Katma Protokol iki taraf arasında malların serbest dolaşımını, Türkiye'nin işgücü ve hizmetlerin serbest dolaşımı ile ulaştırma, ekonomi ve Topluluk Ortak Tarım Politikası gibi alanlarda Topluluk mevzuatına uyumlaştırılmasını öngörmektedir. Türkiye Katma Protokol ile üye ülkelere yönelik gümrük vergilerini sanayi ürünlerinde 12 ile 22 yıl arasındaki bir sürede tamamen kaldırmayı kabul etmiştir. Üçüncü ülkelere yönelik ticari alışverişlerde Topluluk üye ülkelerinin uyguladığı vergi düzenlemeleri esas alınacaktır. Ancak 1973–1980 yılları arasındaki dönemde Türkiye'de yaşanan ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklar ile Türkiye'nin 1978 yılında yapması gereken indirimleri uygulamaya koymaması nedeniyle iki taraf arasındaki ilişkiler kesintiye uğramıştır⁹⁶.

⁹⁵ Aktan vd., a.g.e.

⁹⁶ Orta Doğu Teknik Üniversitesi Avrupa Birliği Ofisi, **Tarihsel Gelişim**, http://www.abofisi.metu.edu.tr/ab_uzerine.htm, 17.04.2005.

1980 İhtilali'nin sonrasında iki taraf arasında kesintiye uğrayan ilişkilerde ilk temas 16 Eylül 1986 tarihinde Ortaklık Konseyi'nin tekrar toplanmasıyla gerçekleşmiştir. 14 Nisan 1987 tarihine gelindiğinde Türkiye Topluluğa resmi olarak tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Türkiye'ye yanıt Aralık 1989 tarihinde verilmiştir. Topluluk, ekonomik ve parasal birliği sağlayarak AB yolunda önemli adımlar atmakta olduğunu, Topluluğun kendi içinde derinleşme sürecini tamamlayacağını bu nedenle de Türkiye'nin gelecekteki bir genişlemeye kadar beklemesini önermiştir⁹⁷.

Türkiye'nin tam üyelik başvurusunun reddedilmesinin ardından Avrupa Komisyonu, 6 Haziran 1990 tarihinde Matutes Paketi olarak da adlandırılan "Türkiye ile İşbirliği Programı"nı Konsey'e sunmuştur. Bu Paket ⁹⁸;

- 1995 yılı sonuna kadar Gümrük Birliği'nin gerçekleştirilmesini,
- Gümrük Birliği'nin tüm alanlarında işbirliğini arttırılmasını,
- Mali işbirliğin tekrardan başlatılmasını,
- İki taraf arasındaki siyasi işbirliğinin geliştirilmesini amaçlamaktadır.

Ortaklık Konseyi ve Ortaklık Komitesinin yoğun çalışmaları ile 1992 yılında bir çalışma programı hazırlanmış, *Geçiş Dönemi'nin* sonunu getirecek olan Gümrük Birliği'nin 1996 yılı başına kadar tamamlanacağı açıklanmıştır. Ortaklık Konseyi kararıyla 6 Mart 1995 tarihinde yıl sonu itibarıyla Gümrük Birliği'ne geçiş karar verilmiştir. Bu hareket, Ankara Antlaşması uyarınca *Geçiş Dönemi'nin* sonu, *Son Dönem'in* de başlangıcı olmuştur⁹⁹.

1.2.1.2. Gümrük Birliği Sonrası

Gümrük Birliği, AB ile Türkiye arasındaki ilişkilerin ekonomik dayanağını oluşturmaktadır. Gümrük Birliği'nin 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmesiyle, Ankara Antlaşması uyarınca ilişkiler boyutunda son döneme geçilmiş ve AB ile bütünleşme yolunda önemli bir adım atılmıştır. Gümrük Birliği, iki taraf arasındaki gümrük vergileri ile miktar kısıtlamalarının kaldırılmasının ve üçüncü ülkelere yönelik

⁹⁷ Dış İşleri Bakanlığı, **Türkiye'nin AB ile İlişkilerinin Tarihi Gelişimi, Ankara Antlaşması ve Katma Protokol**, <http://www.foreigntrade.gov.tr/ab/TABgb/1.htm>, 09.01.2005.

⁹⁸ Aktan vd., a.g.e.

⁹⁹ Aktan vd., a.g.e.

ortak vergi düzenlemelerinin uyumlaştırılmasının çok ötesine geçen bir takım yükümlülükleri içermektedir. Bu yükümlülüklerin kapsadığı alanlar şunlardır¹⁰⁰:

- Malların serbest dolaşımı(gümrük vergileri ve miktar kısıtlamalarının kaldırılması),
- Ortak Ticaret Politikasının uygulanması,
- Ticarete teknik engellerin kaldırılması (mevzuatların uyumlaştırılması),
- Yasal düzenlemeler (rekabet kuralları ve kamu alımları gibi konularda),
- Kurumlararası işbirliğin sağlanması için yeni düzenlemeler (GBOK gibi organların oluşturulması)

Gümrük Birliği Türkiye ile AB arasında farklı alanlarda da işbirliğini öngörmektedir. Bu alanlar; sanayi, enerji, ulaştırma, telekomünikasyon, çevre ve bilim alanlarında işbirliğinin yanı sıra istatistikî veriler, adalet ve içişleri, tüketicinin korunması gibi alanları da içeren çalışmaların yapılmasıdır¹⁰¹.

Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesi Türkiye açısından olumlu ve olumsuz bazı sonuçlar getirmiştir. Bu sonuçları kısaca ele aldığımızda karşımıza şunlar çıkmaktadır¹⁰²:

Olumlu Sonuçlar:

- Tam üyelik çerçevesinde Topluluk Müktesebatının gereklerinin yerine getirilmesi ile Türkiye'de ticari alt yapı gelişmiştir.
- Mevzuata uyum zorunluluğu, Gümrük Birliği çerçevesinde tüketici hakları kavramının yerleştirilmesini sağlamıştır. Bu da üretim ve kaliteyi olumlu yönde etkilemiştir.
- 15 üyeli AB'den 25 üyeli AB'ye geçiş daha geniş bir pazar imkanı sağlamıştır. Böyle bir ekonomik güçle olan bütünleşme çabası Türkiye açısından yararlıdır.

Olumsuz Sonuçları:

- AB ile Gümrük Birliği'ni yürürlüğe koyan Türkiye, bağımsız bir dış ticaret politikası izleyememektedir. Ayrıca Topluluk politikaları oluşturulurken Türkiye'nin çıkarları dikkate alınmamaktadır.

¹⁰⁰ İktisadi kalkınma Vakfı, **Gümrük Birliği**, <http://www.ikv.org.tr/gumrukbirligi.php>, 06.09.2004.

¹⁰¹ Aktan vd., a.g.e.

¹⁰² Bayram Kaçar, "Türkiye – AB Gümrük Birliği", **Avrupa Birliği ve Türkiye**, ed: M. Şükrü Erdem ve Sibel Mehter Aykın, Ezgi Kitabevi, Antalya, 2003, s.404 – 406.

- Pahalı girdi ile ithalat yapan Türk üreticilerinin rekabet avantajı azalmıştır.
- Bağımsız bir dış ticaret politikasının uygulanamaması Türkiye'nin diğer ilişkilerine (enerji, siyasi vb) de yansımaktadır. Türkiye gücünü istediği ölçüde kullanamamaktadır.
- AB vermeyi taahhüt ettiği mali ve teknik yardımları tam anlamıyla yerine getirmediği için Türk işletmeleri eşit rekabet ortamında bulunmamaktadır.

19 Eylül 1996 tarihinde Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye'ye yapılan yardımları durdurma kararı alması iki taraf arasındaki ilişkileri tekrardan kesmiştir. Bu arada AB Komisyonu, 16 Temmuz 1997 tarihinde gelecekteki genişlemesine ilişkin stratejisini belirlediği Gündem 2000 adlı belgeyi yayınlamıştır. Belgede genişleme kapsamındaki ülkeler arasında Türkiye'ye yer verilmemiştir. Ancak Türkiye'nin AB Müktesebatı'nı başarıyla uygulayabileceği belirtilirken, insan hakları ve ifade özgürlüğü konusunda Türkiye'nin AB'den oldukça geride olduğu vurgulanmıştır. Türk ekonomisinde yaşanan istikrarsızlıklar da sayılan olumsuzluklara eklendiğinde Türkiye'nin henüz AB aday ülkesi olamayacağına karar verilmiştir¹⁰³.

Gündem 2000 öncesi zaten kesintiye uğramış olan Türkiye – AB ilişkileri, 1997 yılında gerçekleşen Lüksemburg Zirvesi ile birlikte olumsuz yönde daha da fazla etkilenmiştir. Adaylığı açıklanan ülkeler arasında Türkiye'nin geçmemesi üzerine Türk Hükümeti, 14 Aralık 1997 tarihinde AB ile siyasi görüşmeleri dondurma kararı almıştır.

İki taraf arasındaki ilişkilerin tekrardan başlamasına AB Komisyonu'nun 4 Mart 1998 tarihinde yayınladığı *Türkiye için Avrupa Stratejisi* belgesi neden olmuştur. Belgede; Ankara Antlaşması'nın sağladığı imkânların geliştirilmesi, Gümrük Birliği'nin yoğunlaştırılması, daha önceden verilmesi kararlaştırılmış ancak uygulamaya konmamış mali yardımların tekrardan hayata geçirilmesi ve en önemlisi Türkiye'nin aşamalı olarak Birlik programlarına katılımının sağlanması üzerinde durulmuştur¹⁰⁴.

Türkiye, 23 Temmuz 1998 tarihinde *Türkiye için Avrupa Stratejisi*'ne cevaben *Avrupa Strateji* isimli belgeyi AB'ye iletmiştir. Belgede, Türkiye'nin müzakerelere

¹⁰³ Kaçar, a.g.e., s.111.

¹⁰⁴ **Avrupa Güncel**, "AB – Türkiye İlişkileri", Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, Sayı: 11–12, Ankara, 1998, s.22.

başlamaya hazır olduğunun altı çizilmiştir. Bu belgenin ardından 4 Kasım 1998 tarihinde, üyeliğe hazırlıkta kaydedilen gelişmelerin değerlendirilmesi amacıyla düzenlenen ilk İlerleme Raporu yayınlanmıştır. Raporda Türkiye'nin insan hakları ve özgürlükleri alanında hala AB'nin çok gerisinde olduğu ve siyasi açıdan aksaklıkların yaşandığı belirtilmiştir. İlk ile benzer sonuçları içeren, İkinci İlerleme Raporu 13 Ekim 1998 tarihinde yayınlanmıştır¹⁰⁵.

Tüm bu süreç içinde iki taraf arasındaki ilişkilerde yaşanan bu gerginlikli durum, 10–11 Aralık 1999 tarihinde gerçekleştirilen Helsinki Zirvesi ile yeni bir boyut kazanmıştır.

1.2.2. Helsinki Sonrası Dönem (1999–2006)

Türkiye için büyük bir önem taşıyan Helsinki Zirvesi'nde AB Konseyi, oybirliği ile Türkiye'nin aday ülke olmasına karar vermiştir. 9 – 10 Aralık 1999 tarihinden sonra AB ile olan ilişkiler, çok daha geniş kapsamlı ve detaylı bir özelliğe kavuşmuştur.

Türkiye'nin aday ülke olduğunu Helsinki Zirvesi ile kabul eden AB ile ilişkiler önemli bir aşamaya gelmiştir. Türkiye'ye resmi olarak adaylık statüsünün verilmesi, diğer aday ülkelerle eşit şartlara sahip olması gerekliliğini de beraberinde getirmiştir. Helsinki Zirvesi'nin Türkiye'yi ilgilendiren maddeleri incelendiğinde, aşağıdaki şu dört konu ile karşılaşmaktadır¹⁰⁶:

- Türkiye'nin, diğer aday ülkeler gibi katılım öncesi stratejisinden yararlanabilmesi,
- Genişleme çerçevesinde aday ülkelerin katılmaya hak kazandığı AB programları ve ajanslara Türkiye'nin de katılabilmesi,
- Türkiye'nin AB'nin temelini oluşturan kuralları daha iyi anlayabilmesi ve Topluluk Müktesebatı'nı uygularken dikkat etmesi gereken konuları ayrıntıları ile belirten analitik sürecin başlatılması,
- Türkiye'nin katılım öncesi mali imkanlardan yararlanabilmesi.

AB Komisyonu 8 Kasım 2000 tarihinde, diğer aday ülkelere uyguladığı prosedür gereği Türkiye'ye de gerçekleştirilmesi gereken kısa ve orta vadeli yasal

¹⁰⁵ Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, **Avrupa Birliği Genişleme Sürecinde Türkiye**, Ankara, 2003, s.9.

¹⁰⁶ Karluk, a.g.e.(b), s.686 – 687.

düzenlemeleri içeren *Katılım Ortaklığı Belgesi*'ni(KOB) açıklamıştır. KOB ile tam üyeliğe hazırlanan aday ülkenin kısa ve orta vadeli yasal düzenlemeleri ortaya konulmakta ve bu amaç etrafında gerekli olan mali yardım planı belirlenmektedir. Bu belge çerçevesinde kısa vadede yapılması gerekenler bir yıllık süreyi kapsarken, orta vadeli düzenlemeler için süre bir yılı aşmaktadır. Kısaca KOB; tam üyeliğe geçiş sürecinde atılması gereken somut adımları, yapılması gereken yasal düzenlemeleri gösteren bir yol haritasıdır. Türkiye için açıklanan KOB'da; Kopenhag Siyasi Kriterleri üzerinde önemle durulmuş, bir takım anayasal ve hukuki düzenlemelerin (ifade özgürlüğüne, toplantı ve gösteri yapma özgürlüğüne, ana dilde yayın özgürlüğüne, idam cezasının kaldırılmasına ilişkin... gibi) yapılmasının önemi vurgulanmıştır. Bunun üzerine Türkiye, 19 Mart 2001 tarihinde KOB'da yer alan düzenlemelere ilişkin uyum sürecini *Ulusal Program* (aday ülkenin yapacağı uyum çalışmalarını hangi kurumların nasıl bir takvimde yapılacağını açıklayan belge) ile açıkladı¹⁰⁷.

12–13 Mart 2002 tarihlerinde düzenlenen Kopenhag Zirvesi'nde 10 aday ülkenin (Çek Cumhuriyeti, Estonya, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya) 1 Mayıs 2004 tarihinden itibaren tam üyeliğe kabulüne karar verilmiştir. Türkiye'ye ilişkin olarak, Kopenhag siyasi kriterlerinin yerine getirildiğinin belirlenmesi halinde, müzakereleri başlatma sözü verilmiştir¹⁰⁸.

16–17 Aralık 2004 tarihi Türkiye için önemli bir başka tarihtir. Çünkü bu tarihte düzenlenen Brüksel Zirvesi'nde, Türkiye'nin Kopenhag Siyasi Kriterleri'ni karşıladığı belirtilerek, 3 Ekim 2005 tarihi müzakarelere başlama tarihi olarak duyurulmuştur. AB Komisyonu, 29 Haziran 2005 tarihinde ise "Türkiye için Katılım Müzakereleri Çerçevesi Taslağı" nı açıklamışlardır¹⁰⁹.

AB'ye katılım müzakereleri süreci altı aşamalı bir yapıdan oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla; tarama süreci, müzakere pozisyonlarının hazırlanması, pozisyon belgelerinin AB Dönem Başkanlığı'na sunulması, müzakerelerin açılması, müzakerelerin tamamlanması ve Katılım Antlaşması'nın onay sürecidir. Türkiye Brüksel Zirvesi ile müzakerelere başlamaya hak kazanmıştır.

¹⁰⁷ Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, **Avrupa Birliği Genişleme Sürecinde Türkiye**, a.g.e., s.5–9.

¹⁰⁸ Mustafa Paksoy, "Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerinin Gelişimi", **Avrupa Birliği Ortak Politikalar ve Türkiye**, ed: Muhsin Kar ve Harun Arıkan, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2003, s. 118–119.

¹⁰⁹ İktisadi Kalkınma Vakfı, **Adaylık Süreci**, <http://www.ikv.org.tr/adayliksureci.php>, 22.10.2005.

Tablo 5: Tarama Sürecine İlişkin Ekim 2005-Nisan 2006 Takvimi

Tarih	
20 Ekim 2005	Bilim ve Araştırma başlığında tanıtıcı tarama
26 Ekim 2005	Eğitim-Öğretim ve Kültür başlığında tanıtıcı tarama
07 Kasım 2005	Kamu Alımları başlığında tanıtıcı tarama
08-09 Kasım 2005	Rekabet Politikası başlığında tanıtıcı tarama
14 Kasım 2005	Bilim ve Araştırma başlığında ayrıntılı tarama
16 Kasım 2005	Eğitim-Öğretim ve Kültür başlığında ayrıntılı tarama
21-22 Kasım 2005	Yerleşme Hakkı ve Hizmet Sunma Serbestisi başlığında tanıtıcı tarama
25 Kasım 2005	Sermayenin Serbest Dolaşımı başlığında tanıtıcı tarama
28 Kasım 2005	Kamu Alımları başlığında ayrıntılı tarama
01-02 Aralık 2005	Rekabet Politikası başlığında ayrıntılı tarama
05-08 Aralık 2005	Tarımsal ve Kırsal Kalkınma başlığında tanıtıcı tarama
19-20 Aralık 2005	Yerleşme Hakkı ve Hizmet Sunma Serbestisi başlığında ayrıntılı tarama
19 Aralık 2005	Bilim ve Araştırma ile Eğitim-Öğretim ve Kültür başlıklarında tarama sonu raporun üye ülkelere gitmesi
22 Aralık 2005	Sermayenin Serbest Dolaşımı başlığında ayrıntılı tarama
16-20 Ocak 2006	Malların Serbest Dolaşımı başlığında tanıtıcı tarama
23-25 Ocak 2006	Yargı ve Temel Haklar başlığında tanıtıcı tarama
26-27 Ocak 2006	Tarımsal ve Kırsal Kalkınma başlığında ayrıntılı tarama
31 Ocak-01 Şubat 2006	Gümrük Birliği başlığında tanıtıcı tarama
06-07 Şubat 2006	Fikri Mülkiyet Hukuku başlığında tanıtıcı tarama
08-10 Şubat 2006	Sosyal Politika ve İstihdam başlığında tanıtıcı tarama
13-15 Şubat 2006	Yargı ve Temel Haklar başlığında ayrıntılı tarama
16-17 Şubat 2006	Ekonomi ve Para Politikası başlığında tanıtıcı tarama
20-23 Şubat 2006	Malların Serbest Dolaşımı başlığında ayrıntılı tarama
20-24 Şubat 2006	Malların Serbest Dolaşımı başlığında ayrıntılı tarama ile Balıkçılık başlığında tanıtıcı tarama
02-03 Mart 2006	Fikri Mülkiyet Hukuku başlığında ayrıntılı tarama
06-10 Mart 2006	Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası başlığında tanıtıcı tarama
13-14 Mart 2006	Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası başlığında tanıtıcı tarama ile Gümrük Birliği başlığında ayrıntılı tarama
15-17 Mart 2006	Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası başlığında tanıtıcı tarama
20-22 Mart 2006	Adalet, Özgürlük ve Güvenlik başlığında tanıtıcı tarama ile Sosyal Politika ve İstihdam başlığında ayrıntılı tarama
23-24 Mart 2006	Ekonomi ve Para Politikası başlığında ayrıntılı tarama
27-28 Mart 2006	İşletme ve Sanayi başlığında tanıtıcı tarama
29-30 Mart 2006	Mali Hizmetler başlığında tanıtıcı tarama
31 Mart 2006	Balıkçılık başlığında ayrıntılı tarama

Kaynak: İktisadi Kalkınma Vakfı, **Tarama Süreci İlerliyor**, a.g.e.

20 Ekim 2005 tarihinde ilk aşama olan tarama süreci başlamıştır. Tablo 5'te de görüleceği üzere belirlenen konu başlıklarında önce tanıtıcı tarama toplantıları, ardından da ayrıntılı tarama toplantıları başlamıştır. AB Türkiye'den ayrıntılı tarama sürecinde konu başlıklarına ilişkin şu sorulara yanıt vermesini istemektedir¹¹⁰:

- Müzakerelerin yapıldığı başlığa ilişkin Topluluk Müktesebatı'nın kabulüne hazır olup olunmadığı,
- Müktesebata ilişkin kanunların kabul edilip edilmediği, eğer edilmediyse nasıl bir takvimle çözüme ulaştırılacağı,
- Müktesebatın uygulanmasına ilişkin idari yapıya sahip olup olunmadığı, eğer bu yapılar mevcut değilse ne zaman kurulacağı.

Belirlenen bu müzakere başlıklarından Bilim ve Araştırma ile Eğitim-Öğretim ve Kültür başlıklarında tarama sonu raporları hazırlanmıştır.

¹¹⁰ İktisadi Kalkınma Vakfı, **Tarama Süreci İlerliyor**, <http://www.ikv.org.tr/katilimmuzakereleri.php>, 11.01.2006.

İKİNCİ BÖLÜM

EĞİTİM VE MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİNE GENEL BİR YAKLAŞIM VE AVRUPA BİRLİĞİ EĞİTİM POLİTİKASI İÇİNDE UYGULANAN EĞİTİM PROGRAMLARI

2.1. EĞİTİM, MESLEKİ EĞİTİM VE MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Çalışmanın bu kısmında, sonraki bölümlerin daha anlaşılır olabilmesi için eğitim, mesleki eğitim ve mesleki eğitim kapsamında turizm eğitimi kavramları üzerinde durulmaktadır. Bu kavramların öncelikle tanımları yapılarak sınırları belirlenmekte ve bu üç temel kavram hakkında temel bilgiler sunularak anlamları ve kapsamaları ortaya konmaktadır.

2.1.1. Eğitime Genel Bir Yaklaşım

Günümüzde bilgi, en önemli yapı taşlarından biri haline gelmiştir. Teknolojinin gelişmesi sonucunda bilgiye ulaşımın kolaylaşmasının yanında öğrenilen bilgilerin çabuk eskimesi neyi, nerede ve nasıl araştıracağını bilen eğitilmiş bireyleri ön plana çıkarmaktadır. Bilgi toplumunda ülkelerin zenginlikleri, bilgiyi yorumlayabilme ve bunu sağlayacak eğitilmiş insan kapasitesi ile ölçülmektedir. Bu tür toplumda eğitilmiş insan, toplumun simgesi haline gelmiştir¹.

Sosyal ve ekonomik anlamda gelişme ve ilerlemenin ilk koşullarından biri, bireyin iyi bir şekilde yetiştirilmesi ve geliştirilmesidir. Bu nedenle en basit anlatımıyla eğitim, gerekli nitelik ve nicelikteki bu insan gücünün yetiştirilmesi süreci olarak tanımlanabilmektedir². İnsan yaşamının her aşamasında eğitim karşımıza çıkmaktadır. Bireyin kendini geliştirme süreci olarak tanımlanan eğitim, insanın doğumundan ölümüne kadar devam eden bir süreçtir. Gerek günlük yaşamda gerekse bilimsel alanda olmak üzere akla gelebilecek her alanda kendini yenileyebilme, yeniliklere adapte olabilmenin ilk basamağı eğitimidir.

¹ Banu Bulurman, "Enformasyon Toplumu ve Eğitim", **Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, Cilt:4, Sayı:1, 2002, s.2.

² İbrahim Kocabaş, "Eğitimde Verimlilik için Hedeflerle Yönetim", **Verimlilik Dergisi**, Milli Prodüktivite Merkezi, Sayı:1994/2, Mert Matbaacılık, Ankara, 1994, s.171.

2.1.1.1. Eğitim

Günümüzde bilim ve teknolojiadaki gelişmeler sanayi toplumlarını hızlı bir biçimde bilgi toplumlarına çevirmektedir. Bu da toplumlar açısından üretimi etkileyen önemli değişimlerden biridir. Eğitim, hem bireyler/işgücü, hem örgütler, hem de toplumlar açısından stratejik bir önem taşımaktadır³.

Literatür incelendiğinde eğitimle ilgili pek çok tanımla karşılaşılmaktadır. En temel ve basit tanımıyla eğitim; bireyi geliştirmeye yönelik çalışmaların tümüdür⁴. Bir başka tanıma göre ise eğitim; “yeni yetişen kuşakları toplum hayatına hazırlamak amacıyla onların gerekli bilgi, beceri ve anlayış kazanmalarına ve kişilik geliştirmelerine yardım etme etkinliği”⁵ olarak tanımlanmaktadır. Farklı bir açıdan ele alındığında ise; “toplumun yaratıcı gücünü ve verimini arttıran, kalkınma çabasının gerçekleşmesi için gerekli nitelik ve nicelikte elemanların yetiştirilmesini sağlayıcı ve toplumda kişilere yeteneklerine göre yetiştirme olanağı veren en etkili araç”⁶ olarak tanımlanmaktadır. Birbiri ile az çok örtüşen bu tanımlar dikkatle incelendiğinde eğitimin tanımı iki nokta etrafında toplanmaktadır; eğitimin geniş anlamı ve eğitimin dar anlamı. Geniş anlamıyla eğitim; “bireyin doğumundan ölümüne kadar gerek ailesinden, gerek öğrenim hayatından, gerekse çalıştığı işyerinden edindiği tüm bilgiler yoluyla ya da kendi kendini geliştirerek bilgi, beceri ve davranışlarında meydana getirdiği tüm değişiklikler”⁷ olarak tanımlanabilir. Eğitim; aile ile başlamakta, sosyal çevre ile devam etmekte, okul dönemini kapsayarak çalışma hayatını da içine alarak yaşam boyu devam etmektedir.

Dar anlamıyla eğitimi; bireysel/işgücü, grup ve örgütsel düzeyde performans ve verimliliği artırmaya yönelik düzenlenen planlı programlar olarak tanımlamak mümkündür⁸. Bireye/işgücüne uygulanan eğitim programları hem örgüte hem de çalışana bir takım faydalar sağlamaktadır. Çalışan, eğitim programları sayesinde işini daha etkili ve kolay yaparak, kendine olan güvenini arttırırken, ekonomik olarak da bağımsızlığını kazanmaktadır. Ayrıca eğitim programları çalışanların öğrenme hızını ve etkinliğini arttırmaktadır. Kimi örgütler için eğitim programları maliyetli bir

³ Necla Tural, “Eğitim ve Verimlilik İlişkisi”, **Verimlilik Dergisi**, Milli Prodüktivite Merkezi (MPM) Yayını, Sayı:1991/3, Ankara, 1991, s.179.

⁴ Saime Oral, Olgun Çiçek ve Gürhan Aktaş, “Turizm Bilincinin Oluşturulmasında Yaygın Eğitimin Yeri ve Önemi”, **I. Turizm Sempozyumu**, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1994, s.223.

⁵ Necdet Hacıoğlu, **Türkiye’de Turizm Eğitimi**, Uludağ Üniversitesi Balıkesir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Balıkesir, 1989, s.5.

⁶ Zeyyat Sabuncuoğlu, **Personel Yönetimi**, Teknografik Matbaacılık A.Ş., İstanbul, 1991, s.124.

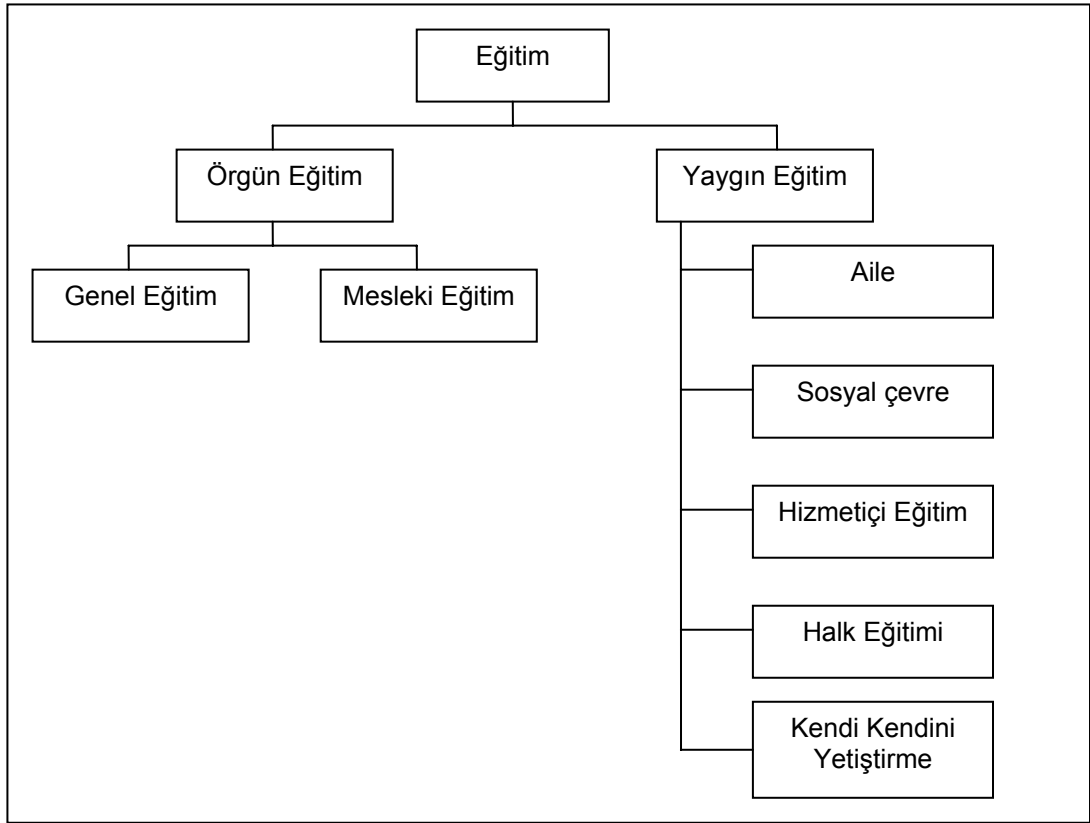
⁷ Nevin Doğuşlu Deniz, **Global Eğitim**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 1999, s.1.

⁸ Deniz, a.g.e., s.2.

faaliyet olarak görülse de kazandıracağı getiriler göz önüne alındığında örgüt için yapılan en önemli ve büyük yatırım, eğitime yapılan yatırımdır⁹. Eğitim, hizmet kalitesini arttıran faktörlerden biri olarak görülmektedir. Hizmet kalitesinin artması ise örgütün hem başarılı olmasını, hem de pazar payının artmasını sağlayacaktır. Bu ise eğitilmiş ve nitelikli çalışan ile mümkün olabilmektedir¹⁰.

Eğitim sistemi incelendiğinde, veriliş ve uygulanma açısından iki alt başlığa ayrıldığı görülmektedir. Şekil 3'te gösterilen bu ayırmada örgün ve yaygın eğitim olarak karşılaşılan alt başlıklar, bir sonraki kısımda ayrıntılı olarak incelenmektedir.

Şekil 3: Eğitim Sistemi İçinde Örgün ve Yaygın Eğitimin Yeri

Kaynak: Aynur Ataklı, "Eğitim ve Mesleki Başarı", **Verimlilik Dergisi**, MPM (Milli Prodüktivite Merkezi), Sayı: 1992/1, Mert Matbaacılık, Ankara, 1992, s. 5.

⁹ Ömer Peker, "Kamu Kuruluşlarında Hizmet-içi Eğitimin Yapısı ve İşleyişi", **I. Eğitim Kongresi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Yayını, İzmir, 1991, s.551.

¹⁰ Saffet Bilhan, "Eğitimde Verimlilik" **Verimlilik Dergisi**, Milli Prodüktivite Merkezi (MPM) Yayını, Sayı:1992/1, Ankara, 1992, s.56.

2.1.1.1.1. Örgün Eğitim

Örgün eğitim; belli bir yaş grubunda ve birbirine yakın seviyedeki bireylere yönelik, belli bir amaca göre hazırlanmış programlarla, okul çatısı altında yapılan düzenli eğitim şeklinde tanımlanabilmektedir. Türk Eğitim Sistemi içinde örgün eğitim; okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimi kapsamaktadır¹¹.

Örgün eğitimin amacı; toplumu oluşturan bireylerin uyumlu bir biçimde yaşamaları için ihtiyaç duyulan temel davranışların geliştirilmesidir. Örgün eğitimi de kendi içinde genel ve mesleki eğitim olmak üzere iki alt başlığa ayırmak mümkündür.¹²

2.1.1.1.2. Yaygın Eğitim

Yaygın eğitim; örgün eğitim sistemine hiç katılmamış veya herhangi bir kademesinde bulunan ya da bu kademelerin birinden ayrılmış olan bireylere verilen eğitim şeklidir¹³. Eğitim sisteminin, örgün ve yaygın olarak iki alt sisteme ayrılması sonucu ülkede karşılaşılan en büyük sorunlardan biri, örgün eğitimin temel eğitim sistemi olarak kabul edilip, yaygın eğitimin arka plana itilmesidir. Aslında yaygın eğitimin faydaları gözden geçirildiğinde; meslek gruplarında branşlaşma ve uzmanlaşmaya neden olması, teknolojik gelişmeleri daha yakından takip edebilme imkânı sağlaması, atıl işgücüne yeni imkânlar sağlaması gibi pek çok olumlu etkisinin bulunduğu görülmektedir¹⁴.

2.1.1.2. Eğitimin Amaçları

Eğitimin amaçlarını iki açıdan ele almak mümkündür. Bunlardan ilki toplumsal açıdan, ikincisi ise örgüt/işgücü açısından eğitimin amaçlarıdır. Toplumsal açıdan incelendiğinde eğitimin başlıklarını aşağıdaki şekilde sırlamak mümkündür¹⁵:

¹¹ İrfan Erdoğan, **Yeni Bir Binyıla Doğru Türk Eğitim Sistemi II- Sorunlar ve Çözümler**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.9.

¹² İlhan Sezgin, "Turizm Meslek Eğitimi", **Turizm Eğitimi Danışma Toplantısı: I. Tebliğler**, Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı Yayını No:5, İstanbul, 1998, s.28.

¹³ M. Mustafa Erdoğan, "AB Sürecinde (Türkiye'nin Rekabet Gücünü Artıracak) Bir Devlet Politikası: Hizmet İçi Eğitim Seferberliği", **Avrupa Birliği Dersleri, Ekonomi-Politika-Teknoloji**, ed:İrfan Kalaycı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006, s.369.

¹⁴ Oral, Çiçek ve Aktaş, a.g.e., s.224.

¹⁵ Ercan Duygulu, **Eğitimin Çalışma Yaşamında ve Kariyer Üzerindeki Rolü**, http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=181, 09.04.2004.

- Duygu, düşünce ve sorunlarını anlatabilmesi için bireye iletişim yeterliliği kazandırmak,
- Bireyin, diğer bireylerle olumlu ilişkiler kurup, geliştirebilmesi için işbirliği yapabilme yetenek ve yeterliliğini kazandırmak,
- Bireye öğrenme ve araştırma yeterliliği kazandırmak,
- Bireyin kendine bakabilmesi için sağlıklı yaşama yeterliliği kazandırmak,
- Bireye, meslek seçebilme ve mesleğini başarı ile yürütebilme yeterliliğini kazandırmak.

Örgüt ve işgücü açısından eğitimin en temel amacı; her ikisi adına yararlı olacak bilgi, beceri ve davranış değişikliğini yaramaktır. Diğer amaçları şu şekilde sıralamak mümkündür¹⁶:

- Bilim ve teknolojide yaşanan değişime ve gelişmeler hakkında işgücünü bilgilendirmek,
- Örgüt amaçları doğrultusunda işgücünün bilgi ve becerisini arttırarak, örgüt içi yükselmeye imkân sağlamak,
- İşe yeni başlayacak işgücünü hem işe hem de iş arkadaşlarına uyumunu sağlamak,
- Örgütte disiplini sağlayarak, bireyler arası anlaşmazlıkları önlemek ve devamsızlıkları azaltmak,
- İşgücünün moralini yükselterek, motivasyonu sağlamak,
- Diğer çalışanlarla birey arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak,
- Bireyde sorun çözme becerisini geliştirmek,
- Örgüt kültürünü güçlendirmek,
- İşgücünü hizmete yatkın kılmak,
- Grup çalışmasını teşvik etmek,
- Üretim ve hizmet kalitesini ve miktarını arttırmak.

Birey, içinde bulunduğu topluma aldığı eğitim ölçüsünde değer katmaktadır. Eğitim seviyesi yüksek bireylerden oluşan toplumlarda ekonomik, sosyal ve kültürel göstergelerdeki pozitif tablo, kalkınma ve gelişmenin en güzel örnekleridir. Bu nedenle eğitimin en temel amacı, bireysel gelişme ve toplumsal kalkınmayı sağlamasıdır denilebilir.

¹⁶ Deniz, a.g.e., s.10.

2.1.1.3.Eğitimin Toplumda Yarattığı Faydalar ve Küreselleşme ile İlişkisi

21. yüzyıl pek çok değişimin yaşandığı, kavramların yeniden şekillendiği bir dönemdir. Tarım toplumuyla başlayıp, sanayi toplumu ile şekillenen ve ardından içinde bulunan bilgi toplumuyla farklı bir boyuta ulaşan toplumsal gelişim sürecinde, pek çok kavram ve anlayış gibi eğitim de bir dizi değişimlerden geçmiştir.

M.Ö. 8000'lerde tarımın bulunup, yerleşik yaşama geçilmesiyle birlikte toplumsal gelişim süreci, ilkel toplum benliğinden tarımsal toplum özelliğine kavuşmuştur. Tarım toplumunun itici gücü, toprak olmuştur. Karasaban ve yel değirmenlerinin kullanılmaya başlaması, tarım toplumunun temel üretim faktörü olarak kas gücü ve emeği ön plana çıkarmıştır¹⁷.

1750 – 1765 yıllarına gelindiğinde ise bu süreç çok farklı bir seyir izlemeye başlamıştır. İngiltere'de sanayileşme hareketlerinin ortaya çıkması ve artan etkileri, bu değişimin diğer Avrupa ülkelerine yayılmasına neden olmuştur. Sanayi toplumu olarak adlandırılan bu döneme iki önemli teknolojik gelişme yol açmıştır. Bunlardan birincisi; ulaştırma ve madencilik gibi ekonominin farklı birçok alanında buhar gücünün kullanılmasını sağlayan buhar makinesinin icadıdır. Diğer teknolojik gelişme ise; elektrik enerjinin kullanılmaya başlanmasıdır. Tarım toplumunun itici gücü toprakken, sanayi devriminin itici gücü makineler olmuştur. Sanayi toplumunun temel unsuru ise işgücüdür¹⁸.

20. yüzyılın son çeyreğine gelindiğinde gerek toplumsal ve sosyal, gerek ekonomik ve gerekse teknolojik alanlarda pek çok değişimin yaşandığı görülmüştür. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin son 20 – 30 yıllık dönemde hızlı bir biçimde gelişmesi toplumsal yapıyı kökten etkilemiştir. Bu dönemden itibaren toplumsal gelişimin odak noktası bilgi ve eğitilmiş/bilgili insan olmuştur. Bilgi toplumu denen bu yeni toplumsal gelişim döneminin temel unsuru, sanayi toplumundakinden farklı olarak beyin gücüdür. Sanayi toplumundaki bedensel çalışmanın yerini belli bir eğitim düzeyini gerektiren zihinsel çalışma almıştır. Bilgi toplumunda, bilgi ve eğitilmiş işgücü, ülke ekonomilerinin en önemli unsurları arasında sayılmaktadır. Tüm bu toplumsal değişim aşamalarını Toffler *değişim dalgaları* olarak adlandırmıştır. Toffler'e göre;

¹⁷ Ahmet Nohutçu, "Tekno-Ekonomik Paradigma Dönüşümünden Yeni Demokratik Yönetim Mekanizmalarına: Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Devlet ve Kamu Yönetimine Etkileri", **II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, Kocaeli Üniversitesi İİBF, Derbent/İzmit, 2003, s.2.

¹⁸ Cihan Dura ve Hayriye Atik, **Bilgi Toplumu Bilgi Ekonomisi ve Türkiye**, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2002, s.1.

tarım toplumu ilkel benlikten kurtulup bir üst aşamaya çıkan 1. Dalga Dönemi'dir. Sanayi toplumu 2. Dalga Dönemi'ni, bilgi toplumu da 3. Dalga Dönemi'ni oluşturmaktadır¹⁹. Tablo 6'da dünyada yaşanan toplumsal değişim süreci görülmektedir.

Tablo 6: Toplumsal Değişim Süreci

	Yüzyıl	İtici Güç	Temel Unsur
Tarım Toplumu (Birinci Dalga)	M.Ö. 8000'lerden itibaren	Toprak/Arazi	Emek
Sanayi Toplumu (İkinci Dalga)	18. yüzyıl ortasından itibaren	Makine	İşgücü
Bilgi Toplumu (Üçüncü Dalga)	20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren	Bilgi	Beyin gücü

Kaynak: Recep Altın, "Türkiye'de Mesleki Eğitim ve Öğretimdeki Yeni Yaklaşımlar", **AB Kopenhag Süreci ve Maasricht Bildirgesi Açısından Türkiye'de Mesleki Eğitim ve Öğretimi Bekleyen Zorluklar Uluslararası Konferansı**, Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, (MEGEP) Ankara, 2005, s.2.

1980'lerin ikinci yarısından sonra sosyal, ekonomik, teknolojik ve kültürel alanlarda hızlı değişimlerin yaşanması sonucu ortaya çıkan küreselleşme eğilimleri, toplumun bireylerine öğrenilmesi gereken bilgilerin hızlı değiştiği bir ortam yaratmıştır. Her alanda olduğu gibi eğitimde de hızlı bir küreselleşme süreci yaşanmaktadır. 21. yüzyılın diğer bir deyişle, bilgi toplumunun eğitim anlayışında, bireyin eğitimi ön planda gelirken, yaşam şartlarının da olumlu yönde gelişip yaşam süresi ve kalitesinin artması bu yüzyılda mesleki eğitim, yaşam boyu eğitim gibi birçok konuyu öncelikli hale getirmiştir.

Bilgi toplumu ve küreselleşmenin eğitim üzerinde yarattığı değişimler ve bunların etkilerini şu başlıklar altında toplamak mümkündür²⁰:

- *Günümüz yaşam koşullarının gerektirdiği birey tipi:* Toplumsal değişim sürecinin sonucu olarak, bilgi toplumunun hedeflediği birey tipi değişmiştir. Bu birey tipi²¹;

¹⁹ İsmail Hira ve Mustafa Kemal Şan, "Sanayi Sonrası Toplum Kuramları", **II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, Kocaeli Üniversitesi İİBF, Derbent/İzmit, 2003, s.64 – 65.

²⁰ R. Cengiz Akçay, "Küreselleşme, Eğitimsel Yoksunluk ve Yetişkin Eğitimi", **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı:159, Yaz 2003, s.3 – 5.

²¹ Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), **Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim Bilim ve Teknoloji**, Yayın no. TÜSİAD-T/94, 6-167, Esen Ofset A.Ş., İstanbul, 1994, s.33.

- teknolojik yeniliklere ve gelişmelere adapte olabilen, kendini sürekli yenileyebilen,
- bilgisayar okur yazarlığına sahip,
- teknolojik yenilik ve gelişmelerin toplumsal etkilerini kavrayabilme yeteneğini taşıyan,
- en az bir yabancı dilde yazılı ve sözlü iletişim yeteneğine sahip,
- grup içinde ve disiplinlerarası çalışabilme yeteneği olan kişidir.

- *Eğitim sistemlerinin yapılarında meydana gelen değişimler:* Rekabetin en üst düzeylerde yaşandığı günümüzde, şartlar bireyleri daha güçlü ve donanımlı olmaya zorlamaktadır. Bireyleri bu zor ortamlara hazırlayacak olan da eğitim sistemleridir. Toplumun her alanında kendini hissettiren değişimler, eğitim sistemlerini de etkilemektedir. Tüm dünyada eğitim ileri yaş guruplarına doğru yayılmakta ve şekil değiştirmektedir. Yeni şartlar göz önüne alındığında, bireyin eğitimi yaşam boyu sürmektedir. Yaşam boyu eğitimin yanında mesleki eğitim ve sürekli eğitim ön plana çıkan yeni eğitim yapılarıdır.
- *Eğitim yöntemlerindeki değişimler:* Yaşanan değişimler eğitim sistemlerini değiştirdiği gibi uygulanan eğitim yöntemlerini de değiştirmektedir. Bilgi toplumunun eğitiminde dört ilkedden bahsedilmektedir:
 - Öğrenmeyi bilmek,
 - Öğrenmeyi öğrenmek,
 - Bireysel olarak öğrenmek,
 - Birlikte öğrenmek (takım halinde ve örgüt olarak öğrenmek)

21. yüzyılda başarı eğitilmiş işgücü ile sağlanacaktır. Bu nedenle eğitim, eğitim sistemleri ve yapılarının çağın gereklerine göre düzenlenmesi gerekmektedir. Sanayi toplumunda eğitim sadece okul olarak görülmüş, okul da fabrika türü üretim yapan kurum olarak algılanmıştır²². Bilgi Toplumunun yeni eğitim anlayışında okul, fabrika modeli kitlesel üretim yapan bir kurum değildir. Sanayi toplumunun eğitim anlayışında öğretmen merkezli öğretme mevcuttur. Ancak bilgi toplumunda durum daha farklıdır. Çünkü bilgi toplumu eğitim anlayışında, öğrenci merkezli öğrenme

²² Mehmet Metin Arslan ve Levent Eraslan, "Yeni Eğitim Paradigması ve Türk Eğitim Sisteminde Dönüşüm", **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı:160, Güz 2003, s.1.

esas alınmaktadır. Bu anlayışta öğrenci aktif öğrenen rolü üstlenmiştir. Yine yeni eğitim anlayışında eğitim sadece okul içinde sınırlandırılmamıştır. Okul dışında da eğitim imkânları sağlanırken, okul dışı uzmanlar aracılığı ile de öğrenme gerçekleşebilmektedir²³.

Tablo 7: Eğitimde Geleceğe Yönelik Gereksinimler

Temel Felsefe	Öğrenmeyi Öğrenme
	Küresel bakış açısı
	Ulusal ruh ve değerlerin benimsenmesi, kültürel kimlik kazanılması
	Yarışma güdüsü ve girişimci olma
	Problem çözme becerisi
	İletişim kurabilme yeteneği
	Ekip çalışmasını öğrenme
	Ekonomik çevreyi anlama
Kapsam	Öğrencilere anlayabilecekleri basit bir yöntemle doğru ve özlü bilgilerin verilmesi
Müfredat	Beceriler, toplumsal değerler ve verilen bilgiler arasında bir denge kurulması
	Ders programlarında çoklu zeka kuramı doğrultusunda yaratıcılığa, ahlaki değerlere, dil eğitimine, fen bilimlerine, bedensel gelişime, bilimsel gelişmelere, sosyo-politik konulara dengeli bir biçimde yer verilmesi
	Öğrencilerin gelecekteki iş yaşamına hazırlanmaları
	Soyut ve somut faktörlere yönelik derslerin süreleri arasında bir denge sağlanırken, konularda çağdaş gelişmelere yer verilmesi
Alt yapı	Var olan alt yapının daha etkin bir biçimde kullanılabilmesi için okullar, öğretmenler, eğitim araçları ve gereçleri gibi tüm kaynakların eğitim sisteminde daha akıllıca kullanılması

Kaynak: Arslan ve Eraslan, a.g.e., s.3

Bilgi toplumunda okul öncesi eğitimden başlayarak, yükseköğretime kadar tüm eğitim türlerinin her kademesinde, çağın gerektirdiği nitelikleri taşıyan bireyler ön plana çıkmaktadır. Gelişmiş ülkelerde yükseköğretim diğer eğitim kademelerine

²³ İlhan Tekeli, **Eğitim Üzerine Düşünmek**, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, No:5, Ankara, 2004, s.18 – 20.

oranla daha fazla önem kazanmakta ve bu da yükseköğretim kurumlarını bilgi üretiminin odak noktası haline dönüştürmektedir.

Bir ülkede eğitim düzeyi yükseldikçe o ülkenin ekonomik ve sosyal göstergeleri de yükselmektedir. Diğer bir deyişle, eğitilmiş insan topluma biçim verirken ekonomiyi güçlendirmektedir. Toplumun simgesidir. Eğitimin öncelikle birey üzerinde yaratacağı olumlu etki, ardından sinerji etkisi ile topluma yansımaktadır. Eğitimin topluma sağladığı faydaları şu şekilde sıralamak mümkündür²⁴:

- Sosyal gelişmeyi etkiler.
- Fırsat eşitliği ve sosyal hareketliliği/mobilyeyi sağlar.
- Toplumun ihtiyaç duyduğu özelliklere sahip vasıflı işgücünü yaratır.

21. yüzyıl özellikle eğitim açısından; yabancı dil ve kültür bilgisi, yaşam boyu öğrenme, öğrenen merkezli eğitim gibi konuları ön plana çıkarmaktadır. Bir toplumun eğitime, diğer bir deyişle insan yetiştirmeye verdiği önem, eğitim çağındaki nüfusun (5 – 24 yaş kabul edilmektedir) eğitim hizmetlerinden ne oranda yararlandığı ile ölçülmektedir. Genel okullaşma oranı da denilen bu oran; toplumun eğitim seviyesi yükseldikçe artmakta, tam tersi durumda da azalmaktadır. Tavan değer % 100 kabul edildiği genel okullaşma oranı; eğitim çağındaki öğrenci nüfusunun, eğitim çağındaki nüfusa oranlanması ile bulunur. Şu şekilde açıklamak mümkündür: Tarım toplumunda, bireylerin eğitime çok fazla önem verilmediğinden nüfusun az bir kısmı eğitim sistemi içinde yer almaktadır. Toplum geliştikçe; bilgi, eğitim ve uzmanlık önem kazanmakta, bu da eğitim sistemi içinde yer alan nüfusun oranını yükseltmektedir. Türkiye gibi okur-yazarlık oranı belli bir seviyenin altında, nüfusu kalabalık, okullaşma oranı düşük ülkeler, yaşam boyu ve sürekli mesleki eğitim konusuna öncelik tanıyarak bilgi toplumu olma yarışına katılma şansını yakalayabileceklerdir. 21. yüzyıl her alanda olduğu gibi eğitimde de kıyasıya rekabeti şart koşturmaktadır.²⁵

2.1.2. Mesleki Eğitime Genel Bir Yaklaşım

Bilim ve teknoloji alanında yaşanan hızlı değişimler ve rekabet koşullarının ağırlaşması toplum yapısını değiştirirken, eğitim sistemlerini de doğrudan ve dolaylı

²⁴ İstanbul Ticaret Odası (İTO), **Yükseköğretim Kurumlarının Bölgelerarası Gelişme Farklılıkları Açısından Önemi ve İşlevleri**, İTO Yayın No: 1998-19, Prive Ltd. Şti., İstanbul, s.18.

²⁵ Dura ve Atik, a.g.e., s.256 – 258.

yollardan etkilemektedir. Değişen koşullar doğrultusunda çağın gerekleri, bireyleri daha fazla donanımlı olmaya itmektedir. Eğitim almış, sektör içinde karşılaştığı sorunlara çözümler üreten, çağın mesleki, teknik ve sektörel değişimlerini yakından takip edebilen bireyler, hem örgütlerin, hem de toplumların gelişmesi açısından tercih edilen kişiler olacaklardır. Değişen eğitim anlayışı, mesleki beceri ve yeterlilikleri ön plana çıkarmaktadır. Mesleki eğitim, sürekli eğitim ya da yaşam boyu eğitim kavramları bu yüzyılın temel eğitim kavramları arasında yer almaktadır.

2.1.2.1. Mesleki Eğitim

Eğitim, toplumsal kalkınmanın temel araçlarından biridir. Yaşanan değişim, çağın gereklerini yerine getiren toplumları bilgi toplumlarına dönüştürürken, bilgi üretimi en önemli konuların başında gelmektedir. Bilginin stratejik bir önem kazanması, bilgiyi üreten ve kullanan bireylerin rekabet gücünü arttırmaktadır. Mesleki açıdan vasıflı bireylerin yetiştirilmesi, mesleki eğitim sistemlerinin etkinliği ile paralellik arz etmektedir.

En genel anlamıyla mesleki eğitim, iş ile birey arasında uyum sağlama sürecidir. Çağdaş mesleki eğitim anlayışı, sürekli bir değişim ve yenilenme çabası içindedir²⁶.

Mesleki eğitimi; herhangi bir meslekle ilgili bireye, iş yaşamında bilgi, beceri ve iş alışkanlıkları kazandıran, bireyin yetenek ve yeterliliklerini geliştiren eğitim türü olarak da tanımlamak mümkündür. Mesleki eğitim, farklı basamaklardan oluşmaktadır. İlk aşama; birey-meslek uyumunu sağlamak amacıyla, bireyin mesleki ilgi ve yetenekleri ile iş yaşamını tanıması için, *temel mesleki eğitim*den önce uygulanan oryantasyon niteliği taşıyan *meslek öncesi eğitim* aşamasıdır. Bu mesleki eğitim türü, henüz herhangi bir meslekte nitelik kazanmamış bireylerin, mesleki anlamda, basit düzeyde bilgilendirilmesi amacına yönelik bir uygulamadır. *Meslek öncesi eğitim* aşamasını, *temel mesleki eğitim* aşaması takip etmektedir. *Temel mesleki eğitim*; bireyin iş yaşamında belli bir mesleğe giriş yapabilmesi için gerekli, temel bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazandırmaya yönelik mesleki eğitim türüdür²⁷. *Temel mesleki eğitim* türünün bir üst basamağı, *ileri mesleki eğitim* uygulamasıdır. *İleri mesleki eğitim*, temel mesleki eğitim almış bireylere ileri düzeyde uzmanlık

²⁶ TİSK (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu), **Mesleki Eğitim Sistemimiz ve İşletmelerdeki Beceri Eğitimi Sorunları ve Çözüm Önerileri Raporu**, Eylül 2004, s.1.

²⁷ Cevat Alkan, Hıfzı Doğan ve S. İlhan Sezgin, **Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları**, Alkım Yayınları, İstanbul, 1998, s.4 – 6.

kazandıran mesleki eğitim türüdür. Bu mesleki eğitim türünde amaç, meslekteki yeniliklerin takip edilerek öğrenilmesi, mesleğin geliştirilmesi ve mesleğin yan dallarına kayılmasıdır. Diğer bir deyişle uzmanlaşılmasıdır²⁸.

Gelişmiş ülkelerde, üç farklı mesleki eğitim yapılanması göze çarpmaktadır. Bu yapılanmaları şu şekilde sıralamak mümkündür²⁹:

- *Çıraklığa Dayalı Yapılanma*: Çıraklık eğitimine temel mesleki eğitimi bitirenler katılabilmektedir. Örgün eğitim sisteminin dışında kalmış, çalışan bireylere mesleki eğitim hizmetinin verilmesidir. Bu yapılanmada, pratik eğitim işyerinde, teorik eğitim de mesleki eğitim merkezlerinde verilmektedir.
- *Meslek Okullarına Dayalı Yapılanma*: Birçok ülkede bireylerin mesleki anlamda yetiştirilmesi görevi meslek okullarına verilmiştir.
- *Karma (Dual) Yapılanma*: Bu yapılanma, diğer iki yapılanmanın bileşkesidir.

Tablo 8: 21.Yüzyılda Mesleki Eğitimde Yaşanan Değişiklikler

Geleneksel	Yeni
Arza dayalı bir işleyiş	Talebe dayalı bir işleyiş
İstihdam için eğitim	İstihdam için öğrenim
Öğretmen odaklı	Öğrenci odaklı
Eğitim ve öğretim ayrılmıştır	Eğitim ve öğretim entegre edilmiştir
Dar kapsamlı uzmanlık becerileri	Farklı alanlarda geniş kapsamlı beceri geliştirme
Alan bilgisine odaklı	Temel/anahtar becerilere odaklı
Eğitimde harcanan zaman ve sınavların dikkate alınması	Yeterliliklerin ve daha önceden yapılan öğrenimin dikkate alınması
Sabit giriş ve çıkış	Esnek ve çok yönlü giriş ve çıkış
Merkezi sistem	Sorumluluğun dağıtılması
Hükümet tarafından kontrol edilen yönetim	Farklı aktörler ve diyalog

Kaynak: Philip Read, “Mesleki ve Teknik Eğitimde Ortaöğretimden Yükseköğretime Geçişte Temel Engeller ve Çözüm için Alternatif Öneriler”, **AB Kopenhag Süreci ve Maasricht Bildirgesi Açısından Türkiye’de Mesleki Eğitim ve Öğretimi Bekleyen Zorluklar Uluslararası Konferansı**, Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, (MEGEP), Ankara, 2005, s.3.

²⁸ Ali Erkan Bakı, Mesleki ve Teknik Eğitimin Milli Gelir Artışı ve İstihdam Üzerine Etkileri, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1996, s.3.

²⁹ Bekir Özgen, **Türkiye’de Örgün Eğitim**, Nazar Matbaacılık ve Ticaret, İzmir, 1994, s.110 – 114.

21. yüzyıl bilgi toplumunda mesleki eğitim sisteminin sahip olması gereken özellikleri şu şekilde sıralamak mümkündür³⁰:

- Mesleki eğitim sistemi geniş kapsamlı ve kolay erişilebilir olmalı,
- Mesleki eğitim sistemi içindeki programların nitelikleri iyileştirilmeli, bunun yanında bu programlar açık, esnek ve öğrenci merkezli olmalı,
- Bireyleri iş hayatına hazırlamaya yönelik olmalı,
- Tüm eğitim alanları ile yakın ilişkiler geliştirilmeli,
- Mesleki eğitimde yenilikçi bir yaklaşım izlenmeli,
- Yaygın eğitim alanlarını kapsamalı,
- Bireyleri yaşanabilecek kariyer değişikliklerine hazırlamalı,
- Teknolojiye dayalı eğitim – öğretim geliştirilmeli ve mesleki eğitim sistemi yeni teknolojik imkânlarla donatılmalı,
- Mesleki eğitim sisteminde niteliklerin geliştirilmesi ve standardın sağlanması amacıyla bir kalite güvence sistemi oluşturulmalıdır.

Mesleki eğitimin yeni yaklaşımlara uyumu sağlanırken dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır³¹:

- Mesleki eğitim ve öğretim programlarının uluslararası standartlara uygun olarak hazırlanması,
- Mesleki eğitim sistemi oluşturulurken sadece arzın değil, arz-talep dengesinin dikkate alınması,
- Ulusal yeterliliğe dayalı bir mesleki eğitim sisteminin oluşturulması,
- İş gücü piyasası esnekliği ve çalışanların hareketliliğinin sağlanması,
- Yaşam boyu eğitim imkânlarının sağlanması,
- Verimlilik ve performansın artırılması,
- 12 yıllık zorunlu eğitime geçiş için alt yapının hazırlanması.

Mesleki eğitimde yaşanan değişimler, yeni eğitim anlayışının bir uzantısı görünümündedir. 21. yüzyıl mesleki eğitim anlayışı, toplum ve sektörden gelen talepler doğrultusunda şekillenmektedir. Geleneksel anlayışta, eğitim ve öğretim sisteminde bireyler, eğitim süreçlerini bir takım sınavlar sonucunda devam ettirebilmekte ve eğitim anlayışı da bu bireylerin sadece eğitilmesi üzerine

³⁰ Philip Read, a.g.e., s.2.

³¹ Recep Altın, a.g.e., s.10.

şekillenmekte idi. Daha önceden de belirtildiği üzere, eğitim anlayışındaki değişimlerde olduğu gibi, 21. yüzyıl mesleki eğitim anlayışında da eğitim, öğrenci odaklı bir yaklaşım izlemektedir. Bu yeni anlayışta, eğitim ve öğretimi birbirinden ayırmak mümkün değildir. Günümüzde birey, eğitim ve öğretim sisteminden bir şekilde ayrılmış olsa bile, farklı mesleki eğitim program ve uygulamaları ile sisteme tekrar dâhil (yaşam boyu eğitim vb.) olabilmektedir.

2.1.2.2. Mesleki Eğitimin Amaçları

Bilimsel ve teknolojik dönüşümlerin hızlı bir biçimde yaşandığı dünyada, çağın eğitimini, bir tür mesleki eğitim olarak adlandırmak mümkün olabilir. Günümüz eğitim anlayışının temeli, “herkes için eğitim” düşüncesidir. Bu nedenle de, mesleki eğitim anlayışının bir takım nitelikleri taşıması gerekmektedir. Bunlar³²,

- Uygulama ve gelişmelere sürekli uyum,
- Mümkün olduğunca fazla disiplinleri kapsama,
- Topluma dönük olma,
- Gerçek mesleki yaşam ortamı sağlama,
- Devamlılık,
- Zamana ve ihtiyacın şekline bağlı olma,
- Arz-talep dengesini sağlama,
- Hedeflere yönelik olma,
- Yaşama hazırlayıcı olma gibi niteliklerdir.

Mesleki eğitim üç ana hedefi esas almaktadır³³:

- Bireye, uygun mesleki öğrenme ortamı sağlamak,
- Mesleki becerileri geliştirmek,
- İstenilen mesleki davranışları oluşturmak.

Bilgi toplumuna geçişin önemli aşamalarından birisi olan, vasıflı işgücü oluşturulmasının temel şartı, kişilere örgün ve yaygın eğitim kurumlarında yaşam boyu öğrenmeyi esas alan bir yaklaşımla, uluslararası rekabet koşullarına uyum sağlayabilecekleri bir eğitimin verilmesidir³⁴.

³² Alkan, Doğan ve Sezgin, a.g.e., s. 12.

³³ Alkan, Doğan ve Sezgin, a.g.e., s. 7.

³⁴ Fatih Türkmen, **Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye’de Eğitim Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması**, DPT Uzmanlık Tezleri Yayın No: DPT: 2655, Ankara, 2002, s.1-2.

2.1.2.3. Mesleki Eğitim – Genel Eğitim İlişkisi

Mesleki eğitim ve genel eğitim kavramları hakkında bir takım görüş farklılıkları mevcuttur. Birçok düşünür, bu iki kavramı farklı yönleri ile ele alıp, birbirine benzer ya da farklı olan yönlerini ortaya koyarak, iki kavram arasında ilişki kurmaya çalışmışlardır.

Birçok eğitimciye göre genel eğitim, bireyin yaşamını devam ettirip, başarılı olabilmesi için herhangi bir mesleki alana bağlı olmadan, genel olarak yetiştirilmesi sürecidir. Mesleki eğitim ise; belli bir meslek alanına yönelik bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazandırılma sürecidir. Diğer bir deyişle, genel eğitimin niteliği tüketim amaçlı, mesleki eğitimin niteliği ise üretim amaçlıdır³⁵.

Bu iki eğitim kavramı incelendiğinde, genel eğitim, bünyesindeki öğrencileri akademik mesleklere hazırlayan temel bilgi ve beceriler ile donatırken, mesleki eğitim, mesleki bilgi, beceri ve alışkanlıklarla öğrencilerini donatmaktadır. Yani genel eğitim almış bireylerin akademik, mesleki eğitim almış bireylerin ise mesleki beceri yönlerinin daha fazla geliştiği söylenebilir³⁶.

Genel eğitimin daha çok kültür ve yaşamla ilgili olduğu, mesleki eğitimin de belli bir meslek alanına yönelik olduğu öne sürülmektedir. Ancak bu noktada, iki farklı görüş ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi; bu iki eğitim türünün birbirine karşıt olmadığı ama ortak yönlerinin de bulunmadığıdır. Diğer görüş ise; bu iki türün birbirine tamamen karşı olduğu yönündedir³⁷.

Tüm bu görüş farklılıklarına rağmen, eğitim sistemi içinde bütünlüğün sağlanması gerekmektedir. Bir eğitim programının tür olarak genel eğitim kapsamı içinde mi yoksa mesleki eğitim kapsamı içinde mi olduğunu belirlemek için bir takım şartları sağlayıp sağlamadığına bakmak gerekmektedir. Programın amaçları, içeriği, hedef aldığı grup, öğretim yöntemleri, programların uygulanma şekilleri vb. yönlerden dikkatli bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Yapılan değerlendirmeler sonunda program belli bir mesleğe hazırlık yönünde bir niteliğe sahipse mesleki eğitim, değilse genel eğitim programıdır denilebilmektedir³⁸.

³⁵ Alkan, Doğan ve Sezgin, a.g.e., s. 13.

³⁶ Aişe, Akpınar, **Türkiye’de Temel Mesleki ve Teknik Eğitim**, <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/yurtdisi/giris/giris2t.doc>, Ankara, Ekim 2004, s. 9.

³⁷ Alkan, Doğan ve Sezgin, a.g.e., s. 13.

³⁸ Alkan, Doğan ve Sezgin, a.g.e., s. 15..

2.1.3. Mesleki Turizm Eğitime Genel Bir Yaklaşım

Turizm, temel ögesi insan olan ve emek-yoğun tarzda üretim yapan bir sektördür. Günümüzde sosyal, ekonomik ve teknolojik olmak üzere pek çok alanda meydana gelen gelişmeler, dünya üzerinde pek çok kişiyi bir yerden başka bir yere seyahat etmeye, dolayısıyla turizm hareketleri içinde yer almaya teşvik etmektedir. Rekabet koşullarının ağırlaşması, turizm eğitimi almış, sektör veya işletme içinde karşılaştıkları sorunlara çözümler üretebilen işgücünü ön plana çıkarmaktadır³⁹.

2.1.3.1. Mesleki Turizm Eğitimi

Turizm, toplumlar arasında ekonomik, sosyal ve siyasal işbirliğin önemli araçlarından biridir. Sosyal ve kültürel değerler ile toplumların birbirlerini daha yakından tanımalarına imkân sağlamasının yanında, doğal ve kültürel kaynakların korunarak, değerlerinin artmasına yardımcı olur⁴⁰.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri için turizm, önemli bir gelir kaynağıdır. Turizm sektöründe, hem hizmeti üreterek sunan hem de satın alanın insan olduğu göz önüne alınırsa, sektördeki başarının, eğitilmiş diğer bir deyişle vasıflı işgücü ile mümkün kılınabileceği gözardı edilmemelidir. Sektörel çaptaki rekabetin ön koşul olarak ortaya koyduğu hizmet kalitesi, sektörde istihdam edilen işgücünün mesleki bilgi, beceri, altyapısı ve eğitim-öğretim düzeyi ile doğru orantılıdır⁴¹.

En kısa tanımıyla turizm eğitimi; “turizm olayının ve turizm ekonomisinin halka ve öğrenim gören gençliğe öğretilmesi, turizm konusunda bilgili ve kalifiye personel ve yönetici yetiştirilmesi için yapılan çalışmalar”⁴² dır.

Daha kapsamlı bir başka tanımda ise turizm eğitimi, “turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu, araştırma ve planlama çalışmalarını geliştirecek, işletmelerin

³⁹ Melek Ece Öncüler, Kuşadası’nda Faaliyet Gösteren Seyahat Acentalarındaki İşgörenlerin Eğitim Profili, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2000, s.1.

⁴⁰ Mehmet Kulaççı, “Turizm Sektöründe İşgücünün Mesleki Eğitimi”, **Turizm Eğitimi Konferans-Workshop**, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara, 9 – 11 Aralık 1992, s.105.

⁴¹ Alp Timur, “Turizm Eğitiminde Darboğazlar”, **Hafta Sonu Seminerleri: Dört Yıllık Turizm Yüksek Okullarında Eğitim-Öğretim Sorunları ve Çözüm Yolları**, Erciyes Üniversitesi Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu, 1994, Nevşehir, s.44.

⁴² Sezgin ve Acar, a.g.e., s.93.

verimliliğini arttıracak ve bu sektördeki yenilikleri takip edebilecek bilimsel metotların ortaya çıkarılması için yapılan mesleki eğitim⁴³ olarak tanımlamak mümkündür.

Turizm eğitimi farklı kaynaklarda farklı şekillerde gruplara ayrılmaktadır. Bu gruplamalardan biri aşağıdaki şekildedir⁴⁴:

- Halka Yönelik Turizm Eğitimi: Çeşitli yayın organları aracılığıyla veya düzenlenen kurs, seminer, konferans vb. faaliyetlerle halkın turizm konusunda bilinçlendirilmesi çalışmalarıdır.
- Genel Turizm Eğitimi: Turizm meslek okulları vb. dışında diğer genel eğitim veren okullarda yapılan turizm dersleri ile verilen turizm eğitimidir.
- Mesleki Turizm Eğitimi: Turizm sektöründe çalışacak ara işgücüne meslek yüksekokulları, Anadolu otelcilik ve turizm meslek liseleri vb. okullarda verilen turizm eğitimidir.
- Akademik Turizm Eğitimi: Turizm sektöründe yönetim kadrosuna işgücü yetiştirmeyi amaçlayan turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulları ve 4 yıllık eğitim veren eşdeğer okullarda verilen eğitimidir.

Turizm eğitimi bir başka görüşe göre de genel turizm eğitimi ve mesleki turizm eğitimi olarak ikiye ayrılmaktadır. Turizm eğitimi, genel/temel turizm eğitimi ve mesleki turizm eğitimi olarak iki alt başlığa ayrılmaktadır. Bu başlıklar da kendi içlerinde örgün turizm eğitimi ve yaygın turizm eğitimi olarak gruplanmaktadır.

2.1.3.2. Mesleki Turizm Eğitiminin Amaçları

Toplumsal düzeyde turizm eğitiminin amaçlarını şu şekilde sırlamak mümkündür⁴⁵:

- Topluma turizm bilincini yerleştirmek,
- Turizm kaynaklarının korunması bilincini yerleştirmek,
- Turiste yönelik hiçbir ayırım yapmadan (din, dil, ırk, vs) eşit ve dürüst hizmet etmek ahlak ve terbiyesini vermek,
- Turizmin uzun vadeli çıkarlarına dikkat çekerek, saygı ve konukseverliğe dayalı bir davranış şekli yerleştirmek.

⁴³ Hacıoğlu, a.g.e., s.6.

⁴⁴ Kemal Ağaoğlu, "Türkiye'de Turizm Eğitimi ve Etkenliği", **Verimlilik Dergisi**, Milli Prodüktivite Merkezi (MPM) Yayınları No:439, Yeniçağ Basın Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti., Ankara, 1991, s.38–91.

⁴⁵ Hasan Olalı, **Turizm Politikası ve Planlaması**, Yön Ajans, İstanbul, 1990, s.291.

Turizm eğitiminin amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür⁴⁶:

- Turizm sektöründe çalışacak vasıflı işgücünün teminini sağlamak,
- Turizm sektörünün gelişmesine katkıda bulunmak,
- Turizmin ülke ekonomisindeki yerini ve önemini anlatmak,
- Eğitim sayesinde teori ve pratik arasındaki bağlantıyı kurmak,
- Ülke insanlarının turizme ilgisini çekmek,
- Turizm işletmelerinde çalışanların bilgi ve becerilerini arttırmak,
- Ülke insanları üzerinde olumlu bir turizm bilinci oluşturmak.

Turizm hizmetlerinin kalitesinin önemli unsurlarından birinin, insan kaynaklarının eğitimi olduğu bir gerçektir. Mesleki turizm eğitiminin temel amaçlarından biri de, dünyada değişen rekabet koşullarının yarattığı sonuçlar doğrultusunda turizm eğitimi almış bireylerin istihdam edildiği işletmeler diğerlerine göre bir farklılık yaratmaktır.

2.2. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN EĞİTİME BAKIŞ AÇISI

10 Aralık 1948'de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26. maddesi eğitime ayrılmıştır. Bu maddenin ilk fıkrasında, "herkes, eğitim hakkına sahiptir. Eğitim en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yükseköğretim yeteneğe göre herkese eşit olarak sağlanır" ifadesi yer almaktadır⁴⁷.

AB, kültürlerin birleştirilmesi ve ortak hareketin sağlanması açısından eğitimi önemli unsurlardan biri olarak görmektedir. Birlik içinde eğitimin önemi ilk olarak 1951 yılında AKÇT Antlaşması'nda vurgulanmış, daha sonra bu anlaymayı 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşmaları ve ardından da 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması izlemiştir. Bu antlaşmalarda büyüme, istihdam ve rekabet ile ilgili problemlerin eğitim ve öğretim ile çözüme ulaşabileceği önemle vurgulanmıştır⁴⁸.

⁴⁶ Orhan Mesut Sezgin ve Yıldırım Acar, **Turizm Tanıtım-Pazarlama-Ekonomi**, Baştem Yayınları, No:1, Ankara, 1991, s.291.

⁴⁷ Oğul Zengingönül, Avrupa Birliği'nde Mesleki-Teknik Eğitime Yeni Yaklaşımlar ve Türkiye İçin Bir Uyum Analizi", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1998, s.13.

⁴⁸ **Türkçeleştirilmiş AB Yayınları-Broşürleri**, <http://eureptr.org.tr/english/kitap/eg-ogretim.html>, 25.02.2001.

Birliği kuran her üç antlaşmada da (AKÇT, AET ve EURATOM), eğitim konusuna değinilerek, Birliğin eğitim politikasının ana hatları çizilmek istenmiştir. AKÇT Antlaşması'nın 56. maddesi eğitime dolaylı yollardan gönderme yapmıştır. Bu madde, işçilerin mesleki yetenek ve kapasitelerinin artırılmasını öngörmektedir. AET'yi kuran antlaşmanın ise; 57. maddesi diplomaların denkliği, 118. maddesi işçilerin ve 41. maddesi de çiftçilerin eğitimi üzerine yoğunlaşmıştır. EURATOM diğer bir deyişle AAET'yi kuran antlaşmada ise üniversitelerin statüleri konusunda çalışacak bir kurumun oluşturulması istenmektedir⁴⁹.

AB'nin eğitim politikasının temel amacı; Birlik ülkeleri arasındaki öğrenci ve eğitimcilerin hareketliliği ile bilgi ve kültür alışverişinin kurularak karşılıklı anlayışı desteklemek, diplomaların ve öğrenim sürelerinin tanınması ile akademik yapıyı güçlendirmek, teknolojiye yaşanan gelişmelerin eğitim ve öğretime adaptasyonunu sağlamak, her üye ülkenin eğitim sisteminin en iyi kısmını alarak eğitim politikasını geliştirmek ve eğitim-öğretim birimleri arasında işbirliğini sağlamaktır⁵⁰.

Birlik, eğitimle ilgili bir takım kararlar alıp, politika belirlemeye çalışırken, eğitim alanındaki ilk işbirlik, 1971 yılında üye ülkelerin eğitim bakanlarının toplanması ile gerçekleşmiştir. Bu toplantının ardından, 1972 yılında Devlet ve Hükümet Başkanları, Birliğin sosyal ve toplumsal alanlarda gelişiminin Birliğe katkısı üzerinde durmuş ve bu sayede eğitim alanında önemli bir adım atılmıştır. Eğitim Bakanları, 6 Haziran 1974 tarihinde tekrar toplanmışlar ve eğitim alanında yapılacak işbirliğin öncelikli konularını belirlemişlerdir. O dönemde dokuz üyesi bulunan Birlik, her ülkenin kendi kültür yapısı içinde eğitim sistemlerini korumaları gerektiğini ancak belli konularda da (öğretim yöntemleri ve eğitim sistemlerinin belli alanlarında) standartlaşmanın sağlanması gerektiğini vurgulamışlardır. 9 Şubat 1976 tarihine gelindiğinde AB Komisyonu, AB Eğitim Komisyonu'nu kurarak eğitim faaliyetlerinin bir komite tarafından yürütülmesine karar vermiştir. Bu toplantıda, eğitim alanında ilk ve önemli eylem programı oluşturulmuştur. Bu eylem programının temel noktaları şunlardır⁵¹:

- Göçmen işçiler ve çocuklarına daha iyi eğitim ve öğretim imkânlarının verilmesi,
- Yükseköğretimde işbirliğinin sağlanması,

⁴⁹ Karluk (b), a.g.e., s.399.

⁵⁰ Karluk (b), a.g.e., s. 400.

⁵¹ Gülcan, a.g.e., s.32 – 33.

- Farklı eğitim sistemleri arasında işbirliğinin sağlanması,
- Birlik içinde belge ve istatistiklerin yayınlanması ve bu konuda yardımlaşmaya gidilmesi,
- Yabancı dil eğitiminin iyileştirilmesi,
- Diploma ve öğretim sürelerinin karşılıklı olarak tanınması,
- Eğitimin her aşaması ve her kurumunda fırsat eşitliğinin sağlanması,
- Gençlerin mesleki eğitim konusunda desteklenmesi,
- Okul ve mesleki yaşam arasındaki geçişlerin düzenlenmesi.

Üye ülkeler eğitim bakanları, 1985 yılında yaptıkları bir toplantıda, yükseköğretimin önemi üzerinde durmuşlar ve doktora dereceleri ile ulusal düzeydeki yeterliliklerin denkliğinin tanınmasını kabul etmişlerdir. Bir sonraki bölümde yer alan AB’de Uygulanan Eğitim Programları başlığı altında incelenen COMETT Programı’nın çerçevesi belirlenerek, işbirliği çalışmaları teşvik edilmiştir. Bu tarihten sonra Birlik, birbirinden farklı birçok eğitim programını oluşturmuş ve uygulamaya koymuştur.

Bir önceki bölümde de belirtildiği üzere, 7 Şubat 1992’de Maastricht’te imzalanarak 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren AB Antlaşması, bilinen ismiyle Maastricht Antlaşması, AB içinde eğitim politikalarının yasal temelini oluşturmuştur. Maastricht Antlaşması kararlarındaki eğitimle ilgili başlıklar şunlardır⁵²:

- Eğitim konusunda üye ülkeler arasındaki işbirliğini sağlamak ve desteklemek, eğitimin kalitesini yükseltmek,
- Mesleki eğitim politikalarına yönelik faaliyetleri desteklemek.

AB’de kesin hatları çizilmiş, ortak bir eğitim politikası uygulanmamaktadır. Her üye ülke kendi kültür yapısına uygun, ancak diğer üyelerle işbirliği içinde yürüteceği bir eğitim sistemi yapısını benimsemiştir. Bu farklılık Birlik içinde korunması gereken kültürel bir zenginlik olarak görülmektedir.

1999 tarihli Bologna Bildirgesi ile AB ülkelerinin yükseköğretiminde yeni bir süreç başlamıştır. Üye ülkelerde yükseköğretim programlarındaki farklılıkları (süre, içerik ve derecelendirme) minimuma indirerek, ortak işbirliğinin sağlanması ve Avrupa

⁵² Mustafa Bardakçı, “Avrupa Birliği ve Türkiye Eğitim Politikalarında Bilgi ve İletişim Teknolojileri ve Mevcut Uygulamalar”, **Milli Eğitim Dergisi**, Yıl:33, Sayı 167, Yaz 2005, s. 1.

Yüksek Öğretim Alanı'nın oluşturulabilmesi için ortak standartların belirlenmesi AB'nin Bologna'da aldığı kararlar arasında yer almaktadır⁵³.

2000 yılında Lizbon'da toplanan AB Konseyi'nin aldığı kararlar doğrultusunda, eğitim sistemlerinin geleceği için temel öncelikler belirlemiş ve daha önceki Konsey kararlarından biraz daha farklı olarak sadece eğitim değil, sosyal, ekonomik ve kültürel yaşam ve bu yaşamların eğitimle ilişkisi üzerinde de durulmuştur.⁵⁴ AB Konseyi eğitim sistemlerinin gelecekteki temel öncelik ve hedeflerini şu başlıklar altında toplamıştır⁵⁵:

- Avrupa çapında eğitim sistemlerinin ve öğrenmenin standartlarını yükseltme,
 - Öğretmen ve eğitimciler için eğitimi iyileştirme,
 - Okur-yazarlığı ve sayısal yeteneği (okuma/aritmetik becerileri) artırma,
- Eğitim sistemlerine diğer bir deyişle öğrenmeye erişimi, yaşamın her alanında kolaylaştırma ve yaygınlaştırma,
 - Yaşam boyu öğrenmeye erişim,
 - Öğrenmeyi daha çekici kılma,
 - Eğitim sistemlerinde iç uyumu sağlama ve artırma,
 - Eğitim ve toplumsal birlik,
- Bilgi toplumu için temel becerilerin belirlenmesi,
 - Herkes için bilgi ve iletişim teknolojileri anlayışının yaygınlaştırılması (Okulları donatmak, öğretmenleri eğitmek ve ağ oluşturmak),
 - Profesyonel beceriler ve kişisel yeterliliklerin geliştirilmesi,
 - Özel beceri alanlarının tespit i ve geliştirilmesi,
- Eğitim ve öğretimi önce yerel çevreye, ardından Avrupa'ya ve son olarak da dünyaya açma,
 - Yabancı dil öğretimini geliştirme,
 - Hareketlilik ve karşılıklı değişimleri artırma,
 - İş dünyası ile bağlantıları güçlendirme,

⁵³ Berna Aslan, "Avrupa Birliği Yüksek Öğretim Alanı ve Yüksek Öğretimde Kalite Çerçevesinin Belirlenmesi, ", **Milli Eğitim Dergisi**, Yıl: 33, Sayı: 167, Yaz 2005, s. 1.

⁵⁴ Bardakçı, a.g.e., s.3 – 4.

⁵⁵ AB Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü, Komisyon Raporu, "Eğitim Sistemlerinin Gelecekteki Somut Hedefleri", COM (2001)- 59, Brüksel, 31.01.2001, s.5 – 13.

-Girişimcilik ruhunu geliştirme,

- Kaynakları en iyi ve en verimli şekilde kullanma,
 - Kalite güvence sistemleri oluşturma,
 - Kaynakları ihtiyaçlar ile eşleştirme,
- Okullar ile yeni ortaklıklar geliştirme.

AB ülkeleri, Lizbon Stratejisi çerçevesinde “2010’a kadar büyüyen dünya ekonomileri arasında rekabet gücü en fazla ve dinamik, bilgiye dayalı, daha geniş iş imkânları ve sosyal katılım olan ekonomi olma” stratejisini belirlemişlerdir. Bu strateji çerçevesinde; eğitim, mesleki eğitim ve gençlik konularında üye ülkeler arasında işbirliğinin güçlendirilmesi daha fazla önem kazanmıştır. AB’nin eğitim alanındaki amaçlarını şu başlıklar altında sıralamak mümkündür⁵⁶:

- AB üye ülkelerinin dillerinin öğretiminin yaygınlaştırılması yoluyla eğitimi geliştirmek,
- Diploma ve eğitim sürelerinin karşılıklı olarak tanınmasını (akreditasyon) teşvik etmek,
- Gençlerin, öğrencilerin ve öğretim kadrosunun uluslararası hareketliliğini sağlamak ve arttırmak,
- Avrupa vatandaşlığı kavramını yerleştirmek,
- Eğitim ve öğretim kurumları arasında işbirliğini teşvik etmek,
- Üye ülkelerin eğitim sistemlerinin sorunlarına ilişkin bilgi ve deneyimlerin paylaşılması için ortak bir platform oluşturmak,
- Açık ve uzaktan öğretimi desteklemek ve geliştirmek,
- Uluslar arası kurumlar ile eğitim işbirliğini geliştirmek,
- Sürekli mesleki eğitimi geliştirmek,
- Eğitim kurumları ile iş dünyası arasında işbirliği oluşturmak ve geliştirmek.

AB’nin özellikle yükseköğretim olmak üzere eğitim alanında imzaladığı bazı önemli tarih ve kararlar aşağıda kısaca açıklanmıştır.

⁵⁶ Gökhan Tuzcu, “Avrupa Birliğine Geçiş Sürecinde Türk Eğitiminin Planlanması”, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı: 155 – 156, Yaz – Güz 2002, s. 4.

Sorbon Bildirisi: 25 Mayıs 1998 tarihinde bazı üye ülkelerin eğitim bakanları tarafından imzalanan Sorbon Bildirisi'nin ana konusu, Avrupa Yükseköğretim Sistemlerinin İnşasının uyumlaştırılmasıdır. Bakanlar, üç temel amaç belirlemişlerdir. Bunlardan birincisi; tüm Avrupa çapında öğrenci ve öğretim üyelerinin hareketliliğinin artırılması ve öğrencilerin Avrupa işgücü piyasasına uyumlarının sağlanmasıdır. İkinci amaç; derslerin uluslararası alanda şeffaflıklarının artırılması ve eşdeğerliliklerinin kabul edilmesidir. Bakanların Sorbon'da belirlediği son amaç ise; öğrenci hareketliliğini arttırmak amacıyla, öğrencilerin çalışmalarını farklı kurumlarda sürdürülebilmelerinin teşvik edilmesidir⁵⁷.

Bologna Bildirisi: 19 Haziran 1999 tarihinde, 29 Avrupa ülkesinin eğitimden sorumlu bakanları "Avrupa'da Yükseköğretim Alanı" kurmak amacıyla bir araya gelmişlerdir. Bologna Bildirisi'ne 25 üye ülke(10 ülke o tarihte aday ülke statüsü taşımaktaydı) ile İzlanda, Norveç, İsviçre ve Türkiye imza atmışlardır. Bu bildiri, üniversitelerin toplumsal ve ekonomik değişimdeki belirleyici rolü üzerinde durmaktadır. En geç 2010 yılına kadar Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın tamamlanması belirtilmiştir. Bologna Bildirisi, altı hedef belirlemiştir. Bunlar⁵⁸:

- Akademik değerlendirmelerin kolay karşılaştırılabilir ve anlaşılabilir olmasını sağlamak,
- Yüksek öğretimde, lisans ve yüksek lisans aşamalarından oluşan iki dereceli eğitim sisteminin kurulmasını sağlamak,
- Avrupa Kredi Transfer Sistemi'nin (ECTS) kurulmasını sağlamak,
- Öğrenci, öğretim üyesi ve araştırmacıların hareketliliğini arttıracak programlar geliştirmek,
- Eğitimde kalite güvencesi sağlamak,
- Yükseköğretimde Avrupa boyutunu geliştirmek.

Lizbon Stratejisi: Lizbon Stratejisi, AB'nin yükseköğretim alanında en önemli karar ve uygulamaların başında gelmektedir. 23 -24 Mart 2000 tarihlerinde düzenlenen konferansta, 2010 yılına kadar gerçekleştirilmesi hedeflenen stratejik bir amaç belirlenmiştir. Bu amaç; *2010'a kadar büyüyen dünya ekonomileri arasında rekabet gücü en fazla ve dinamik, bilgiye dayalı olan, daha iyi iş imkânları ve sosyal*

⁵⁷ Süreyya Sakıncı, "Avrupa Birliği Yüksek Öğretim Programları ve Üniversitelerin Sorumluluğu, **Avrupa Birliği Dersleri Ekonomi-Politika-Teknoloji**, ed: İrfan Kalaycı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006, s.356.

⁵⁸ Sakıncı, a.g.e., s.356 – 357.

katılım olan ekonomi olmaktır. Üretim ve refah seviyesinin özellikle ABD ile karşılaştırıldığında giderek düşmesi, ayrıca yine ABD ile kıyaslandığında üniversite mezun sayısının oransal olarak daha az olması, AB'yi Lizbon sürecine getiren birkaç neden arasında sayılabilmektedir⁵⁹.

Stockholm Stratejisi: 2001 yılında düzenlenen toplantı, Lizbon kararlarının devamı niteliğini taşımaktadır. Bu toplantı sonucunda, üç ana stratejik ve 13 alt hedeften saptanmıştır. Bunlar⁶⁰:

- I. Ana Stratejik Hedef: AB'de eğitim ve öğretim sistemlerinin kalite ve etkinliğinin geliştirilmesi,
 - Öğretmen ve eğitimcilerin eğitiminin iyileştirilmesi,
 - Bilgi toplumu için temel becerilerin geliştirilmesi,
 - Herkesin bilgi ve iletişim teknolojilerine ulaşımının sağlanarak, garanti altına alınması,
 - Bilimsel ve teknik çalışmaların artırılması,
 - Kaynakların en iyi şekilde kullanımının sağlanması
- II. Ana Stratejik Hedef: Herkesin eğitim ve öğretim sistemlerine erişiminin kolaylaştırılması,
 - Açık eğitim alanı yaratmak,
 - Öğrenmeyi daha çekici hale getirmek,
 - Aktif vatandaşlığı, eşit imkânları ve sosyal uyumu desteklemek
- III. Ana Stratejik Hedef: Eğitim ve öğretimi daha geniş bir dünyaya açmak,
 - İş, araştırma-geliştirme ve toplum arasında ki bağları güçlendirmek,
 - Girişimci ruhu geliştirmek,
 - Yabancı dil öğrenimini geliştirmek,
 - Değişim faaliyetleri ve hareketliliği arttırmak,
 - Avrupa'da işbirliğini güçlendirmek.

Prag Konferansı: Bologna katılımcıları, 19 Mayıs 2001 tarihinde Prag'da düzenlenen konferansta Bologna Bildirisi'ndeki belirledikleri hedefleri arttırmışlardır.

⁵⁹ http://disis.meb.gov.tr/UA_ORGUTLER/3_1_Orgut_AB.htm, 29.03.2005.

⁶⁰ European Commission Directorate for Education and Culture, **Education and Training in Europe: diverse systems, shared goals for 2010**, Office for Official Publications of the European Communities, Belgium, 2002, s.12.

33 Avrupa ülkesi Avrupa Yükseköğretim Alanı'nı gerçekleştirmek ve geliştirmek amacıyla yeni faaliyetlerde bulunmayı taahhüt etmişlerdir. Prag Konferansı'nda; dünya çapında Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın çekiciliğini arttırmak hedef kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra, Bologna Bildirgesi'ne imza atan ülkelerde yükseköğretimin kalitesinin artırılması ve bu ülkeler arasındaki hareketliliğin teşvik edilmesi hedeflenmiştir⁶¹.

Barselona Konferansı: 2002 yılında toplanan Konsey, “eğitim ve öğretim, kalitenin referans gösterildiği bir dünya olmalıdır” görüşünü kabul etmiştir. Bu doğrultuda yeni programlar ve çalışmaların yapılması kararlaştırılmıştır.

Berlin Konferansı: 18 – 19 Eylül 2003 tarihlerinde Berlin'de düzenlenmiştir. Bologna Bildirisi ile başlayan sürecin önemli aşamalarından biridir. Konferans sonucu alınan kararları imzalayan ülke sayısı 40'tır. Yapılan görüşmelerde üç temel öncelik konusu belirlenmiştir. Bunlardan ilki; yükseköğretimde üç aşamalı (lisans, yüksek lisans ve doktora) sistemin uygulamaya konmasıdır. Diğer öncelik konusu; diplomaların tüm üniversite dereceleri için Avrupa dillerinden hazırlanmasıdır. Üçüncü öncelik konusu olarak da; ulusal kalite güvence sistemlerinin kurularak, geliştirilmesi konusudur⁶².

AB eğitimi, gelişme ve ilerlemenin ön koşullarından biri olarak görmektedir. Bu nedenle; eğitim ve öğretim sistemlerini gerek yapısıyla, gerek kullanılan yöntemlerle ve gerekse eğitim alanında yaptığı harcamalarla sürekli bir iyileştirme ve geliştirme çabası içindedir. AB ile Türkiye arasında yapılan en temel iki kıyaslama Tablo 9 ve Tablo 10'da verilmektedir. Tablo 9'da AB üye ülkelerindeki zorunlu eğitim süreleri görülmektedir. Tablodaki en düşük zorunlu eğitim süresi, Türkiye'ye aittir. 1997 yılında yapılan yeni bir düzenlemeyle 8 yıllık zorunlu eğitime geçiş yapıldığı dikkate alındığında, bu yeni düzenlemenin de AB standartları altında kaldığı görülmektedir.

⁶¹ Harun Gümrükçü, “Avrupa Yükseköğretim Alanı ve Berlin Toplantısı”, **Küreselleşme, Türkiye ve Avrupa Yükseköğretim Alanı**, ed: Harun Gümrükçü, Avrupa –Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, Maat Danışmanlık Eğitim Ltd. Şti., Ankara, 2005(c), s.199.

⁶² Sakınc, a.g.e., s.357.

Tablo 9: Türkiye ve AB Ülkelerinde Zorunlu Eğitim

Ülkeler	Zorunlu Eğitim Süresi	Yaş Grubu
Almanya	12	6 – 18
Avusturya	9	6 – 15
Belçika	12	6 – 18
Danimarka	9	7 – 16
Finlandiya	10	7 – 17
Fransa	10	6 – 16
Hollanda	12	5 – 17
İngiltere	11	5 – 16
İrlanda	12	4 – 16
İspanya	10	6 – 16
İsveç	9	7 – 16
Lüksemburg	9	6 – 15
İtalya	9	6 – 15
Portekiz	9	6 – 15
Yunanistan	9	6 – 15
Çek Cumhuriyeti	9	6 – 15
Estonya	9	7 – 16
Kıbrıs	9	6 – 15
Letonya	9	7 – 16
Litvanya	10	6 – 16
Macaristan	12	6 – 18
Malta	9	5 – 16
Polonya	11	7 – 18
Slovakya	9	6 – 15
Slovenya	9	6 – 15
Türkiye	8	7 - 15

Kaynak: S. İlhan Sezgin, “Avrupa Birliği’nin Eğitim, Öğretim ve Gençlik Politikaları”, **Türkiye-AB İlişkileri Sempozyumu**, Ankara Ticaret Odası, Ankara Ofset, Ankara, 2001, s.230. ve <http://www.euroeducation.net>’ten derleme

Eğitime yapılan harcamalar incelendiğinde, tabloda da görüldüğü üzere Türkiye’nin eğitim harcamalarının GSYİH’daki payı ve öğrenci başına yapmış olduğu harcama miktarı, AB ülkeleri ortalamalarının çok altında kalmaktadır. Eğitimin her kademesinde yapılan harcamalar oldukça düşüktür. AB uyum sürecinde Türkiye, AB normlarına ulaşmayı hedeflemektedir. Ancak tablolardan da görüleceği üzere, eğitim alanında temel konularda bile, Türkiye’nin çözmesi gereken önemli problemleri bulunmaktadır.

Tablo 10: 2003 Yılı AB Ülkeleri ve Türkiye’de Eğitim Harcamaları ve Öğrenci Başına Harcamalar (GSYİH içinde)

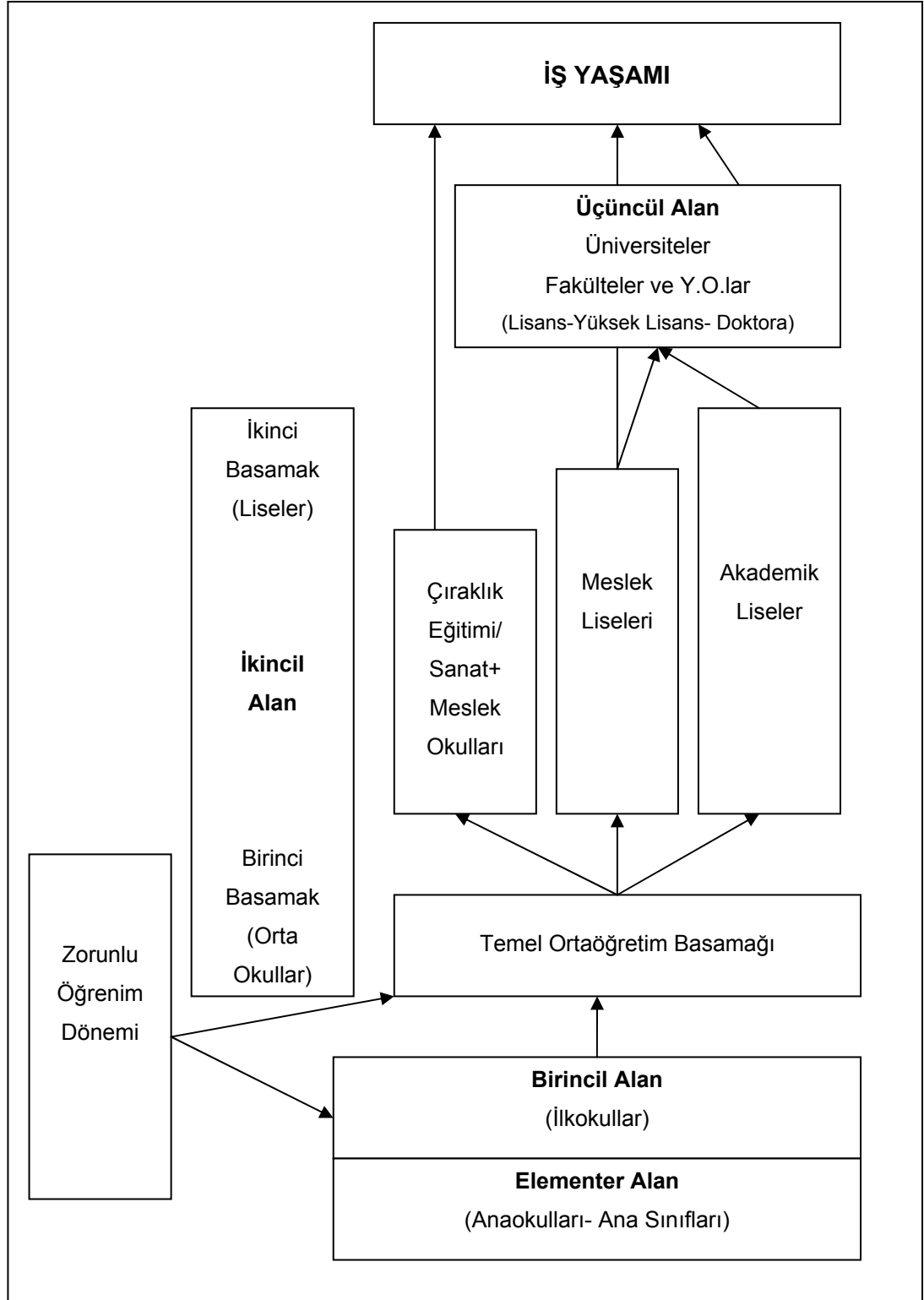
Ülke	Nüfusun Ortalama Eğitim Süresi	Eğitim Harcaması (GSYİH içinde %)	Öğrenci Başına Harcama \$			
			Okul Öncesi	İlköğretim	Ortaöğretim	Yükseköğretim
Almanya	13,4	4,6	4.956	4.237	6.620	6.370
Avusturya	11,3	5,8	5.713	6.571	8.562	7.358
Belçika	11,2	6,1	4.062	5.321	7.912	8.084
Çek Cum.	12,4	4,4	2.449	1.871	3.448	-
Danimarka	13,3	8,5	4.542	7.372	8.113	10.771
Finlandiya	12,4	6,2	3.640	4.708	6.537	6.734
Fransa	10,9	5,7	4.323	4.777	8.107	6.965
Hollanda	13,5	5,0	4.228	4.862	6.403	6.733
İngiltere	12,7	4,7	7.595	4.415	5.933	5.972
İrlanda	12,7	4,3	4.026	3.743	5.249	5.294
İspanya	10,3	4,4	3.608	4.168	5.442	5.385
İsveç	12,4	7,3	3.504	6.295	6.482	7.612
İtalya	10,4	5,0	5.792	6.783	8.258	5.064
Lüksem.	12,9	3,8	-	7.873	11.091	-
Macaristan	11,5	5,1	2.882	2.592	2.633	3.254
Polonya	11,9	5,6	2.220	2.322	-	2.573
Portekiz	-	5,9	-	4.181	5.976	5.097
Slovakya	12,5	4,0	1.740	1.252	1.874	2.030
Yunanistan	10,5	3,9	-	3.299	3.768	3.660
Türkiye	9,6	3,7	171	488	962	2.254

Kaynak: Figen Ereş, “Eğitimin Sosyal Faydaları: Türkiye – AB Karşılaştırması”, **Milli Eğitim Dergisi**, Özel Sayı, Yıl:33, Sayı: 167, Yaz 2005, s.3.

AB eğitim kademelerini biri başlangıç (elementer) olmak üzere dört alana ayırmıştır. İlk kademe olan *Elementer Alan*; okul öncesi dönemi kapsamaktadır. Burada çocuğa toplumsal yaşamda bağımsız olma bilinci verilmekte ve çocuk okul yaşamına hazırlanmaktadır. *Birincil Alan* olan ikinci kademe; genelde ilkokul dönemini kapsar. *İkincil Alan* ise; kendi içinde iki basamağa ayrılmaktadır. Birinci basamak, ortaokul dönemini kapsamakta ve genellikle 3 – 4 yıl sürmektedir. Bu dönem zorunlu eğitim dönemini içinde yer almaktadır. İkinci basamak, öğrencinin yetenek, yeterlilik ve bilgilerinin bir kimlik olarak belirlendiği basamaktır. Diğer bir deyişle öğrencinin kimliğine uygun mesleğe yöneliminin ilk adımı anlamına gelmektedir. *Üçüncül Alan* ise; öğrencinin bilimsel ilerlemesini sağlayan kademedir. Üniversite eğitimi kapsamaktadır ki bu alan lisans, yüksek lisans ve doktora olmak üzere üç kademeye ayrılmıştır⁶³.

⁶³ Ültanır, a.g.e., s.5.

Şekil 4: Eğitim Sistemi İçerisinde Öğretim Kademeleri

Kaynak: Yusuf Gülcan Ültanır, "Türk Eğitim Sistemi ile Avrupa Birliği Ülkelerindeki Hürmanist-Demokratik Eğitim Modelinin Karşılaştırılması", **Milli Eğitim Dergisi**, Özel Sayı, Yıl:33, Sayı: 168, Güz 2005, s.6.

AB Komisyonu bünyesinde eğitim programlarının yürütüldüğü genel müdürlük Eğitim, Mesleki Eğitim ve Gençlik Genel Müdürlüğü'dür (DGXXII). 1 Mayıs 2004 tarihinde on yeni üyenin katılması ile üye sayısını 25'e çıkaran AB, yapılan yeni düzenlemelerle mesleki eğitim ve danışma komitesi üye sayısını 90'dan 150'ye, Avrupa Mesleki Eğitim Geliştirme Merkezi yönetim kurulu üye sayısını da 48'den 78'e yükseltmiştir⁶⁴.

AB, ekonomik başarısına sosyal konuları da ilave ederek eğitim seviyesi yüksek bilgi toplumuna dönüşmek için önemli atılımlar yapmıştır. Ancak bu girişimlere rağmen halen Avrupa'da 80 milyon düşük vasıflı AB vatandaşı bulunmaktadır. Yeni ekonomik düzenin tüm potansiyelinin aktif hale getirilmesi, nitelikleri daha yüksek, eğitilmiş, mesleki ve teknik değişimleri yakından takip edebilen iş gücünün artırılması ile mümkündür. Yaşanan yenilikler ve değişimler giderek artan bir biçimde iş ve iş alanı artışına da neden olmuştur. Avrupa'da 1995 – 2000 yılları arasında ileri teknoloji alanında 1,5 milyon, yüksek eğitim ve öğretim alanında ise 5,5 milyon yeni iş imkânı yaratılmıştır. Eğitim; yaratıcılık, yeniliklere adapte olabilmek yeteneği, iş alanında ustalık ve yeterliliği güçlü bir biçimde etkilemektedir⁶⁵.

Mesleki eğitim; gerek artan iş nitelikleri, gerek çalışanların tatmin ve motivasyonu ve gerekse de verimliliği artırma açısından önemli bir rol oynamaktadır. AB, mesleki ve teknik eğitim için bazı öncelik konuları belirlemiştir. Bu konuları sırası ile aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür⁶⁶:

- **Oldukça Fazla Sayıda Düşük Vasıflı İş Gücünün Varlığı:** Avrupa ülkeleri iş gücünün eğitimi ve sosyal konularda önemli ilerlemeler kaydetmesine rağmen, iş gücünün niteliğinin artırılması ve düşük vasıflı iş gücü oranının azaltılması konusunda istedikleri noktaya tam olarak ulaşamamışlardır. AB Konseyi tarafından ortaya konan hedefte, ortaöğretim ikinci kademeyi bitirenlerin oranı en az %85 olacaktır. Mesleki eğitime karşı olan önyargının ve bu eğitim sistemine girişin önündeki bir takım engellerin kaldırılması, bu tür eğitimin daha esnek ve

⁶⁴ <http://www.ntvmsnbc.com/news/33519/asp>, 24.09.2005.

⁶⁵ Manfred Tessaring ve Jennifer Wannan, **Vocational Education and Training-Key to the Future-Lisbon, Copenhagen, Maastricht: Mobilising for 2010**, European Centre for the Development of Vocational Training (CEDEFOP), Greece, 2004, s. 4-5.

⁶⁶ M. Tessaring ve J. Wannan, a.g.e., s. 6-8.

çekici koşullara kavuşturulması AB'nin eğitim politikası içinde önemli bir yer arz etmektedir.

- **Sürekli Mesleki Eğitimin Desteklenmesi:** Sürekli mesleki eğitim, yaşam boyu öğrenimin alt kollarından biridir. Birlik içinde düşük nitelikli yetişkinlerin eğitime önem verilmektedir, ancak yaşam boyu öğrenimin başarı oranı hala % 10'ların altındadır. Göstergeler özellikle; işletmelerin eğitim konusunda daha fazla cesaretlendirilmesi, KOBİ çalışanlarının gelişiminin desteklenmesi ve geleneksel öğrenci kalıbı dışında olan kişilerin cesaretlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.
- **Avrupa İş Gücü Pazarının Gelişmesi için Hareketliliğin Arttırılması:** Nitelik ve becerilerin karşılıklı olarak tanınmaması, AB içinde hareketliliğin önünde bir engel oluşturmaktadır. Yeni nesil eğitim ve öğretim programlarının öngörülerini olarak Avrupa Nitelikler Çerçevesi ile yeni Avrupa Pasaportu önemli araçlar olarak bu amaca hizmet etmektedir. Bu araçların, ülkeler ve sosyal ortakların özel sorumluluğunun altında aktif hale getirilmesi ve güçlendirilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.
- **Mesleki Eğitim Sistemlerinin ve Bu Sistemlerin Kalitesinin Geliştirilmesi için Yeni Yatırımlar Yapılması:** AB'de ilk ve ortaöğretime yapılan kamu ve özel harcamaların ortalaması, Avustralya ve ABD gibi rakip ülkelerin ortalamalarının altında kalmaktadır. Bu açığın kapatılması, daha fazla yatırım ve Avrupa nüfusunun eğitim, beceri seviyesinin yükseltilmesi ile mümkündür. AB, temel ve sürekli mesleki eğitim harcamalarının verimliliği ve miktarının artması adına, tüm katılımcı ve destekleyenlerin sorumluluklarını almalarını istemektedir.
- **Mesleki Eğitim Alanında Öğretmen ve Eğiticilerin Sayı ve İmkânlarının Arttırılması:** AB içinde, mesleki eğitim alanında öğretmen ve eğiticiler, Lizbon ve Kopenhag hedefleri doğrultusunda yetiştirilmektedirler. Mesleki eğitimin başarısı, öğretmen ve eğitimcilerinin kalitesine bağlıdır.

AB, uluslararası rekabet ve işsizlikle mücadelede mesleki eğitimin desteklenmesi konusunu önemle vurgulamaktadır. AB'nin mesleki eğitim politikası için belirlediği genel amaçlar şunlardır⁶⁷:

⁶⁷ Karluk, a.g.e., s. 400.

- Mesleki eğitim ile sektörlerde yaşanan değişimlere uyum sağlamayı kolaylaştırmak,
- İş piyasalarına girişi kolaylaştırmak için mesleki eğitimi sürekli bir hale getirerek, iyileştirmek,
- Tüm eğitim birimleri ile işletmeler arasında özellikle eğitim konusunda işbirliğini canlandırmak,
- Birliğe üye ülkelerin eğitim sistemlerinde yaşadıkları problemlerin çözümüne yönelik ortak çalışmalar yürütmek.

Birliğin mesleki eğitim alanında, Avrupa boyutu çerçevesinde belirlediği hedefler şunlardır⁶⁸:

- *Ulusal mesleki eğitim* sistemlerinin kalitesini ve geçerliğini arttırmak,
- *Ulusal mesleki eğitim* politikalarını geliştirmek ve bu gelişimin sürekliliğini sağlamak,
- Avrupa'da çalışan iş gücünün hareketliliğini sağlamak ve bu hareketliliği kolaylaştırmak,
- Öğrencilerin hareketliliğini sağlamak,
- Mesleki eğitimde koordinasyon sağlamak ve mesleki eğitimi uluslararası hale getirmek,
- Öğrenim çıktıları, yeterlilikleri vb.nin karşılaştırılabilirliğini arttırmak.

Üye ülkeler tarafından mesleki eğitim konusunda ortak eylem planlarının yürütülmesini ifade eden 6 Aralık 1994 tarihli karar, Konsey kararları (94/819/EC) arasında yerini almıştır. Karar uyarınca ortak çerçeve hedefleri üzerine kurulmuş Birlik faaliyetleri şunlardır⁶⁹:

- Üye ülkelerin mesleki eğitim sistemlerinin ve düzenlemelerinin kapasitesinin yenilenmesi ve kalitesinin artırılması,
- Mesleki eğitim ve rehberlikte Avrupa boyutunun oluşturulması,

⁶⁸ Jan De Voogd, "Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi", **AB Kopenhag Süreci ve Maasricht Bildirgesi Açısından Türkiye'de Mesleki Eğitim ve Öğretimi Bekleyen Zorluklar Uluslararası Konferansı**, Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, (MEGEP) Ankara, 2005, s.22.

⁶⁹ **Vocational Training an Education-Rationalisation and Co-Ordination of Programmes**, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/cha/c11011.htm>, 25.04.2001.

- Hayat boyu mesleki eğitim ve desteklemeye ilişkin politikaların ilerletilmesi,
- Vasıfsız yetişkinler için mesleki eğitim ölçütlerinin teşvik edilmesi,
- Mesleki eğitim ve öğretim statüsünün ve çekiciliğinin artırılması, ayrıca akademik ve mesleki diplomalar arası denkliğin sağlanması,
- Genç insanların mesleki eğitim için desteklenmesi, bu insanların yetişkinlik ve çalışma hayatına hazırlanması,
- Yeterli eğitim alamayan, dezavantajlı genç insanlar için mesleki eğitimin teşvik edilmesi,
- Erkek ve kadınların eğitime ulaşması ve onların mesleki eğitime katılımlarında fırsat eşitliğinin artırılması,
- Göçmen işçilerin, onların çocuklarının ve engelli insanların mesleki eğitime etkin katılımları ve eğitime ulaşmalarında fırsat eşitliğinin artırılması,
- Eğitim ihtiyaçları konusunda işbirliğinin artırılması,
- Teknolojik araştırma ve geliştirme programları ışığında mesleki eğitimin desteklenmesi,
- Açık bir Avrupa mesleki eğitim ve diploma alanının kademeli olarak geliştirilmesinin sağlanması,
- Mesleki eğitim ölçütlerinin bir parçası olarak dilin geliştirilmesine ait faaliyetlerin desteklenmesi,
- Mesleki rehberlik faaliyetlerinin geliştirilmesinin desteklenmesi,
- İşyerinde bireysel eğitim ile açık ve uzaktan eğitim ve öğretim metodlarının geliştirilmesinin teşvik edilmesi,
- Mesleki eğitim ölçütlerindeki önemli (anahtar) yeteneklerin entegrasyonunun ve geliştirilmesinin teşvik edilmesi,
- Toplumdaki genç insanlara, zorunlu eğitimleri sonrasında temel mesleki eğitime 1, mümkünse 2 yıl devam edebilme fırsatının verilmesi.

AB bünyesinde kurulan eğitim ile ilgili yapılanmalardan biri Avrupa Eğitim Vakfı'dır (ETF). 1995 yılında İtalya'da kurulan vakfın amacı; eğitim alanında zorunlu eğitim sonrası yürütülecek tüm faaliyetleri koordine etmek ve desteklemektir. Bir diğer yapılanma olan Mesleki Eğitim Geliştirme Avrupa Merkezi (CEDEFOP) 1975 yılında Berlin'de kurulmuş, ancak bir süre önce Yunanistan'ın Selanik şehrine

taşınmıştır. Amacı; akademik ve teknik faaliyetler yardımıyla Avrupa’da meslek eğitiminin gelişmesine katkı sağlamaktır⁷⁰.

Daha önce de belirtildiği üzere, AB’nin eğitim ve öğretim faaliyetleri 1974 yılına kadar dayanmaktadır. 1986 yılında uygulanmaya başlayan COMETT’i, 1995 yılından beri devam eden üç ana eğitim ve mesleki eğitim programı takip etmektedir. Bunlar; SOCRATES (I – II) , LEONARDO DA VINCI (I – II) ve YOUTH (I – II) Programlarıdır.

2.3. AVRUPA BİRLİĞİ’NDE UYGULANAN EĞİTİM PROGRAMLARI

AB’de eğitim ile ilgili birçok program uygulanmış ve uygulanmaya da devam etmektedir. Bunlardan en önemlileri arasında yer alan; ERASMUS üniversite öğrencilerinin değişimini, COMETT üniversiteler ve işletmeler arasında işbirliğini desteklemeyi, PETRA gençlerin mesleki eğitimin destekleyerek iş yaşamına hazırlamayı, FORCE sürekli mesleki eğitimin geliştirilmesi ve desteklenmesini, EUROTECNET teknolojik gelişmelerin mesleki eğitime uygulanmasını amaçlar. Ancak bu programlardan bir kısmı yürürlükten kaldırılmış, bir kısmı da farklı projelerle birleşerek yeni bir boyut kazanmıştır. Örneğin; Leonardo da Vinci Programı; PETRA, FORCE, EUROTECNET ve COMETT programlarının yerini almıştır⁷¹.

2.3.1. Socrates I – II

Bu eğitim programına batı felsefesinin kurucusu SOCRATES’in adı verilmiştir. Nedeni; SOCRATES’in soru-yanıt biçiminde bir öğretim yöntemini kullanarak öğrencilerinin neleri bilmediklerini fark etmelerine yardımcı olmasıdır. Program, SOCRATES’in “kendini tanı” felsefesi üzerine kurulmuştur⁷².

SOCRATES, gençlere hoşgörü, demokrasi ve ortak bir kimlik kazandırmak için geliştirilmiş bir eğitim programıdır. Bu programın ilk aşaması (SOCRATES I), 14 Mart 1995’te (1995 – 1999 yılları arasında) başlatılmış, Birlik ülkeleri (o dönem için

⁷⁰ <http://www.eureptr.org.tr/cedefop.html>, 25.02.2001.

⁷¹ Mert Ersin, **Avrupa Birliği ve Turizm Politikaları ve Türkiye**, TURPRESS Yayınları, TÜRSAB 25. Yıl Dizisi-1, Ekin Yazım Merkezi, İstanbul, 1997, s.53.

⁷² Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, **Öğretim ve Eğitim İşsizlikle Mücadele**, Tisamat Basımevi, 1999, Ankara, s.2.

15 üye) ile Norveç, İzlanda ve Liechtenstein tarafından başarı ile uygulanmıştır⁷³.

SOCRATES II, 2000 – 2006 yılları arasını kapsamaktadır. 24 Ocak 2000 tarihinde Avrupa Parlamentosu ve AB Bakanlar Konseyi'nin ortak kararı ile faaliyete geçirilmiştir. SOCRATES'te hareketlilik ve değişim, en önemli kriterlerdendir. Bu nedenle program içinde oluşturulan eylemler, bu iki kavram üzerine kurulmuştur. SOCRATES II'ye AB'ye üye 25 ülke (genişleme öncesi üyeler; Almanya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Lüksemburg, Portekiz, Yunanistan; genişleme sonrası üye olan ülkeler; Çek Cumhuriyeti, Estonya, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya), 3 EFTA üyesi (Norveç, İzlanda, Liechtenstein) ile Bulgaristan, Romanya ve Türkiye katılım hakkına sahiptir. SOCRATES II'nin amaçları şu şekilde sıralanabilir⁷⁴:

- Eğitimde Avrupa kimliği ve boyutu ile fırsat eşitliğinin desteklenmesi, bilgi kaynaklarına uluslararası çapta erişimin kolaylaştırılması,
- Avrupa'da kültürlerarası farklılıkların ortadan kaldırılması ve birlikteliğin sağlanması amacıyla, Birlik içinde dil öğreniminin desteklenmesi,
- Eğitim kurumları arasında değişimin özendirilmesi, açık ve uzaktan eğitimin desteklenmesi ve diploma ile çalışma dönemlerinin tanınması,
- Eğitim alanında teknoloji kullanımının ve yenilikçi yaklaşımların desteklenmesi ve eğitim ile ilgili ortak politika ilgi alanlarının saptanması.

SOCRATES II ayrıca yaşam boyu eğitimi desteklemek ve toplumun her kesimine yönelik eğitimi teşvik etmek gibi amaçları da içinde bulundurmaktadır. Program farklı şekillerde biçimlenmiştir. Örneğin; hareketlilik (Avrupa içinde dolaşım), ortak projeler oluşturma, Avrupa bilgi ağını kurma (iyi uygulamaları ve fikirleri yayma) ve karşılaştırmalı analizler yaparak çalışmalarını yürütme. AB, 1 Ocak 2000 ile 31 Aralık 2006 tarihi arasındaki dönem için, SOCRATES II'ye 1.850 milyon € tahsis etmiştir⁷⁵.

Socrates, sekiz adet eylem planından oluşmaktadır. Bunlar; Eylem 1 –

⁷³ Güncel Avrupa (Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği), "Avrupa Parlamentosu, Türkiye'nin Socrates ve Avrupa için Gençlik Programlarına Katılımı Üzerine Olumlu Görüş Verdi", Sayı:3, Mart-Nisan 1999, s.8.

⁷⁴ http://disis.meb.gov.tr/BELGE/AB_Socrates.htm, 29.05.2005.

⁷⁵ **Socrates (Gateway to education)**, <http://europa.eu.int/comm/education/socrates/shorten.pdf>, 20.02.2002.

Comenius (okul eğitimi), Eylem 2 – Erasmus (yükseköğretim), Eylem 3 – Grundtvig (yaşam boyu eğitim ve yetişkin eğitimi), Eylem 4 – Lingua (dil eğitim ve öğretimi), Eylem 5 – Minerva (bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı amacıyla açık ve uzaktan eğitim), Eylem 6 – Gözlem ve Yenilikler, Eylem 7 – Ortak Eylemler, Eylem 8 – Yan Önlemler'dir.

2.3.1.1. Comenius (Okul Eğitimi)

SOCRATES Programı'nın birinci eylem planı olan COMENIUS, yükseköğretim öncesi, okul eğitimini kapsamaktadır. COMENIUS da kendi içinde üç eylem planından oluşmaktadır. Bunlardan ilki, okul ortaklıkları'dır. Birlik; öğretmen, eğitim kurumları, yerel kurum ve yetkililer, iş çevreleri, öğrenci dernekleri ve diğer ilgili örgütlerin birbirleri ile çok taraflı okul ortaklıkları kurmasını desteklemektedir⁷⁶.

COMENIUS'un ikinci eylem planı "öğretim kadrolarının başlangıç ve hizmet içi eğitimi" üzerinedir. Bu alanda Birliğin desteği, "hareketlilik eylemleri" ve "çok taraflı işbirliği projeleri" etkinlikleri ile sağlanmaktadır. Hareketlilik eylemleri; staj dönemleri, dil asistanlıkları ve kurum içi yerleştirmeyi de kapsayacak şekilde başlangıç eğitimi için hareketlilik, okul öğretim kadrolarının hizmet içi eğitim ve becerilerinde sürekliliğin sağlanması için hareketlilik ve sınırlı süreleri kapsayan hareketlilik faaliyetlerini kapsamaktadır. Çok taraflı işbirliği projeleri ise; okul müfredat, kurs ve eğitim araçlarında Avrupa kimliğini güçlendirecek gelişim, okullarda rehberlik ve danışmanlık hizmetleri gibi eğitim etkinlikleri ve bilgi aktarımı, kültürel farklılıkları en aza indirmek için göçmen işçiler, Göçmen ve gezginlerin çocuklarının eğitime entegrasyonuna yönelik etkinlikler ve özel eğitsel gereksinimleri olan çocukların eğitime yönelik kadroların yetiştirilmesi ve geliştirilmesine yönelik projeleri kapsamaktadır⁷⁷.

COMENIUS'un üçüncü basamağı "okul ortaklıkları ve kadronun başlangıç ve hizmet içi eğitimi ile ilgili bilgi ve iletişim ağları"nın sağlanması ve geliştirilmesi üzerinedir.

2.3.1.2. Erasmus (Yükseköğretim)

Program adını ünlü filozof Rotterdam Erasmus'tan almıştır. Bu eylem planı

⁷⁶ <http://atlas.cc.itu.edu.tr/~aegee/ecg/eylemler.html>, 26.03.2002.

⁷⁷ <http://atlas.cc.itu.edu.tr/~aegee/ecg/eylemler.html>, 26.03.2002.

yüksek eğitim ve öğretim kurumlarına ve bu kurumlardaki öğrenci ve akademisyenlere yöneliktir. ERASMUS, yükseköğretim alanında Birlikteki en önemli eğitim programlarından biridir. 1987 yılında uygulanmaya başlamıştır ve bu tarihten 2000 yılına kadar, 750.000'den fazla öğrenci ERASMUS programı altındaki bu hareketliliğe katılmıştır. Bugün neredeyse tüm Avrupa üniversiteleri ve yükseköğretim kuruluşları bu programa dâhildir. Bu programdan şimdiye kadar; tarım, biyoloji, dil eğitimi, fizik, turizm, arkeoloji, kimya, tarih, matematik, psikoloji ve öğretmen eğitimi gibi konularda çalışmalar yürüten birçok katılımcı yararlanmıştır⁷⁸.

ERASMUS kendi içinde üç alt eylemden oluşur. Bunlardan ilki “üniversiteler arası işbirliği”dir. Bu alt eylemde amaç, üniversiteler arası işbirliği etkinliklerinin desteklenmesidir. Birlik; öğrenci ve öğretim üyesi hareketliliğinin düzenlenmesi, müfredat, yoğun kurslar ve farklı konuların çeşitli dillerde öğretimi gibi eğitim alanındaki etkinliklerin yürütülmesi ve akademik faaliyetleri yaygınlaştırma amaçlı Avrupa Kredi Transfer Sistemi'nin (ECTS) genişletilerek güçlendirilmesi ve geliştirilmesi gibi etkinliklere finansal destek sağlamaktadır⁷⁹.

ERASMUS'ta ikinci alt eylem “Öğrenci ve Öğretim Üyelerinin Hareketliliği”dir. “ERASMUS öğrencileri” olarak adlandırılan üniversite öğrencileri, üniversite öğrenimlerinin ilk yılı sonrasında bu programa katılabilmektedirler. Bu öğrenci hareketliliği sayesinde üniversite öğrencileri, 3 ile 12 aylık bir dönemde başka bir üye ülkede eğitim almaktadırlar. Bu eğitim dönemi, üniversitelerarası anlaşmalarla belirlenmektedir. Öğrenci kabul eden üniversiteler, ERASMUS öğrencilerinden ücret almamakta ve özel gereksinimi olan öğrencilere de uygun şartları hazırlamaktadırlar. Öğretim üyelerinin hareketliliğinde ise öğretim üyelerine yönelik çeşitli kurslarla, bir başka Avrupa ülkesindeki üniversitelerdeki resmi müfredatların bir parçası olmalarına olanak tanınmaktadır. Farklı ülkelerden en az üç kurumun kendi kaynaklarını ortaya koyarak çalışma programları, modeller, müfredat ve yüksek lisans programlarını geliştirmeleri desteklenmektedir⁸⁰.

ERASMUS'un son eylem planı tematik ağlar üzerinedir. Bilgi ve iletişim ağlarının büyük üniversite gruplarının farklı disiplinlerinde, konu ve diğer ortak alanlarda işbirliğini teşvik etmektedir. Ayrıca yükseköğretim kurumlarının yenilikleri

⁷⁸ Melik Yayan, “AB Eğitim Programları ve Türkiye'nin Yararlanabilme Kabiliyeti, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı: 158, Bahar 2003, s.3.

⁷⁹ <http://atlas.cc.itu.edu.tr/~aegee/ecg/eylemler.html>, 26.03.2002.

⁸⁰ <http://europa.eu.int/comm/education/socrates/geralen.pdf>, 20.02.2002.

takipte bilgilendirilmesi, başarılı uygulamaların yayılması, öğretim metotlarının geliştirilmesi, ortak program ve özel kursların oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu alt eylemde bir başka hedef eğitim dernekleri, mesleki birlikler ve sosyo-ekonomik çevrelerin katılımının da teşvik edilmesidir⁸¹.

2.3.1.3. Grundtvig (Yaşam Boyu Eğitim ve Yetişkin Eğitimi)

SOCRATES'in üçüncü eylemi olan GRUNDTVIG yetişkinlere yönelik yaşam boyu öğrenmeyi ve eğitimi amaçlar. Eylem sadece okulda yapılan eğitim anlamına gelmemektedir. Bu eylem "yaşamlarının herhangi bir döneminde, örgün veya yaygın eğitim veya kendiliğinden öğrenme yoluyla bilgi ve beceriye ulaşma yolları arayan, böylece kültürlerarası duyarlılığı ve istihdam edilebilirliği arttıran ve kapasitelerini eğitim yolu ile artırarak toplum içinde tam ve etkin bir rol üstlenen bireylere yönelik"tir⁸².

GRUNDTVIG dört alt eylemden oluşmaktadır. Bunlar⁸³;

- Yetişkin eğitiminde AB işbirliğinin oluşturulabilmesi için ortak projelerin desteklenmesi,
- Yerel seviyede eğitim ve öğretim ortaklıkları,
- Yetişkin eğitimi için eğitim hareketliliğinin artırılması,
- GRUNDTVIG bilgi ve eğitim ağının oluşturulmasıdır.

Bu eylemde amaç; yaşam boyu öğrenme faaliyetlerine yetişkinlerin katılımının teşvik edilmesi ve artırılması, temel eğitim ve niteliklerden yoksun kişilerin becerilerinin artırılması, başarılı uygulamaların yaygınlaştırılması ile yenilikçi yaklaşımların tanıtılması, yetişkinlere yönelik eğitimcilerin yetiştirilmesi ve geliştirilmesi, sürekli eğitim sırasında kullanılacak yöntem ve araçların güncellenmesi ve özel durumu olan yetişkinlere yönelik eğitim programlarının oluşturulmasıdır⁸⁴.

⁸¹ <http://atlas.cc.itu.edu.tr/~aegee/ecg/eylemler.html>, 26.03.2002.

⁸² <http://atlas.cc.itu.edu.tr/~aegee/ecg/eylemler.html>, 26.03.2002.

⁸³ Hikmet Oray Yalçın, "Eğitim Hizmetlerinde Etkinliğin Sağlanmasında Uzaktan Eğitim: Türkiye'de Yüksek Öğrenim Hizmetleri için Bir Model Önerisi", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2003, s.185.

⁸⁴ <http://atlas.cc.itu.edu.tr/~aegee/ecg/eylemler.html>, 26.03.2002.

2.3.1.4. Lingua (Dil Eğitim ve Öğretimi)

Bu eylemde amaç Birlik içindeki dil çeşitliliğinin korunmasıdır. LINGUA'da dil eğitim ve öğretiminin önemine dikkat çekici etkinlikler, yenilikleri ve başarılı uygulamaları destekleyici etkinlikler, müfredat geliştirilmesi ve yeni metot ve araçların geliştirilmesi, uluslararası kaynak merkezlerinin bilgi alışverişini destekleyici faaliyetler ve yabancı dil becerisinin desteklenmesi amaçlı etkinlikler Birlik tarafından desteklenmektedir⁸⁵.

2.3.1.5. Minerva (Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Kullanımı Amacıyla Açık ve Uzaktan Eğitim)

Açık ve uzaktan eğitim (OLD) ile eğitim alanında bilgi ve iletişim teknolojilerinin (ICT) kullanımı SOCRATES'in alt bir eylemi olan MINERVA'da yürütülmektedir. MINERVA'nın üç temel amacı vardır. Bunlardan birincisi; açık ve uzaktan eğitim ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin eğitsel amaçlı kullanım etkinliklerinin kamuoyuna anlatılması, ikincisi; teknoloji ve çoklu ortam temelli eğitsel faaliyetlerin geliştirilmesinin desteklenmesi ve son olarak da geliştirilmiş metot ve başarılı uygulamaların yaygınlaştırılmasıdır. Bu nedenle Birlik; üye ülkeler arasında bilgi ve iletişim ağının kurulmasını, eğitimde pilot projeler uygulanmasını, elde edilen deneyimlerin diğer ülkelerle paylaşılmasını ve hareketliliği desteklemektedir⁸⁶.

2.3.1.6. Gözlem ve Yenilikler

SOCRATES'in altıncı eylemi olan gözlem ve yenilikler, eğitim sisteminin niteliğini ve şeffaflığını artırmaya ve Avrupa'da eğitsel yenilenme sürecine bilgi ve deneyim aktarımı, başarılı uygulamaların saptanması, bu alandaki sistem ve politikaların karşılaştırmalı analizleri ve Konseyce belirlenecek ortak eğitsel politika alanlarındaki konuların analizi ve tartışması yoluyla katkıda bulunmayı amaçlamaktadır⁸⁷.

Bu altıncı eylem de kendine bağlı iki alt eylemden oluşur. Bunlar; eğitim sistemlerinin, politikalarının ve yeniliklerin gözlenmesi ve yeni gereksinimlere yönelik

⁸⁵ Sibel Mehter Aykın ve Ceren Uysal Oğuz, "Eğitimde Avrupa Boyutu. Socrates, Leonardo da Vinci ve Gençlik Eylem Programları", **Avrupa Birliği ve Türkiye**, ed: M. Şükrü Erdem ve Sibel Mehter Aykın, Ezgi Kitabevi, Antalya, 2003, s.374.

⁸⁶ Sakınc, a.g.e., s.362.

⁸⁷ <http://atlas.cc.itu.edu.tr/~aegee/ecg/eylemler.html>, 26.03.2002.

yenilikçi girişimlerdir. Birinci alt eylemde, Birlik şu etkinlikleri desteklemektedir⁸⁸:

- Farklı ülkelerin rekabet, nitelik ve nicelik analizleri,
- Eğitim sistem ve politikalarının karşılaştırması (özellikle Eurydice - Avrupa Eğitim Bilgi Ağı ile),
- Eğitim alanındaki problemlerin çözümünde karar yapıcılarının alan ziyaretlerine yönelik etkinlikler (Arion),
- Niteliklerin akademik alanda tanınması için ulusal merkezlerin kurulması ve kullanımı (Naric — Ulusal Akademik Tanınma Bilgi Merkezi Ağı)
- Pilot projeler (örneğin; eğitimde kalitenin değerlendirilmesi gibi),
- Özellikle yenileme konularının öncelikli organizasyonları.

2.3.1.7. Ortak Eylemler

Leonardo da Vinci ve Avrupa için Gençlik programları ile ortak eylemlerin belirlenip uygulanması, bölgesel ve yerel bağlantıların bu iki eğitim programı ile birlikte desteklenmesi, temel program unsurlarının koordine edilmiş uygulamalarını içermektedir. Bu üç program (SOCRATES II'de dâhil olmak üzere), yürütülecek ortak programlarla ırkçılık, uyuşturucu bağımlılığı ve işsizlik gibi konularla mücadele ederken, istihdam, kültür ve spor gibi konuları da daha fazla geliştirmeyi amaçlamaktadır⁸⁹.

2.3.1.8. Yan Önlemler

Yan önlemler şu etkinlikleri içermektedir⁹⁰:

- Rekabet dahil artan faaliyetlerin bilincinde olma,
- Uygulamaları geliştirme,
- Eğitim alanında Avrupa işbirliğini ve bunların etkilerini çoğaltma,
- SOCRATES programındaki eylemler arasında sektörler ötesi birleşmelerin gelişmesine yardım etme,
- Birlik tarafından oluşturulmuş SOCRATES Ulusal Ajanslarının etkinliklerini destekleme.

⁸⁸ <http://europa.eu.int/comm/education/socrates/geralen.pdf>, 20.02.2002.

⁸⁹ Aykın ve Oğuz, a.g.e., s.375.

⁹⁰ <http://europa.eu.int/comm/education/progr.html>, 20.02.2002.

Daha önce de belirtildiği üzere SOCRATES eğitim programı Avrupa Komisyonu'nda Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Bu genel müdürlük tarafından programın yürütülmesi için üç yapı oluşturulmuştur. Bunlar; SOCRATES Komitesi, Ulusal Ajanslar ve Teknik Yardım Ofisidir. SOCRATES Komitesinde her üye ülkeden iki temsilci bulunmaktadır. Ulusal Ajanslar, “belirli eylem projelerinin seçimi, öğrenci ödeneklerinin tahsis edilmesi ve denetlenmesi ile bunlarla ilişkili olarak finansal yönetim konularında faaliyetleri organize etmektedirler. SOCRATES ve Gençlik Teknik Yardım Ofisi ise; programların teknik yönetimi konusunda yardımcı olmaktadır. SOCRATES programının 2000 ile 2006 yılları arası için öngörölmüş bütçesi 1.850.000.000 €’dur. Komite başvuruların özellik ve kalitesine göre eylemlere öncelik tanımaktadır⁹¹.

2.3.2. Leonardo da Vinci I – II

Bu eğitim programına ünlü bir ressam olmasının yanında iyi bir heykeltıraş, mimar, bilim adamı, mühendis ve şehir plancısı olan LEONARDO DA VINCI’nin adının verilmesinin nedeni; LEONARDO DA VINCI’nin çok basit düzeyin ötesine geçmeyen klasik öğretimdeki eksikliği ampirik gözlemler, deneyler ve hesaplarındaki kesinlikle ortaya koyduğu araştırmacı ve sorgulayıcı yapısı nedeniyle verilmiştir⁹².

LEONARDO DA VINCI programının temel amacı; mesleki eğitim düzeyinin yükseltilmesi ve teknolojiye de değişimlerin sektörlere adapte edilebilmesidir. Bu programın ilk aşaması 1994 ile 1999 yılları arasında uygulanmıştır. LEONARDO DA VINCI II’nin 2000 – 2006 yılları arasında uygulanması öngörölmüştür. LEONARDO DA VINCI II’nin amacı; mesleki eğitim alanında kaliteyi artırmak, yenilenmeyi teşvik etmek ve uluslararası işbirliğini sağlamaktır⁹³. LEONARDO DA VINCI II programına AB üye ülkeleri, Norveç, İzlanda ve Liechtenstein ve ayrıca Bulgaristan, Romanya ve Türkiye katılım hakkı kazanmışlardır.

991382/EC: “LEONARDO DA VINCI” adlı Birlik mesleki eğitim eylem planının ikinci aşamasını oluşturan 26 Nisan 1999 tarihli Konsey Kararı’nın 2. Maddesi uyarınca programın amaçları şu şekilde belirlenmiştir⁹⁴:

⁹¹ <http://atlas.cc.itu.edu.tr/~aegee/ecg/page2.html#Amaclar>, 26.03.2002.

⁹² Öğretim ve Eğitim İşsizlikle Mücadele, a.g.e., s.2.

⁹³ **Türkiye’nin Katıldığı AB Programları**, <http://eureptr.org.tr/programlar.html>, 20.02.2002.

⁹⁴ “Leonardo da Vinci” adlı Topluluk meslek eğitim eylem programının ikinci aşamasını tesis eden 26 Nisan 1999 tarihli Konsey Kararı (1999/382/EC), <http://www.eureptr.org.tr/english/leonardoturkce.rtf>, 20.02.2002.

- Tüm düzeylerde başlangıç meslek eğitiminde insanların, özellikle genç insanların becerilerini ve yeteneklerini iyileştirmek,
- Özellikle teknolojik ve örgütsel değişimi pekiştirmek için, uyarlanabilirliği artırmaya ve geliştirmeye yönelik olarak, devamlı mesleki eğitimin ve yaşam boyu beceri ve yetenekler edinilmesinin kalitesini ve bunlara erişim imkânını iyileştirmek,
- Yeni istihdam imkânları da dikkate alınarak, rekabet gücünü ve girişimciliği geliştirmeye yönelik olarak, mesleki eğitimin yenileşme sürecine katkısını teşvik ve takviye etmek.

Yine Konsey Kararı uyarınca programa katılabilecek tüm resmi ve/veya özel organ ve kurumlar şunlardır⁹⁵:

- Üniversiteler dâhil tüm düzeylerde mesleki eğitim kurumları, merkezleri ve organları,
- Araştırma merkezleri ve organları,
- Mesleki eğitimle ilgili olanlar dahil, işletmeler, özellikle KOBİ'ler ve zanaat sektörü, veya kamu veya özel sektör kuruluşları,
- Ticaret odaları, vb. dahil tüm meslek örgütleri,
- Sosyal ortaklar,
- Yerel ve bölgesel organlar ve örgütler,
- Kâr amacı gütmeyen örgütler, gönüllü kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri

LEONARDO DA VINCI II Programı beş eylem planlarından oluşmaktadır. Bu eylem planları aşağıda sırası ile verilmektedir⁹⁶.

- *Eylem 1 - Hareketlilik*: Mesleki eğitimden geçen insanlar, özellikle gençler (genç işçi ve yeni mezunlar) ve eğiticiler için uluslararası projelerine destek vermektedir.
- *Eylem 2 — Pilot projeler*: Sürekli değişmekte olan bilgi ve iletişim teknolojilerinin mesleki eğitimde kullanılmasını destekleyen eylemler de olmak üzere, mesleki eğitimde yenilik ve kaliteyi geliştirmeye yönelik uluslararası projelere destek vermektedir.

⁹⁵ Leonardo da Vinci" adlı Topluluk meslek eğitim eylem programının ikinci aşamasını tesis eden 26 Nisan 1999 tarihli Konsey Kararı (1999/382/EC), a.g.e.

⁹⁶ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, **Leonardo da Vinci AB Mesleki Eğitim Programı II. Aşama:2000 – 2006 Genel Bilgiler**, http://www.ua.gov.tr/leonardo/doc/tur/01-genel_tanitim.doc, 06.09.2004.

- *Eylem 3 — Dil Becerileri:* Mesleki eğitimde dil ve kültür becerilerini geliştirmeye yönelik projelere destek vermektedir.
- *Eylem 4 — Uluslararası Ağlar:* Avrupa boyutunda uzmanlığı yaymada uluslararası ağların oluşturulmasına destek vermektedir.
- *Eylem 5— Başvuru Kaynakları:* Mesleki eğitim ile ilgili malzeme, müfredat, eğitim sistemi ve benzerinin oluşturulmasına, güncelleştirilmesine ve yayılmasına yönelik eylemlere destek vermektedir.

LENARDO DA VINCI II Programı uygulamada üç farklı proje tipini bünyesinde barındırmaktadır. Bunlardan ilki, *A Tipi Projeler*dir. Bu tip projeler, hareketliliği desteklemektedir. *A Tipi Projelerde*, hareketlilikten doğan yerleştirmeler ve karşılıklı değişimler esas alınmaktadır. İkinci tip proje kapsamına, *B Tipi Projeler* girmektedir. Bu tip projeler; konulu faaliyetler, dil yeterlilikleri ve uluslararası ağlara yönelik projeleri kapsamaktadır. Üçüncü ve son proje türü ise; *C Tipi Projeler*dir. Bu projeler de; başvuru kaynakları, konulu faaliyetler ve Avrupa kurumları tarafından sunulan tüm projeleri (pilot proje, ülkelerarası ağlar, dil yeterlilikleri, konulu faaliyetler, başvuru kaynakları) kapsamaktadır⁹⁷.

LEONARDO DA VINCI II programının 2000 ile 2006 yılları arası için öngörölmüş bütçesi 1.150.000.000 Euro'dur. Bütçeleme şu şekilde yapılmaktadır⁹⁸:

- Her farklı projenin finansal desteğinin değişik kuralları vardır. Temel prensip; Birliğin finansal desteği, ortak finans yaklaşımının bir parçasıdır.
- Uluslarüstü pilot projeler için Komisyon harcamaların %75'ine kadar finans imkânı ve her yıl için bir projeye maksimum 200.000 Euro kadar fon sağlar.
- Uluslarüstü yerleştirme ve değişim programları için Avrupa Komisyonu, bu faaliyetlerden yararlanması için kişi başına 5.000 Euro'ya kadar maddi imkân sağlar. Hem yerleştirmelerin hem de değişimlerin süresi 2 – 12 hafta arasındadır.

⁹⁷ <http://www.intoffice.gazi.edu.tr/leonardo/egitlizbonstrij.pps> , 28.03.2005.

⁹⁸ EU Schemes in Support of Tourism, "An Internet Roadmap for the Tourism Sector", http://europa.eu.int/comm/enterprise/services/tourism/tourism-publications/documents/roadmap_en.pdf 29.03.2002.

LEONARO DA VINCI mesleki eğitim programının altında; FORCE (sürekli eğitim), PETRA (temel eğitim), COMETT (üniversite-sektör işbirliği), EUROTECNET (teknolojik yeniliklerle ilişkili niteliklerin yükseltilmesi) gibi daha önce uygulanmakta olan programlar toplanmıştır⁹⁹.

2.3.2.1. Force (Sürekli Eğitim)

FORCE, AB içinde sürekli mesleki eğitimin kalite ve uygulamalarının geliştirilmesine yönelik oluşturulmuş bir programdır. Birlik mesleki eğitimi, hem bireye hem işletmeye hem de bölge ve topluma yapılan en önemli yatırımlardan biri olarak görmektedir. Bu nedenle, teknoloji ve sektörel bazda meydana gelen değişim ve yeniliklere uyumun devamlılığını sağlayabilmek sürekli mesleki eğitimle mümkün görülmektedir. FORCE Programı, 1 Ocak 1991 tarihinden itibaren 4 yıllık bir süre için yürürlüğe konmuştur. Programın temel amacı; sürekli mesleki eğitim imkânlarının yeterli olmadığı yer ve bölgelerde yarı zamanlı ve mevsimlik işçilerin mesleki eğitimlerinin sağlanması olmuştur. Birlik, 4 alt hedef belirlemiştir. Bunlar sırası ile aşağıda verilmektedir¹⁰⁰.

- Sürekli mesleki eğitime yönelik faaliyet ve yatırımların teşvik edilmesi,
- Eğitim yatırımlarının yetersiz olduğu bölgelerde uygulama imkânlarının teşvik edilmesi,
- İç Pazar'da bilgi ve tecrübe değişimi ile eğitim projelerinin desteklenmesi,
- Sektörlerde meydana gelen değişimlerin incelenerek, sürekli mesleki eğitimin etkinliğinin artırılması.

Daha sonra AB içinde yapılan yasal düzenlemelerle bu program, 1995 yılından itibaren asıl mesleki eğitim programı kabul edilen LEONARDO DA VINCI Programı'na dahil edilmiştir.

2.3.2.2. Petra (Temel Eğitim)

Özellikle zorunlu eğitimi tamamlamış 14 – 18 yaş arası gençleri hedef alan PETRA Programı'nın amacı, bu gençleri iş yaşamına hazırlamaktır. 1976 yılı sonunda yürürlüğe giren programın ikinci aşaması, 1983 – 1987 arası dönemi kapsamıştır. PETRA; AB üyesi ülkelerin mesleki eğitimlerini karşılaştırarak mesleki

⁹⁹ **Türkçeleştirilmiş AB Yayınları-Broşürleri**, <http://eureptr.org.tr/english/kitap/eg-ogretim.html>, 25.02.2001.

¹⁰⁰ <http://tubitak.gov.tr/btpd/btspd/platform/akred/bol5.html>, 11.02.2005.

eğitimde AB boyutunu geliştirme amacının yanında, temel mesleki eğitimin nitelik ve standartlarını yükseltmeyi amaçlamıştır. Bu Program kapsamında, üye ülkeler arasında karşılıklı işbirliğin sağlanması ve mesleki eğitimde yeni imkânların yaratılması düşüncesi yer almıştır. Daha sonra bu program da, FORCE gibi mesleki eğitim programı olan LEONARDO DA VINCI Programı'na dâhil edilmiştir¹⁰¹.

2.3.2.3. Comett (Üniversite Sektör İşbirliği)

26 Temmuz 1986 tarihinde AB Komisyonu tarafından yürürlüğe konan COMETT Programı, bilim ve teknolojide yaşanan değişim ve yeniliklerin yükseköğretim ve sektör arasında işbirliği ile eğitimin desteklenmesi amacını taşımıştır. Avrupa çapında, üniversite – sektör işbirliği ne yönelik ilk geniş çaplı program olma özelliğini taşımaktadır. COMETT Programı'nın temel amacı; yüksek vasıflı işgücünün yetiştirilmesi ve Avrupa'nın rekabet gücünün artırılmasıdır. Komisyon, bu temel amacı destekleyen alt hedefler belirlemiştir. Bunlar¹⁰²;

- Stajlara ilişkin üniversite ve işletmeler arasında işbirliğine Avrupa boyutu kazandırmak,
- Üniversite ve işletmeler arasında bir bilgi ağı kurmak,
- Yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde eğitimi geliştirerek, Birliğin dengeli ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmak,
- Eğitim sistemleri ve düzenlemeleri arasında öncelikleri belirleyerek, tüm bireylere fırsat eşitliği sağlamak,
- Teknoloji ve ar-ge'deki yenilikleri takip edebilmek için eğitim sistemlerini ve staj programlarını düzenlemek.

COMETT, iki dönemi kapsayan bir programdır. COMETT I, 1987 yılında yürürlüğe konmuş ve üç yıllık bir süreyi kapsamıştır. COMETT II ise 1989 yılında yürürlüğe konmuş ve 1990 – 1994 yılları arasında uygulanmıştır. Bu program da, önceki diğer programlar gibi LEONARDO DA VINCI Programı'nın kapsamına dahil edilmiştir.

2.3.2.4. Eurotecnet (Teknolojik Yeniliklerle İlişkili Yeteneklerin Arttırılması)

EUROTECNET, mesleki eğitim alanında yaşanan teknolojik değişiklik ve

¹⁰¹ Bakı, a.g.e., s.25.

¹⁰² <http://tubitak.gov.tr/btpd/btsdp/platform/akred/bol5.html>, 11.02.2005.

yeniliklere yönelik bir programdır. 1983 yılında uygulamaya konan programın amacı; mesleki anlamda meydana gelen teknolojik gelişmeleri takip edip değerlendirmek ve bunların istihdam, işgücü ve onların nitelikleri üzerindeki etkilerini incelemek amacı ile temel ve mesleki eğitim alanında yenilik ve araştırmaları teşvik etmektir¹⁰³.

Bu program da, diğer programlar gibi daha sonra LEONARDO DA VINCI programına dahil edilmiştir. FORCE, PETRA, COMETT ve EUROTENET yeni bir yapılandırma ile farklı bir boyuta dönüşmüş ve LEONARDO DA VINCI programı başlığı altında yerlerini almışlardır.

2.3.3. Youth (Gençlik) I – II

YOUTH Programı ilk defa 1995 yılında yürürlüğe girmiştir. Avrupa İçin Gençlik (Youth for Europe) olarak da adlandırılan programının temel amacı, Avrupa ölçeğinde gençlik alanında aktif işbirliğin sağlanması doğrultusunda, gençlerin, vatandaşlarına daha yakın, dayanışma duygusuna sahip ve kültürel farklara karşı saygılı bir Avrupa kurulmasına katılmalarını sağlamak suretiyle, toplumla bütünleşmelerine yol gösterici olmaktır. Avrupa İçin Gençlik II programına Avrupa Birliği'ne üye 25 ülke, Norveç, İzlanda, Liechtenstein ve Türkiye bu programa katılım hakkı kazanmışlardır. Bu program diğer programlardan biraz farklı olarak 15 – 25 yaş arası gençlere yöneliktir. Programa¹⁰⁴;

- Gençlik örgütleri,
- Yerel, bölgesel, ulusal ve Avrupa düzeyinde gençlik konularında faaliyet gösteren örgütler,
- Gençlik sorunları ile ilgili resmi ve özel kuruluşlar (gönüllü kuruluşlar vb),
- Gençlik kulüpleri vb.

YOUTH Programı'nın ilk dönemi 1995 – 1999 arası yılları, ikinci dönemi de 2000 – 2006 arası yılları kapsamıştır ve programın ikinci dönemi için ayrılan bütçe 520.000.000 Euro'dur.

2.3.4. Tempus

Bu program, yükseköğretimde işbirliğine dayalı bir program olup, 1990 yılında oluşturulmuştur. 1990 sonrası Sovyet baskısından kurtulan Orta ve Doğu

¹⁰³ <http://tubitak.gov.tr/btpd/btspd/platform/akred/bol5.html>, 11.02.2005.

¹⁰⁴ EU Schemes in Support of Tourism, "An Internet Roadmap for the Tourism Sector", a.g.e.

Avrupa ülkelerini, ekonomik ve sosyal açıdan destek olmak amacı ile oluşturulmuş bir programdır. Temel amacı; bu ülkelerdeki yükseköğretim sistem ve kurumlarının yeniden yapılandırılması ve desteklenmesidir. TEMPUS; yükseköğretim sistemlerinin yapılandırılması, eğitim programlarının geliştirilmesi ve iş dünyası ile üniversiteler arasında ilişkilerin yoğunlaştırılması konusunda işbirliğini öngörmektedir¹⁰⁵.

2.4. Eğitim ve Öğretim 2010 Çalışma Programı

Mart 2000 tarihinde gerçekleştirilen Lizbon Avrupa Konseyi'nde, Devlet ve Hükümet Başkanları *“Avrupa Birliği'nin, küreselleşme ve yeni bilgi tabanlı ekonominin zorluklarının bir sonucu olarak, bir yaklaşım değişimi ile karşı karşıya”* olduğunu belirtmişlerdir. *“Çok daha fazla ve daha iyi işler ve daha fazla sosyal birleşme ile sürdürülebilir ekonomik büyüme kapasitesine sahip, dünyadaki en rekabetçi ve en dinamik bilgi-temelli ekonomi olmayı”* Birliğin 2010 yılı için temel stratejik hedefi olarak belirlemişlerdir. Bunun sadece *“Avrupa ekonomisinin radikal bir dönüşümü”* gerektirmediğini, aynı zamanda *“sosyal refah ve eğitim sistemlerinin modernizasyonu için zorlayıcı bir programı”* da gerektirdiği vurgulanmıştır. AB Konseyi, ekonomik ve sosyal strateji ve Birliğin geleceğinde eğitim ve öğretim sistemlerinin oynadığı, rolü daha önce bu denli ifade etmemiştir. Mart 2001'de, Konsey, 2010 yılına kadar ulaşılması ön görülen üç stratejik hedef (eğitim ve öğretim sistemleri, kalite, erişim) ve 13 ilgili alt hedef belirlemiştir. Birlik, bir yıl sonra bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için detaylı bir iş programını onaylamış (*“2010 Eğitim ve Öğretim”*) ve Eğitim Bakanları'nın Avrupa'daki eğitim ve öğretim sistemlerini *“2010 yılına kadar dünya çapında bir kalite referansı”* yapma amacını desteklemiştir¹⁰⁶.

“2010 Eğitim ve Öğretim” çalışma programı, 2001 yılından bu yana aşamalar halinde gerçekleştirilmektedir ve Kopenhag Bildirisi'nin ilk aşamasını oluşturmaktadır. Komisyon, kurulan farklı çalışma gruplarının raporlarını, yaşam boyu öğrenmenin geliştirilmesine ve hareketliliğe dair ulusal raporları ve aynı zamanda göstergeleri, son zamanda yapılan ve rakamlarla desteklenen analizlerin son durumlarını üyelerine bildirmek zorundadır. Kaynakların tümü; AB ülkelerinde eğitim ve öğretim sisteminin bilgi toplumuna ve ekonomiye uyumlu olabilmesi için

¹⁰⁵ Yayan, a.g.e., s12.

¹⁰⁶ Commission of the European Communities, **Education & Training 2010 the Success of the Lisbon Strategy Hinges on Urgent Reforms**, COM(2003) 685 final, Brussels, 2003, s. 3.

aba harcandığını göstermekte, ancak gerçekleştirilen reformların problem ve zorluklara yönelik olmadığı, şu anki işleyiş hızlarının da Birliğin belirlediği hedeflere ulaşmasını sağlayamayacağına işaret etmektedir. (Eğitim) Konseyi tarafından 2003 Mayıs’ında kabul edilen 5 adet Avrupa karşılaştırmasının (kalite, erişim, içerik, açıklık, etkililik alanında) ortaya koyduğu değerlendirmeye göre, planların büyük bir kısmının 2010 yılına kadar başarılmasının zor olacağı yönündedir. Özellikle, bireysel, sosyal ve ekonomik alanda maliyet düzeyi oldukça yüksektir. Buna ek olarak, insan kaynaklarına yapılan yatırımda (kamusal ya dazel)nemlilde bir artış gözlemlenmektedir. AB hala uluslararası arenadaki rakipleri (ABD ve Japonya gibi) ile karşılaştırıldığında bu alanda oldukça geride kalmakta vezellikle de yükseköğrenim ve sürekli eğitimdezel sektör yatırımları oldukça düşük düzeyde seyir etmektedir. Aynı zamanda, mevcut kaynakların daha etkili kullanımı konusunda yapılan herhanginemli bir atılımın izine de rastlanmamaktadır¹⁰⁷.

Bunlara ek olarak, kalite ve çekiciliğin eksikliğine bağlı olarak, mesleki eğitim bilgi-temelli ekonominin ve Avrupa iş gücü pazarının yeni gereksinimlerini karşılayacak niteliği tam olarak taşımamaktadır. Birlik aynı zamanda giderek artan birğretmen/eğitici yetersizliği riskiyle de karşı karşıyadır. Aynılde, Birlikyesi olmayanlkelerdekiğrenciler için ilk tercih, AByesi birlkeden ziyade ABD olmaktadır. Bu süregelen eksikliklerin tümü, 2010 yılına yaklařtıķa daha fazla endişe verici bir biçimde hissedilmektedir. Bu nedenle; Lizbon stratejisini başarıya dönüştürmek için eğitim alanlarının her düzeyinde bir yenilenme gereklidir. Komisyon, bunu sağlamak için acil olarak drtncelik konusuzerinde hareket etmenin gerekli olduğunu düşünmektedir. Bunları şu şekilde sıralamak mmkndr¹⁰⁸:

- Her bir hedef konusu açısından tmyelkelerde temel konularzerindeki reform ve yatırımlara yoğunlaşma; Birlik düzeyinde, bu insan kaynaklarının en iyi şekilde kullanımını geliştirme ve maksimum yatırım verimi elde etmek için yapısal ve sürekli bir iş birliği geliştirme,
- ğrenme zincirinin tüm bağlantılarında, ulusal reform oluşturma ve bunların arasında etkili bir koordinasyon sağlayarak, bütünüyle tutarlı ve kapsamlı yaşam boyuğrenme stratejileri tanımlama;

¹⁰⁷ Commission of the European Communities, COM(2003) 685 final, a.g.e., s.3.

¹⁰⁸ Commission of the European Communities, COM(2003) 685 final, a.g.e., s.4.

- Nihayetinde bir Avrupa eğitim ve öğretimi yaratmak, özellikle de yüksek öğrenim ve mesleki eğitimdeki nitelikler için bir Avrupa referans çerçevesini hızlı bir şekilde hazırlama, bu tür bir çerçeve ile gerçek bir Avrupa iş gücü pazarı yaratma, hareketliliği kolaylaştırma ve Avrupa sistemlerini daha şeffaf kılma,
- “2010 Eğitim ve Öğretim”e hak ettiği önemi verme, izlemede daha etkili bir araç olması açısından ulusal politikalar ve Birlik politikalarını özümseme. Özellikle, Komisyon 2004’ten bu yana Üye Devletler tarafından Komisyon’a iletilen yıllık raporlar sayesinde elde edilen ilerlemeyi incelemek için bir mekanizmanın oluşturulması gerektiğini düşünmektedir.

Eğer bu adımlar derhal atılırsa, Üye Devletler tarafından belirlenen hedeflere ulaşabilmek daha kolay ve daha çabuk olacaktır. Diğer türlü, Birlik ve büyük rakipleri arasındaki boşluğun giderek büyüyeceği ve daha da önemlisi, Lizbon stratejisinin genel başarısının ciddi biçimde zarar göreceği düşünülmektedir.

Mesleki eğitim ve öğretim konusunda AB çekincelerinden biri de; yetersiz kalite ve yeterince etkileyici olamama korkusudur. Mesleki eğitim ve öğretim sistemleri; kişilere iş gücü piyasasının gereksinimlerine karşılık veren yeterlilikleri ve nitelikleri kazandırmada hayati bir role sahiptir. Ancak mesleki eğitimin kalitesi, Avrupa boyutunda oldukça değişkendir ve çok az sayıda ülke mesleki eğitim ve hizmet-içi eğitimi genel eğitim kadar etkili bir alternatif kılmak için girişimde bulunmuştur. Aynı zamanda, birçok sektör vasıflı işgücü yetersizliği ile karşı karşıyadır. İlerleyen yıllarda, özellikle de Kopenhag Bildirisi’nin bir parçası olarak Avrupa düzeyinde iş birliğini sağlayarak, bu durumun çözülmesi için daha pek çok şeyin yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır¹⁰⁹.

AB içinde eğitim sistemleri ve üniversiteler, daha önce hiç olmadığı kadar büyük zorluklar ve güçlü rakiplerle karşı karşıyadır. Rakamlar dikkat çekicidir. AB’nin 25 ülkesini kapsayan rakamlar ve zorluklar başlıklar halinde aşağıda verilmektedir¹¹⁰ :

¹⁰⁹ Commission of the European Communities, COM(2003) 685 final, a.g.e., s.4.

¹¹⁰ European Commission Education and Culture, “Realising the European Higher Education Area Achieving the Goals”, **Conference of European Higher Education Ministers Contribution of the European Commission**, Bergen, 19 – 20 May 2005, s.2.

Yükseköğretimde Üçüncü Derece Eğitim Kazanımı: AB yükseköğretimi üç gruba ayırmıştır. Birinci derece, lisans eğitimini, ikinci derece yüksek lisans eğitimini, üçüncü derece de doktora eğitimini ifade etmektedir. Avrupa kuşkusuz eğitim düzeyi yüksek bir toplumdur. Ancak AB'nin çalışan yaş ortalamasının yalnızca %21'i, üçüncü derece eğitim almıştır ki bu oran AB'nin önemli rakiplerinden olan Amerika'dan % 38, Kanada'dan % 43 ve Güney Kore'den % 26 daha düşüktür.

Yüksek öğrenime erişim: Avrupa'nın büyük bir kısmı yüksek öğrenimi "kamusal yarar" olarak görmektedir. AB'de yaş grubunun yaklaşık % 52'si yüksek öğrenimde yer almaktadır. AB bu anlamda Japonya'nın (% 49) bir parça önünde, ancak Kanada'nın (% 59) biraz gerisinde ve Amerika (% 81) ile Güney Kore'nin (% 82) oldukça gerisinde yer almaktadır.

Araştırma performansı: AB bilim ve teknolojiye eskiye nazaran daha çok lisansüstü mezun verirken ve araştırma yapanların sayısı Amerika'da ya da Japonya'daki kadar fazla değildir. AB ülkeleri; 1.000 çalışan başına 5,5 araştırmacıya sahipken ki bu Kanada ya da Güney Kore'den biraz daha az, ancak Amerika (9,0) ya da Japonya'dan (9,7) oldukça fazla düşük bir rakamdır. Yakın zamanda yapılan ve araştırmayı vurgulayan iki çalışmada, dünyadaki en iyi 50 üniversite arasında sadece birkaç Avrupa üniversitesinin olduğu tespit edilmiştir. Asya üniversitelerinin (hem devlet hem özel), hızlı büyümesi de bilim ve teknolojiadaki doktora adayları açısından Avrupa'yı –ve Amerika'yı- zorlamaktadır. Bu durumu değiştirmek için, Bologna süreci kapsamında derin ve köklü reformlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bergen'de Bakanlar, Avrupa Yüksek Öğrenim Alanının mimarisi için kesin olacak kararlar almışlardır. Genel olarak; Kalite Güvencesi ve Avrupa Nitelikler Çerçevesi ile ilgilenilmektedir. *Kalite güvencesi* ile ilgili olarak Bakanlardan; Yükseköğretimde Kalite Güvencesi için Avrupa Ağı (ENQA) ve ortakları tarafından önerilen, hem üniversiteler hem de Kalite Teminatı Aracıları için Avrupa Standartlarını benimsemeleri istenmektedir. Standartlar; Avrupa vatandaşları ve Avrupa iş gücü pazarı tarafından niteliklerin ve yeterliliklerin genel tanınırlığını sağlamak için ihtiyaç duyulan referanslar formunda minimum uyumluluk düzeyini sağlayacaktır. Bergen'de alınan kararlar bu hedefin gerçekleştirilmesine yardım etmektedir. Kalite teminatı ve akreditasyon çoğunlukla ulusal ya da bölgesel düzeyde söz konusudur. Bazı büyük ölçekli uluslararası çalışma alanlarında, uluslarüstü değerlendirmeler ve akreditasyonlar önem kazanmaktadır. *Avrupa*

Nitelikler Çerçevesi, Bergen’de toplanan Bakanlar, yüksek öğrenim için bir Avrupa Nitelikler Çerçevesi’ni benimsemiş ve kendi “Ulusal Nitelikler Çerçevelerini” kurmaya niyet etmişlerdir. Bu kararlar, Mart 2005 Avrupa Konseyinin isteğine uygun bir şekilde 2006 yılına kadar uyarlanması gerekli olan “Yaşam boyu öğrenme için Avrupa Nitelikler Çerçevesi” için Komisyon planlarıyla da bağlantılıdır. Avrupa Nitelikler Çerçevesi; temel becerilerden doktora düzeyine kadar, her bir düzeye öğrenmenin nasıl tanımlanacağına dair genel olarak anlaşılır referans düzeylerini oluşturacaklardır. Önümüzdeki yıllarda geniş bir öğrenme sistemleri çeşitliliği içinde hareketliliği ve tanınmayı kolaylaştıracaktır. *Doktora düzeyi*, Komisyon nasıl bir Avrupa Doktora düşüncesini yeniden başlatılabilir fikri incelenmektedir¹¹¹.

Bologna reformları Birlik eğitim politikası için önemli ve gereklidir. Reformlar Komisyon’un tam desteğini almaktadır. Ancak sürekli artan kalite arayışında, kurumların ve hükümetlerin bu yapıların ötesine bakması ve bunların temelindeki cazibe, yönetim ve finansal destek sorularını ele almaları gerekmektedir. Dünya çapında kaliteyi yakalamak, kurumların ve sistemlerin yönetimini iyileştirmek, yüksek öğrenim bütçesini artırmak ve çeşitlendirmek için nelerin yapılması gerektiği Birliğin önem verdiği konulardandır. Birlik tüm öğrenciler için eşit erişimi sağlaması gerektiğini düşünmektedir. Yüksek öğrenime yapılan yatırımın Avrupa’daki her bölge ve dünyadaki, Avrupa’nın geleceğinin temel belirleyici unsuru olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle, Komisyon Nisan 2005’te “*Avrupa’nın beyin gücünü harekete geçirme: üniversitelerin Lizbon Stratejisine tam katkısını sağlama*” konusunda yeni bir rapor yayınlamıştır. Ayrıca, yaşam boyu öğrenme programı konusundaki müzakerelerin sonucunda ERASMUS gibi geleneksel olarak başarılı olan programlarda ve önemli sayıdaki lisansüstü mezunu için güçlü bir Avrupa ve uluslararası boyuta ileri düzeydeki üniversite çalışmalarına katkıda bulunmayı amaçlayan yeni faaliyetlerde yüksek öğrenim kurumlarının katılımlarının artırılması teşvik edilmektedir¹¹².

Eğitim ve öğretimde hareketlilik ve işbirliği alanındaki mevcut Topluluk programlarının tümü 2006 yılında sona erecektir. Komisyon 2006 ve sonrası için yeni finansal perspektiflerle gerçekleştirilecek programların yeniden oluşturulması için çalışmalar yapmaktadır. Komisyon’un yakın zamanda basılan *Ortak*

¹¹¹ European Commission Education and Culture, “Realising the European Higher Education Area Achieving the Goals”, a.g.e., s.3 – 4.

¹¹² European Commission Education and Culture, “Realising the European Higher Education Area Achieving the Goals”, a.g.e., s.4.

Geleceğimizi Kurma: Politika Zorlukları ve 2007 – 2013 Büyüyen Birliğin Bütçe Araçları raporu ışığında, Komisyon'un bir sonraki kanun tekliflerinin ardındaki gerekçeyi, geçmişteki tecrübeleri üzerine nasıl yenilerini eklediklerini, temel özelliklerini ve raporda teklif edilen fonların yaygın olarak kullanımını ortaya koymuştur. Bu çalışma; eğitim ve öğretimde örgütlenmiş bir Avrupa iş birliğinin, AB'nin bilgi ekonomisi ve toplumunda öncü olmasını sağlayacak sürdürülebilir kalkınmaya ve komşu ülkelerle istikrarlı ve verimli ilişkileri güçlendirmeye yapacağı katkısı ortaya koymaktadır¹¹³.

Avrupa Komisyonu, “Yeni Nesil Eğitim ve Öğretim Programları” ve “Avrupa Vatandaşlarının Hareketliği” olmak üzere iki yeni program konusunda çalışmalarını başlatmıştır. Bu programlar, Socrates, Leonardo da Vinci, Tempus, Kültür 2000 ve Medya Plus gibi programların yerini alarak 2007 sonrası eğitim programlarının ana hatlarını şu şekilde ortaya koymaktadır¹¹⁴:

- 2007 yılına kadar geçerli olan programların tümünü garanti altına almak, eğitim alanındaki (Socrates, Leonardo da Vinci) işbirliği ve hareketliliği desteklemek ve harici işbirliği programını (Tempus) teşvik etmek.
- Yaşam boyu eğitimi, tek ve bütünleştirilmiş bir program haline getirmek. Bu program AB üye ülkeleri ve EFTA'ya uygun olabilecek ve temel eğitimden yetişkin eğitime kadar mesleki eğitim ve öğretimi içerecektir. Bu bütünleştirilmiş program, daha esnek ve daha kolay ulaşılabilir olacak ve sorumluluğun/yönetimin dağıtılması temeline dayandırılacaktır. AB'deki ortaöğretim öğrencilerinin ve öğretmenlerinin %10'u COMENIUS programında yer alacaklardır. 2010 yılına kadar 3 milyon öğrenci ERASMUS'tan, 2013 yılına kadar en az 150.000 kişi de Leonardo da Vinci Programından yararlanmış olacaktır (yine 2013 yılına kadar yılda en az 500.000 yetişkinin yurtdışında eğitim ve öğretim imkânından faydalanması beklenmektedir). Yeni bir program olan TEMPUS PLUS (okul, üniversite ve yetişkin eğitimi, mesleki eğitim), 2013 yılına kadar üye ülkeler ve komşuları arasındaki işbirliğini kuvvetlendirmeyi hedeflemekte ve temel hedef olarak 100.000 kişinin bu programdan faydalanması amaçlanmaktadır.

¹¹³ Commission of the European Communities, “**The New Generation of the Community Education and Training Programmes After 2006**”, COM(2004) 156 final, Brussels, 09.03.2004, s.1.

¹¹⁴ **The new Generation of Education and Training Programmes**, http://www.trainingvillage.gr/etv/ETVNews/News_Present.asp?id=1445, 25.05.2004.

AB, eğitimle ilgili olarak “2010 Eğitim ve Öğretim” çerçevesinde *gelecekteki ihtiyaçlarını* şu şekilde belirlemiştir¹¹⁵:

- Birliğin yakın komşularıyla (ve Tempus programındaki ilgili diğer ülkelerle) işbirliğinin ardındaki faktörler şu şekilde özetlenebilir:
 - Eğitim ve öğretim, AB komşu ülkeler ve ortaklar için temel gelişim faktörleridir. Sadece büyümenin sağlayabileceği demokrasi, refah ve istikrarlılığı desteklemek Avrupa’nın çıkarıdır. Bu bağlamda, eğitim ve öğretimde iş birliği, Birliğin gelişimine destek olmada önemli bir role sahiptir.
 - Eğitim ve öğretim boyutunun bir parçasını oluşturan kişilerarası diyalog yerini giderek kültür-içi diyaloga bırakmaktadır.
 - Değişim ve işbirliği programları aracılığıyla ortak ülkelerdeki eğitim ve öğretim sistemleriyle ilişkiler, Birlik içindeki sistemlerle yakınlaşmayı geliştirmektedir.
- Tempus programı, ortak ülkelerdeki yüksek öğrenim sistemlerinin modernizasyonuna katkıda bulunarak, AB ülkeleri ve Birliğin dışındaki ülkeler arasındaki yakın bağları destekleyerek, ülkeleri aday statüsü için hazırlamaktadır. Eğitim, büyüme için olağanüstü potansiyele sahip güçlü bir araçtır. Tempus, AB’deki eğitim sistemlerinin ve bunları yönetenlerin kendi sistemlerini geliştirmeleri için ortaklarına yardım etme gücü ve isteğine sahip olduğunu göstermiştir.
- Bununla birlikte; yüksek öğrenimin büyümeye katkısının olmasına karşın, genel ekonomik gelişiminin daha düşük düzeyde olduğu ülkelerde, temel eğitim, mesleki eğitim ve öğretimi iyileştirme önemli konulardır. Yüksek öğrenim tek başına tüm AB vatandaşlarını etkilememektedir. AB’nin büyümesi temel olarak, AB’nin dünyadaki ve çevresindeki bölgelerdeki siyasi, coğrafi ve ekonomik ağırlığını değiştirmekte ve bunun sonucu olarak, Avrupa’nın yeni komşularına yönelik, eğitim ve öğretimdeki işbirliğini derinleştiren ve genişleten bir politikayı gerektirmektedir. Tempus’un yüksek öğrenimin de ötesinde geliştirilmesi ki yaşam boyu öğrenme sürecindeki–mesleki eğitim ve öğretim ile okullardan üniversite ve yetişkin eğitime– tüm bileşenleri iyileştirmeye katkı sağlamaktadır.

Tablo 11’de AB’nin “2010 Eğitim ve Öğretim” için belirlediği Avrupa stratejileri yıllar itibariyle gösterilmektedir.

¹¹⁵ Commission of the European Communities, COM(2004) 156 final, a.g.e., s.12.

Tablo 11: Eğitim ve Öğretim 2010 – Avrupa Stratejileri

2000	2001	2002	2003	2004	2004
LİSBON AB KONSEYİ AB'nin stratejik hedefi, 2010'a kadar Birlik içinde bilgiye dayalı ekonominin parçası olarak istihdamı, ekonomik reformları ve toplumsal uzlaşmayı güçlendirmektir.	STOKHOLM AB KONSEYİ <i>Eğitim ve öğretim (EÖ) sistemi için 3 temel stratejik hedef ve bunlara bağlı 13 yan hedef belirlenmiştir:</i> •AB'deki EÖ sistemlerinin kalite ve etkinliğinin geliştirilmesi, •EÖ sistemlerine herkesin katılımının kolaylaştırılması, •EÖ sistemlerinin daha geniş bir kesime yayılması .	BARCELONA AB KONSEYİ <i>Eğitim ve öğretim, kalitenin referans gösterildiği bir dünya olmalıdır. Öncelikler:</i> •AB'de EÖ sistemlerinin geliştirilmesi için çalışma programları, •Avrupa yaşam boyu öğrenim sisteminin stratejik çerçevesi, •Yaşam boyu öğrenim stratejisinin temeli olarak öğrenim talebi anlayışının gerektirdikleri.	BRÜKSEL AB KONSEYİ •EÖ hedeflerinin 10 yıllık program içinde gerçekleştirilmesi, insan kaynaklarına yatırımın etkin ve verimli olmasının garanti altına alınması, •Tüm AB içinde EÖ alanında şeffaflığı geliştirme, tanınma ve kalitenin güvence altına alınması, •EÖ sistemlerinde yabancı dil, dijital literatür, yaşam boyu öğrenme gibi konularda temel becerilere önem verilmesi.	BRÜKSEL EĞİTİM KONSEYİ •Mesleki ve teknik eğitimin kalitesinin güvence altına alınması, •Yaygın eğitim ve örgün ya da yaygın eğitim sistemi dışındaki eğitim sistemlerinin tanımlanması ve geçerliliğinin kabulü, •Avrupa Pasaportu (Europass) için kararlılık.	MAASTRICHT Maastricht Bildirgesi, Lisbon ve Kopenhag Stratejileri ile yapılmış ilerlemelerin farkına varılmış ve mesleki ve teknik eğitimde Avrupa işbirliğini arttırmak için Kopenhag Kriterleri altında yeni öncelik ve stratejilerin yapılandırılmasına karar verilmiştir.
Yaşam Boyu Öğrenim Süreci <i>Ekim 2000:</i> Yaşam boyu öğrenim hakkındaki komisyon raporu <i>Kasım 2001:</i> Eylemin öncelikleri: •öğrenmenin değerlendirilmesi, •bilgi, rehberlik ve tavsiye, •para ve zaman yatırımı, • öğrenenler/öğrenciler ile öğrenim fırsatlarını bir araya getirilmesi, •temel beceriler.		<i>Kasım 2002:</i> Kopenhag Bildirgesi mesleki eğitim ve öğretimde artması gereken işbirliğini dile getirmektedir.	<i>Öncelikler:</i> •Mesleki ve teknik eğitimde Avrupa boyutu, •Şeffaflık, bilgi, rehberlik, •Yeterliliğin ve niteliklerin tanınması •Eğitici ve öğretmenlerin kalitesinin güvence altına alınması.	<i>Mayıs 2003:</i> Eğitim Konseyi, 2010'a kadar <i>eğitim ve öğretim</i> sistemlerini geliştirecek, Avrupa göstergeleri üzerinde ortak karara varılması ile ilgili olarak şu kararlar alınmıştır; •Erken okuldan ayrılanların sayısının azaltılması, •Matematik, bilim ve teknoloji mezunlarının artırılması, •Temel becerileri geliştirme, •Üstortaöğretimin tamamlanması •Okur-yazarlık başarı durumu düşük gençliğin sayıca azaltılması, •Yaşam boyu öğrenime daha fazla katılımın sağlanması, •İnsan kaynaklarına yatırım.	

Kaynak: Manfred Tessaring ve Jeniffer Wannan, **Vocational Education and Training-Key to the Future- Lisbon, Copenhagen, Maastricht:**

Mobilising for 2010, European Centre for the Development of Vocational Training (CEDEFOP), Greece, 2004, s.10-11.

2.5.TÜRKİYE’NİN KATILMAYA HAK KAZANDIĞI EĞİTİM PROGRAMLARI VE KATILIM SÜRECİ

AB bünyesindeki topluluk programları, üye ülkeler arasındaki işbirliğinin kurulması ve Avrupalılık bilincinin yerleştirilmesi temel amacıyla oluşturulmuştur. Ayrıca bu programlar, politika ve mevzuatın uygulanmasında üye ülkelerin karşılaştığı sorunlara çözüm üretme amacı taşımaktadır. Hukuki bir çerçeve içinde yürütülen programların başlangıcı, 1970’li yıllara dayanmaktadır. Üye ülkeler, Birlik politikalarını koordinasyon içinde uygulamaktadır ve programlar da bu politikaları desteklemektedir. 1990’ların ikinci yarısından sonra Birlik genişleme kararı almıştır. Aday ülkelerin de Birlik politika ve uygulamalarına uyum sağlaması amacıyla, bu ülkelerin birlik programlarına dahil edilmesi düşünülmüştür. 1999 yılında gerçekleştirilen Helsinki Zirvesi’nde Türkiye’nin aday ülke kabul edilmesi ile birlikte AB program ve ajanslarına katılma hakkı elde edilmiştir. Türkiye bu tarihten itibaren eğitimden çevreye, bilim ve teknolojiye sağlığa olmak üzere birçok programa katılım hakkına sahip olmuştur.

Türkiye’nin Ortak Üye statüsüne istinaden 30 Ekim 1995 tarihinde Lüksemburg’da yaptığı başvuru üzerine AB Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve Bakanlar Konseyi’nin ortak kararı için Türkiye - AB Ortaklık Konseyi toplantısında bir öneri sunulmuştur. 13 Mayıs 1996 tarihli alınan kararlarda SOCRATES, LEONARDO DA VINCI ve YOUTH programlarına Türkiye’nin de adının dahil edilmesi öngörülmüştür. Ancak Avrupa Parlamentosu’nun Eğitim, Kültür ve Gençlik Komitesi’nin 3 Şubat 1997 tarihinde yaptığı toplantısında Türkiye ve Kuzey Kıbrıs’taki insan hakları ihlalleri öne sürülerek, Türkiye’nin bu programlara katılımı bloke edilmiştir. Bu olaydan sonra 20 Mart 1997 tarihinde AB Ekonomik ve Sosyal Konsey’in yaptığı, daha sonra 12 Haziran 1997 tarihinde Türkiye – AB Karma İstişare Komitesi’nin (KİK) yaptığı toplantılarda Türkiye’nin programlara katılımını destekleyen kararlar alınmıştır. İki yıl süren blokaj sonrası 25 Şubat 1999 tarihinde Avrupa Parlamentosu Genel Kurulu tarafından alınan bir kararla Türkiye’nin bu programlara katılımı kabul edilmiştir. Ancak SOCRATES I’nin 1999 yılı sonunda bitmesi nedeniyle, Türkiye’nin 2000 – 2006 yılları arasında işlerlik kazanacak olan SOCRATES II ve adı geçen diğer programlara katılımı öngörülmüştür. Bu konu ile

ilgili olarak resmi karar 24 Ocak 2000 tarihinde Avrupa Birliği Genel Kurulu tarafından alınarak yürürlüğe girmiştir¹¹⁶.

Kararın resmen yürürlüğe girmesiyle birlikte Dışişleri Bakanlığı AB Genel Müdürlüğü tarafından programlara yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Türkiye'nin programlardan yararlanabilmesi için ilk olarak¹¹⁷;

- Her bir programın Türkiye'de uygun bir biçimde yürütülebilmesini sağlayacak Ulusal Ajansların kurulması,
- Türkiye ve AB arasında programlarla ilgili ikili anlaşmaların imzalanması,
- Türkiye'nin payına düşen ulusal finans katkısını yatırmayı gerektirmektedir.

Türkiye'nin adı geçen bu eğitim programlarına dahil olabilmesi için öncelikle Ulusal Ajans'ı kurması gerekmekte idi. Ulusal Ajans, AB eğitim programlarına yönelik olarak, üye ya da aday ülkelerin ulusal yetkilileri tarafından ülke düzeyinde programların daha kolay ve koordine olarak yürütülmesini sağlamak amacı ile oluşturulmuş, yasal, mali ve idari özerkliğe sahip bağımsız kurumlardır. 06 Ağustos 2003 tarihinde yayımlanan Resmi Gazete ile AB eğitim programlarının yürütülmesi amacıyla DPT bünyesinde AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı (ABEGPM) kurulmuştur. Ulusal Ajans'ın oluşumu 2003 yılında tamamlanmıştır. Ulusal Ajans'ın kuruluşuna kadar Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Ajans'ın görevini üstlenerek, Ajans'ın kuruluş alt çalışmalarını yürütmüştür¹¹⁸. ABEGMP'nin amacı; ¹¹⁹

- Birlik içindeki eğitim ve gençlik programlarını Türkiye'de duyurmak ve tanıtmak,
- Bu programlara hazırlık ve katılım çalışmalarını yürütmek, koordine etmek,
- Türkiye'de yürütülen program çalışmaları ile ilgili raporları Avrupa Komisyonu'na sunmak,
- Avrupa Komisyonu ile görüşmeleri yapmak ve uygulama sözleşmelerini imzalamaktır.

ABEGMP'nin yürüttüğü faaliyetleri şu şekilde sıralamak mümkündür:¹²⁰

¹¹⁶ Türkiye'nin Katılım Süreci, <http://www.aegge-istanbul.org/turkce/indez.html>, 02.03.2001.

¹¹⁷ Türkiye'nin Katılım Süreci, a.g.e.

¹¹⁸ Yayan, a.g.e., s.13.

¹¹⁹ Aykın ve Oğuz, a.g.e., s. 379.

¹²⁰ Aykın ve Oğuz, a.g.e., s. 380.

- Ülke içinde tüm kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör, sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler, meslek ve gençlik kuruluşları ile yakın işbirliğinin sağlanması,
- AB eğitim ve gençlik programlarının Türkiye’de tanıtılması,
- Pilot uygulamaların gerçekleştirilmesi,
- Katılım şartları, başvuru, seçimler vb konularda bilgi sağlanması ve organize işlerinin yürütülmesi,
- Proje hazırlanması konusunda katılımcılara tavsiyelerde bulunulması,
- Proje tekliflerinin değerlendirilmesi,
- Programlardan yararlanacak kişilerle ve AB Komisyonu ile gerekli görüşme ve sözleşmelerin yapılması,
- Ulusal Ajans’a tahsis edilen fonların etkin yönetimi,
- Yürütülen projelerin izlenmesi, kaynak kullanımlarının denetlenmesi ve raporların kontrolü,
- Programlara ait belgelerin Türkçeleştirilmesi,
- Komisyon, diğer ulusal ajanslar ve diğer ülkeler ile ilişkilerin inşası ile koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması.

Türkiye’nin adı geçen programlara tam katılımı 2004 yılı olarak öngörülmüştür ve bu tarihten itibaren AB ülkeleri ile Türkiye arasında eğitim hareketliliği başlamıştır. 2004 -2005 eğitim ve öğretim yılında ERASMUS Programı’ndan 500 öğrenci ve 50 öğretim üyesi yararlanmıştır¹²¹.

¹²¹ **Türk Eğitimine AB’li Bakışı,**
<http://arsiv.sabah.com.tr/2004/12/04/cpsabah/gnc11-20041128-102.html>, 07.06.2005.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE'DEKİ MESLEKİ EĞİTİM UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TURİZME BAKIŞ AÇISI

Turizm; ülkeler, bölgeler ve toplumlar arasında sosyal ve kültürel farklılıkları ortadan kaldırmaya yardımcı bir sektör olup dinamik bir yapıya sahiptir. Özellikle ekonomiye katkı sağlayıcı ve kültürleri bir araya getirici yapıya sahip olması nedeniyle, AB için olduğu kadar tüm dünya için de önemli bir sektördür.

Bölgesel olarak Avrupa, gerek turist gönderme ve gerekse turist çekme açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak turizm faaliyetlerinin yoğun olarak gerçekleşmesine rağmen AB, turizmle ilgili ortak bir politika oluşturamamıştır.

Dünyada yaşanan ekonomik durgunluğa karşın turizm sektörü, sürekli bir ilerleme ve büyüme eğilimi içindedir. Gelişmiş ülkelerde nüfusun yaş ortalamasının yükselme eğilimi göstermesi, insanların eğitim düzeylerindeki artış, ücretli izinlerin artması, çalışma saatlerinin azalması, teknolojide yaşanan gelişmeler sayesinde ulaşımın kolaylaşması ve ucuzlaması gibi birçok neden turist sayısında artış yaratmaktadır. Özellikle, hafta sonu seyahatlerinin artması, teknolojide ve iletişimde yaşanan gelişmeler, emekli nüfus ile genç nüfusun daha sık seyahate çıkması da uluslararası alanda turizm hareketlerini canlandırmıştır¹.

WTO (Dünya Turizm Örgütü), 2005 yılı verileri doğrultusunda 808 milyon kişinin uluslararası turizm hareketlerine katıldığını açıklamıştır. Yine aynı yıl verileri itibari ile turizm gelirlerinin 659 milyar \$ olduğu ve 2000'li yıllarda yaşanan kıyasıya rekabet sonucu bölgesel rekabetin gün geçtikçe arttığı önemle belirtilen konular arasındadır. Tablo 12'de de görüldü üzere uluslararası turizm hareketleri sürekli artmaktadır. Ancak 2001 ve 2003 yıllarında bir miktar düşüş olduğu gözlemlenmektedir. 2001 yılındaki düşüşün esas nedeni olarak, o yıl ABD'de yaşanan terörist saldırı, 2003 yılında ise; Irak Savaşı ve Asya'da ortaya çıkan SARS hastalığı gösterilmektedir. Bu yaşanan azalmalara, dünya ekonomisinde yaşanan dalgalanmalar da eklenebilmektedir².

¹ Ersin, a.g.e., s.11 – 12.

² Ozan Bahar ve Metin Kozak, **Küreselleşme Sürecinde Uluslararası Turizm ve Rekabet Edilebilirlik**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2005, s.165 – 166.

Tablo 12: Yıllar İtibariyle Uluslararası Turizm Harekeleri

Yıllar	Turist Sayısı (milyon)	Turizm Gelirleri (milyar \$)
1950	25.3	2.1
1960	69.3	6.8
1970	165.8	17.9
1980	287.8	102.3
1990	451.0	269.0
2000	686.0	475.0
2001	684.0	463.0
2002	703.0	480.0
2003	691.0	523.0
2004	766.0	575.0
2005	808.0	659.0

Kaynak: <http://www.world-tourism.org>, 27.08.2006.

1980 – 1990 sonrası yaşanan değişimler, her alanda olduğu gibi turizmde de rekabete yol açmıştır. Özellikle turist çeken bölge ve merkezler arasındaki rekabet, 1990 sonra daha da artmıştır. Bu dönemde; Batı Avrupa, Orta Doğu, Doğu Akdeniz Avrupa ülkeleri ve Asya-Pasifik bölgeleri turizmde en çok turist çeken bölgeler olarak görülmektedir. WTO tarafından açıklanan veriler doğrultusunda, en çok turist çeken bölge olarak Avrupa'nın ilk sırada olduğu görülmektedir. Uluslararası turizm hareketlerinde WTO, 2010 ve 2020 yılı için bir takım öngörülerde bulunmuştur. Bu öngörüler, Tablo 13'te verilmektedir.

Tablo 13: 2010 ve 2020 Yılları için WTO'nun Uluslararası Turizm Hareketleri Öngörüsü

Bölgeler	1995	Tahminler		Yıllık Ortalama Büyüme Oranları (%) 1995-2020	(%) Pay	
		2010	2020		1995	2020
Avrupa	338.4	527.3	717.0	3.0	59.8	45.9
Amerika	108.9	190.4	282.3	3.9	19.3	18.1
Doğu Asya/Pasifik	81.4	195.2	397.2	6.5	14.4	25.4
Afrika	20.2	47.0	77.3	5.5	3.6	5.0
Orta Doğu	12.4	35.9	68.5	7.1	2.2	4.4
Güney Asya	4.2	10.6	18.8	6.2	0.7	1.2
Toplam	565.4	1006.4	1561.1	4.1	100.0	100.0

Kaynak: http://www.world-tourism.org/market_research/facts/menu.html, 17.10.2005.

Yukarıdaki veriler ışığında, turizmin Avrupa ekonomik ve sosyal yapısı için önemli bir sektör olduğunu söylemek mümkündür. Turizm sektörü, Avrupa kimliği

oluşturulması ve sahip olunan değerlerin uluslararası alanda savunulması ve tanıtımın yapılmasına katkıda bulunması, sosyal, ekonomik ve kültürel faydalar sağlanması bakımından AB için önemli sektörlerden biridir. Turizmin sosyal ve kültürel faydasının yanında ekonomik fayda sağlaması da önemli bir noktadır. Uluslararası turizm pazarının yaklaşık %53'ü AB'ye üye ülkelere ait olup AB'nin GSYH'sinin % 5,5'i turizmden elde edilmektedir. Turizm sayesinde bölgede 9 milyon kişiye iş imkânı sağlanmaktadır. Bu rakam, Birlik nüfusunun % 6'sına karşılık gelmektedir. Dolayısıyla da anlaşılmaktadır ki; turizm bölgede önemli bir iş yaratma, istihdam ve gelir kaynağıdır. AB turizmi incelendiğinde genel olarak; kuzey ülkelerin turist gönderdiği, güney ülkelerin de turist çektiği görülmektedir³.

AB, turizm alanında geleceğe yönelik şu saptamalarda bulunmuştur⁴:

- Birliğin nüfus bakımından demografik yapısı değişmekte ve yaşlı nüfus oranı artmaktadır.
- Eğitim düzeyinin yükselmesi ile birlikte tüketiciler bilinçlenmekte ve hizmet ile ürünlere yönelik talep ve beklentiler artmaktadır.
- İletişim ve bilgi teknolojilerindeki kullanım turizm endüstrisinde de yaygınlaşmaktadır.
- Turizm işletmeleri genel turistik ürün sunanlar ve belli kitlelere özellikli ürün sunanlar olarak iki grupta yoğunlaşmaktadır.

AB, turizm sektöründe faaliyet gösteren çok sayıda KOBİ'nin bulunması, sektörün dağınık bir yapısının olması, Birlik ülkelerinin turizm konusunda ortak bir çerçevede birleşememesi, turizmin diğer pek çok sektör ve AB politikalarının içinde yer alması nedeniyle bir turizm politikası oluşturamamıştır. Ayrıca seyahat acentaları ve tur operatörleri varlıklarını sürdürebilmeleri için yapısal ve idari yönetim değişikliklerine, bütünleşmelere giderken, konaklama ve yiyecek-içecek işletmeleri diğer turizm işletmelerinin sorunları ile ilgilenmemektedir⁵. Turizm ile ilgili bir politikanın oluşturulamamasının nedenlerini maddeler halinde şu şekilde sıralamak mümkündür⁶:

³ **AB Turizm Politikası**, <http://www.eureptr.org.tr/abturizm.rtf>, 26.03.2001.

⁴ Ersin, a.g.e., s.17 – 18.

⁵ İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi, “**SEMİNER(Avrupa Birliği'nin Turizm Sektörüne Yönelik Politika ve Uygulamaları: Avrupa-Akdeniz Turizm Alanı)**”, Sayı:144, Stampa Yapım ve Baskı, İstanbul, Mayıs-Ağustos 1999, s. 46 – 57.

⁶ Dinçer, a.g.e., s.93.

- AB üye ülkelerinin bir kısmının turist gönderen, bir kısmının da turist çeken ülke durumunda olması nedeniyle, aralarındaki rekabet düzeyleri farklıdır.
- Yaşanabilecek sorunları tespit edecek, çözecek ya da çözümüne yol gösterecek bir organ bulunmamaktadır. Turizm Genel Müdürlük XXIII'ün yapısı altında olmasına rağmen, yapısı gereği çok farklı faaliyet alanlarını bünyesinde barındırması nedeniyle birçok Genel Müdürlüğün yetkisi altında bulunmaktadır.
- Turizm alt sistemlerinde bir çok konunun (ulaştırma, hareket serbestisi, çevre vb.) bulunması nedeniyle politika oluşturmak zordur.

AB Komisyonu, Ocak 1986 yılında Bakanlar Konseyi'ne "Turizm Alanındaki Topluluk Faaliyetleri" başlığı altında bir rapor sunmuştur. Bu raporda Birliğin turizm için saptanmış temel amaçları şunlardır⁷:

- Turizmi AB içinde teşvik etmek,
- Turizme yönelik formaliteleri azaltmak,
- Turizm sektörünün yapısı gereği ortaya çıkan mevsimsel ve coğrafi dağılımı iyileştirmek,
- Turizm hareketlerine katılan turistlere yönelik bilgi sunma ve koruma faaliyetlerini sağlamak ve geliştirmek,
- Turizmin Birliğin mali ve finansal olanaklarından daha fazla yararlanmasını sağlamak,
- İşgücüne daha uygun çalışma koşullarını sağlamak,
- Turizm kaynaklı sorunları çözüme ulaştırabilecek bir mekanizma oluşturmak.

AB Komisyonu'nun 1986 başında sunduğu raporun ardından, Aralık 1986'da turizmde bilgilendirme ve işbirliğini kolaylaştırmak için *Turizm Danışma Komitesi* kurulmuştur. Avrupa Parlamentosu, 1990 yılını, Birlik içinde turizm hareket ve politikalarını geliştirmesi açısından *Avrupa Turizm Yılı* olarak ilan etmiştir. Avrupa Turizm Yılı'nın hedeflerine ulaşması, Turizm Bakanları Komisyonu'nu AB turizmi için yeni plan ve programlar geliştirmeye sevk etmiştir. Bu nedenle; 29 Aralık 1990

⁷ Cevdet Avcıkurt, bk: Leonard J. Lickorish, a.a. "Tourism Facing Change" 1990, s.118, "**Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türk Turizminin Öncelikleri**", 1. Ulusal Türkiye Turizmi Sempozyumu Tebliğ Kitapçığı, İzmir, 2 – 3 Kasım 2000, s.44 – 61.

tarihinde *Turizm Eylem Planı* oluşturulmuş ve bu eylem planı 1992 yılında yürürlüğe girmiştir. Turizm Eylem Planı; Birlik içinde turizm faaliyetlerinin kalitesinin yükseltilerek koordinasyonun sağlanması, Avrupa çapında ortak turizm bilincinin oluşturulması, hizmetlerle ilgili rekabet ortamının geliştirilmesi, Birlik dışında Avrupa'ya yönelik turizm hareketlerinin artırılması gibi hedefleri bünyesinde barındırmaktadır.⁸ Eylem planı turizmle ilgili şu faaliyetleri kapsamaktadır: turizm sektörünün bilgi alt-yapısının geliştirilmesi, tatil imkân ve sürelerinin artırılması, Birlik içi turizm önlemleri, tüketicinin korunması konusunda turistlere yönelik uygulamaların artırılması, kültürel turizm, kırsal turizm, sosyal turizm, turizm ve çevre, gençlik turizmi, üçüncü ülkelerde tanıtım ve eğitim⁹.

1994 yılında turizm eğitiminde Tematik Ağ Projesi, Turizm ve Boş Zaman Değerlendirme Eğitimi için Avrupa Derneği tarafından düzenlenmiş ve yüksek öğretim kurumları ve dönemin üye 12 ülkesini kapsamıştır. Turizm ve boş zaman değerlendirme eğitim programlarını geliştirme doğrultusunda ortak temel bir müfredat oluşturulması için Pan-European yaklaşımı sağlamayı, uluslararası araştırma sonuçlarının eğitim ve öğretim kaynaklarına uygulanmasını ve Avrupa perspektifinin tematik Avrupa Modüllerine ulaştırılmasını amaçlamıştır. Burada ana hedef, mesleki eğitim alanında yenilikçi bir toplum politikası geliştirilmesidir. Bu doğrultuda mesleki eğitim konusunda şu hususlara önem verilmiştir¹⁰;

- Mesleki eğitim sistemleri ve metotlarının iyileştirilmesi,
- Mesleki eğitim faaliyetlerinin iyileştirilmesi,
- Dile ait becerinin, bilginin ve eğitim alanındaki yeniliklerin yayılmasının sağlanması.

AB, Birlik içinde turizm faaliyetlerini yeni düzenlemelerle tekrar gözden geçirirken bu alanda önemli adımların atılmasına karar vermiştir. Bu nedenle AB Komisyonu, 4 Nisan 1995 tarihinde *Yeşil Kitap* olarak adlandırılan, Birliğin turizm sektörüne ilişkin görüşlerini içeren resmi bir rapor yayınlamıştır. Yeşil Kitap, turizme destek olma ve yönlendirme amacı taşımaktadır. Bu rapor, ilk etapta turizm politikası oluşturup oluşturulmaması konusu üzerinde durmaktadır. Ayrıca turizm sektörünün büyük bir kısmını oluşturan KOBİ'lerin desteklenmesi de önem verdiği konular

⁸ Bahar ve Kozak, a.g.e., s. 185 – 186.

⁹ Adem Öğüt, Hasan Kürşat Güleş ve Ali Şükrü Çetinkaya, **Bilişim Teknolojileri Işığında Turizm İşletmelerinde Yönetim-Enformatik Bir Bakış**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003, s.4.

¹⁰ **Community Actions Affecting Tourism**, a.g.e.

arasında yer almaktadır. Yeşil Kitap'ta bu konulara ek olarak; Birlik içinde turizm alanında yürütülmekte olan faaliyetler, turizmin Birlik içindeki önemi ve değeri, turizm alanında Birliğin rolü ve turizmde yaşanabilecek olası gelişmeler ele alınmaktadır¹¹.

AB Komisyonu'nun turizm alanında hazırladığı ilk önemli teşvik programı, PHILOXENIA'dır. 1996 yılında kabul edilerek, 1 Ocak 1997 tarihinde yürürlüğe girmesi planlanan PHILOXENIA, turizmin de temel unsuru olan konukseverlik kavramı üzerine kurulmuştur. Bu program, büyüme ve istihdama katkı sağlama amacının yanında, diğer eylem planları ve Yeşil Kitap'ta olduğu gibi; Birlik içinde turizmin kalitesinin yükseltilmesi ve turizme ilişkin yasal ve finansal ortamın iyileştirilmesi gibi amaçlara sahiptir. Ancak bu program, 1996 yılında yapılan oylamada Almanya'nın karşı oy kullanması ve dolayısı ile de oybirliğinin sağlanamamasıyla 1 Ocak 1997 tarihinde yürürlüğe girememiştir. Tüm olumsuzluklar sonucu da Komisyon, 2000 yılında bu programı geri çekmiştir¹².

Nisan 1999 tarihine gelindiğinde Birlik, *Turizm İstihdam Potansiyelini Arttırmak* isimli yeni bir rapor yayınlamıştır. Bu raporun amacı; sürdürülebilir, kalite düzeyi yüksek ve rekabetçi bir yapıya sahip Avrupa turizmi oluşturmaktır. Rapor sonucunda faaliyetleri yürütecek beş çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu grupların çalışma konuları şunlardır¹³:

- Bilgi teknolojilerinin katkısıyla turizm alanında bilginin geliştirilmesi ve sunulması,
- Mesleki becerilerin artırılması için turizm sektöründe eğitimin geliştirilmesi,
- Turistik ürünlerin kalitesinin artırılması,
- Çevre koruma ve sürdürülebilir kalkınmanın geliştirilmesi,
- Bilgi teknolojilerinin turizm üzerindeki etkilerinin kontrol edilmesi.

Bu beş çalışma grubu, turizm alanında uygulanması gereken faaliyet ve alınması gereken önlemler konusunda bazı önerilerde bulunmuştur. Bu öneriler şunlardır¹⁴:

¹¹ AB Komisyonu, **Gren Paper (Yeşil Kitap)**, AB 23 No'lu Komisyon'un Hazırladığı Birliğin Sektöre İlişkin Resmi Görüşlerini İçeren Resmi Belgesi, çev: Cengiz Yücel, Turpress Yayınları, Türsab 25. Yıl Dizisi-1, İstanbul, 1997, s.91.

¹² Ersin, a.g.e., s.37-39.

¹³ Olgun Çiçek, "Avrupa Birliği ve Türkiye Turizmi", **Turizm İlkeler ve Yönetim**, ed: Atıla Yüksel ve Murat Hançer, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004, s.13.

¹⁴ Çiçek, a.g.e., s.16.

- Turizm, Birliğin diğer politikaları ile işbirliği içinde olmalı,
- Turizm Danışma Komitesi'nin rolü arttırılmalı,
- Turist çeken bölgeleri ve onların temsilcileri ile ilişkilerin geliştirilmesi için kamu ve özel sektör kesimlerinde işbirliği arttırılmalı,
- Turizm alanında hizmet ve destek veren bir ağ oluşturulmalı,
- Turizm sektörünün birlik araçlarına ulaşımı kolaylaştırılmalı,
- Turizm için Avrupa Gündem 21 oluşturulmalı,
- Turizme yönelik bilgilendirici ve yol gösterici dokümanlar hazırlanmalı.

AB Komisyon'u, Birlik için 2000'li yılları, stratejik hedeflerin gerçekleştirileceği, önemli değişimlerin yaşanacağı bir dönem olarak görmektedir. Bu nedenle; dünya çapında daha fazla sözü geçen, bilgi çağının gereklerini karşılayabilen, daha fazla ekonomik ve sosyal katılımlı, daha iyi bir yaşam standardı sunan ve Birlik yönetiminde yeni uygulamalar geliştirmiş bir Avrupa hedeflenmiştir. Ancak Lizbon'da belirlenen bu stratejik hedefler, turizm alanında aynı yılsonuna doğru baş göstermeye başlayan ekonomik çalkantılar ve 2001 yılında gerçekleşen terörist saldırılar nedeniyle bir nebze sekteye uğramıştır. 2002 yılında EURO'nun ortak para birimi olarak resmi geçerlilik kazanması, Avrupa turizm piyasasında iki farklı sonuç ortaya çıkarmıştır. Bunlardan olumlu olan sonuç; tüm Birlik içinde tek bir para biriminin kullanılıyor olması nedeni ile Avrupa, turizm açısından bütünleşmiş tek bir pazar olarak algılanmış ve bölge olarak cazibesini arttırmıştır. Diğer sonuç ise; EURO'nun diğer para birimleri arasında güçlü bir konuma gelmesi nedeni ile Avrupa'yı daha pahalı bir turizm bölgesi yapmasıdır¹⁵.

Birlik düzeyinde, turizme yönelik faaliyet, düzenleme, uygulama ve finansal kaynak kullanımının artmasına rağmen, turizm politikası geliştirme çalışmalarının halen ağır bir biçimde ilerlediği belirtilmektedir. Üye ülkelerin birçoğu, dünyada en fazla turistik ilgi çeken ülkeler sıralamasının üst sıralarında yer almaktadır. 2001 sonrası yaşanan gerilemenin ardından Avrupa Komisyonu'nun turizmden sorumlu üyesi yaptığı bir açıklamada, üye ülkelerin turizm sektörlerinde yaşanan krizin hem ülkeler hem de sektörler dayanışması ile aşılabileceğini belirtmiştir. Açıklamada ayrıca, AB'nin dünyada en fazla turist çeken bölge olduğunun, üye ülkelerin gelir kaynaklarının %12'sini turizmden sağladığının, dolaylı ve doğrudan olmak üzere 20 milyondan fazla kişiye istihdam yarattığının altı çizilmiştir. Hazırlanan bir raporda,

¹⁵ Sibel Mehter Aykın, "Avrupa Birliği ve Turizm", **Avrupa Birliği ve Türkiye**, ed: M. Şükrü Erdem ve Sibel Mehter Aykın, Ezgi Kitabevi, Antalya, 2003, s. 303 – 306.

2001 sonrası yaşanan krizden en fazla İngiltere ve İrlanda (fazla Amerikalı turist çekmesi açısından) turizminin etkilendiği, ancak AB'nin turizme verdiği önemin ve buna bağlı olarak da tedbir ve destek konularının arttırıldığı belirtilmiştir¹⁶.

AB'ye üye ülkeler, turizmi ülkeler ve bölgeler arasında sosyal ve kültürel farklılığı ortadan kaldırıcı bir sektör olarak görmektedir ve bu birliği sağlamada da etkili araçlardan biri olarak da eğitim olduğunu vurgulamaktadırlar.

3.2. MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİ

Dünyada yaşanan küreselleşme ve bölgeselleşme eğilimleri, turizm eğitiminin yapısını ve uygulamalarını etkilemektedir. Turizmin uluslararası bir aktivite olduğu ve çalışanlarının tüm meslek grupları ve seviyelerinden yabancılarla tanıştığı gerçeği, yaşanan değişimin odak noktalarını oluşturmaktadır. Buna ek olarak; öğrencilerin eğitimleri öncesinde kendi seyahat tecrübelerini kazanmalarının yanında yurtdışında çalışma tecrübelerinin de artması turizm eğitimcilerinin şu günlerde artık göz ardı edemediği bir durumdur. Dünya genelinde, turizmde kariyer imkânı tanıyan birçok üniversite programı bulunmaktadır. Açık bir biçimde, öğrenci değişimi ve hareketliliği için pazar ortamı artmıştır ve bunların içinde turizm ve otelcilik programları en çok tercih edilen programlar arasında yer almaktadır. Özellikle de turizmde üçüncü derece eğitim, turizm işletmecilerinin ciddi boyutlarda nitelikli personele ihtiyacı olduğu fikriyle, büyük ölçüde gelişmiştir¹⁷.

Turizmin temel alt sektörlerinde, özellikle uzmanlık gerektiren işlerde düşük düzeydeki bilgi ve becerilere sahip bir iş gücünün istihdam edilmesi önemli bir sorundur. Öte yandan, örneğin Bilgi İletişim Teknolojilerinde ek beceriler için yeni bir talep söz konusudur. Becerileri geliştirmede karşılaşılan temel sorunlar arasında; iş gücü eksikliği ve yüksek düzeyde personel kaybı; turizm sektörünün zayıf imajı ve dönerselliğini de içeren özel çalışma koşulları; geliştirilebilecek temel niteliklerin eksikliği; yeni becerilerde eğitimin eksikliğine bağlı olarak küçük işletmelerde azalan rekabet konuları bulunmaktadır. Daha büyük işletmelerin temel ortakları; nitelikli bir personele sahip olduklarını kanıtlamak için adımlar atmaktadır. Turizm endüstrisindeki becerileri geliştirmek için tasarlanan strateji ve önlemler, eğitim kurumları, turizm endüstrisi ve yerel otoriteler gibi diğer temel ortaklar arasında

¹⁶ Aykın, a.g.e., s.304.

¹⁷ Anne-Mette Hjalager, "Global Tourism Careers? Opportunities and Dilemmas Facing Higher Education in Tourism", **Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education**, Vol.2, No.2, s. 26 – 27.

işbirliği ve diyaloga dayanan daha bütüncül çözümlere doğru bir eğilim olduğu görülmektedir. Bunlar, açık bir biçimde eğitim ve pratik tecrübeyi birleştirerek eğitimin ötesine geçmektedir. Öğrenme, istihdam ve iş ortamı arasındaki doğrudan ilişki, becerileri geliştirirken ekonomik ve sosyal boyutları dikkate almayı gerekli kılmaktadır¹⁸.

AB’de ülke raporları doğrultusunda yapılan çalışmalar sonucu, turizm sektöründe öğrenmeyi etkileyebilecek faktörler ve öğrenme ihtiyaçlarından bazıları; istihdam olanakları, personel devir hızı, işe alma ve yerleştirme, mevsimsellik/dönemsellik, yabancı uyruklu kişilerin istihdamı, çalışma koşulları, finansal kaynaklar, turizme dair olumsuz algı ve imaj, personel için sınırlı sayıda işletme dışı eğitim olanağı, ücret, teknoloji, sektörde deneyimli uzman eğitici eksikliği, düşük kaliteli eğitim ve adayların/diplomaların fazlalığı, küreselleşme, yatay ve dikey bütünleşme süreçleri olarak belirlenmiştir¹⁹.

Yapılan çalışmalar ve hazırlanan raporlar sonucu turizmle ilgili öğrenme ihtiyaçları iş kategorilerine göre Tablo 14’te verilmektedir.

Tablo 14: İş Kategorilerine Göre Turizm Sektöründeki Öğrenme İhtiyaçları

İş kategorilerine göre turizm sektöründeki öğrenme ihtiyaçları				
Tüm kategoriler	Yöneticiler (Eğitim ihtiyaçları tüm kategoriler +)	Şefler (Eğitim ihtiyaçları tüm kategoriler +)	Nitelikli işgücü (Eğitim ihtiyaçları tüm kategoriler +)	Yarı-nitelikli işgücü (Eğitim ihtiyaçları tüm kategoriler +)
-Turizm -Yeni teknolojiler -Kalite -Müşteri hizmetleri -Resepsiyon nitelikleri -İletişim -yabancı dil -kültürlerarası anlayış -Takım çalışması -Proje çalışması -Sürdürülebilir kalkınma -Girişimcilik -Turizm işlerinde güvenlik -İlk yardım	-Bilgisayar becerileri -İş planlaması/ Stratejik planlama -Yönetim becerileri -Vizyon ve değerler aracılığıyla yönetim -Muhasebe -Ürün geliştirme ve yenilik -Pazarlama -Satış -İnsan kaynakları yönetimi -Destinasyon yönetimi -Proje yönetimi -Küreselleşme gerçeğiyle baş etmek için yönetim becerileri -Eğitimcileri eğitmek	-Temel bilgisayar becerileri -İnsan kaynakları yönetimi -Hijyen -Muhasebe -Kontrol ve yönetim becerileri -Eğitim becerileri	-Personel becerileri -Problem çözme -Temel bilgisayar becerileri -Tümevarım eğitimi	-Personel becerileri -Teknik beceriler (bar, mutfak, restoran, housekeeping) -İşletmede eğitim

Kaynak: European Commission, *Tourism and Employment Improving Training in order to Upgrade Skills in the Tourism Industry*, a.g.e., s.24.

¹⁸ European Commission, *Working Together for the Future of European Tourism*, COM(2001) 665 final, Brussels, 13.11.2001, s.23.

¹⁹ European Commission, *Tourism and Employment Improving Training in order to Upgrade Skills in the Tourism Industry*, Brussels, 2001, s.24.

3.2.1. Avrupa Birliği'nde Mesleki Turizm Eğitimi

Eğitim ve mesleki eğitim programları; turizmi etkileyen toplum değerleri, turizm hizmetinin sağlanmasında kalitenin yükseltilmesi ve bu yüksek kalitenin korunmasında önemli bir yer tutmaktadır. Turizmde eğitim ve öğretim alanında bütünleşme yaklaşımına olan ihtiyaç, kamu ve özel sektör arasında uluslararası işbirliğini desteklemek amacı güden belirli faaliyetlerin uygulanması için zemin hazırlamaktadır. 1994 yılında hazırlanan taslaklar, genç insanlara turizm sektörünü tanıtan ve turizmin her alanında eğitim ve öğretimin gelişmesi ile uluslararası işbirliğinin kurulması için yapılan çok çeşitli pilot projeleri desteklemekte idi. AB Komisyonu'nu bu projelere finansal destek sağlamasına rağmen 1995 yılında bazı projelere son verilmiştir²⁰.

21 Haziran 1999 tarihinde Konsey Kararları'nı takip etmek amacıyla dört öncelikli konuyu ifade eden, dört çalışma grubu kurulmuştur. Çalışma grubu ile ilgili olarak "Turizm sektöründe yetenekleri geliştirmek için eğitimin güncelleştirilmesi", Avrupa düzeyinde turizm eğitiminin açık bir teşhisi olması için tasarlanmıştır ve geleceğe yönelik stratejiler ile önerilerin geliştirilmesi için güzel bir zemin oluşturmuştur²¹.

Turizm hizmetlerinin kalitesinin önemli unsurlarından biri de, insan kaynaklarının eğitim ve öğretimidir. Doğabilecek yeni taleplerin karşılanabilmesi, çeşitliliğin ve profesyonelliğin bunlara ek olarak uzmanlaşmanın artması için çok çeşitli müfredat programlarına ve çalışanların sektör içinde sürekli eğitimine ihtiyaç duyulmaktadır. Turizm sektörüne bakıldığında amaç; sektördeki hizmet kalitesinin artırılması ve sahip olunan tecrübelerin uluslararası değişiminin sağlanmasıdır. Beyaz Kitap'ta "İstihdam ve rekabetin geliştirilmesi için temel olan, sürekli eğitim ve çıraklık politikaları güçlendirilmelidir" ifadesi yer almaktadır. AB Komisyonu eğitim ve öğretim alanında beş hedef belirlemiştir. Bu hedeflerden ikisi turizmi doğrudan etkilemektedir. Bunlar; yeni bilginin kazanılmasının desteklenmesi ve okullar ile sektörün yakınlaşmasının sağlanmasıdır²².

AB ülkelerinde mesleki turizm eğitimi planlaması, sektörün ihtiyaç duyduğu işgücü miktarına göre belirlenmektedir. Her yıl belli sayıda öğrenci; meslek

²⁰ Community Actions Affecting Tourism, a.g.e.

²¹ Training in the Tourism Sector,

<http://europa.eu.int/comm/enterprise/services/tourism/policy-aeras/training.htm>, 27.02.2001.

²² Community Actions Affecting Tourism, a.g.e.

okullarında eğitimlerinin yarısını teorik, diğer yarısını da uygulama içeren bir sistem içinde görmektedir. Buna karşılık işletmeler de her yıl, belli bir sayıda öğrenciyi stajyer olarak alıp, bu öğrencilere uygulamalı eğitim vermek zorundadır. Ayrıca işletmelerin, her bölümde en az bir tane monitör denen usta eğitici istihdam etme mecburiyeti vardır. AB içinde mesleki turizm eğitimi genellikle, *Turizmde Uzmanlık Eğitimi* ve *Akademik Turizm Eğitimi* olmak üzere iki şekilde ele alınmaktadır. *Turizm Uzmanlık Eğitimi*; zorunlu eğitimi takip eden, mesleğe hazırlık ve giriş basamağında verilen turizm eğitimidir. Bu tür okullar; otelcilik, gastronomi, seyahat ve ulaştırma, banket ve yiyecek-içecek gibi konularda branşlaşmaktadır. Bu okullara ek, zaman zaman açılan kurslar da bireyleri turizm konusunda eğitmektedir. *Akademik Turizm Eğitimi*, genellikle 3 veya 4 yıllık eğitim sürecini kapsamakta ve genellikle işletmecilik veya iktisat konu başlıkları altında yer almakta olan eğitim şeklidir. Bu tür eğitim veren okullardan mezun olanlar genellikle yönetici asistanlığı, muhasebe, satış ve pazarlama gibi bölümlerde orta ve üst kademe yönetici olarak istihdam edilmektedirler. Yine Avrupa'da sık karşılaşılan bir durum ise; bazı büyük otel (Holiday Inn gibi) veya yiyecek-içecek işletme (McDonald's gibi) zincirleri kendilerine ait okullarda kendi elemanlarını yetiştirmektedir²³.

Avrupa'daki eğitim sistemleri içinde özellikle mesleki turizm eğitim sisteminin sürekli bir değişim içinde olduğu görülmektedir. Örnek vermek gerekirse; Fransa, İtalya, Danimarka ve Finlandiya'da ulusal mesleki turizm eğitimi, son yıllarda yeni eğitim metotları, kaliteyi geliştirmek ve ilgili sektör ile daha iyi bağlar kurmak adına çeşitli reformlar geçirmekte ve geçirmeyi de planlamaktadır²⁴.

Üniversite eğitimi konusunda ülke raporları incelendiğinde, turizmde eğitim konusunda yapılan araştırmalar ve bu araştırma sonuçları, turizm sektöründe eğitilmiş işgücüne daha fazla ihtiyaç olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Ancak bazı ülkelerde, bu sektörde ya çok az ilgili ya da hiç ilgisi olmayan özelliklere sahip adayların olduğuna dair işaretler de mevcuttur. Sonuçlar iki yönlüdür; iş bulamayan adayların hayal kırıklığı, sektörün zayıf imajını güçlendirmekte ve bu gerçeğin yol açtığı diğer sonuç ise; sektörün gerçek uygulama ve bilgiden yoksun olan kurumlar olarak gördüğü üniversitelere karşı genel bir güvensizliğin olduğu yönündedir.

²³ Şehnaz Demirkol ve Elbeyi Pelit, "Türkiye'deki Turizm Eğitim Sistemi ve Avrupa Birliği Sürecinde Olası Gelişmeler", **Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, Yıl:2002, Sayı:2, Ankara, 2002, s.10.

²⁴ European Commission, **Tourism and Employment Improving Training in order to Upgrade Skills in the Tourism Industry**, a.g.e., s.9.

Turizm sektörünün rekabetçi bir yapıya sahip olabilmesi için gereken bilgiyi edinmek adına üniversitelerle birlikte çalışması, üniversitelerin ise yükseköğretim ve araştırmalarının kalitesini geliştirmesi ve turizm piyasasının ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir kapasiteye sahip olması gerekmektedir²⁵.

Ülke raporlarındaki örneklerin büyük bir çoğunluğu, insan kaynakları ve eğitim aracılığıyla uzun süreli sürdürülebilir avantaj oluşturma çabasının desteklenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu çalışmalar, eğitim sistemi ve turizm sektörü arasındaki bilgi transferini geliştirmek ve turizm sektöründeki eğitim – öğretim süreçleri arasındaki boşluğu doldurmak adına yapılan çalışmalardır. Bu tür öğrenme sistemlerinin oluşturulması; okulların, eğitim merkezlerinin, üniversitelerin, girişimcilerin, sosyal ortakların ve turizm organizasyonlarının desteklerinin bir araya gelmesi ile mümkündür. Bu kavramların arkasındaki temel fikir; yerel ya da ulusal olarak; eğitim ihtiyaçlarını ön görebilen, bunların esnek ve hızlı bir biçimde, ilgili tüm tarafların aktif katılımı ile sağlanmasını güvence altına alabilen ve bilgiyi transfer edebilen sistemler oluşturabilen yapılar olmasıdır.

Turizm sektöründeki becerileri geliştirmek için tasarlanan stratejiler ve ölçümler; eğitim kurumları, turizm sektörü ve yerel otoriteler gibi diğer önemli ortaklar arasında işbirliği ve diyaloga dayalı daha çözümden yana bir eğilim göstermektedir. Bunlar açık bir biçimde eğitim ve pratik tecrübe öğelerini birleştirerek, klasik eğitimin de ötesine geçmekte ve daha geniş anlamda bir “öğrenme” ile ilgilenmektedir. Bu uygulamalar, AB içinde *doğru uygulamalar* olarak adlandırılmaktadır. *Doğru uygulamaların* birçoğu, oldukça önemli bir problem olan mevsimsellik problemiyle baş etmeye çalışmaktadır. Portekiz örneği olan *+Algarve13*, bu sorunun, düşük sezonda eğitim çalışmalarının yapıcı bir biçimde nasıl kullanılabileceğine dair açık bir biçimde, yaratıcı düşünmeyi sağlama çabalarının sadece bir örneğidir. Doğru uygulamaların somut örnekleri olarak, sektörün profesyonelleştirilmesi ve işgücünün hareketliliği adına bir araç olabilecek, daha iyi çalışma koşullarını destekleme, becerilerin, yeni meslek gruplarının ve daha esnek işlerin geliştirilmesinde hayati bir araç olarak görülebilecek olan, organize işgücü gibi daha genel nitelikte araç stratejileri sunma örnekleri mevcuttur. Tanımlanan doğru uygulamalar dikkatli bir biçimde analiz edildiğinde; bu stratejiler, 3 tamamlayıcı kritik öge (tüm ortakların katılımı, öğrenmenin temel bir biçimde

²⁵ European Commission, **Tourism and Employment Improving Training in order to Upgrade Skills in the Tourism Industry**, a.g.e., s.10.

sağlanması ve rekabet faktörlerinin geliştirilmesi) ile ortak bir öğrenme felsefesini ortaya koymaktadır²⁶.

Öğrenme gerçeğinin, turizm sektöründe önemli bir etkiye sahip olan tarafların, faktörlerin ve öğrenme ihtiyaçlarının tanınması; buna paralel bir biçimde öğrenmenin ekonomik ve sosyal boyutlarını da göz önüne almayı gerekli kılan öğrenme, istihdam ve iş ortamı arasında doğrudan bir birlikteliği vurgular. Bu düşünceler, turizmde bazı Birlik politikaları ve ilgili hizmetlerinde, dikkate alınması gereken önemli noktalara dair bazı imkânlar sunmaktadır:

- Eğitim-öğretim ve Kültür Genel Müdürlüğü'nün tanınması; CEDEFOP,
- İstihdam ve iş ortamı; İstihdam Çalışma ve Sosyal İşler Genel Müdürlüğü, yaşam ve çalışma koşulları için Avrupa Acentası, Avrupa İstihdam Gözlemevi,
- Turizm bölgelerindeki KOBİ'lerin desteklenmesi; Sanayi Genel Müdürlüğü Ve Bölgesel Politika ve Uyum Genel Müdürlüğü
- Stratejik bilgi; Eurostat, CEDEFOP, Avrupa İstihdam Gözlemevi; yaşam ve çalışma koşulları için Avrupa Acentası.

Belirtilen imkânlar; pilot projeler, çalışmalar ya da araştırmalar aracılığıyla bu belirlenen temel zorluklar, mevcut sonuç ve programların değerlendirilmesinde gerekli olan bilgiyi çoğaltabilmektedir. Belirlenen farklı hizmetler ve AB kurumları arasındaki koordinasyonu geliştirmek; mevcut yapıları kullanmak ve nasıl olduğunu anlamak için önerilmektedir. AB düzeyindeki mevcut kurumların, bünyelerinde turizm alt-araştırma grupları kurup geliştirmek için bir strateji olarak görülmektedir. Sadece belirtilen zorlukları fark edip çözümler bulmak değil, aynı zamanda yapılan önerilerin gerçekleştirilmesi de önemlidir. Bu bağlamda, Yapısal Fonların rolü ortaya çıkmaktadır. Avrupa Bölgesel Gelişim Fonu (ERDF) ve Avrupa Sosyal Fonu (ESF), temel finansal destek kaynakları olarak görülmektedir.

AB, mesleki eğitim kapsamında çıraklık eğitime önem vermektedir. Bu konuyla ilgili pek çok araştırma yapılmış ve rapor hazırlanmıştır. Bu rapora göre çıraklık eğitimi için bir iş planı geliştirilmiştir.

²⁶ European Commission, **Tourism and Employment Improving Training in Order to Upgrade Skills in the Tourism Industry**, a.g.e., s.10.

Tablo 15: Çıraklık Eğitimi için Geliştirilmiş Örnek Bir İş Planı

Avrupa’da Geliştirilen Çıraklık/Eğitim İş Planları
Amaçlar: • Tüm çıraklık iş planları (işbaşı ve işdışı eğitim kursları vb) her düzeyde hareketliliği ve birçok Avrupa çıraklık/eğitim merkezi arasında işbirliğini kolaylaştıracak düzenlemeleri, formları geliştirmek • Geleneksel “seyahat adamı(journeyman)” sistemini tekrar canlandırmak için farklı kültür ve işletme çevresi içinde eğitim alanında mesleki ve eğitimsel tecrübeyi sağlamak ve oluşturmak, • Avrupa boyutunu da göz önüne alarak, eğitmenlik ve rehberlik antlaşmaları ile ilgili yeni formlar geliştirmek.
Yöntemler: • Çeşitli Avrupa ülkelerini de kapsayan çıraklık eğitim merkezleri ağıının kurulması ve güçlendirilmesi • ERASMUS ve LEONARDO DA VINCI’nin her alanında çıraklık ve öğrenci hareketliliğinin geliştirilmesi, • Yeşil Kitap’ın uluslararası çıraklık hareketliliğini takip edecek bir parçası olarak Avrupa Çıraklık Sisteminin kurulması.

Kaynak: White Paper on Education and Training TEACHING AND LEARNING,
<http://europa.eu.int/comm/education/lb-en.pdf>, 23.04.2001.

Bilgisayar ve bilgi teknolojisi alanında yeni tüketim maddelerinin ortaya çıkması, servis hizmetlerinde bu ürünlerin talebini gün geçtikçe arttırmaktadır. Hizmet sektörünün yeni iş alanları için eğitim desteklenmektedir. Örneğin; turizm ve çevre koruması alanındaki branşlar için eğitimin desteklenmeye ihtiyacı olduğu açıktır²⁷.

3.2.1.1. Mayıs 2004 Öncesi Avrupa Birliği Üye Ülkelerinde Mesleki Turizm Eğitimi

AB’ye, Mayıs 2004 sonrası on yeni üye daha dahil olmuştur. Çalışmanın bu kısmında, V. Genişleme öncesi üyelerin öncelikle eğitim ve mesleki eğitim sistemleri, ardından da bu ülkelerde uygulanan mesleki turizm eğitim yapısı incelenmektedir.

²⁷ White Paper on Education and Training TEACHING AND LEARNING, a.g.e.

3.2.1.1.1. Almanya’da Durum

3 Ekim 1990 tarihinde Berlin Duvarı’nın yıkılıp, Batı ve Doğu Almanya’nın birleşmesi ile 16 eyalete kavuşan Almanya, bu tarihten sonra bazı ekonomik ve sosyal sıkıntılarla karşılaşmıştır. Doğu Almanya’nın kalabalık nüfusu, ülkede başta işsizlik olmak üzere bazı problemleri peşinden getirmiştir.

Almanya’da eğitim, eyaletlerde Eğitim ve Kültür Bakanlıklarınca yürütülmektedir. Bu bakanlıklar, Hükümete bağlı Eğitim ve Araştırma Bakanlığı’nın (BMBF) sorumluluğu altındadır. Almanya, GSYİH’nın % 4,6’sını eğitim harcamalarına ayırmaktadır. Alman eğitim politikası; her bireye kendi yetenek ve ilgi alanına göre en uygun eğitim imkânının sağlanması ilkesi üzerine kurulmuştur²⁸.

Zorunlu eğitim süresi, 12 yıl olan Alman eğitim sisteminde okullar; genel ve mesleki eğitim veren okullar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yaptığı uygulamalarla özellikle mesleki eğitim konusunda önemli ilerlemeler kaydetmiş olan Almanya’da genel eğitim veren okullar; okul öncesi eğitim, temel eğitim, birinci kademe ortaöğretim, ikinci kademe ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarından oluşmaktadır. Ortaöğretim birinci kademeyi bitiren öğrenciler, mesleki eğitim okullarına devam edebilmektedirler. Şekil 5’te de görüldüğü üzere Alman eğitim sisteminde, 3 – 6 yaş arası dönemi kapsayan okul öncesi eğitim, zorunlu değildir. İlkokullar, zorunlu eğitim kapsamında dört yıl eğitim veren okullardır. İlgi, yetenek ve başarılarına göre öğrenciler, ilköğretimden sonra ortaöğretim birinci kademe okullardan birine devam etmektedirler. Alman eğitim sisteminde, ortaöğretim kademesinde dört farklı okul türü mevcuttur bunlar; temel eğitim veren ortaokul (hauptschule), teknik ortaokul (realschule), çok programlı ortaokul (gemtschule) ve genel ortaokuldur (gymnasium). Ortaöğretimin ikinci kademesini oluşturan liseler, üç grupta toplanmaktadır. Çok programlı lise (hauptschule), lise (gymnasium) ve mesleki eğitim veren üç adet lise. Mesleki eğitim veren liseler, teknik ortaokul ve temel eğitim veren ortaokulun devamı niteliğinde okullardır. Alman mesleki eğitim sistemi, ikili (dual) sistem ile gerçekleştirilmektedir. 16 – 19 yaş arası gençlere yönelik olan ortaöğretim ikinci kademe verilen dual mesleki eğitim, okullarda verilen teorik eğitim ile işletmelerde verilen uygulamalı eğitimden oluşmaktadır. Almanya’da mesleki eğitim ve öğretimden, Mesleki Eğitim ve Bilim Bakanlığı

²⁸ Kemal Turan, “Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde Türk-Alman Eğitim sistemlerinin karşılaştırılarak Değerlendirilmesi”, **Milli Eğitim Dergisi**, Yıl:33, Sayı:167, Yaz 2005, s.2.

sorumludur. Ortaokul sonrası mesleki eğitimde üç okul türü ile karşılaşmaktadır: İşe Yönelik Meslek Lisesi (Beruffachschule), Meslek Liseleri (Fachoberschule) ile Genel ve Mesleki Eğitim Liseleri (Fachgymnasium). AB’de üçüncül alan olarak adlandırılan yükseköğretim, bir mesleğe giriş için düzenlenmiş eğitim veren yükseköğretim kurumları ve diğer kuruluşları kapsamaktadır.

Şekil 5: Alman Eğitim Sistemi

Yaş Grupları	Yükseköğretim			
19	Çok Programlı Ortaokul (gemtschule)	Mesleki Eğitim		Lise (gymnasium)
18		İşe Yönelik Meslek Lisesi (Beruffachschule)		
17		Meslek Liseleri (Fachoberschule)		
16		Genel ve Mesleki Eğitim Liseleri (Fachgymnasium)		
15		Temel Eğitim Veren Ortaokul (hauptschule)	Ortaokul (realschule)	
14				
13				
12				
11				
10				
9	İlkokul (Grundschule)			
8				
7				
6				
5	Okul Öncesi Eğitim (Anaokulu) (Zorunlu değil)			
4				
3				

Kaynak:Gülcan, a.g.e., s.74 ve Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası (MESS), **Milenyum Eşiğinde Mesleki Eğitim ve Öğretim**, Ankara, 1999, s.16’dan derleme.

Almanya, Avrupa’nın turist gönderen ülkelerinin başında gelmektedir. 2003’te Almanların %75’ten fazlası seyahate çıkmıştır. Kişi ve gün başına seyahat harcaması her geçen gün artmaktadır. Turizm sektöründe, bilgi ve yeterliliğe olan talep fazladır. Bunlar arasında iş bilgisi ve yeterliliği (örneğin satış teknikleri, pazarlama, muhasebe) yanında turizm ile ilgili bilgi ve yeterlilikler (örneğin turizm ürünleri, hizmetleri, hedefleri, genel coğrafi bilgi, bilgisayar kullanımı, rezervasyon sistemleri vb.) de vardır. Daha ileri bilgi ve yeterlilikler arasında ise yabancı dil bilgisi, zaman yönetimi, ürün tasarımı ve davranış bilimleri bulunmaktadır. Almanya’da mesleki turizm eğitimi, Hükümet bünyesindeki mesleki eğitim veren okullarda, resmi turizm örgütleri ve özel kuruluşlar tarafından düzenlenen kurslarda verilmektedir. Eğitiminin herhangi bir aşamasında eğitim sisteminin dışında kalmış

olan birey, Hükümetin düzenlediği çıraklık eğitimine üç yıl devam ederse, meslek okullarına devam hakkı kazanmaktadır. Birey çıraklık eğitimi süresince haftada en az 9 saat teorik ders almaktadır. Çıraklık eğitimini başarı ile tamamlayanlar, aşçı, garson, otel ve restoran personeli ünvanını almaktadırlar. Almanya'da mesleki eğitime çok önem verilmesi nedeniyle, turizm sektöründeki işverenler için eğitilmiş işgücü birincil derecede önem taşımaktadır. Ulusal eğitim sistemi dışında kalmış bireylere Hükümet ve resmi turizm örgütleri tarafından çeşitli kurslar düzenlenmektedir. Ancak bu kurslara 16 yaşını doldurmuş, zorunlu eğitimi tamamlamış (ortaokulu bitirmiş) bireyler katılabilmektedir. 2002 yılı itibariyle Almanya'da 6 adet Otelcilik Meslek Okulu, Münih Üniversitesi'nde bir Turizm Fakültesi ve çeşitli ustalık kursları bulunmaktadır²⁹.

3.2.1.1.2. Avusturya'da Durum

Avusturya, dokuz adet eyaletten oluşmakta ve Federal Anayasa ile idare edilmektedir. Avusturya ulusal eğitim sistemini oluşturan anayasalar; Zorunlu Eğitim Yasası, Özel Okullar Yasası, Okul Organizasyonu Yasası ve Okul Teftiş Yasası'dır ve 1962 yılında yürürlüğe girmiştir. Eğitim sisteminin yönetiminden Eğitim, Bilim ve Kültür Bakanlığı sorumludur. Ülkede zorunlu eğitim süresi 9 yıldır. Eğitim harcamaları GSYİH'nin %5,8'ni oluşturmaktadır. Tablo 10'da da verilen rakamlar doğrultusunda Avusturya'nın, eğitim kademesinin her aşamasında (okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim) öğrenci başına yaptığı harcamalar, Birlik içinde ilk sıralarda yer almaktadır.

Avusturya'da ilköğretim dönemi 4 yıl sürmekte ve 6 ile 10 yaş arası gruba yönelik verilmektedir. Ortaöğretim ilk kademe, üç farklı ortaokul yer almaktadır. Bunlardan ilki genel eğitim veren ortaokuldur (allgemeinbildende höhere schule). Bu okul, akademik ortaokul diye de adlandırılmaktadır. Diğer okul türü ise; temel eğitim veren ortaokuldur (hauptschule). Bu okul, genel eğitimin verildiği ve 3.- 4. sınıflarda mesleki eğitim yönlendirmelerinin yapıldığı okullardır. Üçüncü tür ortaöğretim ilk kademe okulu özel eğitim veren ortaokullardır (sonderschule). Bu okullarda özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar eğitim görmektedir. Ortaöğretim ilk kademe, 5 yıllık eğitim dönemini içermektedir. 9. sınıftan sonra bir üst okula devam etmek istemeyen öğrenciler bir sene ön meslek okullarına (polytechnische schule) devam etmek

²⁹ Demirkol ve Pelit, a.g.e., s.12.

zorundadır. Ortaöğretim ikinci kademedede, dört tür lise bulunmaktadır. Bu liseler Şekil 6'da görülmektedir³⁰.

Avusturya eğitim sistemi içinde yükseköğretim; sanat üniversitelerinde, mesleki yükseköğretim enstitülerinde (fachhochschulen), sürekli eğitim için üniversite merkezlerinde, genel ve mesleki öğretmen eğitimi kolejlerinde (pädagogische akademien und berufspädagogische akademien), yüksek seviyeli tıp-teknik mesleklerine yönelik kolejlerde (akademien für gehobene technisch-medizinische dienste und hebammeakademien) ve diğer yükseköğretim veren kurumlarda yürütülmektedir³¹.

Şekil 6: Avusturya Eğitim Sistemi

Yaş Grupları	Akademi (sosyal ve mesleki eğitim)	Meslek Yüksekokulu/Kolej		Yükseköğretim (akademik eğitim)
19 18 17 16 15	Meslek Lisesi	Orta Düzey Mesleki Eğitim (berufsbildende mitlere schule)	Üst Düzey Mesleki Eğitim Lisesi (berufsbildende höhere schule)	Üst Düzey Lise (oberstute gymnasium)
14 13 12 11 10	Özel Eğitim (Sonderschule)	Temel Eğitim Veren Ortaokul (hauptschule)		Genel Eğitim Veren Ortaokul (allgemeinbildende höhre schule)
9 8 7 6	Özel Eğitim (Sonderschule)	İlkokul (volksschule)		
5 4 3	Anaokulu (zorunlu değil)			

Kaynak: Gülcan, a.g.e., s.89.

Avusturya'da ortaöğretim ikinci kademedede(üst düzey mesleki eğitim liseleri) eğitim veren turizm okulları sırası ile aşağıda verilmektedir³²:

Turizm Liseleri: Turizm liselerinde (höhere lehranstalten für tourismus) eğitim beş yıl sürmekte ve ikinci bir yabancı dil, işletme terminolojisinde uzmanlık,

³⁰ MESS, a.g.e., s.18 – 19.

³¹ [http://megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Austria\(TR\).doc](http://megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Austria(TR).doc), 13.12.2005.

³² Federal Ministry for Economics and Labour, **Tourism and Leisure Industry: Vocational Education and Training in Austria**, Ungar-Druckerei, Vienna, 2000, s. 21 – 24.

otel yönetimi ya da turizm yönetimini gibi farklı noktalar ele alınmaktadır. Eğitimin amacı, mezunların doğrudan turizm ve eğlence sektöründe mesleki yaşama atılmalarını sağlayacak gerekli kuramsal ve pratik bilgiyi sunmaktır. Eğitimin sonunda, turizm eğitimi ve öğretimini belgeleyen bir final sınavı ve üniversiteye kabul fırsatı kazanılabilmektedir. Bu okulları bitiren mezunlar; turizm yönetiminin yanı sıra otel-restoran işletmelerinde önemli konumlarda görev yapabilecek düzeyde niteliklere sahip olmaktadır. Kabul koşulları zorunlu eğitimin sekizinci sınıfının başarılı bir şekilde tamamlanması ve giriş sınavında başarı sağlanmasıdır.

Otelcilik Liseleri: Otelcilik liselerinde (hotelfachschulen) eğitim beş yıl sürmektedir. Eğitim ve öğretimin amacı; öğrencilere otelcilik ve yiyecek-içecek sektöründe ve özellikle de otel işletmeciliğinde nitelikli bir yapıya sahip olmalarını sağlayacak temel bilgi ve becerileri sağlamaktır. Bu nedenle, pratiğe dayanan eğitime büyük önem verilmektedir. Bazı otelcilik okulları aşçılık, spor ya da ikinci bir yabancı dilin yoğun bir şekilde öğrenilmesi gibi spesifik konulara yoğunlaşmıştır. Genel olarak, aynı eğitim hedefiyle otelcilik okullarından ileri düzey meslek yüksekokullarına geçiş mümkündür. Kabul koşulları, zorunlu eğitimin sekizinci sınıfının başarılı bir şekilde tamamlanması ve giriş sınavının geçilmesidir.

Özel Eğitim Kursları (Turizme Yönelik Geçiş/Köprü Eğitimi): Özel eğitim kapsamında turizme yönelik geçiş/köprü eğitimi (aufbaulehrgang für tourismus), üç yıl sürmekte ve turizm ya da otelcilik liselerinden mezuniyetle sona ermektedir. Üniversiteye devam hakkı bulunmaktadır. Kabul koşulları, turizmde herhangi orta dereceli bir meslek okulunun ya da turizm için hazırlık kursunun veya aşçılık, restoran hizmetleri uzmanı, otel ve restoran satış asistanı ya da seyahat acentası olarak çıraklık sınavının başarılı bir şekilde tamamlanmasıdır.

Özel Eğitim Kursları (Turizm ve Otel İşletmeciliği Enstitüsü): Kleßheim şehrinde bulunan Turizm ve Otel İşletmeciliği Enstitüsü iki tür eğitim sunmaktadır. Bunlardan biri; biri turizm işletmeciliği ve yönetimi üzerine, diğeri ise otel işletmeciliği yönetimi üzerinedir. Bu kurslar İngilizce verilmekte ve sekiz ay sürmektedir. Genel olarak mesleki deneyime sahip uluslararası öğrencilere yöneliktir.

Önlisans veya eşdeğer düzeydeki turizm eğitim kurumu ise Turizm ve Otel

İşletmeciliği Meslek Yüksekokulu'dur. Bu okulda verilen eğitime dair detaylar aşağıda verilmektedir³³.

Turizm ve Otel İşletmeciliği Meslek Yüksekokulu: Bu okulda eğitim iki yıl sürmektedir ve eğitim dili İngilizce'dir. Öğrenim süresine üçüncü bir yılı ekleyerek, Avrupa veya Amerika'daki ortak üniversitelerle işbirliği içinde sunulan otelcilik yönetimi programından lisans derecesiyle mezun olmak da mümkündür. Kabul koşulları, ya ileri düzey genel ve mesleki okullardan mezuniyet ya mesleki olgunluk sınavının başarılması ya da benzer herhangi bir mesleki eğitim almış olmaktır.

Avusturya'da üçüncü düzeyde yer alan yüksekokul (fachhochschule) eğitim aşağıda ayrıntılı bir biçimde ele alınmaktadır.

Yüksekokul (Fachhochschule- FH programları): 1994/1995 akademik yılından bu yana, Avusturya'da yüksekokul eğitim programı adıyla yeni bir üçüncü düzey eğitim uygulanmaktadır. Bu bilimsel temelli mesleki eğitim programlarında eğitim, üç veya dört yıl sürmektedir ve bütünüyle mesleğe yöneliktir. Programlar Devlet tarafından yürütülür ve finanse edilir, ancak buna ek olarak yerel yönetimler, halk, çıkar grupları ve özel işletmeler tarafından da desteklenir. Kabul koşulları, genellikle üniversite kabul belgesi (giriş sınavı, kabul sınavı ya da mesleki olgunluk sınavı) ya da çalışmayla ilgili mesleki bir nitelik ve giriş sınavından oluşmaktadır. Eğitim, bitirme tezi ve bir kurul önünde verilecek sınavla tamamlanmaktadır. Mezunlara FH uzmanlık derecesi (Mag. FH) ya da çalışma alanlarının bir tanımının yer aldığı sertifikalı FH mühendisi (Dipl.-Ing. FH) derecesi verilir. Mezunlara aynı zamanda üniversitelerde iki dönem süresince doktora çalışması yapma hakkı da tanınmıştır. Şu an Avusturya'da turizm ve eğlence sektörünü ele alan iki yüksekokul programı mevcuttur. Bunlar; FH Turizm İşletmeciliği ve Eğlence Programı ile FH Turizm İşletmeciliği Programı'dır. *FH Turizm İşletmeciliği ve Eğlence Programı* (tourismusmanagement und freizeitwirtschaft), geniş kapsamlı yönetim eğitimi, turizmde ürün geliştirme gibi turistik uzmanlık gibi turizm ve eğlence sektörünün çeşitli bölümlerinde eğitim vermektedir. Program süresi, iki parçaya bölünen (5+3) sekiz dönemdir. Eğitim dili İngilizce'dir. Çalışma alanları ise; spor turizmi, sanat ve kültür turizmi, iş turizmi, sağlık turizmi, doğal çevre ve bölgesel planlamadır. Bunlara ek olarak, öğrencilere branşa yönelik disiplinler arası genel eğitim ve ileri bir

³³ Federal Ministry for Economics and Labour, **Tourism and Leisure Industry: Vocational Education and Training in Austria**, a.g.e., s. 24.

yabancı dil yeterliliği imkânları da sağlanmaktadır. Mezunlar, uluslararası yetkinlik, hareketlilik ve yabancı dil becerileri ile turizm ve eğlence sektöründe üst düzey yönetici olarak bir mesleki kariyer edinmek için yeterlidir. Program, FH uzmanlık diplomasıyla (Mag. (FH) für Tourismusmanagement und Freizeitwirtschaft) alınmasına hak kazanılması ile sona ermektedir. *FH Turizm İşletmeciliği Programı*, (tourismus-management) işletme, ulusal ekonomi ve hukuk alanında turizmle ilişkili ileri düzey eğitim vermekte ve öğrencilere yönetici ve/veya girişimci tutum ve becerileri kazandırılarak akademik bir temel sağlamaktadır. Bu nedenle eğitim, metodolojinin ve problem-çözme tekniklerinin verilmesi üzerine odaklanır. Çalışma süresi iki parçaya bölünmüş (4+3) yedi dönemdir. İlk kısım temel çalışmalara ve pratik bilgi ve becerilere odaklanır. İkinci kısım, turizm yönetimiyle ilgilidir ve şu konuları ele almaktadır: Ulusal ve uluslararası otel işletmeciliği, aşçılık ve yiyecek-içecek işletmeciliği, kültür, spor ve kongre turizmi, ulusal ve uluslararası organizasyonlar, pazarlama, danışmanlık, müşteri hizmetleri, seyahat organizasyonu. Programın hedefleri, turizmin tüm alanlarında liderlik ve girişimci konumlarında çalışmak için gerekli olan becerileri öğrencilere kazandırmaktır. Program turizm işletmeciliğinde FH uzmanlık diplomasıyla (Mag. (FH) für Tourismusmanagement) noktalanmaktadır.

Tablo 16: 2005 – 2006 Eğitim – Öğretim Yılında Avusturya’ da Yükseköğretim Düzeyinde Eğitim Veren Okullar Ve Öğrenci Sayıları

Mesleki Yükseköğretim	Yerli Öğrenci Sayısı		Yabancı Öğrenci Sayısı		TOPLAM
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
Turizm İşletmeciliği ve Boş Zaman Yönetimi	55	184	14	23	276
Kaplıca Turizmi Sağlık Yönetimi	41	231	1	7	280
Turizmde Girişimcilik Yönetimi	61	144	18	36	259
Turizm Yönetimi	49	143	3	11	206
TOPLAM	206	702	36	77	1021

Kaynak: Harald Gumpoldsberger, Harald.Gumpoldsberger@statistik.gv.at (Avusturya İstatistik Bürosu), “information” Ece Öncüer’e kişisel e-posta. ece.oncuer@deu.edu.tr 22.06.2006.

2002 – 2003 Eğitim ve öğretim yılında, mesleki ve teknik liselerde 2.079 öğrenci, mesleki ve teknik okullarda (meslek yüksekokulu) ise 7.137 öğrenci eğitim

görmüştür. 2005 – 2006 Eğitim ve öğretim yılında turizm alanında mesleki yükseköğretime devam eden öğrenci sayısı tabloda da görüldüğü üzere 1.021'dir.

3.2.1.1.3. Belçika'da Durum

Belçika, üç farklı dil ve kültüre ayrılmıştır. Bunlar; Fransızca konuşan toplum, Felemenkçe konuşan toplum ve Almanca konuşan toplumdur. Ülkenin eğitim alanındaki temel hedefi; herkese eşit ve parasız eğitim sağlamaktır. Eğitim ulusal düzede yönetilmektedir. Belçika, 2003 yılı verileri ile GSYİH'nın %6,1'ini eğitim harcamalarına ayırmaktadır. Her toplumun ayrı Eğitim Bakanlığı olmasına rağmen, eğitim yapıları aynıdır.

İlköğretim, 6 yaşından başlayıp, 12 yaşına kadar devam eden 6 yıllık bir dönemi kapsamaktadır. Eğitim sistemi içinde ortaöğretim, *I. tip ortaöğretim* ve *II. tip ortaöğretim* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. *II. tip ortaöğretim*'de kendi içinde *alt seviye* ve *üst seviye* olarak ayrılmaktadır. Daha fazla kabul gören *I. tip ortaöğretim* iki yıllık üç basamağa ayrılmıştır. İlk basamak, öğrenciye temel bilgi ve becerinin verildiği 1. ve 2. sınıfı kapsamaktadır. İkinci Basamakta, genel dersler biraz azalırken seçmeli dersler artmaktadır. Öğrenciye yükseköğretime geçiş ve/veya iş piyasasına geçiş seçeneklerini sunmaktadır. Üçüncü basamak, öğrencinin yönünü belirlediği dönemdir³⁴.

Belçika'da mesleki eğitim, genel olarak 15 yaş üstü gençlere verilmektedir. Sistem iki şekilde işlemektedir. Bunlardan ilki; eğer öğrenciler 15 yaşından önce mesleki eğitim almışlarsa, bu yaştan itibaren derslere devam zorunlulukları belli bir oranda ortadan kalkmaktadır. Diğer uygulama ise çıraklık eğitimi sistemidir. Bu sistemde öğrenciler işletmelerle yaptıkları çıraklık sözleşmesi doğrultusunda, dört gün işletmede uygulamalı, bir gün de okulda teorik eğitim görmektedir³⁵.

Belçika'da yükseköğretim, üniversite ve enstitülerde yürütülmektedir. Giriş sınavları sadece mühendislik, mimarlık, diş hekimliği, tıp bilimleri, deniz bilimleri ve güzel sanatlar fakülteleri için geçerlidir. Bu yükseköğretim alanları; üç yıllık eğitim dönemi ya da dört yıllık akademik eğitim dönemini kapsamaktadır. Ancak bunlara ek olarak eğitim programına göre beş, altı veya yedi yıl eğitim veren kurumları da mevcuttur. Yükseköğretim enstitülerinde ise sanayi, ticaret, ziraat, sağlık ve

³⁴ MESS; a.g.e., s.23 – 24.

³⁵ MESS, a.g.e., s.25.

rehabilitasyon, sosyal bilimler, öğretmenlik, iletişim, ve medya alanında eğitim verilmektedir³⁶.

3.2.1.1.4. Danimarka'da Durum

Danimarka eğitim sisteminin amacı; toplum yapısına uygun, ahlaki değerlere sahip, başkalarının duygu ve düşüncelerine saygı duymayı bilen, aile ve vatan sevgisi kazandırılmış bireyler yetiştirmektir. Danimarka'da zorunlu eğitim 7 – 16 yaş arası dönemi kapsamaktadır. Ülkede ilk ve ortaöğretim, Folkeskole denilen okullarda yürütülmektedir. Bu okullar, tüm öğrenciler için zorunlu ve aynı zamanda da parasızdır. İlk ve ortaöğretim zorunlu olarak 9 yıl sürmektedir, ancak isteğe bağlı olarak öğrenciler, 10. yılda bu okullarda eğitim alabilmektedirler. Zorunlu eğitimlerini tamamlayan öğrencilerin genellikle %45'i liselere (gymnasium), % 50'si teknik ve ticaret meslek liselerine devam etmektedir. Geri kalan % 5 ise eğitime devam etmemektedir. Liselerin eğitim süresi 3 yıldır. Danimarka eğitim sisteminde, *Yüksek Hazırlık Sınav Kurslar (HF)* adı verilen bir yapılanma mevcuttur. Bu kurslar, zorunlu eğitimden sonra eğitimlerine devam etmemiş gençler ve yetişkinler içindir. Kursları 2 yılda bitirenler, yükseköğretime devam etmeye hak kazanmaktadırlar³⁷.

Danimarka'da mesleki eğitimden, Eğitim Bakanlığı sorumludur. Ancak, işçi ve işveren örgütleri, Danimarka İl Konseyleri Birliği ve Ulusal Yerel Yönetimler Birliği temsilcilerinden oluşan Mesleki Eğitim Konseyi, Eğitim Bakanlığı'na mesleki eğitim konusunda tavsiyelerde bulunmaktadır. Danimarka'da lise düzeyinde eğitim veren 2 tür meslek programı bulunmaktadır. Bunlardan ilki; HHX adı verilen ticari yüksekokullara öğrenci yetiştiren okullardır. Diğeri ise; HTX olarak adlandırılan teknik yüksekokullara öğrenci yetiştiren okullardır. Bu her iki okul türünde de eğitim 3 yıldır³⁸.

Zorunlu eğitimini tamamlayan tüm gençler, mesleki eğitim kurslarına katılabilmektedir. Bu kurslarda ağırlıklı olarak uygulamalı eğitim alınmaktadır. 1990'lı yılların başında ülkedeki işsiz genç nüfus oranının artması Hükümeti bazı uygulamalar yapmaya itmiştir. 1996 yılında "Genç İşsizler İçin Eğitim Politikaları" adlı bir program uygulanmıştır. Bu programın amacı; zorunlu eğitim sonrası eğitime

³⁶ Belgium, <http://www.euroeducation.net/prof/belco.htm>, 07.02.2006

³⁷ Gülcan, a.g.e., s.130-131.

³⁸ MESS, a.g.e., s.36-37

devam edememiş 25 yaş altı gençlerin niteliklerinin yükseltilip, iş yaşamına dâhil edilmesidir³⁹.

2003 yılında yürürlüğe giren yeni Üniversite Yasası, Danimarka'daki 12 üniversitenin yapı ve yönetim şekillerini değiştirmiştir. Bu yasa ile üniversiteler kendilerini yöneten kurumlar haline dönüşmüştür. Aynı yıl verileri itibariyle Danimarka, yükseköğretimde öğrenci başına 10.771 \$ ile AB içinde en çok harcamayı yapan ülkedir. Ülkede lisans eğitimi genellikle 3 yıl sürmektedir. Ardından gelen 2 yıl ise yüksek lisans eğitimi için uygun görülmüştür⁴⁰.

Yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi 3 yıl sürmektedir. Turizm eğitimine başlayabilmek için ortaöğretim ikinci kademedен mezun olmuş olmak şartı aranmaktadır. 3 yıllık eğitim boyunca öğrenciler turizm, kültür, boş zaman değerlendirme ve ulaştırma gibi konularda mesleki bilgilerini geliştirmektedirler. Yükseköğretim düzeyinde turizm, genellikle işletme ve iktisat fakültelerinin alt bölümü olarak yer almaktadır⁴¹. Danimarka'da yüksek lisans düzeyinde turizm eğitimi, pazarlama, yönetim ve organizasyon ve turizm politikası konu başlıklarına ağırlık vermektedir ve yıllık bir eğitimi gerektirmektedir⁴².

3.2.1.1.5. Finlandiya'da Durum

Finlandiya, uluslararası rekabette ilk sıralarda yer alan bir ülke konumundadır. Bunun nedeni; iyi eğitim almış işgücü alt-yapısı ve bilim-teknoloji yatırımlarına önem vermesidir. Fin eğitim sisteminin temel amacı, tüm vatandaşlarına yeteneklerine uygun eşit bir eğitim sağlayabilmektir. Ülkede zorunlu eğitim, 7 – 17 yaş arası dönemi kapsamaktadır. Finlandiya'da temel eğitim 10 yıl sürmektedir. Bu 10 yıllık sürenin ilk 6 yılı *Peruskoulu* denen ilköğretim aşamasını kapsamaktadır. Ülkede orta öğretim alt ve üst seviye ortaöğretim olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Ortaöğretimin alt seviyesini (*grundskola*) kapsayan 4 senelik eğitim, zorunlu eğitim süresi içindedir. Finlandiya'da ilköğretim ve alt seviye ortaöğretim okullarında çalışan öğretmenler, üniversiteden yüksek lisans derecesi ile mezun

³⁹ MESS, a.g.e., s.38.

⁴⁰ **Denmark**, <http://www.euroeducation.net/prof/denmarco.htm>, 07.02.2006.

⁴¹ Tina Da Silva, tsi@hsrangers.dk (Danimarka İşletme Akademisi), "information" Ece Öncüer'e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr, 29.06.2006.

⁴² <http://www.ug.dk>, 21.05.2006

olmak zorundadır. Genellikle pedagoji dalında alınan dereceler, öğrencilerin daha iyi bir eğitim alabilmesi ilkesine dayanmaktadır⁴³.

Finlandiya eğitim politikası gereği öğrencilerini, zorunlu eğitim sonrası eğitimlerine devam etmeleri konusunda teşvik ettiğinden 16 yaşını dolduran gençlerin büyük bir çoğunluğu eğitimlerine devam etmektedirler. Bu aşmadan sonra eğitim iki farklı okula ayrılmaktadır. Üst seviye ortaöğretim okulları –bu okullar genel eğitim vermektedirler- ve mesleki eğitim veren meslek okulları. Üst seviye ortaöğretim okullarında, eğitim 3 yıl sürmekte ve öğrenci üniversite sınavına hazırlanmaktadır. Meslek okullarında eğitim 2 ya da 3 yıl sürmektedir. Bu dönemde öğrenci okulda teorik eğitim alırken işbaşında da uygulama yapmaktadır. Bu eğitim türünde 6 aylık staj zorunludur. Eğitimlerini başarı ile tamamlayan öğrenciler yükseköğretime devam edebilme hakkı kazanmaktadır. Finlandiya’da Türkiye’de olduğu gibi ancak süresi farklı, 3 yıllık eğitim veren meslek yüksekokulları mevcuttur. Bu okulların amacı; mesleki eğitim standardının yükseltilmesidir. Bu okullar genellikle; teknoloji, sanayi, ulaşım, işletme, ticaret, sosyal hizmetler, spor, eğlence, kültür ve turizm alanlarında eğitim vermektedirler⁴⁴.

Finlandiya’da yükseköğretim, üniversiteler ve teknik okullarda verilmektedir. On yıllık zorunlu eğitimi tamamladıktan ve lise veya meslek okulunu bitirdikten sonra, öğrenciler bir üniversite ya da teknik okula kabul edilmek için başvuru yapmaktadırlar. Finlandiya’da üniversite düzeyinde turizm eğitimi veren ana kurum Finlandiya Üniversitesi Turizm Araştırmaları Ağı’dır (FUNTS). Bu oluşum çalışmalarına 1995’te turizmin disiplinlerarası doğasını dikkate alarak başlamıştır. Öğrencilere iyi hazırlanmış bir program sunulmasını garanti edebilmek için, oluşumda yer alan on yedi üniversite sayesinde, gerekli personel uzmanlık alanlarına göre bu üye kuruluşlardan temin edilebilmektedir. Teknik okullar başlangıçta sadece birkaçı turizm eğitimi veren meslek okullarıydı. 1990’ların başlarında teknik okul sistemi başlatıldığında, 2 yıllık diploma programı, 3,5 – 4 yıllık bir programa dönüştürülmüştür. Eğitim Bakanlığı’nın talimatlarından biri teknik okulların müfredatlarına turizm programlarını dâhil etmesi yönünde olmuştur. Netice olarak 1998 yılına kadar çeşitli turizm programları açılmıştır. Üniversite ve teknik okulların her ikisi de eğitim kurumu olmasına rağmen, teknik okullar programlarında uygulamaya yönelik unsurlara daha çok önem verirlerken, üniversiteler araştırmaya

⁴³ [http://megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Finland\(TR\).doc](http://megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Finland(TR).doc), 13.12.2005.

⁴⁴ MESS, a.g.e., s.40-43.

daha fazla odaklanmıştır ve lisansüstü çalışma fırsatları sunmaktadır. Yine de bir kısım teknik okul daha çok uygulamalı araştırmada yer alabilmenin yollarını araştırmaktadır⁴⁵.

2003 yılı itibariyle Finlandiya’da turizm alanında 31 adet yükseköğretim düzeyinde eğitim veren kurum mevcuttur. Bu okullar İşletme, Turizm ve Kültür Fakültesi bünyesinde aşağıdaki bölümler bulunmaktadır⁴⁶.

- İşletme ve Bilgi Sistemleri Bölümü (School of Business and Business Information Systems),
- Güzel Sanatlar ve İşletme Bölümü (School of Business and Fine Art),
- İşletme, Turizm, Bilgi Teknolojileri ve Basın-Yayın Bölümü (School of Business, Tourism, Information Systems Media and Communication),
- İşletme Bölümü (School of Business)

3.2.1.1.6. Fransa’da Durum

AB’nin temelini oluşturan AKÇT’nin kurucularından olan Fransa, Birlik içinde nüfusu en kalabalık olan ülkelerden biridir. Eğitim sistemi, tüm vatandaşlarına eğitimde fırsat eşitliği ve laik eğitim ilkeleri üzerine kurulmuştur. Ülkede eğitim aracılığı ile tarih bilinci oluşturmak ve ülkesini seven vatandaşlar yetiştirmek eğitim sisteminin amaçları arasındadır. Eğitimden, Eğitim Bakanlığı sorumludur. Fransız eğitim sistemi ağırlıklı olarak merkeziyetçi bir yapıya sahip olmasına rağmen 28 yerel bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgelere, *akademi(üniversite) bölgesi* de denmektedir. Bölgelerin eğitim faaliyetlerinden, o bölgenin üniversite rektörü sorumludur. Rektör ayrıca bölge düzeyindeki eğitimden bakanlığa karşı sorumlu olan en yetkili kişidir⁴⁷.

Fransız eğitim sisteminde okul öncesi eğitimin geçmişi yaklaşık 100 yıl öncesine dayandığı için okul öncesi eğitimde okullaşma oranı oldukça yüksektir. Zorunlu eğitim 3 kısıma ayrılmıştır ve başlangıç yaşı 6’dır. Birinci kısım, 6 – 11 yaş arası dönemi kapsayan ilkokul (école élémentaire) basamağıdır. İkinci kısım, orta öğretim birinci kademeyi kapsayan 11 – 15 yaş arası dönemdir. Bu aşamada öğrenciler kolejlere (collège) gitmektedir. Son kısım ortaöğretim ikinci kademedir. Bu

⁴⁵ **Event Management Education in Finland,**
http://eprint.uq.edu.au/archive/00001512/01/ls_ca_fin.pdf, 11.06.2006

⁴⁶ Mikko Nupponnen, Mikko.Nupponnen@oph.fi (Fin Ulusal Eğitim Bürosu), “information”, Ece Öncüler’e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr. 01.07.2006.

⁴⁷ Gülcan, a.g.e., s.156 – 157.

aşamada öğrenciler ya genel ve teknik liseye (lycée d'enseignement général et technologique) ya da mesleki liseye (lycée professionnel) devam etmektedir. Fransa'da meslek liseleri Türkiye'dekinden farklı olarak verilen diplomalara göre sınıflandırılmıştır. Meslek okulları bünyesinde birden fazla program barındırabilmektedir. İlk diploma dolayısıyla meslek lisesi türü *Mesleki Yeterlilik Sertifikası* (CAP) veren okullardır. 2 yıllık bir eğitim süresini kapsamakta ve belli uzmanlık alanlarına (marangoz vb) yöneliktir. Bu eğitim programı, mesleki eğitimin yanında belli bir oranda genel eğitim de vermektedir. Mesleki alana yönelik eğitim ise hem teorik hem de uygulamalı eğitimi içermektedir. Diğer diploma türü ise *Mesleki Eğitim Brövesi*'dir (BEP). Bu eğitim programı da 2 yıllık bir süreyi kapsamakta ancak diğerinden farklı olarak öğrenciyi bir üst programa devam ettirebilme özelliği taşımaktadır. Bir diğer diploma türü de *Mesleki Bakalorya* (Bac Pro) derecesidir. *Mesleki Bakalorya* programı, CAP ve BEP'i başarı ile tamamlamış öğrencilerin devam ettikleri 2 yıllık bir üst mesleki eğitim programıdır⁴⁸.

Fransa'da yükseköğretimde turizm eğitimi iki ana alan etrafında toplanmaktadır. Ağırlama eğitimi ve turizm eğitimi⁴⁹.

Fransa'da Ağırlama Eğitimi: Fransa'da ağırlama sektöründe başarılı olmak için yükseköğretimden ziyade, en önemli mezyet tecrübedir. Ancak yükseköğretim, yönetici olmak isteyenlerde terfi etme şanslarını arttıracasına ilişkin bir beklenti vardır ve gerçekten de bugün Fransa'da otel yöneticilerinin yüzde 43'ünün bir yükseköğretim diploması bulunmaktadır. Ağırlama sektöründe esas alınan diploma Otel ve Restoran Yönetimi'nde BTS'dir (Yüksek Teknik Bröve - Brevet de Technicien Supérieur). 156 enstitüde eğitim verilmekte (devlet okulları, özel okullar ve profesyonel eğitim merkezleri dahil) ve okudukları yerlere bakılmaksızın her mezunun aynı müfredatı almasını garantileyecek şekilde ulusal bir müfredat programı takip edilmektedir. Normalde BTS iki yıllık bir eğitimi kapsamakta ancak daha önceden ağırlama alanında mesleki bir vasfa sahip olmayan öğrenciler, bir yıllık hazırlık sınıfı okumak zorundadırlar. Böylece Otel ve Restoran Yönetimi'nde (BTS) eğitim gerçekte üç yıl sürmektedir. Birleştirilmiş programlara ve çift dal okuma olanaklarına bir esneklik tanınmamaktadır, ancak öğrenciler otel yönetimi ya da

⁴⁸ Oktay Cem Adıgüzel, "Meslek Liseleri – İşletme İşbirliğince Yürütülen Meslek Öğretimine Farklı Bir Bakış Açısı: Yapı Eğitiminde Fransa Örneği", **Milli Eğitim Dergisi**, Yıl:33, Sayı:167, Yaz 2005, s.1-2.

⁴⁹ Loykie L. Lominé, "Hospitality, Leisure, Sport and Tourism in Higher Education in France", **Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education**, Vol.2, No.1, Winchester, İngiltere, 2003, s.107 – 110.

restoran yönetimi konularından hangisi üzerine yoğunlaşacaklarına son yıl karar verebilmektedirler. Program haftada 32 saatlik teorik ders üzerine kuruludur ve ilk yıl şu derslerden oluşmaktadır: 2 saat Fransızca, 2 saat ilk yabancı dil, 2 saat ikinci yabancı dil, 2 saat ekonomi, 2 saat insan kaynakları yönetimi, 1 saat hukuk, 8 saat finans, 2 saat pazarlama, 2 saat fen bilimleri, 3 saat gastronomi, 3 saat yiyecek ve içecek çalışmaları, 2 saat iletişim ve 1 saat de profesyonel bakım/idame işi.

BTS'nin yanında bazı üniversiteler, Otel Yönetimi üzerine kendi programlarını sunmaktadırlar. Örneğin Lyon'da Otel Yönetimi'nde lisans eğitimi verilmekte ve La Rochelle'de Uluslararası Ağırlama Yönetimi'nde de bir lisansüstü (yüksek lisans) programı mevcuttur. Bazı ticaret okulları da ağırlama yönetimi üzerine programlar ve seçenekler sunmaktadır, örneğin Paris'te Académie Internationale de Management'de veya Cornell Üniversitesi Otel Yönetimi bölümüyle ortak Otel Yönetimi Uluslararası Enstitüsü kurmuş olan prestijli ESSEC Ticaret Okulu'nda bu tür programlar bulunmaktadır.

Bir bütün olarak Fransız turizm eğitimi uygulama ağırlıklı, sektörde idari seviyede gerekecek yetenek (örneğin bilgisayar kullanımı) ve uzmanlığa özgü bilgi (örneğin otel hesaplarının finanssal analizi) gibi eğitimleri öğrencilere sağlamaktadır. Yükseköğretimde ağırlama yönetimi tüm dünyada da, İsviçre'den (Lozan, Glion ve César Ritz gibi prestijli Ecoles Hôtelières Suisses ile), ABD'ye (Cornell Üniversitesinden Houston Hilton Üniversitesi'ne) kadar benzer şekilde ele alınmaktadır.

Fransa'da Turizm Eğitimi: Fransa'da oldukça geniş bir yelpazede turizm programı bulunmaktadır ve her yıl bazı yeni tasarılar ve nitelikler geliştirilip, öğretime eklenmektedir. Otel ve restoran işletmeciliğindeki BTS'ye (Brevet de Technicien Supérieur) oldukça benzer şekilde turizmde de BTS vardır ve ulusal müfredat programı ülke çapındaki 200'e yakın kurumda öğretilmektedir. Turizm eğitimi, sektöre girmek isteyen herhangi biri için temel eğitim olarak kabul edilen ve bir yılda yaklaşık 5.000 yeni öğrenci alan oldukça popüler iki yıllık bir programdır. 2001'den beri (program çağdaşlaştırılıp yeniden tasarlanmıştır) öğrenciler iki seçenekten birini seçip, ya *satış ve üretime* ya da *hizmet ve organizasyon*'a yönelmektedirler. Sınıflar genellikle 30 kişiden oluşmaktadır. Hizmet ve organizasyon seçeneğinde, takip eden ders planındaki gibi haftada 33 saat ders verilmektedir: 2 saat Fransızca, 3 saat İngilizce, 3 saat ikinci yabancı dil, 2 saat tarih mirası analizi, 3 saat coğrafi analiz, 4

saat ekonomi ve hukuk, 4 saat pazarlama, 4 saat turizm teknikleri, 8 saat profesyonel örnek olay incelemeleri.

Geleneksel olarak BTS lise ve ortaokullarda da okutulurken, üniversiteler daha güncel turizm dersleri sunmaya başlamıştır. Örneğin:

- Limoges'te Kültür Turizminde DEUST iki yıllık programı veya Lille'de Çokdilli Eko-turizm Rehberliği 1 yıllık programı gibi turizmde uzmanlaşma alanları.
- Aix'te (iki seçenekli: Kültürel Miras veya Doğal Kaynaklar) ve Marne-la-Vallée'de (iki seçenekli: Bilgi Teknolojileri veya Büyük-Ölçekli Catering Yönetimi) sunulan Turizm meslek dereceleri.
- Lyon'da örneğin Avrupa Mirası ve Kültürel Turizm'de yüksek lisans derecesi,
- Zaten bir yüksek lisans derecesine sahip öğrenciler için DESS (Turizmde en yüksek eğitim diploması olarak kabul edilmektedir), Küçük Eko-Turizm İşleri Yönetimi (Paris) veya Turizm Ürünlerinin Ticarileştirilmesinde Fransız ve Avrupa Hukuku (Montpellier) gibi oldukça spesifik ve uygulamalı konular.

Ayrıca, özel kurumlar, Paris yakınlarındaki Ecole Pratique de Tourisme'de öğretilen 6 aylık bir program olan Bilet Kesme Sertifikasından ESCAET'te (Ecole Supérieure de Commerce et d'Administration des Entreprises de Tourisme, Aix en Provence) üç yıllık programlara kadar değişen sürelerde turizm eğitim programları sunulmaktadır.

Fransa'da ağırlama ve turizm programlarının çoğu girişte bir tür seçme sınavı uygulamaktadır. Ağırlama ve turizm alanlarında seçme yöntemleri oldukça standarttır ve normalde bir görüşmeden (adayların iletişim yeteneklerini ve motivasyonlarını değerlendirmek için) ek olarak bir veya iki yabancı dil testinden, bir geçiş sınavından (örneğin, adayların yazma yeteneklerini değerlendiren iki saatlik bir kompozisyon, genel bilgi ve analitik düşünce sınavı) oluşmaktadır⁵⁰.

⁵⁰ Pierre-Yves Lebert, Pierre-Yves.Lebert@tourisme.gouv.fr (Fransa Turizm Bakanlığı), "information" Ece Öncüer'e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr, 26.05.2006.

3.2.1.1.7. Hollanda'da Durum

Hollanda eğitim sisteminin en temel amacı; eğitim özgürlüğünün sağlanmasıdır. Bu eğitim özgürlüğünün kapsamına velilerin çocuklarını istedikleri okula göndermesi, okulların kendi eğitim politikasını belirleyebilmesi ve isteyenlerin kendi inanç, görüş ve ilkeleri doğrultusunda okul açabilme hakkına sahip olması gibi önemli konular girmektedir⁵¹.

Hollanda 13,5 yıl ile nüfusunun ortalama eğitim süresi en uzun olan Birlik üyesidir. 5 – 17 yaş arasını kapsayan zorunlu eğitim süresi 12 yıldır. Eğitimden ulusal ölçekte Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı sorumludur. 5 yaşında ilköğretime başlayan bir öğrenci için ilkokul eğitimi 12 yaşına kadar sürmektedir. İlköğretimi başarı ile tamamlayan öğrenci için Devlet, ortaöğretime yönelik 3 okul seçeneği sunmaktadır. Bu seçenekler aşağıda sıralanmaktadır⁵².

- 4 yıllık (12 – 16 yaş arası) eğitim veren *ön mesleki eğitim* (VBO),
- 5 yıllık (12 – 17 yaş arası) eğitim veren *genel ortaöğretim* (HAVO),
- 6 yıllık (12 – 18 yaş arası) eğitim veren üniversite öncesi eğitim (VWO).

Bu okullardan mezun olan öğrenciler yükseköğretime devam edebilmektedirler. Üniversiteler 4 ile 6 yıl arası değişen bir sürede eğitim vermektedirler.

Son yıllarda Hollanda hem turizm sektöründe hem de turizm eğitiminde hızlı bir büyüme yaşamıştır. Hem yapılan yeni düzenlemeler, hem uygulanan programlar hem de turizm alanındaki kurum ve kuruluşların nitelik ve nicelik olarak olumlu yönde değişmesi ülkenin sektörel yapısına etki etmiştir. NHTV Breda Üniversitesi, The Netherlands Institute of Tourism and Transport Studies, Saxion Üniversitesi turizm alanında yükseköğretim düzeyinde eğitim veren eğitim kurumlarından bazılarıdır. Genel itibarıyla bölümleşme şu başlıklar altında toplanmaktadır: Uluslararası Otel İşletmeciliği, Uluslararası Turizm İşletmeciliği, Ulaştırma, Boş Zaman Yönetimi, Medya ve Eğlence Yönetimi. *Hogeschool* olarak adlandırılan yüksekokullarda eğitim süresi 4 yıldır. Bu okullardaki genel yapı, eğitimin ilk yılında tüm derslerin ortak alınmasıdır. Okullarda bölümleşme ikinci yılda

⁵¹ Ayfer Kocabaş, "Hollanda Eğitim Sistemi ve Sınıf Öğretmeni Yetiştirmede Aktif Bir Model", **Milli Eğitim Dergisi**, Yıl:33, Sayı:167, Yaz 2005, s.9.

⁵² MESS, a.g.e., s.51.

gerçekleşmektedir. 3. sınıf staj yılı olup, ilk dönem dersler tamamlandıktan sonra okullar, ikinci dönem öğrencilerine yurtiçi ve yurtdışı staj imkânları tanımaktadır. Son sınıfta ise öğrenciler, eğitim ve öğretimlerine devam ederken branşları ile ilgili bir tez hazırlamak zorundadırlar⁵³.

Hollanda’da turizm yüksek lisans programları, Avrupa Turizm İşletmeciliği ve Turizm Destinasyon Yönetimi alanlarında eğitim vermektedir. Ayrıca ülkede kısa süreli turizm kursları da mevcuttur. Sürdürülebilir turizm, seyahat işletmeciliği yönetimi, tur operatörlüğü ve havacılık yönetimi ve tur yönetimi ve rehberlik alanlarında 1 senelik eğitim katılımcılara verilmektedir.

3.2.1.1.8. İngiltere’de Durum

İngiltere; Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda olmak üzere farklı eğitim bölgelerine ayrılmıştır. İngiliz eğitim sistemini temel amacı; eğitim imkân ve standartlarını sürekli yükselterek bireyin yaşam kalitesini arttırmak ve yaşam boyu öğrenmeyi desteklemektir. İngiltere’de zorunlu eğitim 5 – 16 yaş arası dönemi kapsamaktadır. Ülkede eğitim, merkezi olmayan bir yapıya sahiptir. Tüm sorumluluklar merkezi hükümet, yerel idare ve eğitim kuruluşları arasında paylaştırılmaktadır.

İngiliz eğitim sistemi, zorunlu eğitim çerçevesi içinde dört ana kademeye ayrılmaktadır. Birinci kademe, 5 ile 7 yaş arası öğrencileri kapsayan *ilkokul birinci dönem eğitimi* kapsamaktadır. İkinci kademe, 7 ile 11 yaş arası *ilkokul ikinci dönem eğitimi* ifade etmektedir. Üçüncü kademede, 11 – 14 yaş arası öğrencilere ortaokul eğitimi verilmektedir. Dördüncü ve son kademe ise 14 – 16 yaş öğrencileri kapsamaktadır. Ortaöğretimin zorunlu eğitim sonrası dönemi kapsayan kısmı, 16 ile 18 yaş arası gençlere yöneliktir. Bu dönemdeki okullar; Ortaokul ve ileri eğitim adı altında gruplanmış Altıncı Sınıf Eğitim, İleri Eğitim Koleji ve Üçüncü Kademe Kolejidir. Bu okullardan Ortaokul ve Altıncı Sınıf Eğitim okulları genel eğitim vermektedir. İleri Eğitim Kolejlerinde mesleki eğitim, Üçüncü Kademe Kolejlerde ise hem mesleki hem de genel eğitim verilmektedir⁵⁴.

⁵³ NHTV Breda Üniversitesi, communicate@nhtv.nl, “informaiton” Ece Öncüer’e kişisel e-posta. ece.oncuer@deu.edu.tr. 21.05.2006

⁵⁴ Ömer Cem Karacaoğlu ve Burcu Çabuk, “İngiltere ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması”, **Milli Eğitim Dergisi**, , Sayı:155 – 156, Yaz – Güz 2002, s.2 – 3.

İngiltere’de zorunlu ortaöğretim kurumlarından mezuniyet, sınav ile gerçekleşmektedir. Genel zorunlu eğitim alanlar *Ortaöğretim Genel Sertifika* (GCSE) sınavı, dördüncü kademedeki mesleki eğitim alanlar ise *Genel Ulusal Mesleki Nitelikler* (GNVQs) sınavını girmek zorundadırlar. Genel eğitim alanında iki sertifika sınavı daha uygulanmaktadır. Bunlardan ilki; *Genel Eğitim Sertifikası – İleri Düzey* (GCE A-Level) ve *Genel Eğitim Sertifikası – İleri Düzey Ek* (GCE AS) sınavlarıdır. GCE A, yükseköğretime girişte, GCE AS ise eğitim düzeylerini geliştirmek isteyen öğrencilere uygulanmaktadır⁵⁵.

Özellikle mesleki eğitimi değerlendirme sınavı olan GNVQs sınavı, hem öğrencinin eğitimin devamını sağlamak hem de öğrenciye iş yaşamının yolunu açmaktadır. İngiltere’de mesleki eğitim, Ulusal Mesleki Nitelikler (NVQs) adı altında beş seviyeye ayrılmıştır. NVQs, bir meslek grubunda çalışacak kişinin taşıması gerektiği nitelikleri tanımlayan değerlendirmelerdir. Bu nitelikler aşağıda sırası ile verilmektedir⁵⁶.

- Seviye 1: Temel beceri gerektiren yarı vasıflı işler,
- Seviye 2: Yarı vasıflı işler,
- Seviye 3: Teknisyenlik, el sanatları, amirlik işleri,
- Seviye 4: Teknisyenlik ve küçük çaplı yönetsel işler,
- Seviye 5: Profesyonel ve üst düzey yönetsel işler.

İngiltere’de turizm eğitim ve öğretimi verebilmeye yönelik, geçtiğimiz on yıl içinde iki önemli gelişme olmuştur. İlki, turizmin hemen hemen her alanında ve hemen hemen her seviyesinde artık ülke genelinde eğitim ve öğretim verilebilmesini sağlayacak şekilde bir eğitim gelişim süreci yaşanmıştır. İkinci olarak, mesleki nitelikleri ulusal bir yapıda sunma işlemi sürdürülmüş ve böylece turizm eğitiminin ve ilgili sertifikalarının/diplomalarının tanımlanmış ulusal bir sertifika sistemine uygun olması sağlanmıştır. Sistem İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda’da Ulusal Mesleki Nitelikler Konseyi (NCVQ) tarafından ve İskoçya’da İskoç Mesleki Eğitim Konseyi (SCOTVEC) tarafından geliştirilmiştir. Turizm, iki ana alana ayrılmıştır. Şöyle ki; seyahat ve ulaştırma ile turizm ve boş zaman değerlendirme hizmetleri vb. Ulusal

⁵⁵ Karacaoğlu ve Çabuk, a.g.e. s, 4.

⁵⁶ MESS, a.g.e., s. 59 – 60.

Mesleki Nitelikler Konseyi tarafından belirlenmiş ve temel başlangıç seviyesinden lisansüstü niteliklerine kadar her sektör için gerekli beş nitelik şöyle belirlenmiştir⁵⁷:

Meslek-öncesi: Esasen okullarda verilen Seyahat ve Turizmde GCSE tarafından turizm alanı için sağlanır. 500 kadar okul günümüzde öğrencilerine bu vasıfları kazandırmaktadır.

1., 2. ve 3. Seviye: Otelcilik, yiyecek-içecek, boş zaman ve turizm alanlarında ileri, orta ve temel GNVQlar vardır. Özellikle turizmin oldukça popüler olduğu görülmüş ve ülke genelinde üniversite ve okullarda BTEC(The Business and Technical Education Council), CGLI (The City and Guilds of London Institute) ve RSA (The Royal Society of Arts) ile sunulmuştur. Bu alan, seviyesine göre iki yıldan fazla sürmektedir. Otelcilik ve yiyecek-içekte 1., 2. ve 3. seviye NVQ'lar oldukça fazladır ve ayrıca seyahat hizmetleri ile spor ve rekreasyon konularında da bunlar mevcuttur. BTEC, CGLI, Travel Training Company, RSA ve HCTC gibi kurumlarca sağlanan sertifikalarıyla ülke genelinde üniversiteler tarafından bunlara hazırlık eğitimi verilmektedir.

4. Seviye: Turizm ve ilgili alanlarda çeşitli lisans dereceleri ve daha yüksek ulusal diploma dereceleri (HNDler) vardır. Lisans dereceleri normalde bir üniversitede dört yıla kadar, HNDler de üç yıla kadar tam-zamanlı bir eğitim sonrasında elde edilmektedir. Yüksek dereceli Ulusal Sertifikalar (HNC) yarı-zamanlı bir eğitimle elde edilir. 1993'te özellikle turizmde her yıl 1000'den fazla yeni öğrenci kabul eden 27 program, otelcilik ve yiyecek-içecek alanında 40 program olması bu popülerliğe dair bir örnektir. Ayrıca spesifik yönetim işleri ile ilgili 4. seviyede bir NVQ da vardır. Çoğu yerel üniversite BTEC, CGLI ve HCIMA (The Hotel and Catering International Mangement) tarafından sunulan bu diplomalar için hazırlık kursları sunar. Seyahat diplomaları CGLI ile beraber çalışmış olan eski ABTANTB (The Association of British Travel Agents National Training Board) ile geliştirilmiştir.

5. Seviye: Turizmde iki ana alanda lisansüstü dereceler sunulmaktadır. Bu derece ve diplomalar, tipik olarak en çok 2 yıllık bir eğitim süreci sonucunda kazanılmaktadır. Son zamanlarda İngiltere'de özellikle Turizmle ilgili 26 lisansüstü programın her yıl 500'den fazla yeni öğrenci kabul etmesi buna kanıt olarak gösterilebilir. Ayrıca özellikle ulaşım ile ilgili eğitimin yanında otelcilik ve yiyecek-

⁵⁷ David Airey ve V.T.C. Middleton, **Education and Training in Tourism in the UK**, <http://www.athe.org.uk/GUIDELINES%203.pdf>, 11.05.2006.

içecek alanlarında en az 20 program bulunmaktadır. Ayrıca HCIMA, CIT (The Chartered Institute of Transport) ve ILAM (The Institute of Leisure and Amenity Managemet) gibi profesyonel kurumlarca sunulan profesyonel nitelik edinme seçenekleri de mevcuttur.

Hükümetin turizme yönelik giderek artan dikkati, İngiltere’de kapsamlı bir turizm eğitim ve öğretim yapısının şu an kullanımında olmasını sağlamıştır. Artık seyahat ve turizmde GCSE’yi alarak 14 yaşından itibaren bir turizm eğitim programlarına devam etmek mümkündür ve 16 yaşından itibaren öğrencilerin okulda bir turizm dersine devam etmelerini sağlayacak ileri düzey bir müfredat geliştirilmiştir⁵⁸. Yükseköğretimdeki bu yapılanma, hem turizmde hem de çok sayıdaki bir ve iki yıllık programların mevcut olduğu ağırlama alanında uzun bir geçmişe sahiptir. 18 yaş ve üstündekiler için bu program, birçok derecenin ve HND’nin verildiği yükseköğretim okullarında, teknik okullarda ve üniversitelerde bulunmaktadır. Yüksek öğrenimdeki kurumların birçoğu, aynı zamanda turizmde yüksek lisans ve doktora programlarına da sahiptir⁵⁹.

Tarihsel olarak İngiltere’de turizm eğitim ve öğretiminin gelişimi, turizm çalışanları tarafından gerçekleştirilmiştir, ancak personelin oluşturulması ve kurumsal yapıların bu etkileri yansıtmamasına rağmen, yeni eğilimler de ortaya çıkmıştır. Temel olarak, turizm tabanlı kurslar (örneğin işletme programları) 1980’den beri gelişmektedir. İlk mezunlarının 1990’lardaki işgücü pazarının üstüne çıkan seyahat ve turizm lisans programlarında son yıllarda büyük bir artış olmuş olsa da, verilen kurs ve programlar temel olarak sertifika ve diploma düzeyindedir. 1980’lerde seyahat, eğlence, otelcilik ve yiyecek-içecek programları turizm eğitiminde önplana çıkmıştır. Alanların her biri, sıkı bir şekilde turizmi kucaklamakta ve daha önceki yıllardaki programların izolasyonu ve bölünmüşlüğüyle kıyaslandığında bu önemli bir gelişme göstermiştir. İngiltere’de 1990’ların başında ileri ve yükseköğretim eğitiminde sunulan turizm programlarının sayısında hızlı bir artış olmuştur. 1989’dan 1991’e kadar turizmde HND programlarının sayısı beş kat artmıştır, öte yandan akademik derece veren programlarının sayısı ise üçe katlamıştır. Uzmanlar, turizm programlarının sayısındaki aşırı bir artışın görülmesi riski ile karşılaşılabileceğini belirtmişlerdir ki; bunun da gereğinden fazla turizm

⁵⁸ Lyn Bibbings, lynbibbings@brookes.ac.uk (Oxford Brookes University), “information about tourism education” Ece Öncüer’e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr. 03.07.2006.

⁵⁹ Chris Cooper, Robert Scales ve John Westlake, “The Anatomy of Tourism and Hospitality Educators in the UK”, **Tourism Management**, Vol.13, No.2, 1992, s. 235 – 236.

mezunu yaratmanın yanı sıra, nitelikli personelin ve öğrencilerin istihdamı açısından olumsuz etkileri olacağı açıktır⁶⁰.

3.2.1.1.9. İrlanda'da Durum

İrlanda, V. Genişleme öncesi Birlik içinde ekonomik büyüme hızı en yüksek olan ülkelerden biridir. Bunu önemli nedenlerinden biri de eğitime verdiği önemdir. İrlanda eğitim sisteminin temel amacı, herkese eğitim fırsatının tanınmasıdır. Eğitim ve Bilim Bakanlığı eğitim sistemini işleyişinden sorumludur.

İrlanda'da zorunlu eğitim 4 – 16 yaş arası öğrencileri kapsamaktadır. AB içinde en uzun zorunlu eğitim süresine sahip ülkelerden biri İrlanda'dır. 4 – 12 yaş arası çocuklar ilkokullarda eğitim görmektedirler. Ülkede ortaöğretim, alt ve üst kademe olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Alt kademe ortaöğretim (junior secondary school), 12 ile 16 yaş arası gençlere verilen ve zorunlu eğitimin bir parçası olan bir eğitim basamağıdır. Bu aşamada öğrenciler genel ve mesleki eğitim almaktadırlar. Ortaöğretim üst kademe (senior Secondary School) ise 16 – 18 yaş arası gençlere 2 yıllık bir eğitim verilmektedir. Eğitim ve Bilim Bakanlığı 1994 yılında yaptığı bir düzenleme ile ortaöğretim üst kademe okullarına geçişte bir yıllık geçiş programı uygulamaktadır. Bu bir yıllık eğitim süresi zorunlu değildir, ancak öğrencilere ilgi duydukları mesleki alanları araştırma imkânı sunmaktadır⁶¹.

İrlanda eğitim sistemi diğer Birlik ülkelerine göre biraz daha merkezi bir yapı içinde yürütülmektedir. Ancak mesleki eğitimin düzenlenmesi ve yürütülmesi daha yerel düzeyde gerçekleşmektedir. Oluşturulan Mesleki Eğitim Komiteleri (VEC), İrlanda'da mesleki eğitim almak isteyen eğitim sistemi dışında kalmış kişilere dört farklı seçenek sunmaktadır⁶².

- *Zorunlu eğitim sonrası kurslar:* 16 – 19 yaş arası gençlere yöneliktir ve zorunlu eğitimi tamamlamış olmayı gerektirmektedir.
- *Çıraklık:* Nitelikli işgücünü yetiştirmenin en bilinen yolu kabul edilen çıraklık eğitimi, eğitim merkezi veya okullarda gençlere mesleki eğitim konusunda yardımcı olmaktadır.

⁶⁰ Cooper, Scales ve Westlake, a.g.e., s.236.

⁶¹ Gülcan, a.g.e., s.174 – 177.

⁶² MESS, a.g.e., s.66 – 67.

- *Sektörel Eğitimler:* Özellikle hizmet sektörüne yönelik olarak turizm, balıkçılık, hemşirelik gibi alanlarda iş arayan gençlere eğitim vermektedir.
- *YOUTHREACH Programı:* İki yıllık eğitim süresi olan bu program, 16 – 18 yaş arası gençlere ulusal bir sertifika kazandırmayı amaçlamaktadır.

İrlanda'da yükseköğretim üniversiteler ve enstitüler aracılığı ile yürütülmektedir. Yükseköğretimde lisans eğitimi, programların niteliğine bağlı olarak değişebilmekle birlikte genellikle 3 ya da 4 yıl sürmektedir⁶³.

İrlanda'da 188.000 civarında kişi turizm ve çeşitli alanlarında istihdam edilmektedir. Ülkedeki turizmle ilgili en önemli proje, Seyahat ve Turizm Programı'dır. Bu program, özellikle ortaöğretim ikinci kademe ve üstü öğrencilere yurtiçi ve yurtdışında sektörü tanıtıcı eğitim vermektedir. Programın başlıkları; turizmin ekonomik ve sosyal boyutu, turizm coğrafyası ve eko-turizm, kültür turizmi ile turizm ve İrlanda kültür yapısıdır. Birer yıllık turizm eğitimi veren bu program İrlanda turizm yapısında önemli bir yere sahiptir⁶⁴.

Dublin Teknoloji Enstitüsü, bünyesinde turizm fakültesi bulundurması nedeniyle diğer üniversitelerden ayrılmaktadır. Turizm ve Yiyecek-İçecek Fakültesi; ağırlama ve turizm işletmeciliği, mutfak ve yiyecek, gıda bilimi ve çevre sağlığı ile araştırma bölümleri olmak üzere 4 birimden oluşmaktadır. Bu birimlerde eğitim 3 yıl sürmektedir. Ayrıca okul yüksek lisans ve doktora programlarına da sahiptir.

3.2.1.1.10. İspanya'da Durum

İspanyol eğitim sisteminin amacı; iyi bir vatandaş yetiştirmek ve vatandaşlarının kişilik gelişimini düşünce özgürlüğü ve demokrasi ile arttırmaktır. İspanya'da eğitim alanında yetki merkezi yönetim ile yerel bölgeler arasında paylaştırılmıştır. 1990 yılında kabul edilen Eğitim Sistemini Yeniden Düzenleme Yasası, zorunlu eğitimi 6 ile 16 yaş arasında mecburi kılmaktadır. İlköğretim 6 ile 12 yaş arası dönemi kapsamaktadır. Ortaöğretim birinci ve ikinci kademe olarak ikiye ayrılmaktadır. 12 – 16 yaş arasını kapsayan birinci kademe, iki yıllık iki devreden oluşmaktadır. İkinci devrede genel eğitimin yanında mesleki eğitimi de verilmektedir. Ortaöğretim ikinci kademe, 16 yaş üstü gençleri kapsamaktadır ve dolayısı ile

⁶³ Ireland, <http://www.euroeducation.net/prof/irco.htm>, 07.02.2006.

⁶⁴ Michelle Staunton, Michelle.Staunton@failteireland.ie (İrlanda Ulusal Turizm Bürosu), "informaiton" Ece Öncüer'e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr. 22.06.2006.

zorunlu eğitim kapsamı dışında kalmaktadır. Bu kademedeki gençler, akademik ve mesleki yükseköğretime geçişi sağlayacak bakalorya (olgunluk) diploması ve/veya yüksek dereceli mesleki öğrenime hazırlanmaktadır.

Mesleki eğitim, ortaöğretim birinci kademe sonrası devam edilen, orta ve üst düzey mesleki eğitimi kapsamaktadır. Orta düzey mesleki eğitim, ortaöğretim birinci kademedeki sonra devam edilen iki yıllık bir eğitim sürecidir. Bu düzeyi başarı ile tamamlayanlar tekniker ünvanını almaktadırlar. Üst dereceli mesleki eğitim de iki yıllık bir süreyi kapsamaktadır ve bitirenler yüksek tekniker ünvanını almaktadır. İspanya'da okul dışı mesleki eğitim, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Ulusal Çalışma Enstitüsü sorumluluğu altındadır. İspanya'da 2004 – 2005 eğitim ve öğretim yılında 516.504 öğrenci mesleki eğitim almıştır⁶⁵.

İspanyada yükseköğretim, devlet ve özel üniversitelerde verilmektedir. Üniversiteler, verilen programların özelliği doğrultusunda 3 ya da 4 yıllık lisans eğitimi vermektedirler. Lisans eğitimi, birinci basamak üniversite eğitimi, yüksek lisans ikinci basamak üniversite eğitimi ve doktora da üçüncü basamak üniversite eğitimi olarak adlandırılmaktadır. 2004 – 2005 eğitim ve öğretim yılında toplam 1.462.771 öğrenci yükseköğretim sistemi içinde yer almıştır⁶⁶.

3.2.1.1.11. İsveç'te Durum

İsveç, 2003 yılı verileri doğrultusunda GSYİH'nın % 7,3'ünü eğitime harcayarak, Birlik içinde eğitime en yüksek oranda pay ayıran ülke ünvanını kazanmıştır. İsveç eğitim sisteminin temel amacı; hiçbir ayrımcılık gözetmeksizin herkese eşit eğitim imkânı sağlamaktır. Ülkede eğitim sistemi, merkezi yönetimle idare edilmektedir. Eğitim ve Bilim Bakanlığı sistemden sorumludur.

İsveç'te zorunlu eğitim 7 ile 16 yaş arası dönemi kapsamaktadır. İlk ve ortaöğretim bu yaş dönemini içine alır. Zorunlu eğitimin 8. ve 9. sınıflarında öğrenciler için devam edebilecekleri okul ve seçebilecekleri meslek konusunda bilgi sahibi olunabilmesi amacıyla işyeri ziyaretleri düzenlenmektedir. Zorunlu eğitimin ardından öğrenciler ya Teknik Meslek Yüksek Okuluna (gymnasieskola) ya genel ve mesleki eğitimin bir arada verildiği okullara (fackskola) ya da yetişkin eğitim okullarına devam etmektedirler. Meslek liselerinde; endüstriyel teknoloji, medya ve

⁶⁵ Semra Ünal ve Esma Çolak, "AB Ülkelerinden Portekiz ve İspanya Eğitim Sistemlerinin İncelenmesi ve Türk Eğitim Sistemi ile Karşılaştırılması", **Milli Eğitim Dergisi**, Yıl:33, Sayı:167, Yaz 2005, s.2.

⁶⁶ **Spain**, <http://www.euroeducation.net/prof/spainco.htm>, 07.02.2006.

iletişim, yönetim ve büro hizmetleri, otel ve restoran yönetimi gibi konularda uygulamalı eēitim verilmektedir⁶⁷. 2000 yılı verileri ile ortaēretim ikinci kademedede 20 adet turizm ve restoran yönetimi programı mevcut olup, bu okullarda eēitim alan ērenci sayısı da 1.179'dur⁶⁸.

İsveç'te yksekēretim niversite ve niversite kolejlerinde verilmektedir. İki tür lisans derecesi mevcuttur. Bunlardan biri *genel derecelerdir* ve kendi arasında diploma (2 yıllık eēitim), lisans derecesi (3 yıllık eēitim) ve yüksek lisans derecesi (4 yıllık eēitim) olarak üçer ayrılmaktadır. Diēeri ise *profesyonel derecelerdir*. Bu grup belli mesleklere göre süre uzunluēu 2 yıldıan 5,5 yıla kadar deēiēebilmektedir⁶⁹.

3.2.1.1.12. İtalya'da Durum

İtalya, AB'nin kurcusu altı ülkeden biridir. Eēitim alanında temel amacı; genel kültüre sahip, iş dünyasını tanıyan, yetenekleri doērultusunda eēitim almış bireyler yetiştirmektir. İtalya'da eēitim sistemi merkezietçi bir yapıya sahip olup, tüm yetki ve sorumluluk Eēitim, niversite ve Araştırma Bakanlıēı'na aittir.

İtalya'da zorunlu eēitim, 6 – 15 yaş arası dönemi kapsamaktadır. Eēitimin ilk aşamasını temsil eden ilkokul (scuola primaria) 6 – 11 yaş, ortaēretim alt kademe okul (scuola secondaria di I grado) da 11 – 14 yaş arası ērencilere eēitim vermektedir. İtalya'da üst kademe ortaēretime beş farklı okul vermektedir. Bunlar; klasik liseler (liceo classico), fen liseleri (liceo scientifico), güzel sanatlar liseleri (liceo artistico), teknik liseler (istituto tecnico) ve meslek liseleridir (istituto professionale). Bu okullar eēitim yapılarına göre 14 ile 19 yaş arası deēiēen bir eēitim süresi uygulamaktadırlar. Meslek liselerinde eēitim, 5 yıl sürmekte ve teori ile pratik eēitime eēit önem verilmektedir. Turizm ve otelcilik eēitimi, meslek lisesi kapsamında verilmektedir⁷⁰.

İtalya, mesleki eēitim konusunda hükümet ve yerel idareleri iřbirliēi içinde çalışmaya sevk etmektedir. Ülkenin güneyinde işsizlik sorunları ile daha fazla karşılaşılması mesleki eēitim faaliyetlerini bu bölgede yoēunlařtırmıřtır. İtalya'da mesleki eēitim, işletmeler açasından fuzuli deēil zaruri bir harcama olarak

⁶⁷ MESS, a.g.e., s.75 – 76.

⁶⁸ Jan Johansson vd., "Qualified Vocational Education beyond 2000 –a report from a pilot Project in Sweden", **European Journal Vocational Training**, No.21, s.9.

⁶⁹ [http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Sweden\(TR\).doc](http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Sweden(TR).doc), 13.12.2005.

⁷⁰ [http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Italy\(TR\).doc](http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Italy(TR).doc), 13.12.2005.

görülmektedir. Zorunlu eğitim sonrası, eğitim sistemi dışında kalmış ve mesleki eğitimlerine devam etmek isteyen gençler, teknik enstitüler, mesleki eğitim enstitüleri, bölgesel mesleki eğitim merkezleri ve çıraklık eğitim merkezlerine başvurumaktadırlar⁷¹.

İtalya'da iki tür yükseköğretim mevcuttur: üniversitede verilen yükseköğretim ve üniversite dışında verilen yükseköğretim. Özellikle Bologna Bildirgesi'nin imzalanmasını ardından ülkede yükseköğretim iki temel sistem üzerine oturtulmuştur. 3 yıllık eğitim veren *Laurea* isimli sistem ve ardından 2 yıl daha alınan (3 + 2) *Laurea specialistica* sistemleridir. Üniversite dışı yükseköğretim ise sanat, müzik ve teknik yükseköğretimi kapsamaktadır⁷².

Şekil 7: İtalya Eğitim Sistemi

Yükseköğretim (Üniversite / Üniversite Dışı-Güzel Sanatlar Akademisi)				
Klasik Lise (liceo classico),	Fen Liseleri (liceo scientifico)	Güzel Sanatlar Liseleri (liceo artistico)	Teknik liseler (istituto tecnico)	Meslek Liseleri (istituto professionale)
Ortaöğretim – Ortaokul				
İlköğretim – İlkokul				

Kaynak: Gülcan, a.g.e., s. 206 ve MESS, a.g.e., s.83.

İtalya, AB ülkeleri arasında olduğu kadar tüm dünya ülkeleri içinde de turizm alanında önde gelen ülkelerden biridir. Ülkenin turizmdeki bu başarısı, sahip olduğu doğal ve tarihi zenginlikler kadar ülkede verilen turizm eğitiminin başarısı ile de doğru orantılıdır. İtalya'da turizm eğitimi yükseköğretim, ortaöğretim ve kurs seviyesindeki örgün ve yaygın eğitim kurumları tarafından verilmektedir. Yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi; fakülte, yüksekokul ve enstitülerde yürütülmektedir. Yönetici kademesine personel yetiştiren yükseköğretim

⁷¹ MESS, a.g.e., s.80 – 82.

⁷² [http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Italy\(TR\).doc](http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Italy(TR).doc), 13.12.2005.

kurumlarında eğitim, genellikle 4 yıl sürmektedir. Turizm işletmeciliği, otelcilik ve seyahat acentacılığı ve rehberlik alanlarında 2 ya da 3 yıl eğitim veren yüksekokullar mevcuttur. İtalya'da devletin turizm okullarına finansal desteğinin çok fazla olmaması, bu okulları daha çok proje üreten ve sektörle daha fazla kaynaşmış okullar haline dönüştürmüştür⁷³.

Ülkede turizm sektörüne işgücü yetiştiren devlet okullarının yanı sıra özel ve özerk eğitim kurumları da bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi Devlet Otelcilik Personeli Mesleki Eğitim Enstitüsü'dür (E.N.A.L.C). E.N.A.L.C. turizm eğitimi vererek, kaliteli turizm personeli yetiştirmeyi amaçlamaktadır. 1 ile 3 yıl arası değişen eğitim süresi sonunda katılımcıların, 6 ay süre ile ücretli staj yapma mecburiyeti bulunmaktadır. Kuruluş, Avrupa'nın farklı ülkeleri (İngiltere, İsviçre, Fransa, Almanya... gibi) ile yaptığı anlaşmalar sonucunda öğrenciler stajlarını İtalya ya da bu ülkelere birinde yapabilmektedirler⁷⁴.

İtalya'da turizm eğitimi, sektörel ihtiyaca göre düzenlenmektedir. Turizm alanında açılan kurs vb ile okullara alınan öğrenci sayısı, ihtiyaca göre sınırlı sayıda tutulmaktadır.

3.2.1.1.13. Lüksemburg'da Durum

Avrupa'nın küçük ülkelerinden biri olmasına rağmen Lüksemburg, Birliğin kurucu ülkelerinden biridir. Ülke eğitim sisteminin amacı; herkese eşit imkan sağlamak, geniş eğitim seçenekleri sunmak ve mesleki eğitimle bireyleri iş yaşamına hazırlamaktır. Lüksemburg'da eğitimden, Eğitim ve Mesleki Eğitim Bakanlığı sorumlu olup, yerel yönetimler de sistemin işleyişine katkıda bulunmaktadır.

Ülkede zorunlu eğitim 6 – 15 yaş arası dönemi kapsamaktadır. Lüksemburg'da diğer AB üyesi ülkelere farklı olarak, 1 yıl okulöncesi eğitim zorunluluğu bulunmaktadır. Ardından öğrenciler ilk 6 yıl ilköğretim düzeyinde eğitim almaktadırlar. Lüksemburg'da Almanca, Fransızca ve Lüksemburgca konuşulduğu için, ilköğretim farklı dönemlerinde öğrencilere bu dillerde eğitim verilmektedir.

⁷³ Orhan Mesut Sezgin, "İtalya'da Otelcilik ve Turizm Eğitim Sistemi", **Hafta Sonu Semineri I: Dört Yıllık Turizm Yüksek Okullarında Eğitim-Öğretim Sorunları ve Çözüm Yolları**, Erciyes Üniversitesi Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Y.O., 23 – 25 Eylül 1994, Nevşehir, s.54.

⁷⁴ Claudia Terzani, terzani.claudia@minambiente.it (İstatistik Bürosu), "information" Ece Öncüler'e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr. 04.06.2006.

İlkokulu bitiren öğrenciler, ortaokul düzeyinde üç farklı okul türünde eğitim alabilmektedir. Bunlar; girişte sınav zorunluluğu bulunmayan 3 yıllık ortaokullar, girişte sınavın mecburi olduğu 7 yıllık ortaokullar ve yine girişte sınav mecburiyeti olan mesleki ve teknik eğitim okullarıdır. Zorunlu eğitimin 8.sınıfında öğrenciler, yetenekleri doğrultusunda bir mesleki yönlendirmeye tabi tutulmaktadırlar. Ülkede mesleki ve teknik eğitim 7 yıl sürmekte ve 3 dönemden oluşmaktadır. Alt düzey olarak adlandırılan ilk dönemde, öğrencilere genel bilgiler verilmektedir ve dönem 3 yıllık bir eğitim dönemini kapsamaktadır. Orta düzeyde, öğrenciler mesleki alanlarını belirlemekte ve bu dönem 2 ya da 3 yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Üst düzeyde ise mesleki niteliklere sahip, iş yaşamına uyum sağlayabilen bireyler yetiştirilmektedir. Mesleki ve teknik eğitim okulları; tarım, güzel sanatlar, ticaret, turizm gibi alanlarda eğitim vermektedir. Öğrenciler okullarda teorik bilgiler alırken, işletmelerde de uygulama yapabilmektedirler⁷⁵.

Ticaret Odası'ndan elde edilen bilgiler doğrultusunda, Lüksemburg'da turizm eğitimi daha fazla yaygın eğitim kapsamında ele alınmaktadır. Yaşam boyu eğitim programı çerçevesinde turizm eğitimine yönelik kurslar bulunmaktadır. Turizm eğitimi veren 2 örgüt bulunmaktadır. Bunlar InterFormation ve Formation'dur. Bu oluşumların amacı, meslek edinmek ya da turizm alanında eğitimini ilerletmek isteyen yetişkinleri, turizm sektörüne yönlendirmek ve bu alanda eğitmektir⁷⁶.

3.2.1.1.14. Portekiz'de Durum

Portekiz eğitim sisteminin temel amacı; eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır. Ülkede eğitim sisteminden Eğitim Bakanlığı sorumludur. Bakanlık, merkezi ve yerel yönetimler olarak ikiye ayrılmıştır.

Portekiz'de zorunlu eğitim 9 yıl sürmektedir. Ülkede ilköğretim (ensino básicas) üç devreye ayrılmıştır. İlk devre 6 – 10 yaş arası 4 yıllık bir eğitim dönemini kapsamaktadır. İkinci devre, 10 ile 12 yaş gurubu öğrencilere matematik, fen, toplumsal bilimler gibi alanlarda eğitim verilmektedir. Üçüncü devre, bir alt devrenin devamı niteliğindedir. Bu devrede mesleki eğitim de temel seviyede verilmektedir. İlköğretimi başarı ile tamamlayan öğrencilerin ortaöğretim karşısına dört adet

⁷⁵ Gülcan, a.g.e., a.219.

⁷⁶ Violaine Mathurin, violine.mathurin@cc.lu (Ticaret Odası), "information about the tourism education in Luxemburg" Ece Öncüer'e kişisel e-posta. ece.oncuer@deu.edu.tr, 01.07.2006.

seçenek çıkmaktadır: ortaöğretim okulları, meslek okulları, güzel sanatlar eğitimi veren okullar ve okul dışı mesleki eğitim programları⁷⁷.

Mesleki eğitim ülkede bölgelerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmektedir. Ülkede mesleki eğitimden Eğitim Bakanlığı, okul dışı mesleki eğitim programlarından ise alışma Bakanlığı sorumludur. Portekiz’de ıraklık eğitimi yaygın olan uygulamalardan biridir. Çıraklık eğitimi 4 yıl sürmekte ve 15 – 25 yaş arası gençlere verilmektedir. Bu eğitim türünün yetki ve sorumluluğu yerel yönetimlere aittir⁷⁸.

Portekiz’de yükseköğretim, niversite ve teknik okul eğitimini içermektedir. Eğitim; niversitelerde, niversite kolejlerinde, teknik enstitülerde ve yükseköğretim okullarında verilmektedir. Program türlerine göre eğitim, 4 ile 6 yıl arasında değişmektedir.

3.2.1.1.15. Yunanistan’da Durum

Yunanistan, AB’ye üyeliğini pek çok alanda olduğu gibi eğitim alanında da avantajla çevirmiştir. ye lke olmanın avantajları doğrultusunda Yunan eğitim sistemi Avrupa standartlarına ulaşmıştır. Ülkede eğitim sisteminin amacı; zihinsel ve sosyal gelişimini tamamlamış bireyler yetiştirmektir. Ülkede eğitim sisteminin işleyişinden Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı sorumludur⁷⁹.

Yunanistan’da zorunlu eğitim 9 yıl sürmektedir. İlköğretim 6 yaşında başlamakta ve 6 yıl sürmektedir. *Dimotiko* adı verilen ilkokullarda verilen eğitimin amacı çocuğun zihinsel yeteneklerinin geliştirilmesidir. Ortaöğretim birinci ve ikinci kademe olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Birinci kademe, 3 yıllık eğitim veren ortaokulları (gymnasio) kapsamaktadır. Bu eğitim sürecini tamamlayan öğrenciler ortaöğretim ikinci kademedede eğitim veren liselere devam etmektedirler. Ancak eğitimin bundan sonraki aşamaları zorunlu eğitim kapsamında değildir. Yunan eğitim sistemi lise eğitimi, kapsamlı lise ve meslek-teknik liseler olmak üzere iki ana grupta toplamıştır. Bu okullarda eğitim 3 yıl sürmekte ve öğrenciler, meslek okullarının 2. sınıfında uzmanlık alanlarını belirlemektedirler. Mesleki eğitim veren liseler, teorik eğitime ek olarak yoğun pratik eğitim de vermektedirler. Bu okullarda sanayi, turizm, tarım, inşaat, madencilik, tekstil, kimya, elektrik, mekanik, iş idaresi, mimarlık, sağlık ve sosyal hizmetler alanlarında eğitim verilmektedir. Mesleki eğitim veren okullardan

⁷⁷ [http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Portugal\(TR\).doc](http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Portugal(TR).doc), 13.12.2005.

⁷⁸ MESS, a.g.e., s.94.

⁷⁹ Gülcan, a.g.e., s.236.

mezun olan öğrenciler iş yaşamına atılabileceği gibi mesleki eğitim enstitülerine de devam edebilmektedirler⁸⁰.

Yunanistan'da zorunlu eğitim sonrası bir şekilde eğitim sistemi dışında kalmış gençleri meslek sahibi yapabilmek için çıraklık eğitim programları düzenlenmektedir. Bu eğitim 3 yıl sürmekte ve haftanın 3 günü işletmede pratik eğitim, 2 günü de çıraklık eğitim merkezlerinde meslekleri ile ilgili teorik bilgi almaktadırlar⁸¹.

2001'deki Eğitim Reformu'nun ardından, yükseköğretim üniversitelere (üniversiteler, teknik okullar ve Atina Sanat Okulu) ve teknolojik sektörlere (teknolojik eğitim enstitüleri - TEI) ayrılmıştır. Öğrenci kabulü ülke genelinde yapılan yazılı sınavlardaki performansa bağlıdır. Yaşı 22'den büyük olanlar ayrıca Yunan Açık Üniversitesi'ne de başvurabilmektedirler. Ayrıca Yunanistan'da resmi olmayan üçüncü kademe bir eğitim sağlayan ve giderek gelişmekte olan özel eğitim endüstrisi de mevcuttur. 2000 yılında 225 özel kurum çeşitli konularda diploma ve sertifika vermiştir. Şimdiye kadar, diğer Avrupa ülkelerinden farklı olarak, Yunanistan'da otelcilik sektöründe kariyer yapmak isteyenler için yükseköğretim seçenekleri sınırlı idi. Yunanistan'da, yükseköğretimin sadece TEI'lerde turizm ve otelcilik lisans derecesi vermektedir. Şu an, turizm konusunda lisans derecesi veren yedi TEI, ve otelcilik ile yiyecek-içecek konusunda lisans derecesi veren Rodos Adası ve Girit'te iki Geliştirilmiş Araştırmalar Eğitim Merkezi (ASTP) bulunmaktadır. 2000'de turizm ve otelcilik alanında eğitim almak için yükseköğretim kurumlarına 2.186 öğrenci kabul edilmiştir. Otelcilik ve turizm yönetiminde lisansüstü derecesi veren 4 üniversite mevcuttur. Bunlar; Atina Üniversitesi Turizm Yönetimi'nde lisans eğitimi, Atina Ekonomi ve İşletme Üniversitesi Turizm'de lisans eğitimi ve Yunan Açık Üniversitesi turizm kuruluşları yönetiminde uzaktan öğrenim ile lisans eğitimi vermektedir. Bunlara ek olarak, birkaç özel eğitim kuruluşu otelcilik yönetimi alanında eğitim imkânı sunmaktadır⁸². Tablo 17'de devlet üniversitelerinin farklı birimlerinde turizm eğitimi almış öğrencilerin sayısal durumu verilmektedir.

⁸⁰ [http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Greecel\(TR\).doc](http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Greecel(TR).doc), 13.12.2005.

⁸¹ MESS, a.g.e., s.100 – 101.

⁸² Polixeni Moira, Dimitris Milonopoulos ve Sophia Anastasiou, "Producing Graduates for the Tourism Industry in Greece: A Case Study", **Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education**, Vol.3, No.2, England, 2004, s.56.

Tablo 17: 2000 Yılı Verileri İtibariyle Yunanistan'da Turizm Eğitimi Alan Öğrenciler

Birimler	Öğrenci Sayısı
Atina Teknoloji ve Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Bölümü	228
Girit Teknoloji ve Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Bölümü	236
Thessaloniki Teknoloji ve Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Bölümü	182
Larisa Teknoloji ve Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Bölümü	361
Lamia Teknoloji ve Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Bölümü	290
Epirus Teknoloji ve Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Bölümü	240
Rodos Araştırma Eğitim Merkezi	48
Girit Araştırma Eğitim Merkezi	48
TOPLAM	1.633

Kaynak: Moira, Minopoulos ve Anastasiou, a.g.e., s.57.

3.2.1.2. Mayıs 2004 Öncesi Tam Aday iken Bu Tarih Sonrası AB Üyesi Konumuna Gelen Ülkelerde Mesleki Turizm Eğitimi

1980'lerin sonu 1990'ların başında Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri üzerinden Sovyet baskısının kalkması, bu ülkeleri farklı oluşumlara katılıp dışa açılmaya yönlendirmiştir. Avrupa açısından da bu ülkeler, yeni Pazar fırsatları yaratması nedeniyle cazibe noktaları haline gelmiştir. Siyasi ve ekonomik istikrarı sağlayan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin, Birlik için güvenli bir komşu olması düşünülürken, aynı zamanda Birliğe katılabilecek yeni aday ülke statüsüne kavuşma imkanına sahip olmaları konusunda bir takım girişimlerde bulunulmuştur. Bu nedenle Birlik, yapılan çeşitli ekonomik, sosyal antlaşma ve programlarla Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini tam üyeliğe hazırlamışlardır. Phare programı da, ekonomik gelişim ve siyasal oluşumun tamamlanması için doğrudan bu ülkelere yönelik hazırlanmıştır. AB'nin finansal desteği ile gerçekleştirilen yeni reformlar, eğitim ve mesleki eğitim alanlarını da kapsamıştır.

3.2.1.2.1. Çek Cumhuriyeti'nde Durum

2003 yılı başından itibaren Çek eğitim sistemi yapılan reformların getirdiği yeni düzenlemeler doğrultusunda işleyişine devam etmektedir. Eğitim sisteminin amacı, yeni düzenlemeler doğrultusunda, eğitim standartlarını geliştirip toplumda herkese eğitim imkânı sağlamaktır.

Çek Cumhuriyeti'nde zorunlu eğitim 6 – 15 yaş arası dönemi kapsamaktadır. Öğrenciler, *tek yapı* olarak adlandırılan ilk ve orta öğretim birinci kademeyi kapsayan bir dönem içinde zorunlu eğitimlerini tamamlamaktadırlar. İlkokul eğitimi 6 ile 10 yaş arası verilmekte, *Gymnásium* (genel ortaöğretim birinci kademe) denen okullarda da 11 – 15 yaş arası öğrencilere eğitim verilmektedir⁸³.

Çek eğitim sisteminde üç temel lise türü mevcuttur. Bunlar; genel lise, teknik lise ve mesleki lisedir. Mesleki teknik eğitim, ortaöğretim ikinci kademe de verilmeye başlamaktadır. 15 – 19 yaş arası gençler sağlık, yönetim, sanat, turizm gibi alanlarda eğitim görmektedirler. Programların özelliği doğrultusunda 3 ya da 4 yıl eğitim alan öğrenciler iş yaşamına atılabileceği gibi yükseköğretime de devam edebilmektedirler⁸⁴.

Çek Cumhuriyeti'nde mesleki eğitiminden Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Çalışma Bakanlığı ortak olarak sorumludur. Ayrıca son yapılan düzenlemelerle eğitim merkeziyetçi bir yapıdan kurtarılmaya çalışılarak yetki ve sorumlulukların bir kısmı yerel yönetimlere bırakılmıştır. Ülkede ekonomik, sosyal ve teknolojik alanlarda yaşanan gelişmeler yabancı dil bilen, vasıflı işgücü sayısını yükseltmektedir. Bu nedenle de mesleki eğitim sistem ve müfredatları sürekli güncellenmektedir. Çek Cumhuriyeti'nin mesleki eğitim alanında yaptığı reformlar sonucu; mesleki eğitim daha esnek bir yapıya kavuşmuş, zorunlu eğitim sonrası mesleki eğitime eğilim artmış, öğrencilere meslek seçimi konusunda sunulan seçenekler çoğalmış, mesleki eğitim teknolojik gelişmeleri daha yakından takip edebilmiş ve öğrencilerin işletme içi eğitim faaliyetleri arttırılmıştır⁸⁵.

Tüm dünyada geleceğin ekonomik sektörü olarak görülen turizm, Çek ekonomisi için 2004 istatistik verileriyle de belgelendirebileceği gibi, giderek önem kazanmakta ve vazgeçilmez bir hale gelmektedir. Turizmden elde edilen toplam gelir, Çek Cumhuriyeti'nin yurt içi milli hasılasının % 3.5'ini oluşturmuştur. Turizmden elde edilen yabancı döviz geliri, Çek Cumhuriyeti'nin toplam ihracatının % 6.0'sına ve hizmetlerden elde edilen yabancı döviz gelirin % 42.8'ine yakındır. Üstelik turizm yatırımların dinamizmi üzerinde de olumlu bir etkiye sahiptir. Turizmin önemi, onun ulaşım, inşaat, ticaret, bankacılık, eğlence, spor vb gibi diğer alan ve sektörlerde de gelişmeyi tetiklediği gerçeğine bağlıdır. Buna ek olarak, turizm

⁸³ [http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Czech\(TR\).doc](http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Czech(TR).doc), 13.12.2005.

⁸⁴ **Czech Republic**, <http://www.euroeducation.net/prof/czechco.htm>, 07.02.2006.

⁸⁵ MESS, a.g.e., s.110.

ekonomik açıdan zayıf olan gelişmemiş bölgeleri canlandırmada önemli bir rol oynar. Bu nedenle de, Çek Cumhuriyeti için turizm önemli bir gelir kaynağı olarak görülmektedir. Hükümet hem turizmin hem de turizm eğitiminin desteklenmesi için ulusal bir program hazırlamıştır. Turizmi Destekleyen Ulusal Program olarak adı geçen programda konular başlıklarına göre tek tek ele alınmaktadır⁸⁶. Bu programın alt başlıklarından biri olan ve turizm eğitimi de kapsayan kısmı aşağıda verilmektedir⁸⁷.

Ortak Bölgesel Çalışma ve “İnsan Kaynaklarını Geliştirme” Programı Kapsamında Belirlenen Önlem ve Öncelikler: Turizmin Gelişimi: Önlemler temel olarak aşağıdaki başlıklar üzerine odaklanmıştır.

- Turizm hizmetlerinin kalitesini iyileştirme,
- Seyahat işletmeciliği için hizmetleri sağlama ve sektör içindeki işbirliğini güçlendirme
- Bir seyahat ve spa yeri olarak Çek Cumhuriyeti’ni destekleme,
- Bölgelerde yeni turizm ürünleri yaratma,
- Özellikle de kırsal alanlarda geleneklerin kullanımını da içeren, tarihi ve kültürel mirasın ve bölgelerindeki doğal ortamın turizm için aktif olarak kullanımı,
- Yerel nüfusun yaşam standartlarını iyileştirme.

Turizm eğitimi programda, uzmanlık eğitimi adı altında ele alınmıştır. Alınması gereken önlem, temel olarak bilgiye dayalı ekonomileri geliştirme ve seçilen sektörlerde –özellikle de son zamanlarda yeterince geliştirilemeyen spesifik alanlardaki-mesleki nitelikleri ve bilgiyi iyileştirme üzerine odaklanmaktadır. Turizmle ilgili olarak, bu önlem aşağıdakileri gerçekleştirecektir:

- Mesleki eğitim ve öğretimi geliştirme,
- Bölgesel pazarlama ve turizm yönetimini geliştirme,
- Seyahat noktaları pazarlamacılığını ve bölgesel ve belediye düzeyindeki yönetimi içeren yeni eğitim standartlarını hazırlama,

⁸⁶ Martin Koşatka, kosatka@czechtourism.cz (Çek Turizm Bürosu), “information” Ece Öncüer’e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr. 30.06.2006.

⁸⁷ **Process of Implementing and Updating the State Tourism Policy Concept in the Czech Republic up to 2006**, Ministry for Regional Development, 2004,s.18 – 20.

- Turizm hizmetleri, Spa'lar, eko-turizm ve doğal kaynakların ve ekosistemlerin kullanımını ve korunmasını içeren, turizm sektörü için yetişkin eğitimi programlarını kurma ve yönetme.

3.2.1.2.2. Estonya'da Durum

1991 yılında bağımsızlığını ilan eden Estonya, takip eden yıllarda ülke içinde tüm alanlarda yeniden yapılanma süreci geçirmiştir. Ülkede zorunlu eğitim 7 – 16 yaş arası dönemi kapsamakta ve 9 yıl sürmektedir. Eğitim sisteminden Eğitim ve Araştırma Bakanlığı sorumludur. İlk ve ortaöğretim birinci kademeyi başarı ile tamamlayan öğrenciler genel eğitim veren liselere veya mesleki eğitim veren enstitülere devam etmektedir. Bu okullarda 3 yıl eğitim verilmektedir. Mesleki yüksek eğitim ise ileri mesleki eğitim enstitülerinde 19 – 22 yaş arası gençlere 3 yıllık bir eğitim sunmaktadır⁸⁸.

Estonya'da yükseköğretim seviyesinde turizm eğitimi çoğunlukla üniversitelerin işletme fakülteleri bünyesinde verilmektedir. Yaptıkları ikili antlaşmalarla (örneğin Estonya'daki Audentes Üniversitesi'nin İşletme Fakültesi (turizm bölümü), Hollanda'daki Hazne Üniversitesi İşletme Fakültesi (turizm bölümü) ile bir antlaşma imzalamışlardır ve 4 yıllık eğitim süresinin 2 yılını öğrenciler anlaşmalı diğer üniversitede tamamlayabilmektedir)⁸⁹ turizm eğitimi geliştirmeye çalışmaktadırlar.

3.2.1.2.3. Kıbrıs'ta Durum

Kıbrıs'ta zorunlu eğitim 6 ile 15 yaş arası dönemi kapsamaktadır. Eğitim Bakanlığı, yetkili ve sorumlu kurumdur. Öğrenciler, 6 – 12 yaş arası ilkokula devam etmektedirler. Ardından 3 sene süren ortaokul dönemi zorunlu eğitim kapsamı içindedir. Ortaokulu başarı ile tamamlayan öğrenciler için eğitim genel liseler ve mesleki eğitim liselerinde devam etmektedir. Her iki eğitim türü de 3 yıl sürmektedir. Meslek liselerinde 13 farklı alanda eğitim verilmektedir. Bu alanlardan ikisi doğrudan turizme yöneliktir. Otelcilik ve Yiyecek-İçecek Programı (aşçılık ve servis) ile Hizmetler Programı (seyahat acentacılığı ve otel hizmetleri) alanlarında öğrenciler turizm eğitimi almaktadırlar⁹⁰.

⁸⁸ Estonia, <http://oraprod.eurydice.org>, 14.03.2006.

⁸⁹ <http://www.audentes.eu>, 20.05.2006.

⁹⁰ The Education System in Cyprus (2001/2002), <http://oraprod.eurydice.org>, 16.03.2006.

3.2.1.2.4. Letonya’da Durum

Letonya eğitim sisteminden Eğitim ve Bilim Bakanlığı sorumludur. Zorunlu eğitim Eylül 2002’de yapılan yeni düzenleme ile 9 yıla çıkmıştır. Öğrenciler ilk 6 yılı ilkokullarda, ardından gelen 3 yılı da ortaöğretim birinci kademe statüsündeki okullarda tamamlamaktadırlar. Zorunlu eğitimi tamamlayan öğrenciler, genel liselere (16 – 19 yaş arası genel eğitim verilmektedir), temel mesleki okullara (16 – 18 yaş arası gençlere 2 yıllık temel mesleki eğitim verilmektedir) ve mesleki liselere (15 – 19 yaş arası 4 yıllık programdır) devam edebilmektedirler. Mesleki okullar; sosyal bilimler, sağlık, hizmet alanlarında eğitim vermektedir⁹¹.

Letonya’da yükseköğretim üniversite ve yükseköğretim enstitülerinde verilmektedir. Ülkede 13 üniversite, 17 enstitü ve 10 kadar da özel enstitü bulunmaktadır.

3.2.1.2.5. Litvanya’da Durum

Letonya’da olduğu gibi Litvanya’da da eğitimden, Eğitim ve Bilim Bakanlığı sorumludur. Zorunlu eğitim 6 – 16 yaş arası dönemi kapsamaktadır. Öğrenciler eğitimlerinin ilk 4 yılını temel birinci basamak denen okullarda geçirmektedir. 10 – 16 yaş arası öğrenciler eğitimlerine temel eğitimin ikinci basamağında devam etmektedirler. Zorunlu eğitimi başarı ile tamamlayan öğrenciler, genel liselere (15 – 19 yaş arası 4 yıllık genel eğitim) ve mesleki liselere (programa göre 3 ya da 4 yıl süren mesleki eğitim) devam edebilmektedirler. 2002 – 2003 eğitim-öğretim yılında Litvanya’da 82 adet mesleki okul, 27.962 öğrenci mezun etmiştir⁹².

Litvanya’da yükseköğretim üniversite ve yüksekokullarda verilmektedir. 2002 yılı verileri ile 21.822 öğrenci yükseköğretimde ileri mesleki eğitim programlarına kaydolmuştur. Turizm eğitimi, üniversitelerin işletme ve/veya iktisat fakültelerinde alt program olarak verilmektedir⁹³.

3.2.1.2.6. Macaristan’da Durum

12 yıllık zorunlu eğitim süreciyle Macaristan, Birlik içinde Almanya, Belçika, Hollanda ve İrlanda ile en uzun zorunlu eğitim süresine sahiptir. Macaristan’da

⁹¹ Latvia, <http://www.euroeducation.net/prof/latviaco.htm>, 07.02.2006.

⁹² Lithuania, <http://www.euroeducation.net/prof/lithuaco.htm>, 07.02.2006

⁹³ Lithuania, a.g.e.

eğitim ile ilgili yetki ve sorumluluk Eğitim Bakanlığı ve diğer bazı bakanlıklar (İstihdam ve Sosyal ilişkiler Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve İç İşleri Bakanlığı) arasında paylaştırılmıştır.

Bir yıllık okulöncesi eğitim Macaristan'da zorunlu eğitim kapsamındadır. İlkokul iki devreden (birinci devre 6 – 10 yaş, ikinci devre 10 – 14 yaş arası) oluşmaktadır. Ortaöğretim genel ve mesleki eğitim olarak ikiye ayrılmaktadır. Genel ortaöğretim, 14 – 18 yaş arası öğrencileri üniversiteye hazırlamak amacıyla genel eğitim vermektedir. Macaristan'da öğrenciler 16 yaşından önce mesleki eğitime başlayamamaktadırlar. Mesleki eğitim almak isteyen öğrencilere farklı seçenekler sunulmaktadır. *Szakiskola* (ISCED 3) olarak adlandırılan mesleki ortaöğretim ikinci kademe okul 4 yıl eğitim vermekte ve eğitimin ilk 2 yılı genel, son 2 yılı da mesleki eğitimden oluşmaktadır. Diğer seçenekler, eğitimin 2 ya da 3 yıl gibi sürelerle değiştiği meslek okullarıdır⁹⁴.

Turizm eğitimi Macaristan'da oldukça yeni bir eğitim alanıdır. Üniversite düzeyinde turizm eğitimi, 1992'de Budapeşte Üniversitesi Ekonomi Bilimleri Fakültesi'nde Turizm Araştırma Merkezi'nin kurulmasıyla başlamış, bunu Kodolányi János Yüksekokulu'nun kurulması ve Ticaret ve Yiyecek-İçecek Yüksekokulu'ndaki (şimdiki Ticaret, Yiyecek-İçecek ve Turizm Yüksekokulu) turizm çalışmaları izlemiştir. Yaklaşık son on beş yılda turizm Macaristan'da hızla ilerleyen akademik bir alan olmuştur, dolayısıyla da on beş enstitü, yükseköğretim sisteminin çerçevesinde turizm eğitimi sunmaktadır. Eğitim, tüm üniversite programlarından, birkaç seçmeli derse kadar çeşitlilik göstermektedir. Öğrencilerin alt yapıları da oldukça farklıdır. Bu alandaki en son gelişme, kırsal turizm çalışmalarının tüm ülke genelinde öğretmen eğitimi konusunda yüksekokulların programlarına dahil edilmesidir. Turizm eğitimi orta öğretim düzeyinde geliştirilmek için başlamışsa da şu an özellikle de Batı Avrupa sistemleriyle kıyaslandığında, üniversite ve yüksekokul eğitim düzeyinde yoğun olarak sunulmakta, ancak mesleki eğitim düzeyinde yeterince yer verilmemektedir. Mesleki eğitim, Ticaret ve Turizmde İleri Eğitim Kurumu (KIT) tarafından sağlanmaktadır⁹⁵.

Turizm yükseköğreniminde oluşturulmuş temel bir müfredat yoktur ve böyle bir program geliştirmek için herhangi bir çaba da olmamıştır. Tüm önemli turizm

⁹⁴ **The Education System in Hungary (2003/2004)**, <http://oraprod.eurydice.org>, 16.03.2006.

⁹⁵ Ekonomi ve Ulaştırma Bakanlığı, ugyfelszolgalat@gkm.gov.hu, "information", Ece Öncüer'e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr, 22.06.2006.

programlarında benzer derslerin olmasına rağmen (turizm coğrafyası, turizm pazarlaması, turizm ekonomisi, tur operatörlüğü gibi), her program turizmin farklı noktalarına değinmektedir. Geleneksel olarak meslek yüksekokulların, üniversitelerden daha çok pratik eğitim sağlaması beklenmekte, bu nedenle de meslek yüksekokul programlarının, özellikle de başlangıçta turizm politikası ya da turizmin ekonomik etkileri yerine bilet kesme ya da kongre yönetimi gibi dersleri içermektedir. Üniversite düzeyinde eğitim her zaman daha çok kuramsal olmuştur. Bu nedenle planlama ya da politika konuları her zaman bu programlar için temel unsurlar olarak görülmüştür. Sonuç olarak; meslek yüksekokulu düzeyindeki programlar (örn. otel yönetimi, tur operatörlüğü/seyahat acentacılığı, animasyon vb gibi konularda) daha çok özelleşmiştir. Temel bir müfredat konusunda uzlaşmanın olmamasının esas nedeni, muhtemelen yeni kurulan enstitülerin büyük bir çoğunluğunun yurtdışında ortaklar aradığı ve birçok durumda işbirliğinin aynı zamanda müfredat geliştirmeye yardımcı olduğu gerçeğidir. Bu çabaların temel hedefi, mevcut müfredatlardaki boşlukları doldurmak (genellikle yönetim, stratejik planlama, müşteri hizmetleri ya da pazarlama konuları ile ilgili) ve Macar eğitimini Batı Avrupa sistemiyle uyumlu hale getirmek olmuştur. İşbirliği tüm turizm programlarının adaptasyonundan, bazı derslerin ortak gelişimi ya da değişim ziyaretleri, ziyaretçi akademisyenlerle personel gelişimine yardımcı olmaya kadar çeşitlilik göstermektedir. Bu akademik bağlantıların kurulumu aynı zamanda turizm alanında yükseköğretimdeki bir başka sorunu da kısmen çözebilir, o da; yeterli finansal kaynakların eksikliğidir. Bu sorun tüm Macar eğitim sistemini etkilemektedir. Bu nedenle turizm eğitimini bir istisna kabul etmemek gerekir. Tabi ki, her ne kadar yabancı ortakların Macar eğitimini finanse etmesi beklenmese de, eğitim materyali biçimindeki katkıları (ders kitabı, makale, vs.) açısından çok önemlidir⁹⁶.

Akademik düzeyde turizm eğitimi Macaristan'da en hızlı gelişen alanlardan biri olmuştur. Bu nedenle yakın gelecekte turizm mezunlarının sayısında aşırı bir artışın olma tehlikesi ile karşılaşılma ihtimali yüksektir. Bu sorunu önlemek için, Macar yetkili kurumları bazı alternatif çözüm noktaları belirlemişlerdir. Bir dereceye kadar özelleşmiş sektör için geleceği ön görmek adına sektör ile daha yakın bağlantılar kurmak ve tahminlere dayalı özel programlar geliştirmek, mesleki eğitimin rolünü artırarak eğitimin yapısını değiştirmek, öğrencilere oldukça genel ancak yeterince karmaşık yapıda kaliteli bir eğitim vermek, öyle ki güçlü entelektüel

⁹⁶ Tamara Rátz, "Transformation of Hungarian Tourism Education", **2. International Conference on Education and Training in Tourism and Hospitality Studies**, Egypt, 1997, s.37 – 40.

niteliklere sahip esnek bir iş gücü ve turizm sektörünün tümüne geniş bir bakış açısı olabilsin. Akademik kurumlar ve turizm sektörü arasındaki bağlantılar son yıllarda gelişmektedir. Sektör ile işbirliğinin tipik örnekleri, işletmelerden konuk konuşmacıların davet edilmesi, çalışmalarının belirli bir aşamasında öğrencilerin sektöre yerleştirilmesi, yükseköğretim programları ve sektördeki yöneticilere sunulan kısa süreli kurslar (çoğunlukla pazarlama alanında), öğrenci katılımlı araştırmalarda işbirliği ve akademik personel tarafından danışmanlıktır. Bu alandaki ilk kurumlardan biri olarak, Kodolányi János Yüksekokulu Macar turizm eğitiminin nasıl yeni yollar aradığının iyi bir örneğidir⁹⁷.

3.2.1.2.7. Malta'da Durum

2004 yılında diğer 9 ülke ile birlikte AB'ye üye olan Malta, 2005 yılında yaklaşık 400.000 nüfusa sahip idi. Ülkede eğitim sisteminden Eğitim Bakanlığı sorumludur. Zorunlu eğitimin 5 – 16 yaş arası dönemi kapsadığı ülkede, öğrencilerin %68'i devlet okullarında, %22'si dini (kilise)okullarda, %10'u da bağımsız özel okullarda eğitimini sürdürmektedirler. İlkokul 6 yıl sürmekte ve bu okullarda öğrencilere temel bilgiler verilmektedir. Ardından gelen 2 yıl boyunca *junior lyceum* (alt ortaöğretim okulları) denen okullarda eğitim gören 11 – 13 yaş arası öğrenciler, üst ortaöğretim okullarına devam hakkı kazanmaktadır. Bu okullarda eğitim 3 yıl sürmekte ve süreç sonunda zorunlu eğitim süresi tamamlanmış olmaktadır. Malta'da mesleki eğitim üst ortaöğretim kademesi ve ardından gelen lise eğitimi boyunca verilmektedir⁹⁸.

Malta'da yükseköğretim kademesinde bir üniversite (Malta Üniversitesi), Sanat, Bilim ve Teknoloji Yüksekokulu, Doğal Kaynakları Koruma ve Restorasyon Enstitüsü ile Turizm Araştırmaları Enstitüsü (ITS) bulunmaktadır. ITS'nin amacı; turizm sektöründe çeşitli akademik konular ve sektörel tecrübeleri, uluslararası kalite ve bilgilerle birleştirerek öğrencilere aktarabilmektir. Başarılı bir şekilde ITS programlarına devam eden öğrenciler, daha sonra eğitimlerine üniversitede devam edebilmektedirler. 2004 yılı verileri ile ITS'de 707 öğrenci eğitim almıştır⁹⁹.

ITS, bütünüyle devlet tarafından finanse edilen bir ileri eğitim enstitüsüdür. Öğrencilerini, Enstitü ile yakın bağlarını koruyan otelcilik ve turizm endüstrisi için

⁹⁷ Rátz, a.g.e., s.41.

⁹⁸ Malta, <http://www.euroeducation.net/prof/maltaco.htm>, 07.02.2006.

⁹⁹ Education System in Malta (2004/2005), <http://oraprod.eurydice.org>, 16.03.2006

hazırlar. Malta vatandaşları için eğitim ücretsizdir. Şu an mevcut çalışma programlarından biri (Otelcilik Yönetiminde İleri Diploma) mezunların, Malta Üniversitesi tarafından açılan turizmde öğrenim derecesi programına katılmasını sağlar. Yabancı üniversiteler ve otelcilik okulları, enstitü tarafından organize edilen çalışma programları ile ortaklaşa çalışmaktadır. HCIMA da Enstitü eğitim programlarının uluslararası akreditasyonuna yardımcı olmaktadır. Öğrenciler için devam zorunludur. Öğrenciler çalışma programları boyunca minimum % 80 katılım oranı sağlamalıdır. Katılım aynı zamanda öğrencilere ödenen burslarla da ilişkilendirilir. Sonuç olarak, katılım oranı genellikle yüksektir. Eğitim karmadır ve öğrenciler, kayıt öncesinde 16 yaşında olmalıdır. Kayıt için maksimum yaş limiti yoktur. Öğrencilerin büyük çoğunluğu 17-21 yaş aralığındadır. Giriş koşulları, başvurulacak kursa göre değişmektedir. Öğrencilerin seçim öncesinde minimum sayıda Öğrenme Öncesi Akreditasyon (APL) kredi puanına sahip olması gerekmektedir. Deneysel Öğrenme Öncesi Akreditasyon (APEL) da dikkate alınır.

Turizm Malta için gelir sağlayıcı sektörlerin başında gelmektedir. Bu nedenle ülkede turizm sektörü ve eğitimine önem verilmektedir. Malta Turizm Bakanlığı, LEONARDO DA VINCI programı kapsamında, yetişkinlerin işbaşı eğitim almaları için şu faaliyetlerde bulunmuştur¹⁰⁰:

- Otel ve yiyecek-içecek müdürleri, şefler ve çalışanlardan oluşan 60 kişi İrlanda'ya eğitime gönderilmiştir.
- 10 otobüs, 10 taksi şoförü turizm konusunda bilgilendirilmek amacı ile 2 haftalığına Portsmouth'da eğitim almışlardır.
- 30 işletme yöneticisi ve şef, turizm işletmeciliği alanında eğitim almak amacıyla 1 haftalığına İrlanda, Almanya ve İspanya'ya gönderilmiştir.

3.2.1.2.8. Polonya'da Durum

1990'ların başında ülkede yaşanan ekonomik durgunluk, bütçe açığı ve enflasyonla mücadele eğitime ayrılan bütçeyi olumsuz yönde etkilemiştir. Ancak 2003 yılı verileri incelendiğinde Polonya'nın GSYİH'sinin %5,6'sını eğitime ayırdığı görülmektedir. AB ortalamasının %5,2 olması Polonya'nın eğitimin finansmanı

¹⁰⁰ Claire Said, claire.said@visitmalta.com (Visit Malta Araştırma ve Planlama Departmanı), "information" Ece Öncüer'e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr. 03.07.2006.

konusunda kat ettiği mesafeyi göstermektedir. Ülkede eğitim Milli eğitim ve Spor Bakanlığı'nın yetki ve sorumluluğu altındadır.

Ülkede zorunlu eğitim 11 yıl sürmektedir. İlköğretim iki kademedir (7 ile 10 yaş ve 10 ile 13 yaş arası) oluşmakta ve 6 yıl sürmektedir. Ortaöğretim birinci kademe *gimnazjumlarda* 3 yıl boyunca verilen genel eğitimden oluşmaktadır. Mesleki eğitim ortaöğretim ikinci kademe verilmektedir. Temel mesleki eğitim okulları ve teknik eğitim okulları 16 – 20 yaş arası gençlere farklı programlar altında eğitim vermektedir. 2003 – 2004 eğitim-öğretim yılında ülkede temel mesleki eğitim veren okul sayısı 1.415, mezun ettiği öğrenci sayısı da 167.228'dir. Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim düzeyindeki okul sayısı 4.330 ve mezun olan öğrenci sayısı da 477.906'dır¹⁰¹.

Polonya'da yükseköğretim, üniversiteler, öğretmen yetiştiren eğitim yüksekokulları, teknik üniversiteler ve akademilerde verilmektedir. AB içindeki diğer pek çok ülkede olduğu gibi yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi, genellikle üniversitelerin iktisat fakülteleri altında verilmektedir. Örneğin; Ponzan Ekonomi Üniversitesi'nin İktisat Fakültesi bünyesinde turizm bölümü bulunmaktadır. Ayrıca Wrocław Ekonomi Üniversitesi'nde Bölgesel Ekonomi ve Turizm Fakültesi bulunmaktadır. Bu okulda turizm sektörünün analizi, pazar araştırması ve ekogelişim konuları üzerine eğitim verilmektedir¹⁰².

3.2.1.2.9. Slovakya'da Durum

1 Ocak 1993 tarihinde Çek Cumhuriyeti'nden ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Slovakya, 2004 yılında da AB'ye tam üye olmuştur. 2003 yılında yapılan eğitim reformuyla, zorunlu eğitim 9 yıl sürmektedir. 6 – 10 yaş arası öğrenciler 4 yıl sürecek olan ilköğretimin ilk basamağı olan *základná škola I* isimli ilkokullara gitmektedirler. 10 – 15 yaş arası 5 yıllık eğitim dönemi ilköğretimin ikinci basamağı okullarda (*základná škola II*) devam etmektedir. Zorunlu eğitimi başarı ile tamamlayan öğrenciler genel eğitimin verildiği liselere, özellikli liselere (öğrencileri mesleki eğitim ve yükseköğretime hazırlamakta), konservatuarlara, mesleki liselere ve çıraklık eğitim merkezlerine devam edebilmektedirler. Meslek liseleri sanayi, ticaret, hizmetler (turizm vb) gibi alanlarda eğitim vermektedir¹⁰³.

¹⁰¹ **Education System in Poland (2003/2004)**, <http://oraprod.eurydice.org>, 16.03.2006.

¹⁰² <http://www.ae.wroc.pl>, 20.05.2006.

¹⁰³ **Slovak Republic**, <http://www.euroeducation.net/prof/slovakco.htm>, 07.02.2006.

Slovak eğitim sisteminde yükseköğretim, devlet ve özel üniversitelerde yürütülmektedir. Slovakya'da 27 üniversite bulunmaktadır. Yükseköğretimde eğitim alanları; Eğitim ve Öğretim, Sosyal Bilimler ve Sanat, Sosyal, İktisadi ve Hukuki Bilimler, Doğa Bilimleri, İnşaat, Teknoloji ve İletişim, Ziraat ve Veterinerlik, Sağlık ve Sosyal Hizmetler, Bilgi İletişim Teknolojileri'dir. Turizm eğitimi genellikle işletme ve iktisat fakültelerinin bünyesinde verilmektedir.

Slovakya'da turizm eğitimi, Uluslararası Standart Eğitim Sınıflandırması (ISCED) derecelerinden 4., 5. ve 6. düzeyde eğitim vermektedir. 4. düzey ortaöğretim lise seviyesi, 5. ve 6. düzeyde yükseköğretim seviyeleri anlamına gelmektedir. Ülkede eko-turizm, turizm ve otel işletmeciliği ile boş zaman, kültür ve spor aktiviteleri alanlarında lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi verilmektedir¹⁰⁴.

Slovak üniversitelerinden biri olan Matej Bell Üniversitesi'nde turizm eğitimi, iktisat fakültesi bünyesinde verilmektedir. Turizm Bölümü, 4 alt bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler sırasıyla aşağıda verilmektedir¹⁰⁵.

- Turizm Bölümü (lisans düzeyinde 3 yıl eğitim vermekte),
- Turizm Ekonomisi Bölümü (lisans düzeyinde 2 yıl eğitim vermekte),
- Turizm İşletmeciliği (lisans düzeyinde 2 yıl eğitim vermekte),
- Turizmde Kültürlerarası İletişim Bölümü (lisans düzeyinde 2 yıl eğitim vermekte),

Slovakya'da mesleki eğitim programlarından (özellikle Leonardo da Vinci programından) sektörel bazda yaralanma oranları incelendiğinde şu sonuçla karşılaşılmaktadır: %22 sanayi, %18 inşaat, %15 turizm ve gastronomi, %12 ziraat, %11 eğitim, %2 sağlık ve %15 diğer. Görüldüğü üzere turizm %15 pay ile 3. sırada yer almaktadır¹⁰⁶.

3.2.1.2.10. Slovenya'da Durum

Slovenya'da eğitim sisteminden Eğitim, Bilim ve Spor Bakanlığı sorumludur. Birliğe katılım öncesi merkeziyetçi bir yapıya sahip olan eğitim sistemi, yerel yönetimlere bazı yetki ve sorumlulukların devredilmesiyle merkeziyetçi yapısından

¹⁰⁴ Josef Detko, dedo@saaic.sk (NA Leonardo da Vinci), "information" Ece Öncüer'e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr, 29.06.2006.

¹⁰⁵ The Matej Bell University, <http://www.umb.sk>, 29.06.2006.

¹⁰⁶ Slovakia Turizm Bürosu, sacr@sacr.sk, "information" Ece Öncüer'e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr, 13.06.2006.

uzaklaştırılmaya çalışılmıştır. Ülkede zorunlu eğitim 9 yıl sürmekte ve 6 yaşında başlamaktadır. İlköğretim, ilkokul ve alt kademe ortaöğretim okullarındaki eğitimi kapsayan 9 yıllık bir eğitim sürecidir. Mezun olan öğrenciler, 4 yıllık eğitim veren liselere (gimnazija), teknik liselere ya da 3 yıl eğitim veren meslek liselerine devam edebilmektedirler¹⁰⁷.

Slovenya’da yükseköğretim, üniversitelerin fakülte, sanat akademisi ve yüksekokullarında verilmektedir. Ülkede 3 adet üniversite bulunmaktadır. Bu üniversiteler; Maribor Üniversitesi, Ljubljana Üniverstiesi ve Primorska Üniversitesi’dir¹⁰⁸. Bu üniversitelerin her üçünde de turizm eğitimi verilmektedir. Ljubljana Üniversitesi’nin bünyesindeki Bled Turizm ve Yiyecek-İçecek Meslek Yüksekokulu, iki bölümü (turizm ile yiyecek-içecek) ile eğitim vermektedir. Meslek Yüksekokulu’nun Turizm Bölümü’nde 2 yıllık turizm eğitimi verilmektedir. Programın amacı; öğrencileri turizm alanında birer uzman olarak yetiştirmek, ayrıca pratik ve teorik bilgi ile onları donatarak profesyonel iş yaşamına hazırlamaktır. Yiyecek-İçecek Bölümü’nde de eğitim 2 yıl sürmektedir¹⁰⁹.

Slovenya’nın ikinci üniversitesi olan Primorska Üniversitesi’nde Turistica Turizm Yüksekokulu bulunmaktadır. Bu okul sektöre yönetici adayları yetiştirmektedir. Her sene 30 öğrenci almaktadır. AB ülkelerinden bazıları (özellikle İspanya, İsveç, İngiltere, Hollanda, Macaristan, Portekiz) ile yaptığı ikili anlaşmalarla öğrenci hareketliliğini arttırmıştır¹¹⁰.

3.2.2. Türkiye’de Mesleki Turizm Eğitimi

Türk eğitim sisteminin yapısı, 1973 yılında yürürlüğe giren 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile belirlenmiştir. Şekil 8’de Türk eğitim sisteminin şematik yapısı verilmektedir. Zaman içinde bazı değişikliklere uğramasına rağmen sistemin ana yapısında önemli bir değişme olmamıştır. Bu Kanun’da eğitim sistemi örgün ve yaygın olmak üzere iki ana kola ayrılmıştır. Tablo 18’de de Türk eğitim sisteminde yer alan örgün ve yaygın eğitim kurumları görülmektedir.

¹⁰⁷ Slovenia Republic, <http://www.euroeducation.net/prof/slnco.htm>, 07.02.2006.

¹⁰⁸ Tanja Mihalič, “Current Issues in Tourism Education: The Case of Slovenia and the Faculty of Economics, University of Ljubljana”, **Critical Issues in Tourism Education**, the Conference of the Association for Tourism Higher Education, ATHE Publication no.14, Buckinghamshire, 2004, s.90.

¹⁰⁹ <http://vgs-bled.si/vssang/turang.html>, 18.03.2006.

¹¹⁰ Urška Capuder, Urška.Capuder@slovenia.info (Slovenya Turizm Bürosu), “information” Ece Öncüer’e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr. 14.06.2006.

21. yüzyıl eğitim anlayışını yakalamak isteyen Türkiye’de örgün eğitimin bir takım eksiklikleri bulunmaktadır. Eğitim sisteminin, ezberci bir anlayış izlemesi ve hatalı ya da eksik ders programları ve aksaklıkları bu eksikliklerin en başında gelmektedir. Eğitimde fırsat eşitliğinin tam olarak sağlanamaması, kalabalık ve araç-gereçsiz sınıflar, artan nüfusa paralel olarak okul sayılarının yetersiz kalması, mesleki ve teknik eğitimin yetersizliği, bilim ve araştırmaya verilen önemin az olması gibi konular, çağı yakalamak isteyen Türkiye’nin önündeki önemli sorunlardan bazıları olarak karşımıza çıkmaktadır¹¹¹.

Daha önce de belirtildiği üzere okullaşma oranı, ülkelerin eğitim ve gelişmişlik durumunu yansıtan bir göstergedir. Tablo 18’de yıllar itibariyle Türk eğitim sistemine ait okullaşma oranları görülmektedir.

Tablo 18: Eğitim Basamaklarında Yıllara Göre Okullaşma Oranları

YILLAR	Okul Öncesi	İlkokul	Ortaokul	Orta öğretim	Genel Lise	Mes-Tek Lise	Yükseköğretim	
							Örgün Öğretim	Örg.+Açık Öğretim
1980-81	-	87,3	43,5	29,4	17,7	11,7	8,0	-
1985-86	-	91,5	54,6	32,0	18,9	13,1	6,2	11,0
1990-91	-	94,1	58,4	37,6	21,1	16,5	8,6	15,3
1995-96	7,6	99,7	69,3	53,4	29,9	23,5	9,7	27,1
1996-97	8,9	99,8	69,6	54,7	30,8	23,9	13,6	(*) 22,4
1999-00	10,2	94,3	-	56,9	-	-	14,7	21,3
2000-01	10,3	-	-	-	42,1	22,3		-
2003-04	13,2	92,0	-	-	61,7	28,3		27,7

(*) daha önceki yıllarda Açık Öğretime kayıtlı öğrencilerin sayısı esas alınırken, 1996-1997 eğitim ve öğretim yılında sınavlara giren öğrenci sayısı esas alınmıştır.

Kaynak: Cengiz Akçay, **Türk Eğitim Sistemi**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2006, s. 97.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın 2003 yılında yayınlamış olduğu İnsani Gelişme Raporu’na göre Türkiye’de yetişkin nüfusun %85,5’nin, genç nüfusun da %96,7’sinin okur-yazar olduğu belirtilmiştir. Genel okullaşma oranının %60 seviyelerinde kaldığı ve GSYİH’den eğitime ayrılan payın da % 3,7 olduğunu altı çizilmiştir. Bu veriler ışığında raporda, İnsani Gelişmişlik Düzeyi açısından Türkiye’nin 173 ülke içinde 96. sırada olduğu belirtilmiştir¹¹².

¹¹¹ Mahmut Tezcan, **Postmodern ve Küresel Toplumda Eğitim**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2002, s.14.

¹¹² Arslan ve Eraslan, a.g.e., s.7.

The diagram illustrates the structure of the Turkish education system, organized into several levels with corresponding ISCED codes and age markers.

- OKUL ÖNCESİ (ISCED 0):** Preschool education, starting at age 3.
- İLKÖĞRETİM (ISCED 1+2):** Primary education, spanning ages 6 to 14, consisting of eight levels (I to VIII).
- GENEL VE MESLEKİ TEKNİK ÖĞRETİM (ISCED 3):** General and vocational technical education, spanning ages 15 to 19. It includes:
 - Genel Lise Meslek Lisesi (General Vocational High School)
 - Teknik Lise (Technical High School)
 - Anadolu Mes. Lisesi (Anatolian Vocational High School)
 - Anadolu Tek. Lisesi (Anatolian Technical High School)
- UNİVERSİTE (ISCED 4-6):** University education, starting at age 18. It includes:
 - HAZIRLIK (isteğe bağlı):** Preparatory programs for various faculties (Fakülteler), Engineering (Mühendislik), Medicine (Tıp), and Agriculture (Ziraat).
 - ÖN-LİSANS:** Pre-master programs.
 - Acik Öğretim:** Open education programs.
 - Lisans DİP.:** Bachelor's degrees.
 - ÖN-LİSANS DİP.:** Pre-master degrees.
 - MASTER:** Master's degrees.
 - DOKTORA:** Doctoral degrees.
- ÇIRAKLIK EĞİTİMİ:** Apprenticeship education, shown as a vertical path on the right side of the diagram.

Arrows indicate the progression and transitions between these educational levels.

161

Tablo 19: Türk Eğitim Sisteminde Örgün ve Yaygın Eğitim Kurumları

ÖRGÜN EĞİTİM KURUMLARI				YAYGIN EĞİTİM KURUMLARI	
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ	İLKÖĞRETİM	ORTA ÖĞRETİM	YÜKSEKÖĞRETİM	YAYGIN EĞİTİM	
• Ana Sınıfı • Anaokulu • Uygulama Sınıfı • Özel Türk, Yabancı, Azınlık,Uluslararası Okullar Bünyesinde Ana Sınıfları • Diğer Kurumlar	•İlköğretim Okulu •Yatılı İlköğretim Bölge Okulu •Pansiyonlu İlköğretim Okulu •İşitme Engelliler İlköğretim Okulu •Görme Engelliler İlköğretim Okulu •Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulu •Zihinsel Engelliler İlköğretim Okulu •Özel Türk, Yabancı, Azınlık Uluslararası İlköğretim Okulu	Genel Ortaöğretim •Lise •Fen Lisesi •Anadolu Lisesi •Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi •Anadolu Öğretmen Lisesi •Yabancı dil Ağırlıklı Lise Mesleki ve Teknik Ortaöğretim •Endüstri Meslek Lisesi •Teknik Lise •Anadolu Teknik Lisesi •Anadolu Meslek Lisesi •Turizm Meslek Liseleri •Kız Meslek Lisesi •Kız Teknik Lisesi •Anadolu Kız Meslek Lisesi •Anadolu Kız Teknik Lisesi	•Anadolu Ticaret Meslek Lisesi •Anadolu İletişim Meslek Lisesi •Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi •Aşçılık Liseleri •Ticaret Meslek Lisesi •İmam Hatip Lisesi •Anadolu İmam Hatip Lisesi •İşitme Engelliler Çok Programlı Lise •Ortopedik Engelliler Meslek Lisesi •Çok Programlı Lise •Sağlık Meslek Lisesi •Anadolu Sağlık Meslek Lisesi	•Üniversite •Fakülte •Enstitü •Yüksekokul •Meslek Yüksekokulu •Konservatuar •Uygulama ve Araştırma Merkezi	•Pratik Kız Sanat Oku. •Olgunlaşma Enstitüsü •Yetişkinler Teknik Eğitim Merkezi •Halk Eğitim Merkezi -Okuma-Yazma Kursları -Meslek Kursları -Sosyal-Kültürel Kurslar •Mesleki Eğitim Mrkz. •İş Eğitim Merkezi •Bilim ve Sanat Mrkz. •Rehberlik Araştırma Merkezi •Özel Öğretim -Özel Kurslar -Özel Dershaneler -Özel Motorlu Taşıt K. -Özel Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri - Meslek Kursları - Uzaktan Öğretim •Açık İlköğretim Okulu •Açık Öğretim Lisesi •Mesleki Teknik Açıköğretim Okulu

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı, 2002 Yılı Başında Milli Eğitim, www.meb.gov.tr/Stats/Apk2002/3_2.htm, 05.01.2005

Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre mesleki eğitimin amacı, “öğrencilerini hem mesleğe, hem yükseköğretime hem de hayat ve iş alanlarına hazırlamak” olarak belirtilmiştir.¹¹³ Mesleki eğitimin tekrar gözden geçirilip, çağın gereklerine göre düzenlenmesi için 1986 yılında bir takım yasal girişimlerde bulunulmuştur. 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu ile Türkiye'deki mesleki eğitim sisteminde reform niteliğinde bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu Kanun'la mesleki eğitim;

- örgün mesleki eğitim ve
- yaygın mesleki eğitim olmak üzere ikiye ayrılmıştır¹¹⁴.

En basit anlamıyla *örgün mesleki eğitim*, devlet tarafından vasıflı işgücünün yetiştirilmesine yönelik açılan meslek okullarının verdiği eğitim şeklidir. Bu eğitim sisteminde, eğitim büyük ölçüde okullarda verilmektedir. Belli bir oranda sektörde pratik eğitimi de içeren örgün mesleki eğitim dendiğinde genellikle ortaöğretim kurumlarında verilen eğitim akla gelmektedir¹¹⁵. Tablo 20'de 1989 – 2004 yılları arasında ortaöğretim düzeyinde genel ve mesleki eğitime dâhil öğrenci sayı ve oranları verilmektedir. Gelişmiş ülkelerin temel kabul ettikleri oran %65 mesleki eğitim, %35 genel eğitim oransal dağılımıdır. Ancak tabloda da görüldüğü üzere Türkiye'de bu dağılım tam tersi yönde gelişmektedir.

Tablo 20: Türkiye’de Ortaöğretimde Yer Alan Öğrencilerin Genel ve Mesleki – Teknik Eğitim Okullarına Göre Dağılımı (1989 – 2004)

YILLAR	Genel Eğitim (öğr. sayısı)	Genel Eğitim Oranı (%)	Mesleki Eğitim (öğr. sayısı)	Mesleki Eğitim Oranı (%)	TOPLAM
1989– 1990	750.091	58,0	542.956	42,0	1.293.047
1994– 1995	1.226.519	57,7	897.779	42,3	2.142.298
1996– 1997	1.158.095	54,2	980.203	45,8	2.138.298
1999– 2000	1.506.379	61,6	938.028	38,4	2.444.407
2001– 2002	1.908.493	66,9	947.358	33,1	2.855.851
2002– 2003	2.053.735	67,7	981.224	32,3	3.034.959
2003– 2004	2.463.923	68,6	1.129.481	31,4	3.593.404

Kaynak: Akpınar, a.g.e., s.10 ve Milena Corradini, “Vocational Education and Training in Turkey: Analysis and Comparison”,. **AB Kopenhag Süreci ve Maasricht Bildirgesi Açısından Türkiye’de Mesleki Eğitim ve Öğretimi Bekleyen Zorluklar Uluslararası Konferansı**, Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, (MEGEP), Ankara, 2005, s.2.

¹¹³ Akpınar, a.g.e., s.5.

¹¹⁴ Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, **Türkiye’de Mesleki Eğitim**, <http://www.tesk.org.tr/tr/calisma/egitim/genel.html>, 06.04.2004.

¹¹⁵ Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, **Türkiye’de Mesleki Eğitim**., a.g.e.

Mesleki eğitim sadece örgün eğitim kurumları ile yürütülmemektedir. *Örgün mesleki eğitim* sistemi dışında kalmış bireylere eğitim hizmetini *yaygın mesleki eğitim* kurumları vermektedir. *Yaygın mesleki eğitim*, bireyin eğitim seviyesini değiştirmeyen, ancak mesleğine çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitim programları ile eğitsel açıdan katkı sağlayan, uyum kursları vb. gibi programları içeren mesleki eğitim türüdür.¹¹⁶ Bu tür eğitim sisteminde, daha çok çalışma hayatına girmiş ancak ortaöğretime devam edemeyen bireyler ile meslek öğrenmek isteyen yetişkinlerden oluşmaktadır. Türkiye’de mesleki eğitim uygulamaları genellikle çıraklık eğitim merkezleri, akşam sanat okulları, halk eğitim merkezleri, pratik sanat okulları ve olgunlaşma enstitüleri tarafından yürütülmektedir¹¹⁷.

Türkiye’deki yaygın mesleki eğitimin amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür¹¹⁸.

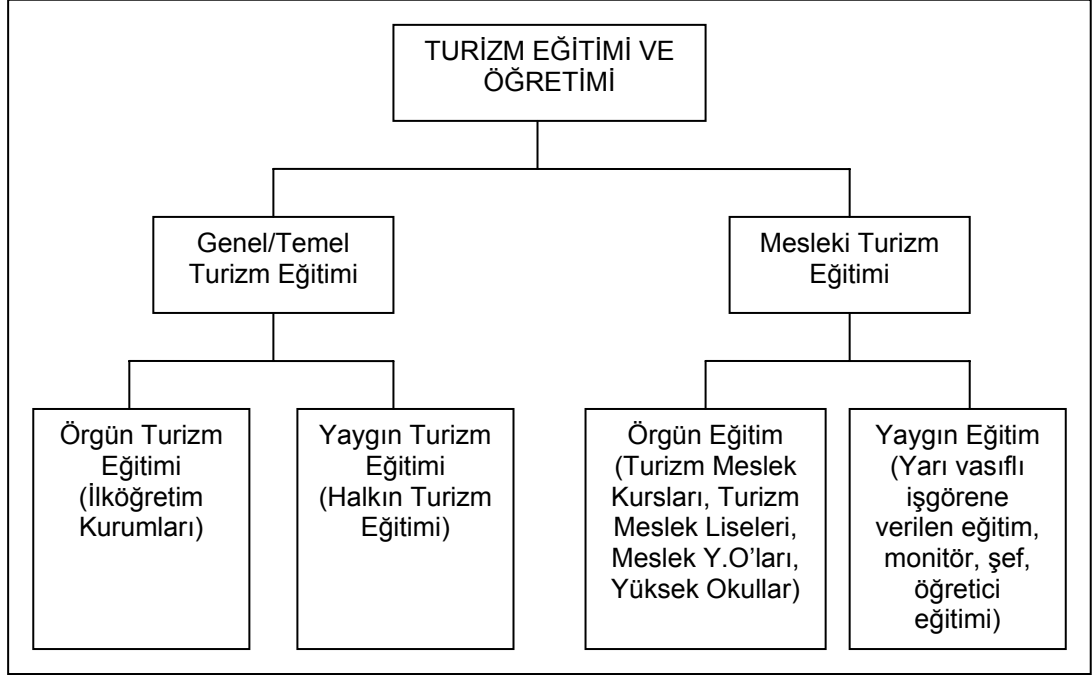
- Okuma-yazma öğretmek, bireylere eğitimlerini tamamlamaları için sürekli eğitim imkânı sunmak,
- Bireylere; bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelere uyumlarını kolaylaştırıcı eğitim imkânı sağlamak,
- Ulusal değerleri koruyucu, geliştirici ve tanıtıcı nitelikte eğitim yapmak,
- Toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma, birlikte çalışma ve örgütlenme anlayış ve alışkanlıkları kazandırmak,
- Ekonominin gelişimi doğrultusunda ve istihdam politikasına uygun meslek edinmelerini sağlayıcı imkânlar hazırlamak,
- Beslenme ve sağlıklı yaşam tarzını benimsetmek,
- Çeşitli mesleklerde çalışanlara, gelişmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmak,
- Bireylere boş zamanlarını yararlı bir biçimde değerlendirme ve kullanma alışkanlıkları kazandırmaktır.

¹¹⁶ Alkan, Doğan ve Sezgin, a.g.e., s. 140.

¹¹⁷ Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), **Türkiye’deki Mesleki ve Teknik Eğitimin Yeniden Yapılandırılması**, İstanbul, 1999, s.81.

¹¹⁸ Türkmen, a.g.e., s.14.

Şekil 9: Türkiye’deki Turizm Eğitim ve Öğretiminin Sınıflaması

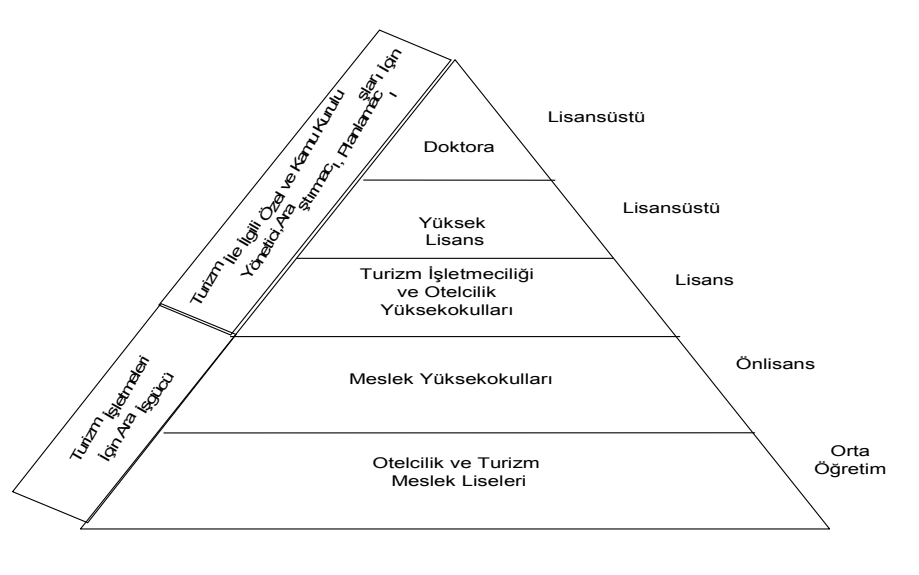
Kaynak: Sezgin ve Acar, a.g.e.,s. 94-95.

Şekilde de görüldüğü üzere turizm eğitimi, genel/temel turizm eğitimi ve mesleki turizm eğitimi olarak iki alt başlığa ayrılmaktadır. Türk eğitim sistemi içinde mesleki turizm eğitimi, örgün turizm eğitimi ve yaygın turizm eğitimi olarak iki alt kola ayrılmaktadır. Kısaca örgün turizm eğitimi, ortaöğretim düzeyinden doktora programına kadar devam eden turizm eğitimi faaliyetidir ve diploma vermeye yöneliktir. Ortaöğretim düzeyinde; Anadolu otelcilik ve turizm meslek liseleri, Anadolu aşçılık meslek liseleri, ticaret meslek liseleri ve Anadolu meslek liselerinde açılan programlarda mesleki turizm eğitimi verilmektedir. Yükseköğretim düzeyinde mesleki turizm eğitimi ise; önlisans, lisans ve lisansüstü olmak üzere üç aşamada verilmektedir. Önlisans düzeyinde mesleki turizm eğitimi, iki yıllık meslek yüksekokullarının bünyesinde açılan programlarla verilmektedir. Lisans düzeyinde ise, turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulları ve farklı fakültelerde açılan turizm işletmeciliği bölümleri bu eğitimi vermektedir. Üniversitelerin sosyal bilimler enstitülerinde yüksek lisans ve doktora programları altında lisansüstü turizm eğitimi verilmektedir¹¹⁹.

¹¹⁹ Kurban Ünlüönen ve Yasin Boylu, “Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Beklenti ve Algılamalarındaki Değişimin Karşılaştırılması”, **Milli Eğitim Dergisi**, Yıl:33, Sayı 166, Bahar 2005, s. 1.

Yaygın eğitim, örgün eğitim içinde yer alamamış veya herhangi bir kademesinden ayrılmak zorunda kalmış ya da bu kademelerin birinde kalmış olan bireylere istemleri doğrultusunda eğitim vermeyi amaçlamaktadır. Halk eğitimi, çıraklık eğitimi gibi eğitim veren kurumlar yaygın eğitim kurumları arasında sayılmaktadır¹²⁰. “Turizm bilincinin ve ekonomisinin halk tabakalarına öğretilmesi, turizm sektöründe mesleki eğitim görmemiş kişilerin sahip oldukları mesleki tecrübelerine çağdaş eğitim-öğretim metotlarıyla bilgi verilmesi şeklinde yapılan eğitim çalışmaları”¹²¹ yaygın turizm eğitimi olarak tanımlanmaktadır. Yaygın turizm eğitimi kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın düzenlediği bazı eğitim faaliyetleri arasında; Bölgesel Eğitim Seminerleri, Esnaf-Turist İlişkileri Bilgilendirme Seminerleri, Jandarma Bilgilendirme Toplantıları, Gençlik Turizmi Bilgilendirme Seminerleri’ni saymak mümkündür¹²². Yaygın eğitim kapsamında, vatandaşlarda turizm bilincinin oluşturulması önemli konulardan biridir. Bu nedenle görsel ve yazılı medyanın da katkısı ile bu kişilere ulaşmak daha kolay bir uğraş olacaktır. Düzenlenen basın toplantıları, halka açık toplantılar, seminer ve konferanslar turizm bilincinin halka yerleştirilmesinde önemli araçlardan bir kaçıdır¹²³.

Şekil 10: Mesleki Turizm Eğitimi Piramidi

Kaynak: Hasan Olalı, a.g.e., s.288

¹²⁰ Derman Küçükaltan ve Ebru Z. Boyacıoğlu, “Yaygın Eğitim Politikaları Işığında Yerel Halkın Turizm Bilincinin Geliştirilmesinin Önemi: Edirne İlinde Bir Uygulama”, **Turizm Eğitimi Konferans – Workshop**, TC. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara, 11 – 13 Aralık 2002, s.290.

¹²¹ Hacıoğlu, a.g.e., s.9.

¹²² Küçükaltan ve Boyacıoğlu, a.g.e., s. 291.

¹²³ İge Pınar, “Türkiye’de Turizm Bilincini Geliştirme”, **Turizm Eğitimi Konferans-Workshop**, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara, 9 – 11 Aralık 1992, s. 410 – 411.

Turizm sektöründe istihdam edil/en personelin eğitim düzeyi ile ilgili piramit Şekil 10'da verilmektedir. Bu piramitte alt basamağı, turizm işletmelerinde çalışacak ara işgücü yetiştirme görevini üstlenmiş ortaöğretim kurumları (turizmle ilgili eğitim veren meslek liseleri) ile önlisans eğitimi veren meslek yüksekokulları oluşturmaktadır. Turizmle ilgili özel ve kamu kuruluşları için yönetici, araştırmacı ve planlamacı yetiştirme görevini ise daha üst basamaklarda yer alan lisans eğitimi veren turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulları ve farklı fakültelerde açılan turizm işletmeciliği bölümleri ile lisansüstü eğitim veren yüksek lisans ve doktora programları üstlenmişlerdir.

Türkiye’de turizm sektörünün gösterdiği olumlu gelişme seyri, turizm işletmelerini nicel ve nitel yönden geliştirirken, bu işletmelerde çalışacak bireylerin de eğitim ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Eğitim alanında, sektör ihtiyaçlarını gözetken planlama ve politikaların yapılmaması, özellikle 1980’li yıllardan sonra turizm alanında eğitilmiş işgücü talebini karşılayamamıştır. Turizm eğitimi, Türkiye’de ilk kez 1953 yılında açılan turizm meslek ve tercüman rehberlik kursları ile başlamıştır¹²⁴.

Tablo 21: Bazı Öğretim Yıllarına Göre Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri ve Öğrencilerinin Sayısal Durumu

Öğretim Yılları	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
1961 – 1962	1	89
1975 – 1976	3	742
1980 – 1981	8	1.311
1990 – 1991	19	5.008
2000 – 2001	62	12.671
2001 – 2002	67	13.894
2002 – 2003	72	15.299
2003 – 2004	78	18.217

Kaynak: Ünlüönen ve Boylu, a.g.e., s2.

Ortaöğretim düzeyinde mesleki turizm eğitimi; turizmin temel kavramlarını öğrenciye öğretirken, turizm işletmeciliğinin içeriğini ve hizmet sektörü içinde turizmin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca turizm işletmelerinde nitelikli işgücünün önemi öğrencilere aşılanmaktadır. Tablo 21’de, çeşitli yıllar itibariyle Anadolu otelcilik ve turizm meslek liseleri ve öğrencilerinin sayısal durumu mevcuttur.

¹²⁴ İsmail Kızılırmak, **Meslek Yüksek Okulları Turizm ve Otelcilik Programlarının Günümüz Turizm Sektörünün Beklentileri Doğrultusunda Değerlendirilmesi**, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/147/kizilirmak.htm>, 27.03.2005.

Türkiye’de 1961 yılında sadece 1 adet lise bulunurken, 1990 sonrası bu liselerin sayısında büyük artışların yaşandığı görülmektedir.

Tablo 22: Bazı Öğretim Yıllarına Göre Turizm Programı Bulunduran MYO’ları

Öğretim Yılları	MYO
1990 – 1991	28
1992 – 1993	31
1994 – 1995	54
2002 – 2003	87
2006 – 2007*	111

* 2006 -2007 ÖSYS Yüksek Programları ve Kontenjanları Kılavuzu

Kaynak: Yusuf Aymankuy ve Şimal Aymankuy, “Önlisans Ve Lisans Düzeyindeki Turizm Eğitimi Veren Yükseköğretim Kurumlarının Bulundukları Yerlerin Analizi ve Turizm Eğitimi İçin Öneri Bir Model”, **Turizm Eğitimi Konferans – Workshop**, TC. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara, 11 – 13 Aralık 2002, s.29.

Turizm sektöründe ön lisans düzeyinde eğitim veren ilkökul, Boğaziçi Üniversitesi Meslek Yüksekokulu bünyesinde açılan Turizm ve Otelcilik Programı’dır. Bu okul 1976 yılından itibaren mesleki turizm eğitimi vermektedir. Bünyesinde turizm programı bulunduran meslek yüksekokullarının sayısal durumu Tablo 22’de verilmektedir. 2006 – 2007 eğitim ve öğretim yılında 111 adet meslek yüksekokulunda; turizm ve otel işletmeciliği, turizm ve seyahat işletmeciliği, turizm rehberliği, restoran, aşçılık, gastronomi ve mutfak sanatları ile yatçılık ve yat işletmeciliği başlıkları altında 227 programda eğitim verilecektir.¹²⁵

Tablo 23: Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Üniversiteler

Üniversiteler	Program sayısı	Üniversiteler	Program sayısı
Adnan Menderes Üniversitesi	6	Gazi Üniversitesi	2
Akdeniz Üniversitesi	5	Gaziosmanpaşa Üni.	1
Anadolu Üniversitesi	1	Haliç Üniversitesi	2
Atılım Üniversitesi	3	İstanbul Üniversitesi	1
Balıkesir Üniversitesi	5	İstanbul Ticaret Üniversitesi	2
Başkent Üniversitesi	6	Kadir Has Üniversitesi	2
Beykent Üniversitesi	2	Kocaeli Üniversitesi	1
Bilkent Üniversitesi	2	Mersin Üniversitesi	2
Boğaziçi Üniversitesi	1	Muğla Üniversitesi	4
Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	2	Mustafa Kemal Üniversitesi	2
Çukurova Üniversitesi	1	Okan Üniversitesi	3
Dokuz Eylül Üniversitesi	1	Sakarya Üniversitesi	2
Düzce Üniversitesi	1	Trakya Üniversitesi	1
Ege Üniversitesi	4	Yaşar Üniversitesi	3
Erciyes Üniversitesi	3	Yeditepe Üniversitesi	2

Kaynak: 2006 -2007 ÖSYS Yüksek Programları ve Kontenjanları Kılavuzu

¹²⁵ 2006 -2007 ÖSYS Yüksek Programları ve Kontenjanları Kılavuzu

2002 – 2003 eğitim ve öğretim yılında Türkiye’de lisans düzeyinde 21 üniversitenin 22 değişik fakülte ve yüksekokulunda turizm eğitimi verilmekte iken, 2006 – 2007 eğitim ve öğretim yılında 30 adet üniversitede farklı başlıklar altında turizm eğitimi verilecektir. Bu okulların bir kısmı ikinci öğretim bölümlerini de bünyelerinde bulundurmaktadır.¹²⁶

3.3. TURİZM SEKTÖRÜ AÇISINDAN LEONARDO DA VINCI II VE DİĞER EĞİTİM PROGRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Ekonomik bütünleşmeyi sağlayan Birlik, yaptığı çalışmalar, düzenlediği programlar ve aldığı kararlar ile sosyal bütünleşme yolunda da önemli adımlar atmıştır. Kuruluşundan beri eğitim ile ilgili karar ve uygulamalar üye ülkelerce yerine getirilmiştir. Hem turizmin hem de eğitimin kültürleri bir araya getirici ve kaynaştırıcı özellikleri, AB’nin bütünlüğünün sağlanmasında önemli rol oynayacağı düşünülmüş ve çeşitli uygulamalar ile sürekli desteklenmiştir. Çalışmanın bu kısmında turizme yönelik eğitim programları incelenmektedir.

AB içinde mesleki eğitim konusunda turizmin de içinde yer aldığı programlardan biri ADAPT’tır. ADAPT’ı şu şekilde açıklamak mümkündür: Bu girişim insan kaynakları odaklıdır. KOBİ’ler ADAPT girişimi içerisinde önemli bir hedef gruptur. Bununla birlikte, ADAPT içindeki çalışmalar doğrudan KOBİ’leri hedef aldığı için bunların çoğu Ulusal Yürütme Programları’nda ele alınmaktadır. ADAPT’ın amaçları şunlardır¹²⁷:

- Değişik ekonomik sektörlerdeki endüstriyel değişimlerden etkilenen çalışanlar için (KOBİ’lerdeki işsizlik tehdidi altında olanlar için önemlidir) rehberlik ve danışmanlık hizmet sistemlerinin geliştirilmesi,
- Değişime uyum sağlama ve güncel iş planları oluşturma konusunda girişimcilerin ve yöneticilerin kapasitelerini arttırmaya yönelik eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi; bununla birlikte, KOBİ’lerdeki yönetim kalitesinin iyileştirilmesi konusunun önemsenmesi,

¹²⁶ Ayhan Ural ve Elbeyi Pelit, “Türkiye’de Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Yüksek Öğretim Örgütlerinin Örgütleniş Biçimleri”, **Turizm Eğitimi Konferans – Workshop**, TC. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara, Aralık 2002, s.78.

¹²⁷ **Activities in Favour of SMEs and the Craft Sector**, http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/promoting_entrepreneurship/doc/com_1997_610.en.pdf, 03.05.2001.

- Sürekli eğitim programlarının oluşturulması ve uygulanması konusunda KOBİ'lere destek sağlanması,
- Teknik bilgi (know-how) transferini uyarlama ve uygulama yönüyle olduğu kadar işletmelerde KOBİ'lerin spesifik ihtiyaçlarını karşılamak için personelin eğitim kapasitesinin artırılması ve bu amaçla üretici-toptancı ve müşteri arasındaki bilgi ağının ve iletişimin gelişiminin sağlanması,
- Rekabetçi faaliyetlerin gelişimi ve KOBİ'lerin işletme bilgi ağına katılımının sağlanması (burada önemli bir faaliyet, KOBİ gruplarında hizmet paylaşımı için yapıların oluşturulmasıdır).

Bu faaliyetlerin yanında ADAPT, KOBİ'lerin yayılması ve girişimciliği desteklemek amacı ile yerel ve ulusal alt yapının geliştirilmesine, ulusal sınırlar içerisinde iyi fikirlerin ve gelişmiş uygulamaların yayılmasına da katkı sağlamıştır¹²⁸.

Birlik içinde turizm eğitiminin daha detaylı incelenmesini isteyen bazı üye ülkeler, bu konuda dikkatli ve ayrıntılı çalışmalar yapmışlardır. Bu ülkelerin turizm eğitimi alanında yaptığı bir takım uygulamalarda ortak üç zorlukla karşılaşmıştır. Bu üç zorluk;

1. Sektör için nitelikli işgücünü çekmek,
2. Sektördeki işgücünü koruyup geliştirmek,
3. İşgücünün geliştirilmesiyle, küçük işletmelerdeki rekabeti geliştirmektir.

Belirlenen zorluk konuları doğrultusunda hazırlanan bazı eğitim programları, bu konulara çözüm geliştirmek için oluşturulmuştur. Birlik içinde *Doğru Uygulamalar* adı altında oluşturulan turizm eğitim programları, bazı üye ülkelerce hazırlanan projeler doğrultusunda şekillendirilmiştir. Aşağıda *Doğru Uygulamalar* çerçevesinde uygulanan programlar verilmektedir¹²⁹.

Danimarka Örneği (2+3)

Turizm İşletmelerinde Sistemik Yenilik Projesi: Roskilde Üniversitesi, Danimarka Turizm Geliştirme Merkezi ve 8 turizm girişimcisi (2 otel, 1 restoran zinciri, 2 seyahat acentası, 1 tur operatörü ve 1 istihdam acentası) tarafından

¹²⁸ **Activities in Favour of SMEs and the Craft Sector**, a.g.e.

¹²⁹ European Commission, **Tourism and Employment Improving Training in order to Upgrade Skills in the Tourism Industry**, a.g.e., s. 25 – 27.

oluşturulan bir ağı; son bir buçuk yılda, rekabeti iyileştirme ve personeli geliştirip koruma ve çekmek için bir eylem olarak, sektöre yeni dahil olmuş işgücünün katılımına odaklanan, turizm işletmeciliğinde sistematik yenilik için bir model geliştirilmiştir. Kamusal hiçbir fon mevcut değildir.

Almanya Örneği (2 + 3)

Doğu Bavaria Modeli Turizm Projesinde Kalite Yönetimi: Bu projede hedef grup; turizm ofislerindeki çalışanlardır (turizm ofisleri, turizm bölgelerinde koordinasyon sağlama sorumluluğuna sahiptir). Amacı; hedef grup için ileri mesleki eğitimin geliştirilmesi; bu işgücünün turizm bölgelerindeki kalitenin geliştirilmesi konusunda eğitilmesidir. Proje yöneticisi; Doğu Bavaria Turizm Derneği'dir. Fonun % 90'ı Devlet tarafından karşılanmıştır.

İspanya Örneği (1+2+3)

Valensiya Stratejisi - Valensiya Turizm Örgütü: Eğitim Merkezleri: Bu projenin amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Valensiya Turizm Örgütü tarafından idare edilen eğitim merkezleri ağı: İşsiz kişilere ve profesyonellere ücretsiz eğitim sunmak,
- Eğitim merkezine tarafların tam katılımını sağlamak,
- Ücretsiz eğitim; KOBİ'leri finansal eğitim problemlerinden kaçınmak için uyarmak.
- Önemli konularda (örneğin; kalite) işletmeler ve yerel yönetim için adapte edilmiş eğitim sağlamak; eğitim, uygulama, rehberlik ve izleme.
- Stratejik yönetim bilgisi; önemli konular hakkında bilgilendirme ve farkındalık yaratmak için eylemler geliştirmek; kalite, yeni teknolojiler, yeni ürünler, sürdürülebilir gelişme vs.
- Turizm sektörü uzmanlarının her bir eğitim merkezinde aktif olarak yer almasını sağlamak,
- Eğitim kurslarının bir sonucu olarak, eğitim merkezlerinin de tam desteğiyle, teknik konularda mesleki birlikler kurmak (eğitim merkezinde temsilcilik gibi)
- Merkez ve uzmanlar arasında bilgi aktarımının sürekliliğini sağlamak,
- Düşük sezonda yoğun eğitim vermek,

İrlanda Örneği (1+2+3)

2000 – 2006 Sürekli Eğitim Strateji Yılı; farklı ancak birbiriyle ilişkili öncelikleri belirterek, sürdürülebilir uzun süreli gelişimi ve kârlılığı elde etmek için sektöre destek olmayı amaçlamaktadır. Projenin hedefleri;

- En iyi uygulama insan kaynakları ve operasyon yönetiminin benimsenmesiyle dünya çapında bir hizmet sağlamak,
- Uluslararası sertifikalı rekabet eğitiminin geliştirilmesi ile sektördeki nitelikler boşluğunu doldurmak,
- Gösterilebilir, farklı ve rekabetçi kariyer teklifi temelinde geliştirilen, bütünleştirilmiş bir pazarlama programıyla tercih edilen bir işveren olmak.

Bu program, öğrenme girişimlerini geliştirmek ve ulusal örgün ve hizmet-içi eğitim ve öğretim sistemini koordine etmek için, sektör ve eğitim kurumlarıyla birlikte çalışmayı hedeflemiştir. Ürün ve hizmetlerin gelişimine temel ve sektöre bilgi aracı olarak stratejik araştırmalar, işletmeler için önemli bir fonksiyona sahiptir.

İtalya Örneği (1)

IFTS (Uluslararası Örgün Eğitim Sistemi) Eğitim Yolu: IFTS eğitim yolu özetle şöyledir:

- Okullar, eğitim merkezleri, üniversiteler ve girişimciler gibi farklı organizasyonlar arasında bütünleştirilmiş bir biçimde planlanır ve yönetilir,
- Eğitimin içerikleri ve iş yaşamı arasındaki bağı sağlamak için sosyal ortakların desteğiyle gerçekleştirilir,
- Oldukça esnek, bütünüyle modül-temelli, farklı kullanıcı gruplarına açıktır,
- Spesifik ve açık biçimde belirlenen mesleki profilleri eğitim için planlanmıştır. (Öğrenciler, çalışan yetişkinler ya da çalışmayan yetişkinler, kısaca yaşamın her aşamasında eğitim hakkına sahip bireylere yeni iş imkânları yaratmak için planlanmıştır)

IFTS projelerinin genel amacı; mevcut üniversite, okul ve mesleki eğitim yollarına bir ek ve tamamlayıcı olarak *yeni bir orta öğrenim sonrası eğitim yoluna* somut bir biçim vermektir.

Hollanda Örneği (3)

Hollanda'daki 4 organizasyon 2001 yılında bir araya gelmiştir. Bunlar; Hollanda Turizm Örgütü, yurtiçi pazarlama yapan organizasyonlar, turizm danışma büroları ve Hollanda Kültür Bürosu'dur. Projenin amacı; hükümet (ki bu organizasyonların masraflarının yarısını ödemiştir) ve turizm organizasyonlarının, Hollanda ve Hollanda'ya yönelik turizm hareketleri konusunda her şeyi bilen tek bir organizasyon olmayı istemeleridir. Böylelikle her şey (pazarlama, promosyon, ürün gelişimi, dağıtım, kamusal işler vb.) tek bir el altında toplanabilmektedir. Bu yapılanmanın olumlu bir gelişme olduğu düşünülmektedir. Çünkü oluşturulan ofiste tüm bilgiler toplanmaktadır.

Portekiz Örneği (1+2)

+ *Algarve Projesi*: Bu projenin hedef grubu; mevsimlik işsizlikle karşılaşan bireyler ve düşük sezonda işsizlik yardımları için başvuran kişilerdir. Amaçları; bölgedeki turizm istihdamının mevsimselliğini azaltmak ve işletmelerin minimum 2 yıllık bir dönem için sözleşmeli personel almasını sağlayarak, turizm hizmetlerinin kalitesini artırmaktır. Organizasyon yapısında; işverenlerin, çalışanların, mesleki sendikaların, ticaret birliklerinin, turizm organizasyonlarının, kamu yetkililerinin ve eğitim kurumlarının bölgesel ortaklığı esas alınmıştır.

Finlandiya Örneği (2+3)

Uzmanlık Programı Merkezi Projesi: Uzmanlık Programı Merkezi; seçilen uluslararası rekabet alanlarını geliştirmek, yerel, bölgesel ve ulusal kaynakları bir araya getirmek için oluşturulmuştur. Programın hedefleri; turizm sektöründeki uzmanların rekabetini geliştirmek, bilgiye dayalı yeni ürünler yaratmak, bölgesel güçleri belirlemek, ekonomik büyüme yaratmak, en yüksek yatırım standartlarına dayalı rekabet ürünlerinin, hizmetlerin, işletmelerin ve işlerin sayısını artırmak, uluslararası yatırımı ve uzmanları çekmek ve sürekli olarak bölgesel uzmanlığı destekleyip geliştirmektir. Programda yer alan ortaklar; üniversiteler ve araştırma merkezleri, girişimciler, bölgesel otoriteler, yerel topluluklar ve çok sayıda devlet bakanlıklarıdır.

İsveç Örneği (1+2)

İsveç Seyahat Akademisi: İsveç kaliteyi geliştirmek, turizm sektöründe eğitimi sağlanmak ve iş gücünün istihdamını etkin kılmak için sektör ile birlikte geliştirilen ve uygulanan bir eğitim programı yaratmıştır. Seyahat Akademisi, spesifik olarak

seyahat acentalarına ve tur operatörlerine yönelik bir eğitimidir. Seyahat ve turizm sektöründeki birçok işletme ve organizasyon grubuna aittir. Biçim ve içerik, tüm katılımcılar arasında yakın iş birliği ile geliştirilir ve planlanır. İsveç'te bugün Seyahat Akademisi'nin sahip olduğu sekiz kurs bulunmaktadır.

İngiltere Örneği(2+3)

Galler Bölgesi için Turizm Eğitimi Forumu (TTFW): Galler Bölgesi'nde turizm sektörü ve eğitim – öğretim alanı kamu ve özel sektör temsilcilerinden oluşan gönüllü bir ortaklık, 1998 Şubat'ından bu yana Bölge'de turizm sektörünün karşılaştığı temel insan kaynağı zorluklarıyla baş etmek adına tüm Galler genelinde birlikte çalışmaktadır. Sözü edilen grup, küçük ölçekli aile işletmeleri tarafından belirlenen sektörün ihtiyaçlarını karşılamak için kurslar geliştirilmesini ve eğitimin de turizmin gündeminde olmasını sağlamaktadır. İnsan kaynakları gelişiminin turizmin ekonomik gelişmesinin bütünleyici bir parçası olduğunu savunmaktadır.

Doğru Uygulamalar harici, Birlik üyesi ülkeler turizmin farklı konularında da eğitimle ilgili projeler geliştirmiş ve uygulamıştır. Bunlardan biri Portekiz'de INOFOR projesidir. Portekiz, 2002'de başlamış olan turizm sektöründeki bu çalışmayla gerekli beceri eğilimleri ve öğretim gereksinimleri teşhisine ilişkin proje sunmuştur. Çalışma ağırlama, yiyecek-içecek tedariki, eğlence ve turist çekme konularını kapsamıştır. Sektörün eğitim gereksinimlerinin teşhisinin yanında, gerekli becerileri/vasıfları tanımlama ve öngörme üzerine temel verileri sağlama amacındadır. Ülkede seyahat planlamasını seyahat satış çalışmalarından ayırmaya ve çalışanların becerileri üzerinde baskı oluşturacak tatil danışma birimleri açmaya yönelik giderek artan bir eğilim vardır. Tur operatörleri pazar analizi ve toplu veya özel gezi planlama becerilerine gerek duymaktadır. Rekreasyon ve boş zaman değerlendirme alanlarında sektörün mevsimselliğinin etkilerini dengelemede önemli konular olarak görülmüştür. Bu nedenle; bölgelerin çekiciliğinin artırılması ve mevcut ürünlerin çeşitlendirilmesi öncelik konuları olarak belirlenmiştir. Tanımlanan beceriler şunlardır: Paket programlar tasarlamak, pazarlama stratejilerini belirleyerek uygulamak ve bunları farklı şart ve çevrelerde de desteklemek. Çalışma sürerken, turizm sektörü için stratejik işgücü gelişimi planlamasına dair bir protokol ortaya konmuştur. Mesleki eğitim konusunda faaliyet gösteren kamu kurumları, sektörel birlik ve sendika temsilcilerinin hepsi stratejik planın tasarlanmasında yer almıştır. Bu stratejik planın belirlediği hedefler; turizm etkinliği için tanımlanmış şimdiki ve

gelecekteki eğitim ihtiyaçlarını karşılayacak öğretimin yapılandırılması ve işgücü becerilerinin standartlarını geliştirmektedir¹³⁰.

Avrupa Birliği'nde turizm, sürekli gelişim gösteren sektörlerden birisidir. Birlik içinde uygulanan temel eğitim programlarından SOCRATES II, bütün eğitim kurumları ve bunların ilgili durumlarını gerçekleştirmeye elverişli tüm turizm projelerine açıktır. Programdan turizm endüstrisinde eğitim veren tüm okullar, üniversiteler ve kuruluşlar yararlanabilmiştir. Örneğin; 1993 – 1994 yılları arasında ERASMUS programına turizm çalışmaları ile ilgili 27 proje kapsamında 1600 öğrenci, 124 kuruluş katılmıştır¹³¹. Turizm ve boş zamanların değerlendirilmesi alanında, yükseköğretim kurumları arası uluslararası işbirliği, SOCRATES Programı'nın ERASMUS bölümü altında taahhüt edilmiştir. Bu bölümde öğretim personelin ve öğrenci hareketliliğinin yanında ortak müfredat geliştirmeyi amaçlayan "Turizm, Konaklama, Otel Yönetimi" alanlarında 16 kurumsal anlaşma 1995/96'da sonuçlandırılmıştır¹³².

LEONARDO DA VINCI II programı da turizm projelerine açıktır. Turizm endüstrisinde sürekli eğitim ile ilgili bir ağ, FORCE programı altında başlatılmıştır. Turizm ile ilgili 30 proje 1991 – 1992 yılları arasında finanse edilerek, teknolojik değişimlerin istihdam, yetenek ve çalışma metotları üzerindeki etkileri araştırılmaktadır. 1995 – 1999 yılları arasında LEONARDO DA VINCI programı altındaki projelerin yaklaşık %3'ünün turizm endüstrisine etkisi olmuş ve toplam 18.000.000 Euro ile 80'den fazla projeye fon sağlanmıştır¹³³.

Turizme yönelik LEONARDO DA VINCI Programı'ndan faydalanan bazı özel projeler aşağıda verilmektedir¹³⁴.

VIRGILIO – Otel Çalışanlarının Eğitimi: Son yıllarda turizm sektöründe iki yaklaşım kendini göstermektedir. Kalifiye işgücü ve yüksek kalitede hizmet konusunda sürekli artan bir talep ve önemini gün geçtikçe arttıran kültür turizmi. Bu

¹³⁰ CEDEFOP **International Workshop Trends and Skill Needs in the Tourism Sector**, http://www.trainingvillage.gr/etv/Upload/Projects_Networks/Skillsnet/Events/Halle_2004_summary.pdf, 11.07.2005.

¹³¹ EU Schemes in Support of Tourism, "An Internet Roadmap for the Tourism Sector", a.g.e.

¹³² **Community Actions Affecting Tourism**, http://europa.eu.int/comm/enterprise/services/tourism/tourism-publications/documents/sec97_1419en.pdf, 25.04.2001.

¹³³ EU Schemes in Support of Tourism, "An Internet Roadmap for the Tourism Sector", a.g.e.

¹³⁴ European Commission (Directorate – General for Education and Culture, Directorate – General for Enterprise), **Leonardo da Vinci Series: Good Practices 5**, Belgium, 2002, s.5 – 13.

pilot proje; adı geçen bu yaklaşımlara turizm sektöründe yeni mesleki profiller yaratmak amacı ile oluşturulmuştur. Proje, AB içindeki kültürel yapısı zengin üç önemli şehir –Naples, Atina ve Barselona- üzerinde yoğunlaşmıştır. VIRGILIO'nun ilk aşaması ortak eğitim kurumları ile irtibat kurulması, kültür turizmi bölgesinde mevcut ihtiyaçların analizi ve turizmde yeni işkolları için yollar oluşturulmasıdır. Bu projede eğitim iki parçaya ayrılmaktadır. İlk olarak yukarıda adı geçen bu üç şehir için uygulanacak ve eğitim için gerekli metotlar belirlenecektir. İkinci aşamada, her şehir projeye adapte edilecek ve kültürel içeriğin, yapının özendirilmesi üzerinde çalışılacaktır. Projenin önemi: VIRGILIO, otel işletmeciliğinde hizmet kalitesini geliştirmek ve kültür turizminin sürdürülebilir bir biçimde geliştirilmesi için bir araç olarak kullanılmıştır. Bu proje turizm sektöründe yeni iş alanlarının oluşturulmasına yardımcı olmuştur.

TRİPE 3- Avrupa Girişimlerinde Sektörel Yerleştirmeler İçinde İnsan Kaynaklarının Gelişimi İçin Eğitim: Kurumsal yapılarda ve teknolojik yeniliklerdeki hızlı gelişmeler Avrupa'nın görünüşünü değiştirmektedir. Bunun sonucu olarak eğitim sistemleri ile işgücü pazarı arasındaki bağlar daha güçlü bir hale gelmektedir. Bu proje, genç insanların geleceğinin sadece eğitim ve teorik bilgilerine bağlı olmadığı, bunların yanında onların yetenek ve kültürlerini kullanabilme becerilerine de bağlı olduğu görüşünü savunmaktadır. Sonuçta İtalya'daki yüksek öğrenim sisteminde öğrenci kurslarının bir parçası olarak eğitim pratik eğitim tecrübesinin önemi ortaya konmuştur. Bu yerleştirme programı, bu eğilimin bir parçasıdır. Yerleştirme, 4 ile 6 ay arası bir süreyi kapsamaktadır. Burada önemli olan konu, çıraklık eğitiminin verilecek olmasıdır. TRIPE 3, "Pegosa" denilen bir yan uygulamayı da içermektedir. Bu program bir sınav sonucu seçilen ve Florence Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinden gelen öğrenciler için 10 yerleştirmeyi içermektedir. Bu üniversite Slovakya'ya ait Brastilava Üniversitesi'nin ekonomi fakültesi ile ortaklık kurmuştur. Projenin önemi: Yerleştirme girişimleri öğrenciler ve mezunların yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde işe daha iyi hazırlanmasına yardımcı olmaktadır.

Turizm Sektöründe İlk ve Sürekli Mesleki Eğitimin Geliştirilmesinde Kaliteyi Arttırmaya Yönelik Yenilikçi Öğretim Metotlarındaki Yeni Fırsatlar ve Tecrübeler İçin Araştırma: Bu projenin temel amacı; turizm alanında temel ve sürekli mesleki eğitimin kalitesini geliştirmek ve tasarlanmış eğitim metotları ve yardımcılarını kontrol etmek ve geliştirmektir. Metotlar sektördeki yeni teknolojilerin

kullanımının arttırılması ve profesyonelliğinin geliştirilmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Ortaklar, Avrupa tur operatörlerinin farklı durumlarda ve ülkelerde neler öğrendiklerini pratiğe dökmelerine izin veren kendini değerlendirme ve simulasyon örneklerini içeren multi-medya eğitim paketini oluşturmaktadır. Eğitim metotları ile ilgili ayrıntılı model ve diğer yazılı materyaller de geliştirilmiştir. Projenin önemi: Avrupa tur operatörlerinin yüksek kalitede temel ve sürekli mesleki eğitime girişini desteklemektir. Ayrıca daha fazla profesyonel turizm hizmetinin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

BEEFT - Hareket Planlayıcılarının Eğitim – Dönemsel Turizm (Fransa):

Bu projenin amacı, turizm sektöründeki gençler ve sezonluk işgücünün hareketliliğinden sorumlu planlayıcı ve eğitimciler için yenilikçi yönergeler geliştirmektir. Proje aynı zamanda turizm sektöründeki gençlerin diğer Avrupa ülkelerinin kültürü ve tarihi hakkında daha çok şey öğrenmelerine de yardımcı olmuştur. Bu türden bir bilgi, sınırsız bir Avrupa'da kariyer hedefleyen genç insanlar için oldukça önemlidir. Proje Fransız bir sözleşme sahibi tarafından, İspanya, Fransa, İtalya, Portekiz'deki eğitim organizasyonları, bir Yunan üniversitesi, sosyal ortakların Fransız ve Belçikalı temsilcileri ve sosyal turizm alanında faaliyet gösteren Fransız bir şirketle birlikte tasarlanmıştır. Ortakların her biri kendi ülkelerinde bir birlik kurmak ve istihdam ile eğitimden sorumlu kişileri, bölgesel organizasyonları ve sosyal ortakları bir araya getirme sorumluluğu taşımaktaydı. Bu uluslararası yapının temel amacı, gençlere mesleki kariyerleri boyunca destek vermek olmuştur. Proje, genç işgücünün Avrupa içinde dolaşmasına ve turizm alanında çalışma imkânı bulmasına yardımcı olmuştur. Avrupa'daki sezonluk işgücü için istihdam fırsatlarının yanı sıra Avrupa'daki istihdam koşullarına dair bilgiyle donatıldığında, bu kişiler için iş bulmak daha kolay olmuştur.

SIMULTURISMO - Turizm ve Yiyecek – İçecek Sektöründeki Temel ve Sürekli Eğitimin İyileştirilmesi (İtalya): Bu projenin amacı, turizm sektöründe mesleki eğitimin kalitesini iyileştirmek için metotlar ve öğretici materyaller geliştirmek ve eğitim metotlarına yenilik fikrini yerleştirmek olmuştur. Bir diğer amaç ise; Avrupa turizm sektörü iş gücünün hareketliliğini desteklemenin yanı sıra, turizm organizasyonlarında kaliteyi geliştirmektir. Temel olarak ilk elden, pratik eğitim sağlayan eğitim modüllerinin gelişimine odaklanan, Avrupa genelinde eğitim modellerinin yayılmasıyla gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Proje komitesi tarafından

yönetilen ortaklık, ilgili metotların ve öğretici materyallerin geliştirilmesi için yakın bir iş birliği içinde çalışmıştır.

Sistema Turismo s.r.l.: İtalya'nın Potenza şehrinde bulunan, turizm sektöründe eğitim, turizm gelişimi projelerinin planlama ve yönetimi ve turizm sektörü tavsiyeleri üzerine çalışan bir İtalyan firmasıdır. Birkaç yıldan beri firma, kırsal alanda turizm gelişimi ve otelcilik sektöründe beceri/yetenek gelişimi için Avrupa Birliği Programı LEONARDO DA VINCI kapsamında proje planlayıp yönetmektedir. LEONARDO DA VINCI Programı kapsamında, hem alıcı hem de gönderici organizasyon olarak firma, geniş bir tecrübeye sahiptir. Alıcı organizasyon olarak firma, İtalyan dil kursları, profesyonel seminerler, sosyo-kültürel programlar ve en az üç hafta en çok da altı aylık işe yerleştirme faaliyetlerini organize etmektedir. Eğitim sektöründe Sistema Turismo s.r.l., turizm üzerine kurslar planlar ve yönetir. Bu projeden 2004 yılında Selçuk Üniversitesi (5 öğrenci, otelcilik ve yiyecek-içecek alanında, 3 aylık eğitim programı kapsamında İtalya'da stajyer olarak çalışmıştır) ve 2005 yılında da Çukurova Üniversitesi yararlanmıştır.

3.4. TÜRK TURİZM EĞİTİMİNDE MESLEKİ EĞİTİMİN AVRUPA BİRLİĞİ KOORDİNASYONLU YENİDEN YAPILANDIRILMASINA İLİŞKİN ÖNERİ

Çalışmanın bu kısmında AB'ye uyum sürecinde olan Türkiye'nin turizm eğitimi alanında yeniden yapılandırılmasına neden ihtiyaç duyulduğu ve yeni bir model önerisi yer almaktadır.

3.4.1. Yeni Bir Eğitim Modeli İhtiyacının Nedenleri

Turizm yapısı itibariyle, bölgeler ve toplumlararası sosyo-kültürel farklılıkları aza indirmeye özelliği ile önemli role sahip olan bir sektördür. Sosyal bakımdan ele alındığında bireylerin birbirlerini, farklı kültür yapılarını ve ülkelerin coğrafi özelliklerini tanımasına yardımcı olur. Dünyada yaşanan küreselleşme ve bölgeselleşme eğilimleri, ülkeleri yeni oluşumlar içinde yer almaya ve birbirleri ile daha fazla ekonomik ve sosyal ilişkiler geliştirmeye itmektedir. Turizmin sosyal faydalarının yanı sıra ekonomiye katkı sağlayıcı özelliği de yenisidünya düzeninde bu sektörü ön plana çıkarmaktadır. Tüm dünya genelinde yaşanan ekonomik durgunluğa rağmen turizm sektörü sürekli bir büyüme eğilimi içindedir.

Turizmde yaşanan olumlu gelişmeler sektörün birçok alt bileşenini de etkilemektedir. Değişen turist profili (eğitim düzeyinin yükselmesi, seyahatlerin kolaylaşması, boş zamanların artması gibi nedenler) ve artan rekabet, turizm hizmetlerinin de yapısını değiştirmiştir. Tüketicilerin eğitim düzeylerindeki artış ve turizm bilincinin oluşması hizmet kalitesi ile ilgili beklentileri arttırmıştır. Turizm sektöründe hizmet kalitesinin yükseltilebilmesinde en önemli faktörlerden biri vasıflı işgücünün diğer bir deyişle eğitilmiş işgücünün istihdam edilmesidir. Sektör ya da işletme içinde karşılaştığı problemlere çözümler üretebilen, mesleki yeterliliğe sahip işgücü hem işletmenin kar marjını yükseltecek hem de sektör içinde işletmenin yerini sağlamlaştıracaktır.

AB'nin eğitim ve mesleki eğitim konusunda uyguladığı politikalar, kesinlik ve süreklilik arz etmektedir. Ancak Türkiye'de eğitim, mesleki eğitim ve turizm eğitiminde tutarlı ve sürekli bir politika uygulanamamaktadır. Her yeni gelen Hükümetle bu politikalar, ya eskisi terk edilip yeniden oluşturulmakta ya da bazı hususlara gereken önem verilmemektedir. Uygulamada özellikle yükseköğretimde standart bir turizm eğitimi politikasının olmadığı görülmektedir. Türkiye'de meslek liselerinin amacı ve misyonu ile ilgili büyük bir karmaşa söz konusudur. Meslek lisesine devam eden öğrenci, okulu bitirdiğinde iş yaşamına ara işgücü olarak katılacağına farkında olmalıdır. AB'de bu konuda sınırlar kesin olarak çizilmiştir.

21. yüzyıl mesleki eğitim anlayışında, başarı ve etkinliğin eğitilmiş işgücü ile sağlanabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle de, Türkiye'deki mesleki eğitim ve kapsamındaki turizm eğitimi, çağın gereklerini karşılayabilecek şekilde düzenlenmelidir. Her şeyden önce AB'de olduğu gibi ülkemizde de mesleki eğitim sadece okulla sınırlandırılmamalı, işgücünün kendini sürekli geliştirebilmesi için bireyde yaşam boyu eğitim kavramı oluşturulmalıdır. Bireylerin devamlı araştırmacı ve yenilikleri takip edebilen bir karaktere sahip olabilmesi fikri, tüm topluma yerleştirilmelidir.

Türkiye gibi nüfusu kalabalık bir ülke için mesleki eğitim öncelikli konulardan biri olmalıdır. Ancak maalesef AB'de %65 mesleki eğitim, %35 genel eğitim oranı yakalanmaya çalışılırken Türkiye'de durum tam tersi bir seyir içindedir. Bu oranı yakalayamadaki temel sorun; mesleki eğitimin genel eğitime oranla daha maliyetli olduğu görüşüdür. Ancak unutulmamalıdır ki; Mayıs 2004 sonrası AB'ye üye olan ülkelerin çoğu, bağımsızlığını 1991 sonrası elde etmiş, küçük ülkelerdir.

Sözü edilen sorunun, kararlı ve sürekliliği sağlanmış uygulamalarla çözülebildiği görülmektedir.

AB’de mesleki eğitim, yükseköğretimden ziyade mesleki liseler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Daha önce de bahsedildiği üzere, ara işgücü sorunu bu kademedeki çözülmektedir. Örnek teşkil etmesi açısından, Birlik içinde turizm alanında (2001 verileri doğrultusunda) Fransa’da 120 adet ortaöğretim birinci ve ikinci kademe düzeyinde, 3 adet de lisans (4 yıllık eğitim veren) düzeyinde turizm eğitimi veren okul mevcuttur. İngiltere’de ise 280 adet lise düzeyinde 10 adet de lisans (4 yıllık eğitim veren) düzeyinde turizm eğitimi verilmektedir.¹³⁵ Rakamlardan da anlaşılacağı üzere, ara işgücünün yetiştirilmesine önem veren Birlik içinde, mesleki turizm eğitimi, lise düzeyinde yoğunlaşmaktadır. Ancak Türkiye’deki uygulama göz önüne alındığında özellikle yükseköğretim düzeyinde bir yoğunlaşma ile karşılaşılmaktadır. Ara işgücü problemi, Türkiye’de de AB’de olduğu gibi lise düzeyinde çözülmelidir. Çünkü yükseköğretim sonrası sektörde ara işgücü olarak çalışmak zorunda kalan mezunlar, turizm sektörü ile ilgili büyük bir hayal kırıklığı yaşayıp, sektörden uzaklaşmaktadırlar. Bu problem, dünyada birçok ülkenin yaşadığı bir problemdir. Bu yüzden, vasıflı işgücünün turizm sektöründen kopmalarını önleyici bir takım önlemlerin alınması, hem sektörün gelişmesi, hem de işgücü kaybını azaltması açısından önemli olacaktır.

Yükseköğretim düzeyindeki yoğunlaşma, turizm eğitiminde plansız bir yapılanmaya işaret etmektedir. Pek çok AB ülkesinde turizm eğitimi, sektörün ihtiyaçları doğrultusunda planlanmaktadır. Sektör ile turizm eğitime yönelik tüm resmi kurum ve kuruluşlar ortak bir plan çerçevesinde hareket etmektedir. Örneğin; üst kademe işgücüne yönelik eğitim veren kurumlardan mezun olanların sayısı artış eğilimi göstermeye başlarsa, kontenjanlar sektörel ihtiyaca göre tekrar gözden geçirilmektedir.

AB üyesi pek çok ülkede, özellikle de turizm ve turizm eğitimi alanında ilk sıralarda yer alan İngiltere, Fransa, İtalya, Avusturya gibi ülkelerde mesleki turizm eğitimi, uygulamaya yönelik ve akademiye – yönetime yönelik olarak iki başlıkta ele alınmaktadır. Sınırları iyi çizilmiş bir turizm eğitim sistemi, sektörel ve ülkesel bazda gelişimin sürekliliğini sağlayacaktır.

¹³⁵ Demirkol ve Pelit, a.g.e., s. 13.

Türkiye’de turizm sektöründe eğitim konusunda yaşanan diğer bir sıkıntı da sertifikasyon ve standartlar sorunudur. Turizm, insan odaklı bir sektördür ve müşteri memnuniyeti önplanda gelmektedir. Sektörde, turizm eğitimi ile uzaktan ya da yakından ilgisi olmayan branşlara mensup işgücü istihdam edilmektedir. Bu da, turizm eğitimi almış ara ve vasıflı işgücü için büyük bir olumsuzluktur. Ucuz işgücüne yönelen bazı turizm işletmeleri, hiçbir şekilde turizm eğitimi almamış kişileri istihdam etmektedir. Bunun sonucu da, işletmedeki hizmet kalitesi düşmekte, müşteri memnuniyeti azalmakta ve sonuç olarak da ülke turizmi bundan olumsuz olarak etkilenmektedir. VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda, turizmde hizmet kalitesinin yükseltilebilmesi için sertifikasyon sisteminin oluşturulması gereği ve önemi vurgulanmış, ancak uygulamada büyük eksikliklerle karşılaşmıştır. Bu nedenle, turizm işletmelerinde turizm eğitim sertifika ya da diploma sahibi kişilerin çalıştırılma zorunluluğunun getirilmesi sektörel açıdan faydalı olabilecek önlemlerden biridir. İşletmelerde istihdam edilen işgören sayısının, belli bir kısmının turizm eğitimi almış kişilerden oluşması zorunluluğunun getirilmesi ve denetiminin yapılması, sektör için önemli bir gelişme olacaktır.

Birlik içinde turizm, uluslararası bir aktivite olarak görülmektedir. Değişen yaşam koşulları Birlik içinde, tüm öğrencilerin olduğu gibi turizm öğrencilerinin de iş yaşamı öncesi seyahat tecrübesi kazanmalarının yanı sıra, yurtdışında çalışma imkânları bulmasını da sağlamaktadır. AB, çok açık bir biçimde öğrenci değişimi ve hareketliliğini desteklemektedir.

AB’de sektör ve eğitim kuruları işbirliği içinde çalışmaktadır. Sektördeki işletmeler, birlikler, örgütler, kurum ve kuruluşlar çeşitli katkılarla (finansal destek, staj olanakları vb) eğitim kurumlarının sürekli desteklemektedirler. Ancak Türkiye’deki yapı incelendiğinde bu tür yaklaşımlara çok nadir olarak rastlanmaktadır.

Yukarıda sıralanan tüm farklılık ve eksikler doğrultusunda, turizmde yeni bir eğitim modeline neden ihtiyaç duyulduğunun çerçevesi belirlenmeye çalışılmıştır. AB tam üyelik yolunda ilerleyen Türkiye’nin eğitim sistemini yeniden gözden geçirmesi gerektiği unutulmamalı ve bu doğrultuda mesleki eğitim kapsamında turizm eğitiminin ülke açısından daha etkin ve faydalı bir yapı içinde verilebilmesi için oluşturulan yeni bir model önerisi bir sonraki kısımda verilmektedir.

3.4.2. Yeni Bir Model Önerisi

Yeni bir turizm eğitim modelinin önerilmesinin amacı; AB üye ülkelerinin turizm eğitimleri üzerine yapılan araştırma ve incelemeler sonucunda Türkiye'deki turizm eğitiminin daha etkili bir hale getirilmesi ve sektörün bundan maksimum faydayı sağlayabilecek bir eğitim yapısına kavuşturulmasıdır. Birlik üyesi ülkelerdeki turizm eğitim yapılarının analizi sonucu, karşılaşılan ortak nokta ve uygulamalar detaylı incelenerek, Türk eğitim sistemine uygulanabilir olanları dikkatle ayıklanmıştır.

AB'ye üye 25 ülkenin tüm Eğitim ve Turizm Bakanlıklarına ek olarak, turizm örgüt ve oluşumları ve turizm eğitimi veren üniversiteler ile yazışmalar yapılmıştır. Bunlara ilaveten Birliğin eğitim, turizm ve istatistik birimleriyle de görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler ile ilgili istatistikî tablo aşağıda verilmektedir.

Tablo 24: Yazışmaların Yapıldığı Ülkeler ve Görüşme Adedi

	Gönderilen	Cevap Gelen
Almanya	8	3
Avusturya	4	4
Belçika	6	-
Çek Cumhuriyeti	4	3
Danimarka	10	6
Estonya	1	-
Finlandiya	2	1
Fransa	1	1
Hollanda	5	2
İngiltere	3	2
İrlanda	6	2
İspanya	6	1
İsveç	2	2
İtalya	9	2
Kıbrıs	2	-
Letonya	5	1
Litvanya	3	-
Lüksemburg	4	1
Macaristan	5	2
Malta	10	4
Polonya	4	1
Portekiz	2	-
Slovakya	5	2
Slovenya	5	2
Yunanistan	4	-
AB	13	4
TOPLAM	124	46

AB üyesi ülkeler ve Birliğin çeşitli kurumları ile internet üzerinden görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde, ülkelerin genel, örgün ve yaygın mesleki turizm yapısı araştırılmıştır. Özellikle ortaöğretim ikinci kademe ve yükseköğretim düzeyinde, turizm eğitim yapıları incelenmiş ve bu kademedeki öğrencilerin sayısal durumu görüşülmüştür. Ayrıca mesleki eğitim kapsamında uygulanan program ve

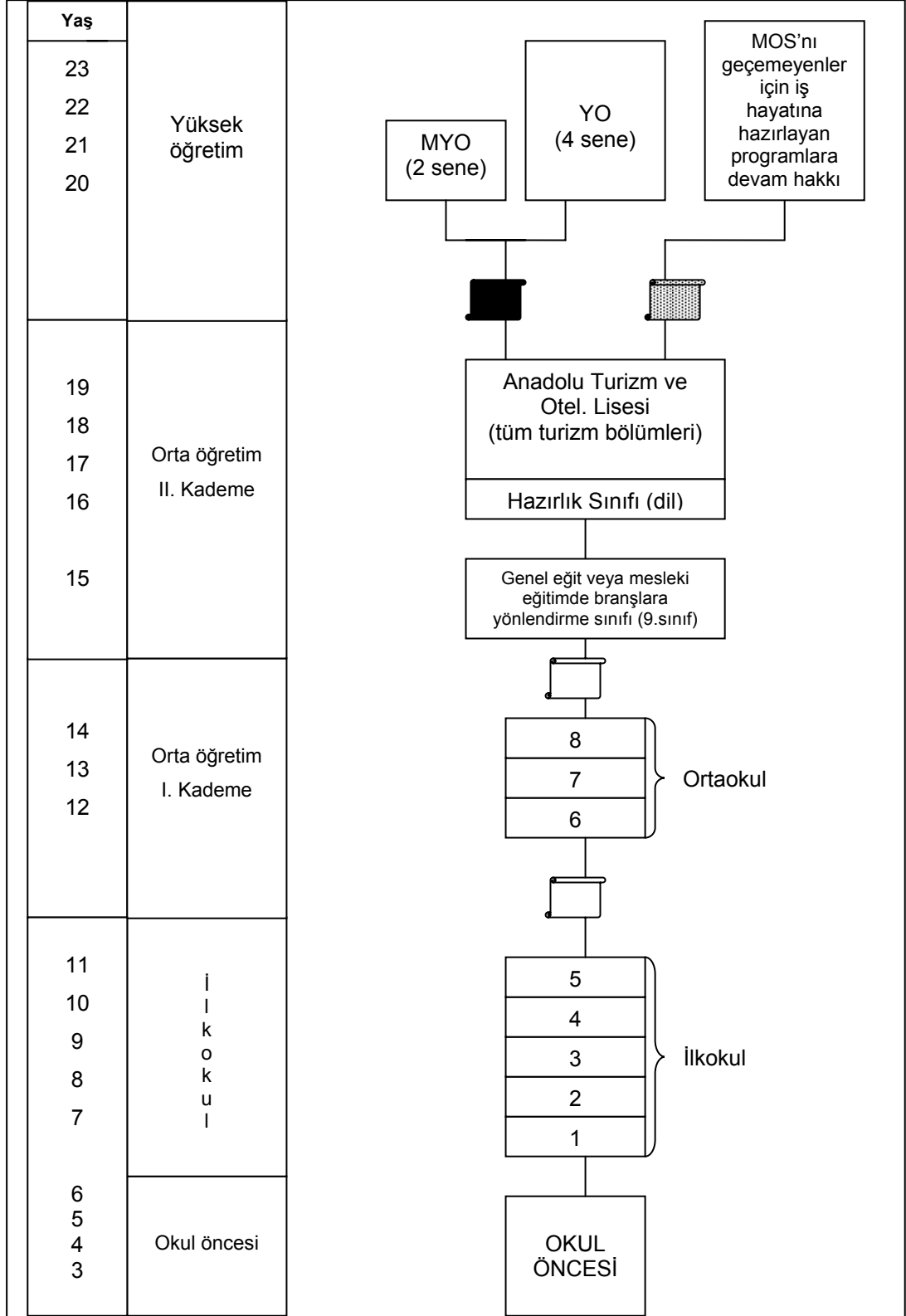
projelerden, turizm öğrencilerinin yararlanma durumu araştırılmıştır. Alınan pek çok cevap yeterli bilgileri içermediğinden, görüşmeler farklı kanallarla (turizm birlikleri, üniversiteler vs) yinelenmiştir.

Oluşturulan yeni model önerisi Şekil 11’de görülmektedir. Türkiye gibi gelirin belli bir kısmını turizmden elde eden ülkelerde turizm bilincinin yerleştirilmesi çok önemlidir. Turizmin, turistin ne olduğunu bilen, turizm faaliyetleri içinde beklentilerin neler olduğunu tahmin edebilen bireylerden oluşan bir toplumun, o ülkede turizm sektörünün gelişimine artı değerler katacağı bilinen bir gerçektir. Bu nedenle, görsel ve yazılı medya aracılığı ile turizm bilincinin oluşturulmasının yanında bir takım ek uygulamalar da yürütülmelidir. Oluşturulan modelde, ilköğretim düzeyinde öğrencilere genel turizm bilgileri verilen bir dersin müfredata konması turizm bilincinin oluşturulup, genç beyinlere yerleştirilmesi açısından önemlidir. Ancak, burada dikkate alınması gereken bir nokta vardır. Bu eğitim düzeyinde verilen turizm derslerinin klasik tarzda verilen eğitimden farklı olarak, öğrencilerin gerçekten yaparak ve yaşayarak öğrenmelerinin sağlanmasıdır. Yeni öğretim metotlarından sayılan ve eğitim sistemi içinde etkinliği giderek artan yaratıcı drama yöntemi ile öğrencilere turizm bilinci yerleştirilmelidir. Yaratıcı drama yöntemi, öğrencinin nesne ve düşünceleri birbirleri ile karşılaştırarak benzerlik ilişkisi kurmasıdır¹³⁶. Örnek vermek gerekirse; hava kirliliğinin canlıları nasıl etkilediği sınıfta tartışılırken öğrencilerden o çevrede yaşayan canlılar (ağaç, hayvan, bitki vs) olduğunu düşünmeleri ve neler hissettiklerini anlatmaları istenmektedir. Bu tür çalışmalarla hava kirliliğinin sadece insanları değil, o çevrede yaşayan tüm canlıları etkilediği bilinci öğrenciye yerleştirilmektedir. Bu yöntemle öğrenciler, turizm dersleri vasıtasıyla, turistlere nasıl davranması gerektiğini, turizmin çevreye pozitif ve negatif etkilerinin neler olduğunu ve bu etkileri nasıl dengeleyebileceklerini, turizmin ülke için önemini öğrenmiş olacaklardır. Turizm bilinci oluşmuş bireylerin ülkemiz turizmine pozitif etkilerinin çok daha fazla olacağı yadsınamaz bir gerçektir.

Modelde ortaöğretim birinci kademeyi bitiren öğrenciler için genel eğitim ya da mesleki eğitime devam kararını verebilmelerini sağlayacak bir senelik yönlendirme sınıfı bulunmaktadır. AB üyesi ülkelerin bir kısmında da karşılaşılan bu uygulama ile öğrencilerin yetenek ve ilgileri doğrultusunda eğitimlerine devam imkânı tanınmaktadır. Bu sınıfta (9. sınıf), öğrencilerin genel eğitim veren okullara mı yoksa mesleki eğitim veren okullara mı devam edecekleri tespit edilecektir.

¹³⁶ Kamile Ün Açıkgöz, **Etkili Öğrenme Ve Öğretme**, Kanyılmaz Matbaası, İzmir, 2000, s. 270.

Şekil 11: Turizm Eğitimi için Yeni Bir Model Önerisi

Mesleki Olgunluk Sınavı (MOS – Bakalorya)

Bir üst öğretim kademesine geçiş hakkı veren diploma

Meslek Lisesi Diploması

Ortaöğretim ikinci kademe, diğer bir deyişle lise düzeyinde turizm eğitimi alacak öğrenciler için de tek bir lise türü önerilmektedir. Türk eğitim sistemi incelendiğinde lise düzeyinde turizm eğitimi veren pek çok farklı programın (Anadolu Turizm Meslek Lisesi, Turizm Meslek Lisesi, Aşçılık Lisesi vb) olduğu göze çarpmaktadır. Türkiye için turizmin önemini tekrar vurgularken, turizm eğitimi için de yabancı dil öğretiminin altını çizmek gerekir. Bu nedenle modelde, lise düzeyinde turizm eğitimi veren okullar, bir yıllık yabancı dil hazırlık sınıfı bulunan Anadolu Meslek Liseleri bünyesinde toplanmaktadır. Böylece ortaöğretim ikinci kademedeki dağınıklık tek bir elde toplanmış olacaktır.

Modelin getireceği en büyük yenilik ise AB’de pek çok ülkede (İngiltere, Avusturya, Fransa, İspanya gibi) uygulanan *Mesleki Olgunluk/Yeterlilik Sınavı*’dır (MOS – Bakalorya). AB ülkelerinin mesleki eğitim yapıları içinde yer alan bu kavram, bir üst eğitim kademesine geçiş vizesi niteliğindedir. Bu sınavı aşamayan öğrenci, yükseköğretime devam hakkını kaybetmektedir. Türkiye’de tam tersi bir uygulama olan, meslek lisesi mezunlarının sınavsız MYO’larına devam hakkı bu sınavla kaldırılmış olacaktır. Bu uygulama, hem üniversite önünde yığılmaları engelleyecek, hem de yükseköğretim düzeyinde verilen eğitimin kalitesini yükseltecektir. Meslek liseleri öğrencileri için MOS, bir nevi üniversiteye geçiş anahtarı olarak düşünülmelidir. MOS’u geçemeyen ancak meslek lisesini bitiren öğrenciler, iş hayatına atılabilecek ya da turizm eğitimi veren sertifika okullarına devam edebileceklerdir.

Avrupa’da pek çok meslek lisesinde öğrencilere yükseköğretimde olduğu gibi yurtdışında staj ve eğitim hakkı tanınmaktadır. Türkiye’de bu uygulama çok yetersiz kalmaktadır. Üye ülkeler eğitimin her kademesinde öğrenci hareketliliğini sağlamayı hedeflemiştir. Bu nedenle, ülkemizde de yurtdışı ağırlıklı projelerin artırılması eğitim sistemi ve öğrenciler açısından faydalı olacaktır.

Yeni modelde, yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi yine MYO’lar ve yüksekokullar ile fakültelerde verilmektedir. Ancak eğitimin içeriği biraz daha değişiktir. Bölümleşme yönetici adayı yetiştiren, akademik eğitim veren 4 yıllık yüksekokullar ile fakültelerden ziyade MYO’larına kaydırılmaktadır. Tüm bölümleşme uygulamaları, uygulama temelli olan MYO’larındadır. AB ülkelerinde yapılan incelemelerde, turizm eğitimi yeni bölümlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Daha önce de var olan turizm işletmeciliği, otel işletmeciliği, yiyecek-içecek

işletmeciliği, seyahat acentacılığı ve tur operatörlüğü bölümlerine ek olarak; boş zaman değerlendirme ve rekreasyon, eko-turizm, spor turizmi, kültürel miras ve doğal kaynaklar gibi yeni bölümler dahil olmaktadır. Bölümleşme harici MYO'larında öğrencilere yan dal uygulaması imkânı verilmelidir. Bu sayede öğrenci turizmle ilgili ikinci bir alanda daha bilgi ve eğitim sahibi olma şansına sahip olacaklardır.

4 yıllık eğitim veren yüksekokul ve fakültelerde, bölümleşmeden ziyade, öğrencilerin seçmeli derslerle ilerlemek istediği alanlara yönlendirilmesi sağlanmalıdır. Akademik eğitimin verildiği bu okulların temel amacı, orta ve üst kademe yönetici yetiştirmektir. Bu nedenle, bu okullardan mezun olacak öğrencilerin turizmi farklı alanlarında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Bu okullarda öğrenciler turizmi bir bütün olarak öğrenmeli, eğitimin 3. ve 4. sınıflarında alacağı seçmeli derslerle ilerlemek istediği alanda kendini geliştirmelidir. Yükseköğretim kademesinde öğrencilerin yurtdışı staj imkânları ile desteklenmesi özellikle öğrenci açısından çok önemlidir. AB'de karşılaşılan uygulamaların hemen hemen tamamında öğrencilere yurtdışı staj imkânı sağlanmaktadır. Böylece öğrenciler farklı kültürleri tanımakta ve turizmle ilgili yenilik ve farklı uygulamaları öğrenmektedir. Birlik içinde turizm eğitiminde yükseköğretim kademesinde karşılaşılan bir başka uygulama da öğrencilerin mezuniyet öncesi bir bitirme tezi hazırlamasıdır. Öğrenciler, titiz bir çalışma ile hazırladıkları tezlerini, bir jüri önünde sunup, mezun olmaktadır.

AB üyesi ülkeler 1999 yılında Bologna Bildirisi ile yükseköğretimde karşılaşılan zorlukları; süre, içerik ve derecelendirme bakımından belli bir standarda koymayı kabul etmişlerdir. Ortak hareket edebilme açısından üyelerden, okullardaki derslerin ECTS (Avrupa Kredi Transfer Sistemi) kredisi ile derecelendirmesi istenmiştir. ECTS kredisi; öğrencinin dersi başarı ile tamamlayabilmesi için yapması gereken çalışmaların (teorik ders, uygulama, seminer, sınav ve ödev) tamamı olarak tanımlanmaktadır. Birlikteki uygulama gereğince bir yarıyıllık eğitim boyunca 30 ECTS kredisinin tamamlanması gerekmektedir. Bu derecelendirme; 1 yıllık eğitim programlarında 60 ECTS, 3 yıllık eğitim programlarında 180 ECTS, 4 yıllık eğitim programlarında ise 240 ECTS kredisine karşılık gelmektedir. ECTS, öğrenciye öğrenci hareketliliği sayesinde yurtdışındaki eğitimlerinin tanınma ve istekleri

doğrultusunda eğitim programlarını gittikleri okullarda tamamlama imkânı sağlamaktadır¹³⁷.

Tablo 25: Bozen-Bolzona Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Programı

Eğitim Yılı	Ders İsimleri	Kredi	Toplam Kredi
1. YIL	Genel Yönetime Giriş I	5 ECTS	63 ECTS
	Temel Matematik I	5 ECTS	
	Ekonomi I	5 ECTS	
	Özel Hukuk	5 ECTS	
	Turizm Pazarlaması	5 ECTS	
	Kişisel Gelişim	5 ECTS	
	Toplantı ve Kongre Yönetimi	3 ECTS	
	Genel Yönetime Giriş II	5 ECTS	
	Temel Matematik II	5 ECTS	
	Ekonomi II	5 ECTS	
	Bilgisayar Kullanımı	5 ECTS	
	Muhasebe	5 ECTS	
	Seminer/Proje	5 ECTS	
	İstatistik	5 ECTS	
2. YIL	Ticaret Hukuku	5 ECTS	62 ECTS
	Turizm Ekonomisi	5 ECTS	
	Turizmde Hizmet Yönetimi	5 ECTS	
	Seyahat ve Ulaştırma Acentacılığı Yönetimi	5 ECTS	
	Kırsal Turizm	5 ECTS	
	Seçmeli Yabancı Dil (İsp., Fran. veya Arapça)	2,5 ECTS	
	İş Hukuku	5 ECTS	
	Kültür ve Kültürel Miras Turizmi	5 ECTS	
	Pazarlama: Turizmde İletişim ve Tanıtım	5 ECTS	
	Bölgesel Gelişim	5 ECTS	
	Turizm Politikası ve Planlaması	5 ECTS	
	Seçmeli Yabancı Dil II	2,5 ECTS	
	Seminer/Proje	5 ECTS	
	Zorunlu Staj	20 ECTS	55 ECTS
3. YIL	Profesyonel Gelişim	5 ECTS	
	Destinasyon Yönetimi	5 ECTS	
	Turizm Hukuku	5 ECTS	
	Turizmde Stratejik Pazarlama	5 ECTS	
	Seçmeli Ders	5 ECTS	
	Tez ve Final Sınavı	10 ECTS	
	TOPLAM	180 ECTS	180 ECTS
Seçmeli Dersler	Uygulamalı Proje Yönetimi	5 ECTS	
	Seminer/Workshop	5 ECTS	
	Yabancı Dil	5 ECTS	
	Müşteri İlişkileri Yönetimi	5 ECTS	
	Sanat ve Mimari	5 ECTS	
	Turizmde Dağıtım, Bilgi ve İletişim Teknolojileri	5 ECTS	

Kaynak: <http://www.unibz.it>, 01.10.2006.

¹³⁷ Süheda Atalay, "Avrupa Yüksek Öğrenim Alanı ve Değişim Programları", III. Uluslararası Avrupa Gençlik Haftası – Avrupa Bütünleşmesi ve Türkiye – AB İlişkileri Sempozyumu, 3 Ekim 2005, Antalya, s.34 – 37.

Bu doğrultuda turizm alanında söz sahibi, AB'ye üye birkaç ülkenin ders programları örnek oluşturması açısından incelenmektedir. Tablo 25'te İtalya'nın Bozen-Bolzano Üniversitesi, İşletme ve Ekonomi Fakültesi bünyesinde Turizm İşletmeciliği Programı bulunmaktadır. Bu programda 3 yıl süren bir eğitim verilmektedir. Toplam ders kredisi 180 ECTS'ye karşılık gelmektedir. Program, yüksekokul düzeyinde eğitim vermektedir. İtalya, Akdeniz çanağının yanı sıra Avrupa ve dünyada önemli turistik çekiciliğe sahip ülkelerden biridir. Bu nedenle de, okulda yabancı dil eğitimine büyük önem verilmektedir. Eğitim dili İtalyanca'nın yanında Almanca ve İngilizce'dir. Ayrıca eğitimin ikinci senesinde seçmeli yabancı dil dersi ile ek bir dil imkânı daha öğrencilere sunulmaktadır.

Eğitimin son senesinde öğrencilere, aldıkları zorunlu derslerin yanı sıra turizmde yaşanan güncel değişimleri tartışabilecekleri seçmeli dersler verilmektedir. Bu dersler sayesinde öğrenciler, turizm sektöründeki yeni eğilimleri yakından takip edebilmektedir.

Öğrenciler, diğer pek çok turizm okulunda olduğu gibi, son sınıfta turizm işletmelerinde 20 hafta süren zorunlu staj yapmaktadırlar. Okul zorunlu stajla, öğrencilerinin sektörde karşılaştıkları problemlere çözümler üretebilme yeteneklerini arttırmayı ve teorik bilgilerini pratiğe nasıl dönüştürebilecekleri konusunda kendilerini yetiştirmelerini ve geliştirmelerini amaçlamaktadır. Öğrenciler son sene okuldan mezun olabilmek için bitirme tezi hazırlamak zorundadırlar.

Yine 3 yıllık eğitim veren diğer bir kurum olan Boş Zaman Değerlendirme (leisure) ve Turizm Yönetimi Bölümü, İspanyol Avrupa Barselona Üniversitesi bünyesinde eğitim vermektedir. Bu okulda da eğitim 3 yıl sürmekte ve toplam kredi 180 ECTS'ye karşılık gelmektedir. Eğitimin ilk yılında temel işletme ve turizme giriş dersleri alan öğrenciler, her iki dönemde de turizm işletmelerinde staj yapmak zorundadır. Okul, ilk senede yapılan zorunlu stajla öğrencilerini sektör hakkında bilgi sahibi yapmayı amaçlamaktadır. Eğitimin son senesinde öğrenciler turizme yönelik uygulama ve tartışma ağırlıklı dersler almakta ve mezun olabilmek içinde 40 ECTS kredilik bitirme tezi hazırlamak zorundadırlar. Okuldaki ders programı Tablo 26'da görülmektedir.

Tablo 26: Avrupa Barselona Üniversitesi Boş Zaman Değerlendirme ve Turizm Yönetimi Bölümü Ders Programı

Eğitim Yılı		Ders İsimleri	Kredi	Toplam Kredi
1. YIL	1.YY	Temel İşletme Yönetimi	3 ECTS	26 ECTS
		Yazılı İletişim Becerileri	3 ECTS	
		Muhasebe	3 ECTS	
		Temel Matematik	3 ECTS	
		Bilgisayar Kullanımı ve İnternete Giriş	3 ECTS	
		Pazarlamaya Giriş	3 ECTS	
		Mikro Ekonomi	3 ECTS	
		Turizm İşletmeciliği	2 ECTS	
		Staj	3 ECTS	
	2. YY	Sözlü İletişim Becerileri	3 ECTS	23 ECTS
		Muhasebe	3 ECTS	
		Temel İstatistik	3 ECTS	
		Makro Ekonomi	3 ECTS	
		Ticaret ve Avrupa Hukuku	3 ECTS	
		Finans I	3 ECTS	
		Turizm Pazarlaması	3 ECTS	
		Staj	3 ECTS	
		Pazarlama Yönetimi	3 ECTS	23 ECTS
2. YIL	3.YY	Finans II	3 ECTS	
		İnsan Kaynakları Yönetimi	3 ECTS	
		Üretim Yönetimi	3 ECTS	
		Girişimcilik ve Risk Yönetimi	3 ECTS	
		Medyaya Giriş	3 ECTS	
		Bilgi Sistemleri Yönetimi	3 ECTS	
		Konferans Yönetimi	2 ECTS	
		Finansal Araçlar ve Pazarlar	3 ECTS	25 ECTS
	4. YY	Stratejik Pazarlama	3 ECTS	
		Satın-alma ve Satış Yönetimi	3 ECTS	
		Uluslararası Ekonomi	3 ECTS	
		Müşteri Davranışları	3 ECTS	
		Turizm Coğrafyası	2 ECTS	
		Destinasyon Yönetimi	2 ECTS	
		Dinlenme Yönetimi	2 ECTS	
		Planlama ve Kalkınma	2 ECTS	
		Turizm ve Çevre	2 ECTS	
3. YIL	5.YY	Pazarlamada Örnek Olay Uygulamaları	3 ECTS	25 ECTS
		Finansal Durum Analizi	3 ECTS	
		Finansal Örnek Olay Uygulamaları	3 ECTS	
		İleri Finans Teknikleri	3 ECTS	
		Teknoloji, Verimlilik ve Değişim Yönetimi	3 ECTS	
		Turistik Mahal Çekiciliğinin Yönetimi	2 ECTS	
		Boş Zaman Değ. ve Eğlence Yönetimi	2 ECTS	
		Kentsel Turizm	2 ECTS	
		Turizm Ve Devlet Politikası	2 ECTS	
	6.YY	Turizmde Güvenlik	2 ECTS	17 ECTS
		İşletme Politikası ve Stratejisi	3 ECTS	
		Bütçeleme	3 ECTS	
		Küresel Pazarlama	3 ECTS	
		Küresel İşletme	3 ECTS	
		Boş Zaman Değ. ve Topl. ve Kong.Yönetimi	3 ECTS	
		Vahşi Yaşam Turizmi	2 ECTS	
		Bitirme Tezi	40 ECTS	
		TOPLAM	180 ECTS	180 ECTS

Kaynak: <http://www.euruni.edu>, 01.10.2006.

**Tablo 27: Malta Üniversitesi Ekonomi, İşletme ve Muhasebe Fakültesi
Turizm Bölümü Ders Programı**

Eğitim Yılı	Ders İsimleri	Toplam Kredi
1. YIL	Muhasebe ve Finansal Denetim	60 ECTS
	Çevre Bilimine Giriş ve Malta-Akdeniz Çevre Yapısı	
	Ekonomiye Giriş	
	Akademik İngilizce	
	İşletmeye Giriş	
	İstatistik	
	Matematik ^a	
	Sanayi Toplumlari Sosyolojisi	
	Genel Psikoloji	
	Devlet Politikasına Giriş ^a	
	Turizm ve Toplum	
	Turizm İlke ve Uygulamaları	
	Konaklamaya Giriş	
	Çevre ve Turizm	
2. YIL	Mikro Ekonomi	60 ECTS
	Makro Ekonomi	
	Matematik ^a	
	İnformatik	
	Tüketici ve Örgütsel Satın-alma Davranışları	
	Kültür Yönetimi	
	Çalışma ve Kalkınma	
	Sanayi Toplamlarının Gelişimi	
	Uluslararası Turizm	
	Kuruluş Yeri Planlaması ve Turizm	
	Sanat ^a	
	Turizm Pazarlaması	
	Boş Zaman Değerlendirme (leisure)	
	E – Turizm I	
	Akdeniz Coğrafyası ^a	
	Malta'nın Turizm Gelişimi ^a	
	Çevresel Ekonomilere Giriş ^a	
3. YIL	İşletmelerde Finans	60 ECTS
	Turizm Ekonomisi	
	İşletme Yönetimi ^a	
	İnsan Kaynakları Yönetimi ^a	
	Araştırma Yöntemleri	
	Sosyal ve Ekonomik Politika	
	Turizmin Sosyal ve Kültürel Perspektifleri	
	Kültürel Miras Yönetimi	
	Alan Araştırması/Seminer	
	Sürdürülebilir Turizm	
	AB Hukuku ve Turizm	
	E – Turizm II ^a	
	Akdeniz'in Sesi: Kentsel Bağlamda Sosyo-Kültürel Miras ^a	
	Malta'nın Turizm Gelişimi ^a	
4. YIL	Kamu İşletme Yönetimi	60 ECTS
	Ortak Strateji Belirleme	
	İş Etiği ^a	
	Turizmde Örnek Olaylar	
	Müzecilik	
	Sosyal Etkilerin Değerlendirilmesi	
	Ulaştırma Yönetimi	
	Turizm ve İş İlişkileri	
	Toplantı ve Kongre Yönetimi	
	Turizmde Güncel Yayınlar	
	İleri Turizm Yönetimi	
	Turizmde Sosyo-Ekonomik Yayınlar	
	E – Turizm ^a	
	Sanat ^a	
	Bilimsel Araştırma	
	TOPLAM	240 ECTS

^aSeçimlik Ders

Kaynak: <http://home.umçedu.mt/sas>, 17.01.2006.

Tablo 27’de 4 yıllık eğitim veren turizm okullarına örnek teşkil etmesi açısından, Malta Üniversitesi’nin Ekonomi, İşletme ve Muhasebe Fakültesi bünyesinde bulunan Turizm Bölümü yer almaktadır. Bu okul programının verilmiş nedeni; hem programının diğer okullardan biraz daha farklı olması hem de Birliğe yeni katılmış bir ülkenin okulu olmasıdır. Öğrencilerden her yıl 60 ECTS’lik kredi miktarını doldurmaları istenmektedir.

AB’ye üye ülkeler içinde turizm eğitimi konusunda önemli yere sahip ülkelerden biri de İngiltere’dir. Ülkede, turizm eğitiminin lise kademesinden, lisansüstü (doktora) kademesine kadar olan her aşamasında pek çok başarılı turizm okulu mevcuttur ve bu okullar, yerli ve yabancı birçok öğrenci tarafından tercih edilmektedir. AB’deki diğer uygulamalar incelendiğinde İngiltere’de karşılaşılan ders programlarını şu ana başlıklar altında toplamak mümkündür: Konaklama, Boş Zaman Değerlendirme ve Turizm. Konaklama ağırlıklı dersler genel olarak; konaklama yönetimi ve çalışmaları, uluslararası konaklama işletmeciliği, konaklama işletmeciliği, konaklama hizmetleri yönetimi, konaklama işletmeciliğinin gelişimi, otel ya da catering yönetimi, otelcilik ve ağırlama yönetimi, yiyecek-içecek ve konaklama işletmeciliği, otel ve restoran yönetimi, catering işletmeciliği, yiyecek-içecek ve catering teknikleri, uluslararası gastronomi, konferans yönetiminden oluşmaktadır. Boş zaman değerlendirme içerikli derslerden bazıları; boş zaman değerlendirme yönetimi, boş zaman planlama, pazarlama, boş zaman değerlendirme ve eğlence yönetimi, kırsal kesimde boş zaman değerlendirme işletmeciliği, denizcilik, boş zaman değerlendirme ve kültürel turizm yönetimi, çevre, bilgisayar, bilgisayar teknolojileri, eğlence yönetimi, açık hava aktiviteleri yönetimi, çevre eğitimi, toplantı ve kongre yönetimi gibi derslerdir. Turizm başlığı altında; turizm işletmeciliği, turizm çalışmaları, turizmin gelişimi, AB’de turizm, uluslararası turizm işletmeciliği, turizm pazarlaması, kültür turizmi, spor turizmi yönetimi, turizm ve kültürel miras yönetimi, seyahat ve turizm işletmeciliği, uluslararası seyahat yönetimi, ulaştırma ve seyahat, seyahat acentacılığı yönetimi dersleri bulunmaktadır.¹³⁸

Yukarıda verilen ve AB’deki örnekler göz önüne alındığında Türkiye’de de özellikle 4 yıllık eğitim veren turizm okullarına uygulanabilecek örnek ders programının oluşturulması mümkündür. Örnek program aşağıda verilmektedir.

¹³⁸ Learning and Teaching Support Network, Baseline Statement, <http://www.hlst.heacademy.ac.uk/resources/baseline.pdf> 23.06.20006.

Tablo 28: Türk Turizm Eğitiminde Y.O. veya Fakülte Düzeyinde Eğitim Veren Okullarda Uygulanabilecek Örnek Ders Programı

Eğitim Yılı	Ders	İsimleri
	1. Yarıyıl	2. Yarıyıl
1. YIL	Ekonomi I	Ekonomi II
	Bilgisayar Kullanımı I	Bilgisayar Kullanımı II
	İşletme Bilimine Giriş	Matematik
	Temel Muhasebe İlkeleri	Hukuka Giriş
	Pazarlama	Finans
	Genel Turizm I	Genel Turizm II
	Yabancı Dil I	Yabancı Dil II
	3. Yarıyıl	4. Yarıyıl
2. YIL	Turizm Pazarlaması	Konaklama İşletmeleri Yönetimi
	Turizm Ekonomisi	Seyahat Acentacılığı ve Tur Opr.
	Turizm İşl.de Finansal Yönetim	Yiyecek – İçecek Hizmetleri Yönetimi
	Turizm İşletmeciliği Yönetimi	Yazılı ve Sözlü İletişim Teknikleri
	Turizmde İnsan Kayn. Yönetimi	Turizm İşl.de Bilgisayar Kullanımı
	Yabancı Dil III	Yabancı Dil IV
	S T A J	
	5. Yarıyıl	6. Yarıyıl
3. YIL	Turizm Coğrafyası	Turizm Politikası ve Planlaması
	Türkiye – AB Turizm İlişkileri	Turizmde Bilgi ve İletişim Teknolojileri
	Yabancı Dil V	Yabancı Dil VI
	Seçmeli II. Yabancı Dil I	Seçmeli II. Yabancı Dil II
	Seçmeli Ders (2 adet)	Seçmeli Ders (2 adet)
	S T A J	
	6. Yarıyıl	7. Yarıyıl
4. YIL	Uluslararası Turizm	Turizmde Güncel Konu ve Yayınlar
	Araştırma Yöntemleri I	Araştırma Yöntemleri II
	Yabancı Dil VII	Yabancı Dil VIII
	Seçmeli II. Yabancı Dil III	Seçmeli II. Yabancı Dil IV
	Seçmeli Ders (2 adet)	Seçmeli Ders (2 adet)
	BITİRME	TEZİ
Seçmeli Dersler		
Otel İşletmeciliği ve Önbüro Yönetimi		
Kat Hizmetleri Yönetimi		
Restoran ve Catering Yönetimi		
Uluslararası Mutfaklar		
Gastronomi		
Konaklama İşletmelerinde Bilgisayar Programlarının Kullanımı		
Rekreasyon Yönetimi		
Toplantı ve Kongre Yönetimi		
Turizmde Ulaştırma		
Biletleme ve Merkezi Rezervasyon Sistemleri		
Tur Planlama		
Seyahat İşletmeleri Muhasebesi		
Dünya Coğrafyası		
Mitoloji		
Kültür ve Kültürel Miras Turizmi		
Turizm ve Çevre		
Boş Zaman Değerlendirme ve Eğlence Yönetimi		
E – Turizm		
Sürdürülebilir Turizm		
Turizm ve Güvenlik		

Bu örnek programla, daha önce de belirtildiği üzere 4 yıllık turizm eğitimi veren yüksekokul veya fakültelerde bölümleşmeden ziyade, öğrencilerin son iki sene ilerlemek istedikleri alanlara yönlendirilmesi amaçlanmaktadır. Programda ilk iki yarıyıl, öğrencilere temel işletme dersleri verilmektedir. İleride turizm işletmecisi ya da yöneticisi olması planlanan öğrencilerin temel işletme bilgilerini alarak, işletme terminolojisine hâkim olması ve daha sonra alacağı turizm işletmeciliği derslerine temel oluşturması, birinci senede verilen eğitimin amacını oluşturmaktadır.

Eğitimin ikinci senesinde turizmin spesifik alanlarına giriş yapan derslerle öğrenciler, sektörü biraz daha yakından tanıma fırsatı bulmaktadırlar. Programda, tamamen turizme yönelik derslerin yer aldığı üçüncü ve dördüncü yarıyıllarda öğrenciler, teorik olarak aldıkları sektörel bilgileri yılsonunda turizm işletmelerinde yapacakları yurtiçi ya da yurtdışı stajlarla sektörde tatbik etme imkânına kavuşmaktadırlar.

Ders programının üçüncü senesinde, AB’de de örneklerine çok sık rastlanan seçmeli ders uygulamasının yer aldığı görülmektedir. Öğrenciler aldıkları zorunlu turizm derslerinin yanı sıra, her dönem alacakları 2 adet seçmeli dersle, yönelmek istedikleri alanda uzmanlaşabileceklerdir. Eğitimin üçüncü senesinde ayrıca, ikinci bir yabancı dil dersi ile öğrencilere, farklı bir dilde daha konuşma, yazma ve okuma becerileri kazandırılması amaçlanmaktadır. Aldıkları teorik bilgiler ve üçüncü sene sonunda da yapacakları stajla öğrenciler, sektörü daha derinlemesine tanıyacaklardır.

Zorunlu stajlar sonrasında turizm işletmecisi ya da yöneticisi olmaya aday olan öğrenciler, eğitimlerinin son senesinde yine üçüncü sınıfta olduğu gibi her iki dönemde de zorunlu derslere ek olarak uzmanlaşmak istedikleri alana yönelik 2 adet seçmeli dersi daha almaktadırlar. 4 sene boyunca aldıkları teorik bilgiyi, yaptıkları stajlarla uygulama imkânı bulan öğrenciler, edindikleri tüm teorik ve pratik bilgileri harmanlayabilecekleri, Avrupa’da da pek çok örneğine rastlanan, bitirme tezi ile mezun olmaya hak kazanmaktadırlar.

Sektörel başarının özünde, mesleki eğitim ve bu eğitimin sürekliliği yer almaktadır. AB ülkelerinde uygulanan mesleki turizm eğitim yapılarının ortak yanları önerilen model ve örnek ders programının temelini oluşturmaktadır. 4 yıl boyunca aldıkları teorik ve pratik temelli dersler, yaptıkları yılsonu stajları ve hazırladıkları

bitirme tezi ile öğrenciler, turizm sektörüne her türlü donanıma sahip olarak adım atmaktadırlar.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizm, sosyal ve kültürel farklılıkları ortadan kaldırmaya yardımcı bir sektör olmasının yanında ekonomiye katkı sağlayıcı bir özelliğe de sahiptir. Bu nedenle de, Türkiye gibi turistik çekiciliğe sahip, gelişmekte olan ülkeler için ekonomide önemli yere sahip olan sektörlerden biridir. Dünyada yaşanan ekonomik durgunluğa karşın sektör, sürekli bir ilerleme ve büyüme eğilimi içindedir.

II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan ekonomik sıkıntılar ve özellikle 1980 yılı sonrası ortaya çıkan değişim rüzgarları dünya ekonomisinin yapısını değiştirmiştir. Ülkeler daha fazla ekonomik gelir elde edebilmek için kendi aralarında işbirliğine ya da farklı oluşumlar içinde var olmaya yönelmişlerdir. 21. yüzyıla gelindiğinde ise Avrupa kıtasındaki pek çok ülke Avrupa Birliği adı altında ekonomik bir birlik çevresinde toplanmıştır. Örneklerinin arasında en iyilerinden biri olarak geçen AB, ilk kuruluş yıllarında ekonomi temelli idi. Ancak Birliğin gelişmesi ve başarılı uygulamaları sonrasında sadece ekonomi odaklı olmaktan sıyrılmış, ortak sosyal ve siyasi politikalar da belirleyerek hedeflerini büyötmüştür.

Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte yüzünü batıya çeviren Türkiye Cumhuriyeti, kalkınma ve modernleşme çabası adına, Avrupa'da kurulan birçok siyasi, ekonomik ve askeri örgüt yapılanmaları içinde yer almıştır. Türkiye'nin o dönemde yer aldığı yapılanmaların tamamına yakını batılılaşma adına o dönemdeki tüm Avrupa kökenli yapılar olmuştur. AB'ye, o zamanki adıyla AET'ye ilk başvuru 1959 yılında yapılmıştır. 1964 yılında yürürlüğe giren Ankara Antlaşması ile Türkiye'nin başvurusu kabul edilmiş ve iki taraf arasındaki ilişkiler yeni bir boyut kazanmıştır. Ancak 1999 yılında Helsinki'de düzenlenen zirveye kadar ilişkiler pek çok kez kesintiye uğramıştır. Helsinki'de Türkiye'nin adaylığının kabul edilmesinin ardından müzakereler, 3 Ekim 2005 tarihinde başlamıştır.

AB gerek eğitim politikasında, gerekse uyguladığı eğitim ve mesleki eğitim programlarında sürekliliği, başarı ve gelişimin ön koşulu olarak görmektedir. Eğitim politikası, eğitim programları ile devamlı desteklenmektedir. Uygulanan programlar, ulusal eğitim/mesleki eğitim sistemlerini geliştirmekte ve 21. yüzyıl bilgi toplumuna yaraşır bireyler yetiştirme hedefi taşımaktadır. Küreselleşme ve yeni bilgi tabanlı ekonominin zorluklarının sonucu olarak, bir yaklaşım değişimi ile karşı karşıya olduğunun farkında olan AB, yeni çağın ihtiyaç duyduğu bireylerin yetiştirilmesi

konusunda üye ülkeleri desteklemektedir. Mesleki eğitimde yaşanan değişimler, yeni eğitim anlayışının bir uzantısı görünümündedir. 21. yüzyıl mesleki eğitim anlayışı, toplum ve sektörden gelen talepler doğrultusunda şekillenmektedir. Bu çağın mesleki eğitim yaklaşımı, eskisine nazaran daha kapsamlı ve kolay erişilebilirdir.

Türkiye gibi gelişmekte olan ve nüfusu kalabalık ülkeler için mesleki eğitim üzerinde önemle durulması gereken konulardan biridir. Ancak genel yapıya bakıldığında mesleki eğitimin ikinci planda kaldığı, öğrencilerin genel eğitime daha fazla önem verdiği görülmektedir. AB'de yaklaşık % 65 mesleki eğitim, % 35 genel eğitim olan oranın Türkiye'de, özellikle de ortaöğretim kademesinde tam tersi bir seyir sergilediği görülmektedir.

Birlik 2000'li yılları, stratejik hedeflerin gerçekleştirileceği, önemli değişimlerin yaşanacağı bir dönem olarak görmektedir. Bu nedenle; dünya çapında daha fazla sözü geçen, bilgi çağının gereklerini karşılayabilen, daha fazla ekonomik ve sosyal katılımlı, daha iyi bir yaşam standardı sunan ve Birlik yönetiminde yeni uygulamalar geliştirmiş bir Avrupa hedeflenmiştir. AB'ye üye ülkeler, turizmi ülkeler ve bölgeler arasında sosyal ve kültürel farklılığı ortadan kaldıracı bir sektör olarak görmektedir ve bu birliği sağlamada da en etkili araçlardan birinin de eğitim olduğunu vurgulamaktadırlar.

Üye ülkelerin birçoğu, dünyada en fazla turistik cazibeye sahip ülkeler sıralamasının üst sıralarında yer almaktadır. Turizm hizmetlerinin kalitesinin önemli unsurlarından biri de, insan kaynaklarının eğitim ve öğretimidir. Doğabilecek yeni taleplerin karşılanabilmesi, çeşitliliğin ve profesyonelliğin bunlara ek olarak uzmanlaşmanın artması için çok çeşitli müfredat programlarına ve çalışanların sektör içinde sürekli eğitimine ihtiyaç duyulmaktadır. Avrupa'daki eğitim sistemleri içinde özellikle mesleki turizm eğitim sisteminin sürekli bir değişim içinde olduğu görülmektedir. Üye ülkelerdeki mesleki turizm eğitimi, son yıllarda yeni eğitim metotları, kaliteyi geliştirmek ve ilgili sektör ile daha iyi ilişkiler kurmak adına çeşitli reformlar geçirmektedir.

Turizmde eğitim konusunda yapılan araştırmalar, turizm sektöründe eğitimli işgücüne ihtiyaç olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Rekabet koşullarının ağırlaşması, turizm eğitimi almış, sektör veya işletme içinde karşılaştıkları sorunlara çözümler üretebilen işgücünü ön plana çıkarmaktadır.

AB ülkelerinde mesleki turizm eğitimi planlaması, sektörün ihtiyaç duyduğu işgücü miktarına göre belirlenmektedir. Her yıl belli sayıda öğrenci; meslek okullarında eğitimlerinin yarısını teorik, diğer yarısını da uygulama içeren bir sistem içinde görmektedir. AB içinde mesleki turizm eğitimi genellikle, *Turizmde Uzmanlık Eğitimi* ve *Akademik Turizm Eğitimi* olmak üzere iki şekilde ele alınmaktadır. *Turizm Uzmanlık Eğitimi*; zorunlu eğitimi takip eden, mesleğe hazırlık ve giriş basamağında verilen turizm eğitimidir. Bu tür okullar; otelcilik, gastronomi, seyahat ve ulaştırma, banket ve yiyecek-içecek gibi konularda branşlaşmaktadır. Bu okullara ek, zaman zaman açılan kurslar da bireyleri turizm konusunda eğitmektedir. *Akademik Turizm Eğitimi*, genellikle 3 veya 4 yıllık eğitim sürecini kapsamakta ve genellikle işletmecilik veya iktisat konu başlıkları altında yer almakta olan eğitim şeklidir. Bu tür eğitim veren okullardan mezun olanlar genellikle yönetici asistanlığı, muhasebe, satış ve pazarlama gibi bölümlerde orta ve üst kademe yönetici olarak istihdam edilmektedirler.

Üye ülkelerde turizm sektöründe, bilgi ve yeterliliğe olan talep fazladır. Bunlar arasında iş bilgisi ve yeterliliği (örneğin satış teknikleri, pazarlama, muhasebe) yanında turizm ile ilgili bilgi ve yeterlilikler (örneğin turizm ürünleri, hizmetleri, hedefleri, genel coğrafi bilgi, bilgisayar kullanımı, rezervasyon sistemleri vb.) de vardır. Daha ileri bilgi ve yeterlilikler arasında ise yabancı dil bilgisi, zaman yönetimi, ürün tasarımı ve davranış bilimleri bulunmaktadır. Üye ülkelerde mesleki turizm eğitimi yükseköğretim düzeyinde üç ya da dört yıl sürmektedir.

Avrupa'nın pek çok ülkesinde uygulanan, mesleki eğitimi değerlendirme sınavı diğer bir deyişle mesleki bakalorya ya da mesleki olgunluk sınavı, bir yandan öğrenciye eğitime devam hakkı tanırken diğer yandan da öğrenciye iş yaşamının yolunu açmaktadır. Örneğin; İngiltere mesleki eğitim alanında bir takım sınıflandırmalar yapmıştır. Böylece turizm eğitiminde de ilgili sertifika ve diplomaların tanımlanmış ulusal bir sertifika sistemine uygun olması sağlanmıştır. İngiltere'nin yanı sıra Fransa, İspanya, Avusturya gibi turizmde sözü geçen ülkelerde mesleki olgunluk sınavı öğrencinin mezuniyetinde önemli bir yer tutmaktadır.

Türkiye'de eğitim alanında, sektör ihtiyaçlarını gözetken planlama ve politikaların yapılmaması nedeniyle, özellikle 1980'li yıllardan sonra turizm alanında eğitilmiş işgücü talebini karşılanamamıştır. Ancak 2006 yılına gelindiğinde turizm programlarının ve öğrencilerin sayısında aşırı bir artışın görülmesi birçok riski

beraberinde getirmektedir ki, gereğinden fazla turizm mezunu yaratmanın yanı sıra, nitelikli personelin ve öğrencilerin istihdamı açısından olumsuz etkilerinin olacağı da1 açıktır.

Birlik içinde pek çok ülkede işletmeler her yıl, belli bir sayıda öğrenciyi stajyer olarak alıp, bu öğrencilere uygulamalı eğitimi vermek zorundadır. Yine mesleki eğitim kapsamında, çıraklık eğitimi de Birlik için dikkate alınan diğer bir konudur. Özellikle Almanya, İngiltere, İtalya, İrlanda ve Portekiz gibi ülkelerde bir şekilde eğitim sistemi dışında kalmış kişiler çıraklık eğitimi ile yeniden eğitim sistemi içine dâhil olabilmektedirler. Bu sistemle, hem eğitim sistemi dışında kalmış kişilere mesleki eğitim verilebilmekte, hem de bu kişilere daha kolay iş bulabilme imkânı tanınmaktadır.

Birlik, yaşam boyu eğitim hedefi çerçevesinde turizm eğitiminin de geliştirilmesini amaçlamaktadır. Mesleki eğitimin her tür ve aşamasında, yaşam boyu eğitim aracılığı ile bireylerin sektördeki değişim ve yenilikleri takip edebilmeleri sağlanmaktadır.

AB mesleki eğitim ve öğretim programlarını bir plan çerçevesinde ve uluslararası standartlara uygun olarak hazırlamaktadır. Bu programların yeni hedeflerinden biri, yaşam boyu eğitimin desteklenmesidir. Bu sayede birey sektörde yaşanan gelişme ve değişimleri yakından takip edebilmekte, ayrıca çağın ve sektörün ihtiyaçları doğrultusunda kendini geliştirebilmektedir. Örnek vermek gerekirse; teknolojik değişimlerin hızlı yaşandığı şu günlerde bilgisayar ya da bilgisayar programı kullanamayan bir otel ya da seyahat acentası çalışanının sektörde barınamayacağı bir gerçektir. Eğitim ve Öğretim 2010 Çalışma Programı'nın hedeflerinden biri olan yaşam boyu eğitim, sektörel ihtiyaçlar doğrultusunda bireyin farklı alanlarda gelişimini çeşitli kurs ve programlarla desteklemektedir.

AB üye ülkelerinin mesleki eğitim yapıları incelendiğinde eğitim planlamasının sektörel ihtiyaçlar göz önüne alınarak yapıldığı görülmektedir. Pek çok Avrupa ülkesinde özel sektör kuruluşları ve eğitim kurumları ortak bir plan ve program çerçevesinde hareket etmektedir.

AB üyesi ülkelerde mesleki turizm eğitiminin ortaöğretim düzeyinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ara işgücü yetiştirme amacı olan meslek liseleri bu sayede sektöre daha fazla hizmet edebilmektedir.

Çalışmanın sonucunda ortaya çıkan sorunlara ilişkin çözüm önerileri aşağıda sıralanmaktadır:

- AB uyguladığı eğitim politikalarında sürekliliği sağlamıştır. Gerek Birlik olarak, gerekse her üye ülke kendi içinde mesleki eğitim ve dolayısıyla da mesleki turizm eğitimi konusunda tutarlı uygulama, politika ve programları sistemli, sürekli ve kesin bir biçimde yürütmektedir. Ancak Türkiye'deki yapı incelendiğinde başta eğitim olmak üzere, mesleki eğitim ve mesleki turizm eğitiminde tutarlı politikaların izlenmediği, her hükümet ya da bakan değişikliğinde farklı uygulama ve düzenlemelere gidildiği görülmektedir. Bu nedenle; başta çalışmanın ana konusu olan mesleki turizm eğitimi olmak üzere, eğitimin her alanında temel politika belirlenmeli, bu politika düzenlemeler, programlar, uygulamalar vb. ile desteklenmeli ve politikaların devamlılığı sağlanmalıdır. AB'ye uyum ve üyelik sürecinde, mesleki turizm eğitimi ile ilgili yeni bir eğitim politikası oluşturulmalı ve olası üyelik sonrasında turizm okulları ve mezunları ile turizm eğitiminin nasıl etkileneceği iyi hesap edilip, planlar bu doğrultuda yapılmalıdır.
- Bilgi çağının, mesleki eğitim anlayışında yarattığı değişim, sektörel ve bireysel başarının temelinde eğitilmiş işgücünün varlığına işaret etmektedir. Türkiye'de mesleki eğitim ve kapsamındaki turizm eğitimi çağın ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde düzenlenmelidir. AB üyelik sürecinde, tüm üye ülkelerle mesleki turizm eğitimi konusunda diyaloga geçilmeli, Birliğin üzerinde önemle durduğu öğrenci ve eğitici değişimi/hareketliliği konusunda tüm turizm okulları desteklenmelidir. Öğrenciler, gerçekleştirecek değişimlerle farklı kültürler tanıyıp öğrenirken, ülkelerin turizm yapıları ve uygulamalarını da yakından takip etme fırsatı bulacaklardır.
- Son birkaç yıldır yürürlükte olan uygulamada, meslek lisesi mezunu öğrencilerin sınavsız olarak MYO'larına geçişine imkân tanınmaktadır. Bu

uygulama nasılsa bir yükseköğretim kurumuna devam edeceğini düşünen öğrencilerin meslek liselerindeki başarısını düşürürken, MYO'larının da kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle, uygulamayı modelde önerilen MOS ile olumlu bir hale dönüştürmek mümkündür. Lise sonrası bir yükseköğretim kurumuna devam etmek isteyen öğrenci MOS'a hazırlanırken ortaöğretimdeki başarısını yükseltecek, sınav sonucu yükseköğretime devam edebilecek başarılı öğrenciler de MYO'larındaki eğitimin kalitesini arttıracaklardır. Ayrıca üniversite önünde yaşanan yığılma da bir nebze olsun azaltılabilecektir.

- Özellikle yükseköğretim düzeyinde eğitim veren turizm okullarının sayısı ve kuruluş yerleri tekrar gözden geçirilerek, okul sayısı atırılmadan mevcut okulların eğitim kalitesi yükseltilmelidir. Turizm merkez ya da bölgelerinden uzakta kurulan okullarda öğrenciler uygulama ve staj imkânları konusunda sıkıntı yaşamaktadır.
- AB'de çok sık karşılaşılan sektör – okul işbirliği, Türk turizm eğitiminde de sağlanmalıdır. Başta TÜRSAB ve TÜROB olmak üzere tüm turizm meslek örgütleri ile ortak çalışmalar arttırılmalıdır. Bu yapılanmaya yerel yönetim ve sivil toplum örgütlerinin de katılımı Türk turizm ve eğitimine katkı sağlarken, AB'deki uygulamalar da takip edilmiş olacaktır.
- Sektörün en büyük problemlerinden biri olan istihdam sorunu, turizm eğitimi almış işgücü ile almamış olanların farkını ortaya koyan bir yapılanma ile giderilebilecektir. Beş Yıllık Kalkınma Planları'nda da ele alınan bu sorun çözüme ulaşmış gözükmemektedir. Turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerde belli bir oranda turizm eğitimi sertifika veya diploması sahibi kişileri çalıştırma zorunluluğunun getirilmesi sektördeki vasıflı işgücünün yeri ve önemini değiştirecektir. Böylece sektörün temel sorunlarından biri olan, eğitilmiş işgücünün farklı sektörlere kayması ya da sektörden soğuması problemlerini de belli bir oranda çözecektir.
- Özellikle yükseköğretim düzeyinde turizm eğitim programları gözden geçirilerek, yeniden düzenlenmelidir. AB'de karşılaşılan MYO'larındaki branşlaşma Türkiye'de de desteklenmelidir.

- Türkiye gibi gelişmekte olan ve turizmden gelir sağlayan ülkelerde turizm eğitimi, gerek yaygın ve gerekse örgün turizm eğitimi ile tüm eğitim sistemi içinde yayılmalıdır. Turizm bilinci oluşmuş birey, ülke turizmini olumlu yönde etkileyecektir.
- Turizmin önemli bir sektör olduğu Türkiye’de karşılaşılan turizm meslek liselerindeki dağınık yapı Anadolu turizm ve otelcilik meslek lisesi altında toplanmalıdır. Burada amaç; turizm meslek liselerini tek bir başlık altında toplarken, yabancı dil eğitimi ile pekişmiş, mesleki turizm eğitimi almış öğrencileri sektöre ara işgücü olarak yetiştirmektir.
- Yüksekokullarda belli bir oranda sağlanmış ğrenci değişimi, MYO’larda da teşvik edilmelidir. Bu okullarda da uluslar arası projelere daha fazla imkân ve destek sağlanmalıdır.
- Özellikle finansal destek, staj imkânı vb. konularda turizm sektörü ile okul işbirliği ve koordinasyonu sağlanmalıdır.

Sonuç olarak; AB lkeleri ile karşılaştırıldığında Türk eğitim sisteminde standart bir turizm eğitimi politikasının olmadığı görülmektedir. Okullarda branşlaşma konusunda bile birçok farklı uygulama ile karşılaşılmaktadır. Mesleki turizm eğitiminin tüm aşamalarında yapılacak detaylı düzenlemeler, tam üyelik sürecinde sektörün her elemanını AB’ye, öğrencileri de giderek artan rekabet ortamına hazırlayacaktır.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

AB Komisyonu, **Gren Paper (Yeşil Kitap)**, AB 23 No'lu Komisyon'un Hazırladığı Birliğin Sektöre İlişkin Resmi Görüşlerini İçeren Resmi Belgesi, çev: Cengiz Yücel, Turpress Yayınları, Türsab 25. Yıl Dizisi-1, İstanbul, 1997.

AÇIKGÖZ, Kamile Ün., **Etkili Öğrenme Ve Öğretme**, Kanyılmaz Matbaası, İzmir, 2000.

AKÇAY, R. Cengiz., **Türk Eğitim Sistemi**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2006.

AKMAN, Vedat., **Avrupa Topluluğu ve Türkiye- Uluslarüstü Antlaşmalar ve Birliğin Ötesinde Bir Avrupa**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, Yayın No: 248, Dizini No: 29, İstanbul, 1995.

ALKAN, Cevat, Hıfzı DOĞAN ve S. İlhan SEZGİN., **Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları**, Alkım Yayınları, İstanbul, 1998.

ARSLAN, Rıza., "Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı ve Karar Alma Süreçleri", **Avrupa Birliği Ortak Politikalar ve Türkiye**, ed: Muhsin Kar ve Harun Arıkan, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2003.

AYKIN, Sibel Mehter., "Avrupa Birliği ve Turizm", **Avrupa Birliği ve Türkiye**, ed: M. Şükrü Erdem ve Sibel Mehter Aykın, Ezgi Kitabevi, Antalya, 2003.

BAHAR, Ozan ve Metin KOZAK., **Küreselleşme Sürecinde Uluslararası Turizm ve Rekabet Edilebilirlik**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2005.

BALKIR, Canan ve Muzaffer DEMİRCİ., **Uluslararası Ekonomik Bütünleşme ve Avrupa Topluluğu**, Gözden Geçirilmiş 2.Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989.

ÇAYHAN, Esra., "Kuruluşundan Günümüze Avrupa Birliği", **Avrupa Birliği ve Türkiye**, ed: M. Şükrü Erdem ve Sibel Mehter Aykın, Ezgi Kitabevi, Antalya, 2003.

- ÇİÇEK, Olgun., “Avrupa Birliği ve Türkiye Turizmi”, **Turizm İlkeler ve Yönetim**, ed: Atila Yüksel ve Murat Hançer, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004.
- DİNÇER, Fusun İstanbullu., **Avrupa Birliği’nde Turizm ve Uygulanan Politikalar**, Der Yayınevi, İstanbul, 1997.
- DÖĞÜŞLÜ DENİZ, Nevin., **Global Eğitim**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 1999.
- DURA, Cihan ve Hayriye ATİK., **Bilgi Toplumu Bilgi Ekonomisi ve Türkiye**, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2002.
- ERDOĞAN, İrfan., **Yeni Bir Binyıla Doğru Türk Eğitim Sistemi II- Sorunlar ve Çözümler**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- ERDOĞDU, M. Mustafa., “AB Sürecinde (Türkiye’nin Rekabet Gücünü Artıracak) Bir Devlet Politikası: Hizmet İçi Eğitim Seferberliği”, **Avrupa Birliği Dersleri, Ekonomi-Politika-Teknoloji**, ed:İrfan Kalaycı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006.
- ERSİN, Mert., **Avrupa Birliği ve Turizm Politikaları ve Türkiye**, TURPRESS Yayınları, TÜRSAB 25. Yıl Dizisi-1, Ekin Yazım Merkezi, İstanbul, 1997.
- FİŞNE, Mustafa., “Avrupa Birliğini Doğuşu ve Gelişimi”, **Avrupa Birliği Ortak Politikalar ve Türkiye**, ed: Muhsin Kar ve Harun Arkan, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2003.
- GÖKDERE, Ahmet., **Avrupa Topluluğu ve Türkiye ile İlişkileri**, Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi, Araştırma Dizisi Yayın No:2, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1991.
- GÜLCAN, Murat Gürkan., **AB ve Eğitim Süreci**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2005.
- GÜMRÜKÇÜ, Harun., “ABD ve AB Rekabeti, AB’nin Akdeniz Politikası ve Türkiye”, **Küreselleşme ve Türkiye**, Ed: Harun Gümrükçü, Avrupa –Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2003(a).
- GÜMRÜKÇÜ, Harun., “Avrupa Yükseköğretim Alanı ve Berlin Toplantısı”, **Küreselleşme, Türkiye ve Avrupa Yükseköğretim Alanı**, ed: Harun

Gümrükçü, Avrupa –Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, Maat Danışmanlık Eğitim Ltd. Şti., Ankara, 2005(c).

GÜMRÜKÇÜ, Harun., **Türkiye ve Avrupa Birliği**, Avrupa-Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, Avrupa Dizisi 15, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2002(b).

GÜRAN, Nevzat., **Uluslararası Ekonomik Bütünleme ve Avrupa Birliği**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1999.

HACIOĞLU, Necdet., **Türkiye’de Turizm Eğitimi**, Uludağ Üniversitesi Balıkesir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Balıkesir, 1989.

İstanbul Ticaret Odası (İTO), **Yükseköğretim Kurumlarının Bölgelerarası Gelişme Farklılıkları Açısından Önemi ve İşlevleri**, İTO Yayın No: 1998-19, Prive Ltd. Şti., İstanbul, 1998.

KAÇAR, Bayram., “Türkiye – AB Gümrük Birliği”, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, ed: M. Şükrü Erdem ve Sibel Mehter Aykın, Ezgi Kitabevi, Antalya, 2003.

KAR, Muhsin ve Enver GÜNAY., “Küreselleşme ve Bölgesel Ekonomik Bütünleşmeler”, **Avrupa Birliği Ortak Politikalar ve Türkiye**, ed: Muhsin Kar ve Harun Arıkan, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2003.

KARLUK, Rıdvan., **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Genişletilmiş 6. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2002(b).

KARLUK, Rıdvan., **Uluslararası Ekonomik Mali ve Siyasal Kuruluşlar**, 5. Baskı, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2002(a).

KAZGAN, Gülten., **Küreselleşme ve Ulus-Devlet-Yeni Ekonomik Düzen**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2000.

KILINÇ, Uğur., **Türkiye-Avrupa Toplulukları İlişkileri (Ekonomik, Sosyal, Siyasi, Hukuki ve İdari Yönden)**, TOBB Yayın No: Genel 148; Ar-Ge 60, Sevinç Matbaası, Ankara, 1990.

KUMBARACI, Serdar., “Avrupa Birliği’nde Kurumsal Yapı ve Karar Alma Süreci”, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, ed: M. Şükrü Erdem ve Sibel Mehter Aykın, Ezgi Kitabevi, Antalya, 2003.

MEHTER AYKIN, Sibel ve Ceren UYSAL OĞUZ., “Eğitimde Avrupa Boyutu. Socrates, Leonardo da Vinci ve Gençlik Eylem Programları”, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, ed: M. Şükrü Erdem ve Sibel Mehter Aykın, Ezgi Kitabevi, Antalya, 2003.

ÖĞÜT, Adem, Hasan Kürşat GÜLEŞ ve Ali Şükrü ÇETİNKAYA., **Bilişim Teknolojileri Işığında Turizm İşletmelerinde Yönetim-Enformatik Bir Bakış**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003.

OĞUZ, Orhan., **Avrupa Ekonomik Topluluğu – Ortak Pazar**, Eskişehir İktisadi ve İdari Bilimler Akademisi Yayını, No:70-36, Başnur Matbaası, Ankara, 1969.

OLALI, Hasan., **Turizm Politikası ve Planlaması**, Yön Ajans, İstanbul, 1990.

ÖZGEN, Bekir., **Türkiye’de Örgün Eğitim**, Nazar Matbaacılık ve Ticaret, İzmir, 1994.

PAKSOY, Mustafa., “Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerinin Gelişimi”, **Avrupa Birliği Ortak Politikalar ve Türkiye**, ed: Muhsin Kar ve Harun Arıkan, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2003.

SABUNCUOĞLU, Zeyyat., **Personel Yönetimi**, Teknografik Matbaacılık A.Ş., İstanbul, 1991.

SAKINÇ, Süreyya., “Avrupa Birliği Yüksek Öğretim Programları ve Üniversitelerin Sorumluluğu, **Avrupa Birliği Dersleri Ekonomi-Politika-Teknoloji**, ed: İrfan Kalaycı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006.

SEZGİN, Orhan Mesut ve Yıldırım ACAR., **Turizm Tanıtım-Pazarlama-Ekonomi**, Baştem Yayınları, No :1, Ankara, 1991.

T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, **Avrupa Topluluğu ve Türkiye**, 2. Baskı, Avrupa Topluluğu Koordinasyon Genel Müdürlüğu, Ankara, 1993.

TEKELİ, İlhan., **Eğitim Üzerine Düşünmek**, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, No:5, Ankara, 2004.

TESSARING, Manfred ve Jeniffer WANNAN., **Vocational Education and Training-Key to the Future- Lisbon, Copenhag, Maastricht: Mobilising for 2010**, European Centre for the Development of Vocational Training (CEDEFOP), Greece, 2004.

TEZCAN, Mahmut., **Postmodern ve Küresel Toplumda Eğitim**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2002.

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), **Türkiye’de ve Dünyada Yükseköğretim Bilim ve Teknoloji**, Yayın no. TÜSİAD-T/94, 6-167, Esen Ofset A.Ş., İstanbul, 1994.

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), **Türkiye’deki Mesleki ve Teknik Eğitimin Yeniden Yapılandırılması**, İstanbul, 1999.

Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası (MESS), **Milenyum Eşiğinde Mesleki Eğitim ve Öğretim**, Ankara, 1999.

TUTAR, Erdinç ve Filiz TUTAR., **Turizm, Ekonomi, Türkiye ve OECD**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.

ÜLGER, İrfan Kaya., **Avrupa Birliği El Kitabı (Kavramlar-Kurumlar-Kişiler)**, Seçkin Yayıncılık, San. ve Tic. A.Ş., Ankara, 2003.

MAKALELER

ADIGÜZEL, Oktay Cem., “Meslek Liseleri – İşletme İşbirliğince Yürütülen Meslek Öğretimine Farklı Bir Bakış Açısı: Yapı Eğitiminde Fransa Örneği”, **Milli Eğitim Dergisi**, Yıl:33, Sayı:167, Yaz 2005.

AĞAOĞLU, Kemal., “Türkiye’de Turizm Eğitimi ve Etkenliği”, **Verimlilik Dergisi**, Milli Prodüktivite Merkezi (MPM) Yayınları No:439, Yeniçağ Basın Yayın San. Ve Tic. Ltd. Şti., Ankara, 1991.

AKÇAY, R. Cengiz., “Küreselleşme, Eğitimsel Yoksunluk ve Yetişkin Eğitimi”, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı:159, Yaz 2003.

ALTIN, Recep., “Türkiye’de Mesleki Eğitim ve Öğretimdeki Yeni Yaklaşımlar”, **AB Kopenhag Süreci ve Maasricht Bildirgesi Açısından Türkiye’de Mesleki Eğitim ve Öğretimi Bekleyen Zorluklar Uluslararası Konferansı**, Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP), Ankara, 2005.

ARSLAN, Mehmet Metin ve Levent ERASLAN., “Yeni Eğitim Paradigması ve Türk Eğitim Sisteminde Dönüşüm”, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı:160, Güz 2003.

ASLAN, Berna., “Avrupa Birliği Yüksek Öğretim Alanı ve Yüksek Öğretimde Kalite Çerçevesinin Belirlenmesi, ”, **Milli Eğitim Dergisi**, Yıl: 33, Sayı: 167, Yaz 2005.

ATAKLI, Aynur., “Eğitim ve Mesleki Başarı”, **Verimlilik Dergisi**, MPM (Milli Prodüktivite Merkezi), Sayı: 1992/1, Mert Matbaacılık, Ankara, 1992.

ATALAY, Süheda., “Avrupa Yüksek Öğrenim Alanı ve Değişim Programları”, **III. Uluslararası Avrupa Gençlik Haftası – Avrupa Bütünleşmesi ve Türkiye – AB İlişkileri Sempozyumu**, Antalya, 3 Ekim 2005.

AVCIKURT, Cevdet., bk: Leonard J. Lickorish, a.a. “Tourism Facing Change” 1990, s.118, “**Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türk Turizminin Öncelikleri**”, 1. Ulusal Türkiye Turizmi Sempozyumu Tebliğ Kitapçığı, İzmir, 2-3 Kasım 2000.

AYMANKUY, Yusuf ve Şimal AYMANKUY., “Önlisans ve Lisans Düzeyindeki Turizm Eğitimi Veren Yükseköğretim Kurumlarının Bulundukları Yerlerin Analizi ve Turizm Eğitimi İçin Öneri Bir Model”, **Turizm Eğitimi Konferans – Workshop**, TC. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara, 11 – 13 Aralık 2002.

BARDAKÇI, Mustafa., “Avrupa Birliği ve Türkiye Eğitim Politikalarında Bilgi ve İletişim Teknolojileri ve Mevcut Uygulamalar”, **Milli Eğitim Dergisi**, Yıl:33, Sayı 167, Yaz 2005.

BİLHAN, Saffet., “Eğitimde Verimlilik” **Verimlilik Dergisi**, Milli Prodüktivite Merkezi (MPM) Yayını, Sayı:1992/1, Ankara, 1992.

- BULURMAN, Banu., “Enformasyon Toplumu ve Eğitim”, **Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, Cilt:4, Sayı:1, 2002.
- COOPER, Chiris, Robert SCALES ve John WESTLAKE., “The Anatomy of Tourism and Hospitality Educators in the UK”, **Tourism Management**, Vol.13, No.2, 1992.
- CORRADİNİ, Milena., “Vocational Education and Training in Turkey: Analysis and Comparison”, **AB Kopenhag Süreci ve Maasricht Bildirgesi Açısından Türkiye’de Mesleki Eğitim ve Öğretimi Bekleyen Zorluklar Uluslararası Konferansı**, Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, (MEGEP), Ankara, 2005.
- DEMİRKOL, Şehnaz ve Elbeyi PELİT., “Türkiye’deki Turizm Eğitim Sistemi ve Avrupa Birliği Sürecinde Olası Gelişmeler”, **Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, Yıl:2002, Sayı:2, Ankara, 2002.
- EREŞ, Figen., “Eğitimin Sosyal faydaları: Türkiye – AB Karşılaştırması”, **Milli Eğitim Dergisi**, Özel Sayı, Yıl:33, Sayı: 167, Yaz 2005.
- GÜNUĞUR, Haluk., “Avrupa Birliği Bütünleşmesinin Tarihsel Gelişimi”, **Avrupa Birliği El Kitabı**, T.C. Merkez Bankası Personel Genel Müdürlüğü, Rekmay Ltd. Şti., Ankara, 1995.
- HİRA, İsmail ve Mustafa Kemal ŞAN., “Sanayi Sonrası Toplum Kuramları”, **II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, Kocaeli Üniversitesi İİBF, Derbent/İzmit, 2003.
- HJALAGER, Anne-Mette., “Global Tourism Careers? Opportunities and Dilemmas Facing Higher Education in Tourism”, **Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education**, Vol.2, No.2.
- JOHANSSON, Jan vd., “Qualified Vocational Education beyond 2000 –a report from a pilot Project in Sweden”, **European Journal Vocational Training**, No.21.
- KARACAOĞLU, Ömer Cem ve Burcu ÇABUK., “İngiltere ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması”, **Milli Eğitim Dergisi**, , Sayı:155 – 156, Yaz – Güz 2002.

- KOCABAŞ, Ayfer., “Hollanda Eğitim Sistemi ve Sınıf Öğretmeni Yetiştirmede Aktif Bir Model”, **Milli Eğitim Dergisi**, Yıl:33, Sayı:167, Yaz 2005.
- KOCABAŞ, İbrahim., “Eğitimde Verimlilik için Hedeflerle Yönetim”, **Verimlilik Dergisi**, Milli Prodüktivite Merkezi , Sayı:1994/2, Mert Matbaacılık, Ankara, 1994.
- KÜÇÜKALTAN, Derman ve Ebru Z. BOYACIOĞLU., “Yaygın Eğitim Politikaları Işığında Yerel Halkın Turizm Bilincinin Geliştirilmesinin Önemi: Edirne İlinde Bir Uygulama”, **Turizm Eğitimi Konferans – Workshop**, TC. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara, 11 – 13 Aralık 2002.
- KÜLAHÇI, Mehmet., “Turizm Sektöründe İşgücünün Mesleki Eğitimi”, **Turizm Eğitimi Konferans-Workshop**, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara, 9 – 11 Aralık 1992.
- LOMİNÉ, Loykie L., “Hospitality, Leisure, Sport and Tourism in Higher Education in France”, **Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education**, Vol.2, No.1, Winchester, İngiltere, 2003.
- MİHALIČ, Tanja., “Current Issues in Tourism Education: The Case of Slovenia and the Faculty of Economics, University of Ljubljana”,**Critical Issues in Tourism Education**, the Conference of the Association for Tourism Higher Education,ATHE Publication no.14, Buckinghamshire,UK, 2004.
- MOIRA, Polixeni, Dimitris MİLONOPOULOS ve Sophia ANASTASIOU, “Producing Graduates for the Tourism Industry in Greece: A Case Study”, **Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education**, Vol.3, No.2, England, 2004.
- NOHUTÇU, Ahmet., “Tekno-Ekonomik Paradigma Dönüşümünden Yeni Demokratik Yönetim Mekanizmalarına: Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Devlet ve Kamu Yönetimine Etkileri”, **II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, Kocaeli Üniversitesi İİBF, Derbent/İzmit, 2003.
- ORAL, Saime., Olgun ÇİÇEK ve Gürhan AKTAŞ., “Turizm Bilincinin Oluşturulmasında Yaygın Eğitimin Yeri ve Önemi”, **I. Turizm Sempozyumu**, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1994.

- PEKER, Ömer., “Kamu Kuruluşlarında Hizmet-içi Eğitimin Yapısı ve İşleyişi”, **I. Eğitim Kongresi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Yayını, İzmir, 1991.
- PIRNAR, İge., “Türkiye’de Turizm Bilincini Geliştirme”, **Turizm Eğitimi Konferans-Workshop**, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara, 9 – 11 Aralık 1992.
- RÁTZ, Tamara., “Transformation of Hungarian Tourism Education”, **2. International Conference on Education and Training in Tourism and Hospitality Studies**, Egypt, 1997.
- READ, Philip., “Mesleki ve Teknik Eğitimde Ortaöğretimden Yükseköğretime Geçişte Temel Engeller ve Çözüm için Alternatif Öneriler”, **AB Kopenhag Süreci ve Maasricht Bildirgesi Açısından Türkiye’de Mesleki Eğitim ve Öğretimi Bekleyen Zorluklar Uluslararası Konferansı**, Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, (MEGEP), Ankara, 2005.
- SEZGİN, Orhan Mesut., “İtalya’da Otelcilik ve Turizm Eğitim Sistemi”, **Hafta Sonu Semineri I: Dört Yıllık Turizm Yüksek Okullarında Eğitim-Öğretim Sorunları ve Çözüm Yolları**, Erciyes Üniversitesi Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu, Nevşehir, 23 – 25 Eylül 1994.
- SEZGİN, S. İlhan., “Avrupa Birliği’nin Eğitim, Öğretim ve Gençlik Politikaları”, **Türkiye-AB İlişkileri Sempozyumu**, Ankara Ticaret Odası, Ankara Ofset, Ankara, 2001.
- TİMUR, Alp., “Turizm Eğitiminde Darboğazlar”, **Hafta Sonu Seminerleri: Dört Yıllık Turizm Yüksek Okullarında Eğitim-Öğretim Sorunları ve Çözüm Yolları**, Erciyes Üniversitesi Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu, Nevşehir. 1994.
- TURAL, Necla., “Eğitim ve Verimlilik İlişkisi”, **Verimlilik Dergisi**, Milli Prodüktivite Merkezi (MPM) Yayını, Sayı:1991/3, Ankara, 1991.

- TURAN, Kemal., “Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Türk-Alman Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi”, **Milli Eğitim Dergisi**, Yıl:33, Sayı:167, Yaz 2005.
- TUZCU, Gökhan., “Avrupa Birliğine Geçiş Sürecinde Türk Eğitiminin Planlanması”, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı: 155 – 156, Yaz – Güz 2002.
- ÜLTANIR, Yusuf Gülcan., “Türk Eğitim Sistemi ile Avrupa Birliği Ülkelerindeki Hümanist-Demokratik Eğitim Modelinin Karşılaştırılması”, **Milli Eğitim Dergisi**, Özel Sayı, Yıl:33, Sayı: 168, Güz 2005.
- ÜNAL, Semra ve Esmâ ÇOLAK., “AB Ülkelerinden Portekiz ve İspanya Eğitim Sistemlerinin İncelenmesi ve Türk Eğitim Sistemi ile Karşılaştırılması”, **Milli Eğitim Dergisi**, Yıl:33, Sayı:167, Yaz 2005.
- ÜNLÜÖNEN, Kurban ve Yasin BOYLU., “Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Beklenti ve Algılamalarındaki Değişimin Karşılaştırılması”, **Milli Eğitim Dergisi**, Yıl:33, Sayı 166, Bahar 2005.
- URAL, Ayhan ve Elbeyi PELİT., “Türkiye’de Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Yüksek Öğretim Örgütlerinin Örgütleniş Biçimleri”, **Turizm Eğitimi Konferans – Workshop**, TC. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara, Aralık 2002.
- VOOGD, Jan De., “Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi”, **AB Kopenhag Süreci ve Maasricht Bildirgesi Açısından Türkiye’de Mesleki Eğitim ve Öğretimi Bekleyen Zorluklar Uluslararası Konferansı**, Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, (MEGEP) Ankara, 2005.
- YAYAN, Melik., “AB Eğitim Programları ve Türkiye’nin Yararlanabilme Kabiliyeti”, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı: 158, Bahar 2003.
- SEZGİN, İlhan., “Turizm Meslek Eğitimi”, **Turizm Eğitimi Danışma Toplantısı: I. Tebliğler**, Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı Yayını No:5, İstanbul, 1998.

TEZLER

BAKI, Ali Erkan., Mesleki ve Teknik Eğitimin Milli Gelir Artışı ve İstihdam Üzerine Etkileri, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1996.

ÖNCÜER, Melek Ece., Kuşadası'nda Faaliyet Gösteren Seyahat Acentalarındaki İşgörenlerin Eğitim Profili, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2000.

YALÇIN, Hikmet Oray., "Eğitim Hizmetlerinde Etkinliğin Sağlanmasında Uzaktan Eğitim: Türkiye'de Yüksek Öğrenim Hizmetleri için Bir Model Önerisi", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2003.

ZENGİNGÖNÜL, Oğul., Avrupa Birliği'nde Mesleki-Teknik Eğitime Yeni Yaklaşımlar ve Türkiye İçin Bir Uyum Analizi", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1998.

DİĞER KAYNAKLAR

AB Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü, Komisyon Raporu, "Eğitim Sistemlerinin Gelecekteki Somut Hedefleri", COM (2001)- 59, Brüksel, 31.01.2001.

Avrupa Güncel, "AB – Türkiye İlişkileri", Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, Sayı: 11–12, Ankara, 1998.

Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, **Avrupa Birliği Genişleme Sürecinde Türkiye**, Ankara, 2003.

Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, **Öğretim ve Eğitim İşsizlikle Mücadele**, Tisamat Basımevi, Ankara, 1999.

Commission of the European Communities, "The New Generation of the Community Education and Training Programmes After 2006", COM(2004) 156 final, Brussels, 09.03.2004.

Commissssion of the European Communities, **Education & Training 2010 the Success of the Lisbon Strategy Hinges on Urgent Reforms**, COM(2003) 685 final, Brussels, 2003.

DİLEKLİ, Selin ve Kadriye YEŞİLKAYA., **Maastricht Kriterleri**, Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara, 2002.

European Commission (Directorate – General for Education and Culture, Directorate – General for Enterprise), **Leonardo da Vinci Series: Good Practices 5**, Belgium, 2002.

European Commission Directorate for Education and Culture, **Education and Training in Europe: diverse systems, shared goals for 2010**, Office for Official Publications of the European Communities, Belgium, 2002.

European Commission Education and Culture, “Realising the European Higher Education Area Achieving the Goals”, **Conference of European Higher Education Ministers Contribution of the European Commission**, Bergen, 19 – 20 May 2005.

European Commission, **Tourism and Employment *Improving Training in order to Upgrade Skills in the Tourism Industry***, Brussels, 2001.

European Commission, **Working Together for the Future of European Tourism**, COM(2001) 665 final, Brussels, 13.11.2001.

Federal Ministry for Economics and Labour, **Tourism and Leisure Industry: Vocational Education and Training in Austria**, Ungar-Druckerei, Vienna, 2000.

Güncel Avrupa (Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği), “Avrupa Parlamentosu, Türkiye’nin Socrates ve Avrupa için Gençlik Programlarına Katılımı Üzerine Olumlu Görüş Verdi”, Sayı:3, Mart-Nisan 1999.

İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi, **“SEMİNER(Avrupa Birliği’nin Turizm Sektörüne Yönelik Politika ve Uygulamaları: Avrupa-Akdeniz Turizm Alanı)**, Sayı:144, Stampa Yapım ve Baskı, İstanbul, Mayıs-Ağustos 1999.

Ministry for Regional Development, **Process of Implementing and Updating the State Tourism Policy Concept in the Czech Republic up to 2006**, Ministry for Regional Development, 2004.

ÖZDEMİR, Sahir., **Kavramlara İlişkin Açıklayıcı Not**, Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara, 2001.

TİSK (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu), **Mesleki Eğitim Sistemimiz ve İşletmelerdeki Beceri Eğitimi Sorunları ve Çözüm Önerileri Raporu**, Eylül 2004.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, **Avrupa Birliği Nedir? (Tarihsel Gelişim, Kurumsal Yapı ve Genişleme Süreci)**, Ankara, 2002.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, **Avrupa Birliği ve Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri**, TOBB AB Müdürlüğü, Ankara, 2002.

TÜRKMEN, Fatih., **Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye’de Eğitim Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması**, DPT Uzmanlık Tezleri Yayın No: DPT: 2655, Ankara, 2002.

İNTERNET KAYNAKLARI

AB Turizm Politikası, <http://www.eureptr.org.tr/abturizm.rtf>, 26.03.2001.

AB’de Karar Alıcı Organlar, http://www.iso.org.tr/abm_avrupa_birligi.asp 11.01.2005

Activities in Favour of SMEs and the Craft Sector, http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/promoting_entrepneurshp/doc/com_1997_610.en.pdf, 03.05.2001.

AIREY, David ve V.T.C. MIDDLETON., “Education and Training in Tourism in the UK”, <http://www.athe.org.uk/GUIDELINES%203.pdf>, 11.05.2006.

AKPINAR, Aişe., **Türkiye’de Temel Mesleki ve Teknik Eğitim**, <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/yurtdisi/giris/giris2t.doc>, Ankara, Ekim 2004.

AKTAN, Coşkun Can vd., **Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri**, <http://www.canaktan.org/ekonomi/yeni-avrupa/turkiye-iliskiler.htm>
22.02.2005.

AKTAN, Coşkun Can., **Avrupa Birliği'nin Hedefleri**, <http://www.canaktan.org/ekonomi/avrupa-birligi/ab-hedefler.htm>,
16.02.2005.

Avrupa Birliği Konseyi Kopenhag Zirvesi Sonuçları, <http://www.euturkey.org.tr>,
18.10.2002.

Avrupa Birliği: Hala Genişliyor, <http://www.deltur.cec.eu.int/q-halagenisliyor.rtf>,
06.09.2004.

Avrupa Birliği'nin Kurumları-Bölgeler Komitesi, <http://www.dso.org.tr/bilgi/ab/ab-bolge.html>, 24.10.2002.

Avrupa Birliği'nin Tarihçesi, <http://www.euturkey.org.tr> , 17.10.2002.

Avrupa Birliği'nin Tarihçesi, <http://www.ikv.org.tr/abtarihce.php> , 10.02.2006.

Belgium, <http://www.euroeducation.net/prof/belco.htm>, 07.02.2006.

BIBBINGS, Lyn., lynbibbings@brookes.ac.uk (Oxford Brookes University),
“information about tourism education” Ece Öncüer’e kişisel e-posta.
ece.oncuer@deu.edu.tr. 03.07.2006.

ÇAM, Murat Tosun., **Avrupa Birliği'nde Genişleme**, <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/emu/aylikvaz2.html> , 13.12.2005.

CAPUDER, Urška., Urška.Capuder@slovenia.info (Slovenya Turizm Bürosu),
“information” Ece Öncüer’e kişisel e-posta. ece.oncuer@deu.edu.tr.
14.06.2006.

CEDEFOP International Workshop Trends and Skill Needs in the Tourism Sector,
http://www.trainingvillage.gr/etv/Upload/Projects_Networks/Skillsnet/Events/Halle_2004_summary.pdf, 11.07.2005.

- Community Actions Affecting Tourism,** http://europa.eu.int/comm/enterprise/services/tourism/tourism-publications/documents/sec97_1419en.pdf, 25.04.2001.
- Czech Republic,** <http://www.euroeducation.net/prof/czechco.htm>, 07.02.2006.
- Denmark,** <http://www.euroeducation.net/prof/denmarco.htm>, 07.02.2006.
- DETKO, Josef., dedo@saaic.sk (NA Leonardo da Vinci), "information" Ece Öncüer'e kişisel e-posta. ece.oncuer@deu.edu.tr, 29.06.2006.
- Dış İşleri Bakanlığı, **Türkiye'nin AB ile İlişkilerinin Tarihi Gelişimi, Ankara Antlaşması ve Katma Protokol,** <http://www.foreigntrade.gov.tr/ab/TABgb/1.htm>, 09.01.2005.
- DUYGULU, Ercan., **Eğitimin Çalışma Yaşamında ve Kariyer Üzerindeki Rolü,** http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=181, 09.04.2004.
- Education System in Malta (2004/2005),** <http://oraprod.eurydice.org>, 16.03.2006
- Education System in Poland (2003/2004),** <http://oraprod.eurydice.org>, 16.03.2006.
- Ekonomi ve Ulaştırma Bakanlığı, ugyfelszolgalat@gkm.gov.hu, "information", Ece Öncüer'e kişisel e-posta. ece.oncuer@deu.edu.tr, 22.06.2006.
- Estonia,** <http://oraprod.eurydice.org>, 14.03.2006.
- EU Schemes in Support of Tourism, **"An Internet Roadmap for he Tourism Sector",** http://europa.eu.int/comm/enterprise/services/tourism/tourism-publications/documents/roadmap_en.pdf , 29.03.2002.
- Event Management Education in Finland,** http://eprint.uq.edu.au/archive/00001512/01/ls_ca_fin.pdf, 11.06.2006.
- Genişlemenin AB Kurumları Üzerindeki Etkisi,** http://www.abhaber.com/belgeler/blg_00007.asp 11.02.2006.

GUMPOLDSBERGER, Harald., Harald.Gumpoldsberger@statistik.gv.at (Avusturya İstatistik Bürosu), "information" Ece Öncüer'e kişisel e-posta. ece.oncuer@deu.edu.tr. 22.06.2006.

How Does the Union Work?, http://europa.eu.int/abc/12lessons/index4_en.htm, 18.02.2006.

<http://atlas.cc.itu.edu.tr/~aegee/ecg/eylemler.html>, 26.03.2002.

<http://atlas.cc.itu.edu.tr/~aegee/ecg/page2.html#Amaclar>, 26.03.2002.

http://disis.meb.gov.tr/BELGE/AB_Socrates.htm, 29.05.2005.

http://disis.meb.gov.tr/UA_ORGUTLER/3_1_Orgut_AB.htm, 29.03.2005.

<http://europa.eu.int/comm/education/progr.html>, 20.02.2002.

<http://europa.eu.int/comm/education/socrates/geralen.pdf>, 20.02.2002.

<http://home.umçedu.mt/sas>, 17.01.2006.

[http://megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Austria\(TR\).doc](http://megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Austria(TR).doc), 13.12.2005.

[http://megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Finland\(TR\).doc](http://megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Finland(TR).doc), 13.12.2005.

<http://tubitak.gov.tr/btpd/btspd/platform/akred/bol5.html>, 11.02.2005.

<http://vgs-bled.si/vssang/turang.html>, 18.03.2006.

<http://www.ae.wroc.pl>, 20.05.2006.

<http://www.audentes.eu>, 20.05.2006.

<http://www.dtm.gov.tr/ab/AB%20Sayfasi/tarhse1.htm>, 11.02.2006.

<http://www.eureptr.org.tr/cedefop.html>, 25.02.2001.

<http://www.euroeducation.net>, 07.06.2005.

<http://www.euruni.edu>, 01.10.2006.

<http://www.ikv.org.tr/ortaklikkurumlari.php>, 11.01.2005.

<http://www.intoffice.gazi.edu.tr/leonardo/egitlizbonstrj.pps> , 28.03.2005.

[http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Czech\(TR\).doc](http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Czech(TR).doc), 13.12.2005.

[http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Greecel\(TR\).doc](http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Greecel(TR).doc), 13.12.2005.

[http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Italy\(TR\).doc](http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Italy(TR).doc), 13.12.2005.

[http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Italy\(TR\).doc](http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Italy(TR).doc), 13.12.2005.

[http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Portugal\(TR\).doc](http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Portugal(TR).doc), 13.12.2005.

[http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Sweden\(TR\).doc](http://www.megep.meb.gov.tr/genel/moduler/ulkeler/Sweden(TR).doc), 13.12.2005.

<http://www.ntvmsnbc.com/news/33519/asp>, 24.09.2005.

<http://www.ug.dk>, 21.05.2006.

<http://www.unibz.it>, 01.10.2006.

<http://www.world-tourism.org>, 27.08.2006.

http://www.world-tourism.org/market_research/facts/menu.html, 17.10.2005

İktisadi Kalkınma Vakfı, **Adaylık Süreci**, <http://www.ikv.org.tr/adayliksureci.php>, 22.10.2005.

İktisadi Kalkınma Vakfı, **Gümrük Birliği**, <http://www.ikv.org.tr/gumrukbirliqi.php>, 06.09.2004.

İktisadi Kalkınma Vakfı, **Ortaklık Kurumları**, <http://www.ikv.org.tr/ortaklikkurumlari.php>, 11.01.2005.

İktisadi Kalkınma Vakfı, **Tarama Süreci İlerliyor**, <http://www.ikv.org.tr/katilimmuzakereleri.php>, 11.01.2006.

Ireland, <http://www.euroeducation.net/prof/irco.htm>, 07.02.2006.

KIZILIRMAK, İsmail., **Meslek Yüksek Okulları Turizm ve Otelcilik Programlarının
Günümüz Turizm Sektörünün Beklentileri Doğrultusunda**

Değerlendirilmesi, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/147/kizilirmak.htm>, 27.03.2005.

KOŠATKA, Martin., kosatka@czechtourism.cz (Çek Turizm Bürosu), “information” Ece Öncüler’e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr. 30.06.2006.

Latvia, <http://www.euroeducation.net/prof/latviaco.htm>, 07.02.2006.

LEBERT, Pierre-Yves., Pierre-Yves.Lebert@tourisme.gouv.fr (Fransa Turizm Bakanlığı), “information” Ece Öncüler’e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr, 26.05.2006.

“Leonardo da Vinci” adlı Topluluk meslek eğitim eylem programının ikinci aşamasını tesis eden 26 Nisan 1999 tarihli Konsey Kararı (1999/382/EC), <http://www.eureptr.org.tr/english/leonardoturkce.rtf>, 20.02.2002

Lithuania, <http://www.euroeducation.net/prof/lithuaco.htm>, 07.02.2006.

Malta, <http://www.euroeducation.net/prof/maltaco.htm>, 07.02.2006.

MATHURİN, Violaine., violaine.mathurin@cc.lu (Ticaret Odası), “information about the tourism education in Luxemburg” Ece Öncüler’e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr, 01.07.2006.

Milli Eğitim Bakanlığı, **2002 Yılı Başında Milli Eğitim,** www.meb.gov.tr/Stats/Apk2002/3_2.htm, 05.01.2005.

NHTV Breda Üniversitesi, communicate@nhtv.nl, “informaiton” Ece Öncüler’e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr. 21.05.2006.

NUPPONNEN, Mikko., Mikko.Nupponnen@oph.fi (Fin Ulusal Eğitim Bürosu), “information”, Ece Öncüler’e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr. 01.07.2006.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Avrupa Birliği Ofisi, **Tarihsel Gelişim,** http://www.abofisi.metu.edu.tr/ab_uzerine.htm, 17.04.2005.

Policies, http://europa.eu.int/comm/dgs_en.htm, 11.01.2005.

SAİD, Claire., claire.said@visitmalta.com (Visit Malta Araştırma ve Planlama Departmanı), "information" Ece Öncüler'e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr. 03.07.2006.

SİLVA, Tina Da., tsi@hsranders.dk (Danimarka İşletme Akademisi), "information" Ece Öncüler'e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr, 29.06.2006.

Slovak Republic, <http://www.euroeducation.net/prof/slovakco.htm>, 07.02.2006.

Slovakya Turizm Bürosu, sacr@sacr.sk, "information" Ece Öncüler'e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr. 13.06.2006.

Slovenia Republic, <http://www.euroeducation.net/prof/slnco.htm>, 07.02.2006

Socrates (Gateway to education), <http://europa.eu.int/comm/education/socrates/shorten.pdf>, 20.02.2002.

Spain, <http://www.euroeducation.net/prof/spainco.htm>, 07.02.2006.

STAUNTON, Michelle., Michelle.Staunton@failteireland.ie (İrlanda Ulusal Turizm Bürosu), "informaiton" Ece Öncüler'e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr. 22.06.2006.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, **Leonardo da Vinci AB Mesleki Eğitim Programı II. Aşama:2000 – 2006 Genel Bilgiler**, http://www.ua.gov.tr/leonardo/doc/tur/01-genel_tanitim.doc, 06.09.2004.

TERZANİ, Claudia., terzani.claudia@minambiente.it (İstatistik Bürosu), "information" Ece Öncüler'e kişisel e-posta. ece.uncuer@deu.edu.tr. 04.06.2006.

The Education System in Cyprus (2001/2002), <http://oraprod.eurydice.org>, 16.03.2006.

The Education System in Hungary (2003/2004), <http://oraprod.eurydice.org>, 16.03.2006.

The Matej Bell University, <http://www.umb.sk> , 29.06.2006.

The New Generation of Education and Training Programmes,
http://www.trainingvillage.gr/etv/ETVNews/News_Present.asp?id=1445,
25.05.2004.

Training in the Tourism Sector,
<http://europa.eu.int/comm/enterprise/services/tourism/policy-aeras/training.htm>, 27.02.2001.

Türk Eğitime AB'li Bakışı, <http://arsiv.sabah.com.tr/2004/12/04/cpsabah/gnc119-20041128-102.html>, 07.06.2005.

Türkçeleştirilmiş AB Yayınları-Broşürleri, <http://eureptr.org.tr/english/kitap/eq-ogretim.html>, 25.02.2001.

Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, Türkiye'de Mesleki Eğitim,
<http://www.tesk.org.tr/tr/calisma/egitim/genel.html>, 06.04.2004.

Türkiye'nin Katıldığı AB Programları, <http://eureptr.org.tr/programlar.html>,
20.02.2002.

Türkiye'nin Katılım Süreci, <http://www.aegge-istanbul.org/turkce/index.html>,
02.03.2001.

Vocational Training an Education-Rationalisation and Co-Ordination of Programmes, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/cha/c11011.htm>,
25.04.2001.

White Paper on Education and Training TEACHING AND LEARNING,
<http://europa.eu.int/comm/education/lb-en.pdf>, 23.04.2001.